

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

З МАТЕРІАЛАМИ II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

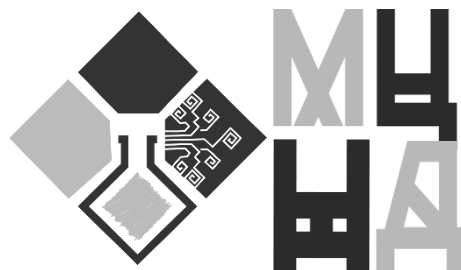
5 КВІТНЯ 2024 РІК

М. РІВНЕ, УКРАЇНА

**«ЦИФРОВЕ НАУКОВЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНІ, ПРАВОВІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ
ПРАЦЬ З МАТЕРІАЛАМИ
II Міжнародної
наукової конференції

ЦИФРОВЕ НАУКОВЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНІ, ПРАВОВІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

| 5 квітня 2024 рік
м. Рівне, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2024

Організація, від імені якої випущено видання:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Номер запису організації в Єдиному реєстрі громадських об'єднань: 1499141.

Голова оргкомітету: Сотник С.Г.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Інституту науково-технічної інтеграції та співпраці. Протокол № 30 від 04.04.2024 року.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (**Посвідчення № 45 від 05.01.2024**).

Збірник наукових праць з матеріалами конференції видано офіційно суб'єктом видавничої справи зі **Свідцтвом ДК № 7860 від 22.06.2023**.

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

Ц 75 **Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти:** збірник наукових праць з матеріалами II Міжнародної наукової конференції, м. Рівне, 5 квітня, 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2024. — 170 с.

ISBN 978-617-8312-23-7

DOI 10.62731/mcnd-05.04.2024

Викладено матеріали учасників II Міжнародної наукової конференції «Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти», яка відбулася 5 квітня 2024 року у місті Рівне.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2024

© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2024

ISBN 978-617-8312-23-7

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ I.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК СКЛАДОВА ЇХНЬОГО УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Цільник О.Я., Капацина С.О. 9

ПАСИВНИЙ ДОХІД ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СВОБОДИ ЛЮДИНИ

Кулик О.М., Євдощенко С.В. 11

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Горецька А.О. 13

СЕКЦІЯ II.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ІНВЕСТИВАННЯ У ЗАХОДИ З РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ємельянов О.Ю., Степанків В.З. 16

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Нікітченко А.Д., Сергієнко О.А. 19

СЕКЦІЯ III.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ОБЕРНЕНИЙ МЕТОД РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ НА ОСНОВІ ДОХОДУ ВІД ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сук П.Л. 21

ПРИБУТКОВІСТЬ ІНВЕСТИВАННЯ У КРИПТОВАЛЮТУ

Жуковський О.В. 25

СМАРТ-ФІНАНСИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ (AI, ШІ) В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ДРАЙВЕРИ ПОВОЄННОГО РЕЗІЛЬЄНТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Ляшенко В.І., Іванов С.В., Підоричева І.Ю. 31

ФІНАНСОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Левитський В.В., Шевченко Н.Ю. 38

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІАГНОСТИКИ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ Кривов'язюк І.В.	40
--	----

СЕКЦІЯ V. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ВРЯТУВАТИ СВІТ? ТРЕНДИ В СУЧАСНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ Семигіна Т.В.	44
ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ Сімакова О.К.	47
ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ Мірошниченко І.І.	49

СЕКЦІЯ VI. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДАННЯ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ У ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ Коротич О.В.	52
ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ Кудін Ю.С.	55
ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ У СПРАВАХ ПРО ВИЗНАННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ ТА ЇХ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ Ковальчук О.А.	58
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ Сидоренко А.А.	62

СЕКЦІЯ VII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИК КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У ПОШУКУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ Сорокіна Д.О., Кисельов А.О.	65
---	----

ОСНОВНІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ, ВІД ІНШИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Коротюк М.Г. 68

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сорокіна Д.О. 75

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Коваленко Р.С. 77

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У СУДАХ

Федорчук М.В. 79

СПЕЦИФІКА ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ В СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВАХ

Дікевич К.Г., Єфімов Д.С. 80

СЕКЦІЯ VIII.

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЖИВУЧОСТІ ТА ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКУ ВИБУХО - ПОЖЕЖНОЇ НЕБЕЗПЕКИ НА ОБ'ЄКТАХ

Оніщенко В.В., Сухай С.М. 82

СЕКЦІЯ IX.

АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ СОЇ ВІД АНТРАКНОЗУ В УМОВАХ УМАНСЬКОГО НУС

Притула О.В. 90

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СТРУКТУРИ ВРОЖАЙНОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ

Радченко М.В., Дремов С.І. 94

СЕКЦІЯ X.

ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ

ВІЙНА У ДИТЯЧИХ КНИЖКАХ-КАРТИНКАХ ІЗ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Федечко І.Я. 97

СЕКЦІЯ XI. АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

ANALYSIS OF PRESSURE REGULATOR PARAMETERS IN PNEUMATIC SYSTEMS Velykyi N.-T.	107
--	-----

СЕКЦІЯ XII. ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ЗАСТОСУВАННЯ КОНТАКТНОГО МІКРОЗВАРЮВАННЯ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ВИРОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ Часник Д.В.	109
ЗМЕНШЕННЯ ЗАВАД У СИСТЕМІ ЖИВЛЕННЯ ДРУКОВАНИХ ПЛАТ Білевський П.С.	112

СЕКЦІЯ XIII. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

МЕТОДИ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБЛИЧ ДЛЯ ЗОБРАЖЕНЬ З НИЗЬКОЮ ЯКІСТЮ Рибак Л.-В.	114
---	-----

СЕКЦІЯ XIV. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

АРХІТЕКТУРА ПЛАТФОРМИ НА ОСНОВІ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ ДЛЯ РОЗУМНИХ МІСТ Цюпа І.І.	117
РОЗВИТОК ІГРОВОГО МЕТОДУ ВИВЧЕННЯ ІНТЕРФЕРОМЕТРІЇ З ДОПОМОГОЮ МОБІЛЬНОГО ЗАСТОСУНКУ Назаркевич І.Б., Яцишин С.П.	121

СЕКЦІЯ XV. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

ЦИФРОВІ ЗАМОВЛЯННЯ: ВІДЛУННЯ АНІМІСТИЧНОЇ МАГІЇ У ДІДЖИТАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ Пономаренко О.І.	124
---	-----

СЕКЦІЯ XVI. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ОСНОВІ НАРОДНИХ ЦІННОСТЕЙ Петренко Т.Є., Спахі К.О.	127
---	-----

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЗВО

Рідель Т.М. 130

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Перчик М.В., Паланиця М.Я. 133

ОБГОВОРЕННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛАРИНГЕАЛЬНОЇ МАСКИ АМБУ AURAGAIN З ЛІКАРЯМИ ПРАКТИЧНОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Курсов С.В., Скоропліт С.М., Загуровський В.М. 139

СЕКЦІЯ XVII.

ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Купчик Я.А. 145

СЕКЦІЯ XVIII.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ПІДЛЕГЛИХ І КЕРІВНИКІВ В РІЗНИХ СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ

Літвак А.І. 147

ВПЛИВ СПОСОБУ ЗНЕБОЛЕННЯ ПРИ ПЕРЕВ'ЯЗКАХ ВОГНЕПАЛЬНИХ РАН НА ТРИВАЛІСТЬ ПЕРЕБУВАННЯ В ГОСПІТАЛІ

Павлов О.О. 153

КОМБІНОВАНИЙ ЕФЕКТ РАННЬОЇ ДІЄТОЛОГІЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ ІЗ ЗАГОСТРЕННЯМ ХРОНІЧНОЇ ОБСТРУКТИВНОЇ ХВОРОБИ ЛЕГЕНЬ

Темнохуд М.М., Голозубова О.В. 156

ПРОФІЛАКТИКА ОНІХОМІКОЗУ ТА ДЕРМАТОФІТІЇ СЕРЕД МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Мухачова В.Д., Попович І.В., Поваляєв В.В. 158

СЕКЦІЯ XIX.

ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ ЯК ЧИННИК ПОСИЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ПРИСУТНОСТІ УКРАЇНИ У СВІТІ

Комарніцька О.В. 160

СЕКЦІЯ XX. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН ТА ЙОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ ІНДУСТРІЄЮ МОДИ Якименко Д.П., Гула Є.П.....	163
ОСОБЛИВОСТІ ФІРМОВОГО СТИЛЮ ЮВЕЛІРНОЇ ПРОДУКЦІЇ Штронда А.І.....	167

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК СКЛАДОВА ЇХНЬОГО УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Цільник Олег Ярославович

аспірант 2-го курсу

Львівський університет бізнесу та права, Україна

Капацина Станіслав Олександрович

студент 2-го курсу

Львівський університет бізнесу та права, Україна

На сьогоднішній день підприємства готельного господарства в Україні переживають кризовий період. Початок кризи для підприємств готельного господарства датується початком всесвітньої пандемії Covid-19 і продовжується до теперішнього часу, але вже в контексті повномасштабної війни, яка триває понад два календарні роки.

Аналізуючи вищезазначені факти, важливо зауважити, що на ринку сфери індустрії гостинності, куди входять підприємства готельного господарства, існує конкуренція серед підприємств, які продовжують свою діяльність.

Конкуренція (лат. concurrentia – збіг, узгодженість) – це економічний процес взаємодії та боротьби товаровиробників за найвигідніші умови виробництва і збуту товарів, за отримання найбільших прибутків. Водночас – механізм стихійного регулювання виробництва в умовах вільних ринкових відносин [1].

Важливо зазначити, що серед учасників ринку, тобто за наявності конкуренції, існують так звані змагання підприємців, коли їхні самостійні дії обмежують можливості кожного з них впливати на загальні умови реалізації своїх товарів на ринку і стимулюють виробництво тих товарів та послуг, яких потребує споживач. Але основною їхньою перевагою є забезпечення якісного обслуговування, що на сьогоднішній день є однією з важливих складових успішного просування бізнесу.

У сучасних умовах провадження бізнесу при наданні послуг підприємствами готельного господарства найважливішу роль відіграють питання якості. Без якісного обслуговування суб'єкт господарювання не здатний досягти своїх головних цілей. Аналізуючи розвиток історії різних готельних корпорацій і ланцюгів, можемо стверджувати, що отримання прибутку, як правило, є результатом якісно наданих послуг.

Важливе завдання, яке стоїть перед суб'єктом господарювання, це – надання і підтримка якості обслуговування на належному рівні, а також – своєчасне усунення

недоліків у наданні послуг, розробка стратегії та поліпшення обслуговування в майбутньому.

Якість послуг – це відповідність наданих послуг очікуваним або встановленим стандартам. Таким чином, стандарти, їхня реальна форма і сутність є критерієм якості обслуговування у готелі. Критерій оцінки якості наданої послуги для споживача – це рівень його задоволення, тобто, відповідність отриманого та очікуваного. Критерій рівня задоволення клієнта – це бажання повернутися в той чи інший готель ще раз і порадишити це зробити своїм друзям і знайомим [2].

Варто зазначити, що для ефективного забезпечення якості і конкурентоздатності послуг суб'єкта господарювання актуальною проблемою є управління проєктуванням і контролем якості надання послуг. При цьому домінуючу роль має не лише виявлення внутрішніх причин, але і вивчення потреб клієнтів, а також – способи задоволення вищезгаданих потреб.

Проводячи аналогію з міжнародним досвідом, спостерігаємо, що необхідним інструментом, який гарантує відповідність якості послуг вимогам нормативно-технічної документації з метою забезпечення більш продуктивної роботи та, відповідно, збільшення прибутку, є сертифікація. У загальноприйнятій міжнародній термінології сертифікація – це комплекс заходів, вжитих задля підтвердження відповідності послуг у суб'єкті господарювання, тобто в підприємстві готельного господарства, певним вимогам, стандартам та технічним умовам.

Саме розвиток сертифікації в економічному просторі різних держав має на меті забезпечення взаємного визнання результатів сертифікації товарів та послуг, що базується на законодавчому рівні, використання єдиних стандартів і визнаних механізмів встановлення відповідності. Внаслідок цього виробник товарів та послуг повинен забезпечити стабільне дотримання необхідних параметрів у допустимих межах, що визначаються вимогами або стандартами, на які він посилається в декларації про відповідність, а також контролювати всі види своєї діяльності на всіх етапах, а у випадку підприємства готельного господарства – на всіх етапах надання послуг.

Отже, конкурентоздатність послуг у підприємствах готельного господарства визначається рівнем їхньої якості і ціни, що в теперішній час, коли триває повномасштабна війна, є дуже важливим. Підсумовуючи, можемо узагальнити, що саме якість – це комплексне поняття, яке всебічно характеризує ефективність діяльності, стиль управління, стратегію, маркетинг і організацію надання послуг. Тому ефективне управління якістю є однією з найбільш актуальних проблем для підприємств готельного господарства. А отже, якість впливає на кінцевий результат (прибуток) і збільшує обсяг продажів товарів та послуг у підприємствах готельного господарства.

Список використаних джерел:

1. Конкуренція // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Конкуренція>.
2. Х.Й. Роглев Основи готельного менеджменту. URL: https://tourlib.net/books_ukr/roglev12-2.htm.

ПАСИВНИЙ ДОХІД ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СВОБОДИ ЛЮДИНИ

Кулик Оксана Михайлівна

викладачка кафедри туризму

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, Україна

Євдощенко Сергій Віталійович

студент 5 курсу

Львівський університет бізнесу та права, Україна

У сучасному світі бізнесу та різноманітних фінансових можливостей нове освічене покоління з кожним роком дедалі більше схиляється до перспективи жити максимально комфортно, бути фінансово незалежним і при тому забезпечити собі зручні та вигідні умови праці не виходячи з дому, тобто, можливість виконувати роботу дистанційно, онлайн. Зокрема, поле для такої діяльності дає пасивний фінансовий дохід.

Пасивний дохід – це дохід, який людина отримує регулярно, не докладаючи значних зусиль. Він може надходити з різних джерел, таких, як інвестиції, роялті, надання майна в оренду тощо. Пасивний дохід – це можливість отримувати кошти постійно. Такий дохід не залежить від робочих годин, місця роботи чи зайнятості [1].

Варто зазначити, що саме пасивний дохід може забезпечити фінансову свободу. За умов фінансової свободи людина може цілковито належати собі, не бути залежною від роботодавця, надавати перевагу заняттям улюбленою справою, інвестувати в себе та займатися іншими корисними справами. Крім того, пасивний дохід дозволяє захистити себе та своїх близьких від фінансових ризиків і негараздів. Навіть невеликий, але стабільний пасивний дохід сприяє фінансовій стійкості та стабільності.

Важливо, що пасивний дохід, окрім фінансової незалежності, має багато інших переваг (рис. 1).

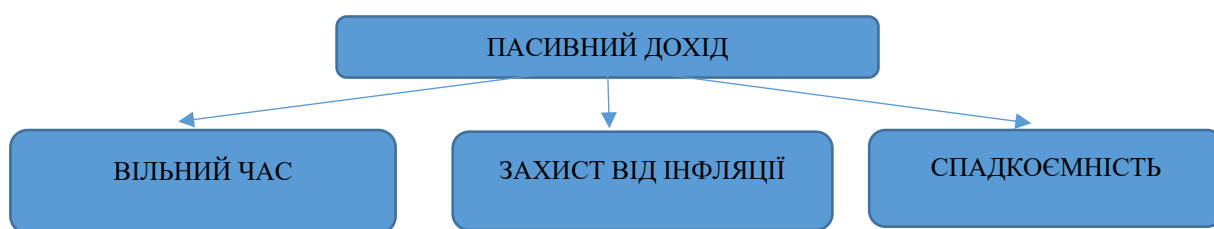

Рис. 1. Класифікація переваг пасивного доходу

Для початку, щоби сформувати власний пасивний дохід, не обов'язково мати великий стартовий капітал. Варто починати з мінімального і працювати над його примноженням. Навіть невеличкі, але регулярні надходження з часом можуть перетворитися на суттєве джерело доходу [2].

Впродовж кількох десятиків років в Україні можна було назвати лише два види пасивного доходу. Зокрема, це:

- державна пенсія;
- вклади на ощадних книжках (здебільшого, вклади часто супроводжувалися ризиком).

У сучасному світі варіантів так званого пасивного доходу значно більше, а ось ризиків, навпаки, стало менше.

У теперішній час найбільш популяризованими є наступні різновиди пасивного доходу (рис. 2).

Отже, проаналізувавши суть, значення та актуальність пасивного доходу в сучасних умовах, можемо зробити висновок, що з процесом еволюції людства значно збільшився відсоток людей, котрі готові заробляти більше, використовуючи найбільш популяризовані різновиди пасивного доходу. Отож, майбутнім вкладникам у пасивний дохід варто якнайретельніше вибрати для себе популярний вид послуг пасивного доходу й активно почати інвестувати в нього. Підсумувавши вищенаведене, розуміємо, що за пасивним доходом – майбутнє.

Рис. 2. Класифікація різновидів пасивного доходу

Список використаних джерел:

1. Пасивний дохід // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Пасивний дохід](https://uk.wikipedia.org/wiki/Пасивний_дохід).
2. Пасивний дохід: як заробляти гроші, не виходячи з дому. URL: <https://spe.org.ua/blog/groshi/pasyvnyi-dokhid/>.

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Горецька Анна Олександрівна

здобувачка вищої освіти факультету фінансів та цифрових технологій
Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Теліщук Микола Миколайович

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної політики та сталого розвитку
Державний податковий університет, Україна

Цифрова економіка є системою економічних відносин, що базується на передових цифрових технологіях та широкому використанні інформаційних технологій, спеціалізованих пристроїв і програмного забезпечення в усіх сферах, включаючи бізнес-процеси на всіх рівнях. Ця економічна система, визначена як високотехнологічна, ґрунтується на інноваційних підходах до інтеграції інформаційних технологій у всі аспекти бізнес-процесів, що діють у цій системі. Згідно з соціально-економічним та технологічним розвитком суспільства, цифрова економіка стає вирішальним елементом, оскільки вона вимагає перехід від традиційних форм господарювання, характерних для індустріального суспільства, до нових моделей, які активно впроваджують цифрові програмні рішення у всі сфери життя. Цей підхід передбачає необхідність постійних змін у соціальному та економічному середовищі, що ґрунтуються на нових інформаційних технологіях і забезпечують постійне вдосконалення та розвиток глобальної економічної системи. [1 <https://t.ly/C1PJh>] Науковці відмічають що в епоху цифрових технологій відбувається перетворення в підходах до ведення бізнесу, а також вимоги до використання різноманітних інформаційних технологій. Ці зміни охоплюють такі області як системи управління маркетингом, продажами і обслуговуванням, телефонія і месенджери, системи документообігу та управління персоналом, облікові системи і багато інших корпоративних додатків. Роль держави в упровадженні цифрової економіки має подвійний характер. По-перше, держава виступає в ролі регулятора, який встановлює норми, принципи та основи співіснування елементів цифрової економіки поряд із існуючими реаліями в країні. Вона контролює та перевіряє методи їх використання та проводить технологічні зміни, спрямовані на закріплення цифрових відносин між суспільством та владою. По-друге, держава може використовувати Інтернет та інформаційні технології безпосередньо під час надання своїх послуг в онлайн-торгівлі та електронному врядуванні [2. <https://t.ly/TSm0y>]. Проте важливо відзначити особливості цифрового розвитку в Україні. Індивідуальні користувачі та малі та середні підприємства значно випереджають державу і промисловість. Багато малих і середніх підприємств вже працюють в Інтернеті і активно використовують цифрові методи для просування своїх послуг та товарів. У той час як держава та велика промисловість в Україні відстають від цього тренду. Ця ситуація свідчить про необхідність активної підтримки держави для прискорення цифрового розвитку та впровадження сучасних технологій у всі сфери економіки та громадського життя. Стратегія ЄС "Цифровий порядок денний для Європи" є важливою ініціативою в рамках стратегії "Європа – 2020". Ця програма містить перелік з 100 конкретних дій, спрямованих на розвиток єдиного цифрового ринку, збільшення довіри безпеки онлайн-транзакцій, підвищення рівня електронних

навичок, використання інформаційних технологій для вирішення соціальних проблем, а також стимулювання наукових досліджень та інновацій. У контексті євроінтеграційних зусиль України і реформ, спрямованих на демократизацію та поглиблення співпраці з ЄС, розвиток цифрової економіки стає ключовим механізмом трансформації та відходу від застарілих моделей управління та відносин. Додаток XVII-3 до Угоди про асоціацію зобов'язує Україну реалізувати низку актів ЄС, спрямованих на встановлення спільних норм на ринку електронних комунікаційних послуг. Це означає, що Україна має впровадити європейську концепцію регулювання цифрового ринку та прийняти її стандарти, що є однією з умов для поглиблення співпраці з ЄС. Запровадження елементів прозорої цифрової економіки в Україні може сприяти вирішенню проблеми корупції та підвищенню рівня економічного потенціалу. Крім того, ефективне впровадження цифрової економіки може сприяти подоланню цифрового протекціонізму, збільшенню доступу до ринків та підвищенню ефективності наукових досліджень та розвитку. [3 <https://t.ly/a1GDqj>].

Цифрова економіка – це також цифровий ринок. В Україні, якщо ІТ-компанії мають можливість інвестувати у найновітніше обладнання, то малий та середній бізнес, а також потенційні покупці їх продуктів та послуг, зазнають обмежень через технологічні та фінансові обмеження. Це стосується не лише середнього споживача, якому не доступні сучасні цифрові продукти, такі як “розумне житло”, автоматизовані магазини чи навіть прості каси самообслуговування. Однак технологічна затримка може стати нашим економічним перевагою в умовах складної геополітичної ситуації і ослабленої економіки. Кабінет Міністрів прогнозує, що успішні цифрові реформи можуть забезпечити зростання ВВП на 5%. Перехід до електронного обліку і управління, а також участь в міжнародному онлайн-бізнесі стає необхідністю, а не просто вибором.

Як показує приклад Естонії, успішний перехід до цифрової інфраструктури можливий за допомогою послідовних реформ та підтримки держави. Для успішного розвитку цифрової економіки необхідні три ключові компоненти: нормативно-правова база, яка сприяє конкуренції та входженню підприємств на ринок, дозволяє їм використовувати цифрові технології для інновацій та конкурентоспроможності; навички, необхідні працівникам, бізнесменам та державним службовцям для використання можливостей цифрових технологій; ефективні та підзвітні інститути, які використовують Інтернет для розширення прав і можливостей громадян. У цифровій економіці людський капітал та інформаційні технології відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку економіки. Тому надзвичайно важливо готувати висококваліфікованих фахівців, які враховують потреби ринку та орієнтуються на сучасні тенденції в розвитку цифрових технологій. Впровадження цих технологій сприяє прискоренню економічного зростання, збільшенню кількості робочих місць та підвищенню якості наданих послуг [4 <https://t.ly/KogpI>]. Цифрова економіка відкриває нові можливості для розвитку суспільства, вимагає постійних змін і адаптації в усіх сферах діяльності. Ключовими компонентами успішної трансформації є не лише технологічні інновації, але й глибоке розуміння соціально-економічних процесів та готовність до постійного вдосконалення. Напрацювання країн, що вже здійснили успішний перехід до цифрової економіки, можуть слугувати важливими вказівниками для України на шляху до успіху. Проте важливо пам'ятати, що це не лише завдання держави чи окремих секторів економіки, але і загальна відповідальність кожного громадянина за сприяння розвитку цифрової культури та інноваційного мислення. Тільки спільними зусиллями можна досягти успіху у цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. – К. : НАУ, 2022. – 200 с.
2. Навч. посібник. [Електронний ресурс] / В.В. Барабанова, Г.А. Богатирьова. – Кривий Ріг : Вид. ДонНУЕТ, 2022. – 100-109 с.
3. Кіреєв Д.Б. Розвиток цифрової економіки як елемент стратегії суспільного розвитку в Україні. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія : Державне управління. 2019. Том 30(69). № 1. С. 38–44.
4. Карчева Г. Використання технології блокчейн як фактор підвищення ефективності фінансової сфери / Г. Карчева, Р. Лернатович, В. Кавецький // Банківська справа. – № 2. – 2017. – С. 110-119

СЕКЦІЯ II. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ІНВЕСТИВАННЯ У ЗАХОДИ З РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Степанків Володимир Зеновійович

аспірант кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

На теперішній час багато українських підприємств знаходиться у стані фінансово-економічної кризи [1–5], що, серед іншого, зумовлено тимчасовим скороченням їх експортних можливостей [6]. Тому постає необхідність у застосуванні дієвих інструментів антикризового управління діяльністю таких підприємств [7–9], що надасть змогу покращити формування та реалізацію їх фінансового потенціалу [10–15], зокрема завдяки вдосконаленню процесів позикового фінансування господарської діяльності [16, 17]. При цьому необхідно намагатися знизити рівень ризику цієї діяльності [18–21], що позитивно відобразиться на фінансовій стійкості підприємств [22, 23].

Одним з можливих напрямів антикризового управління на підприємствах є реалізація заходів з економії виробничих ресурсів [24, 25]. Оцінювання значущості цих заходів як напряму подолання фінансової кризи на підприємствах потребує попереднього вимірювання впливу, який зниження питомих витрат ресурсів може справити на рівень глибини цієї кризи. Своєю чергою, цей рівень може бути оціненим за допомогою такої формули:

$$P = \frac{H_n}{H_m} - 1, \quad (1)$$

де:

P – рівень глибини фінансової кризи на підприємстві, частки одиниці;

H_n – прогнозна річна величина надходжень, яку підприємство може використати для погашення та обслуговування узятих позик;

H_m – мінімально потрібна річна величина надходжень, що будуть використані для виконання наявних у компанії боргових зобов'язань.

Загалом, можливо запропонувати таку послідовність оцінювання дієвості вкладення інвестицій у ресурсозберігаючі заходи як інструменту антикризового управління на підприємствах: утворення вибірки підприємств певної галузі; збір

вихідних даних, необхідних для проведення аналізу; оцінювання поточної величини індикатора глибини фінансової кризи для кожного підприємства та поділ підприємств на класи за рівнем цього індикатора; проведення (за умови, що серед досліджуваних підприємств, є ті, які знаходяться у стані фінансової кризи або наближаються до такого стану) оцінювання прогностичної величини індикатора глибини фінансової кризи для кожного підприємства після впровадження на ньому відповідних ресурсозберігаючих проєктів; зіставлення прогностичних та поточних значень індикатора глибини фінансової кризи для кожного підприємства та формулювання висновків про дієвість вкладення інвестицій у ресурсозберігаючі заходи; оцінювання впливу окремих чинників на дієвість вкладення інвестицій у ресурсозберігаючі заходи.

З метою практичного застосування запропонованого підходу до оцінювання дієвості вкладення інвестицій у ресурсозберігаючі заходи було створено вибірку підприємств. До неї увійшли 74 підприємства України з високою (понад 40%) часткою позикового капіталу. Ці підприємства представляють три види економічної діяльності, а саме – виготовлення виробів з металу, скла та глини. Для цих галузей є характерним доволі високий рівень питомих витрат природного газу. Тому в якості виробничого ресурсу, можливість економії якого розглядалася, було обрано природний газ.

Розрахунок значень індикатора (1) на досліджуваних підприємствах показав, що більшість з них на початку 2022 року знаходилася у стані фінансової кризи або наближалася до цього стану. Водночас, було встановлено, що у разі реалізації проєктів з економії природного газу значення індикатора глибини фінансової кризи для більшості підприємств зменшиться, а кількість підприємств, які перебувають у кризовому або передкризовому станах, істотно скоротиться. При цьому за інших незмінних умов значення індикатора глибини фінансової кризи зменшується із збільшенням терміну кредитування та початкової частки витрат на придбання газу у собівартості продукції підприємств. Однак значення індикатора (1) збільшується при зростанні капіталомісткості продукції та частки позикового фінансування проєктів. Отже, проведений аналіз засвідчив дієвість вкладення інвестицій у ресурсозберігаючі заходи як одного з інструментів антикризового управління на підприємствах.

Список використаних джерел:

1. Даніч, В. М. & Пархоменко, Н. О. (2013). Визначення кризового стану підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій, (4), 208–218.
2. Денисюк, О. Г. & Дерев'янка, О. Ю. (2015). Сутність, класифікація та причини виникнення криз у діяльності підприємств. Вісник ЖДТУ, (1), 80–87.
3. Кривов'язюк, І. В. & Стрільчук, Р. М. (2016). Діагностика кризового стану інноваційно активних машинобудівних підприємств на базі дискримінантної моделі. Актуальні проблеми економіки, (7), 454–465.
4. Романович, О. О. & Свистун, Л. А. (2017). Кризові явища у діяльності українських підприємств та методи їх діагностики. Молодий вчений, (11(51)), 1295–1299.
5. Сак, Т. В. (2018). Діагностика причин кризи машинобудівних підприємств України. Економіка і суспільство, (19), 604–611.
6. Yemelyanov, O., Petrushka, T., Lesyk, L., Havryliak, A., Yanevych, N., Kurylo, O., Bodakovskyy, V., Skoropad, I., Danylovych, T. & Petrushka, K. (2023). Assessing the Sustainability of the Consumption of Agricultural Products with Regard to a Possible Reduction in Its Imports: The Case of Countries That Import Corn and Wheat. Sustainability, (15), 9761.
7. Долбнева, Д. В. (2015). Сучасні тенденції банкрутства підприємств в Україні та заходи по запобіганню їх неплатоспроможності. Бізнес Інформ, (10), 244–249.

8. Зверук, Л. А. & Давиденко, Л. М. (2017). Антикризове управління підприємством в умовах інноваційного розвитку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука», (1(2)), 69–75.
9. Ковальчук, Н. О. & Павлюк, А. О. (2016). Антикризівий фінансовий менеджмент як основа управління фінансами вітчизняних підприємств. Економіка і суспільство, (3), 203–208.
10. Куліш, Г. П. & Чепка, В. В. (2017). Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільної економіки. Статистика України, (1), 29–35.
11. Кунцевич, В. О. (2005). Підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства. Актуальні проблеми економіки, (1(43)), 68–75.
12. Назаренко, А. С. (2009). Теоретичні підходи до визначення сутності економічної категорії «фінансовий потенціал». Економіка. Фінанси, (8), 22–29.
13. Левченко, Н. М. (2012). Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. Інвестиції: практика та довід, (2), 114–117.
14. Маринич, І. А. (2010). Сучасні підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства. Науковий вісник НЛТУ України, (20.1), 105–108.
15. Турчак, В. В. (2014). Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. Молодий вчений, (8(11)), 49–52.
16. Yemelyanov, O., Petrushka, I., Zahoretska, O., Petrushka, K. & Havryliak, A. (2023). Information support for managing energy-saving technological changes at enterprises. Procedia Computer Science, (217), 258–267.
17. Гончар, М. Ф. & Ємельянов, О. Ю. (2009). Вдосконалення механізму прийняття управлінських рішень щодо раціоналізації структури джерел фінансування інвестиційних проектів розвитку підприємства. Інвестиції: практика та досвід, (24), 3–6.
18. Yemelyanov, O., Petrushka, T., Symak, A., Trevoho, O., Turylo, A., Kurylo, O., Danchak, L., Symak, D. & Lesyk, L. (2020). Microcredits for Sustainable Development of Small Ukrainian Enterprises: Efficiency, Accessibility, and Government Contribution. Sustainability, (12(15)), 6184.
19. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2018). Evaluation of adaptability of Ukrainian economy to changes in prices for energy carriers and to energy market risks. Energies, (11 (12)), 3529.
20. Lesynskiy, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Symak, A. & Koleshchuk, O. (2018). Substantiation of projects that account for risk in the resource-saving technological changes at enterprises. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, (6(1)), 6–16.
21. Мищишин, О. Л., Ємельянов, О. Ю. & Петрушка, Т. О. (2020). Утворення агропромислового кластеру як спосіб зниження ризикованості господарської діяльності його учасників. Агросвіт, (17–18), 77–84.
22. Гапак, Н. М. & Капштан, С. А. (2014). Особливості визначення фінансової стійкості підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка, (42). 191–196.
23. Павленко, О. П. & Семиліт, І. В. (2016) Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування. Молодий вчений, (7(34)), 113–116.
24. Ємельянов, О. Ю. & Курило, О. Б. (2009). Ефективність використання виробничих ресурсів підприємства та їх вплив на експлуатаційні витрати. Схід. Аналітично-інформаційний журнал, (8), 63–67.
25. Некрасова, Л. А. & Хрістова, А. В. (2017). Формування ресурсозберігаючої моделі розвитку підприємства. Економіка: реалії часу, (2 (30)), 79–84.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Нікітченко А.Д.

Студентка 4-го курсу

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», Україна*

Сергієнко О.А.

Д-р. екон. наук, професор

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», Україна*

Стабільні зміни в економічних процесах виставляють перед керівництвом вимогу розробки адекватної стратегії розвитку підприємства. Тому кожній компанії необхідно вирішувати власні завдання стосовно побудови механізму підвищення ефективності виробничого потенціалу. У кожного підприємства свій унікальний рівень і стан виробничого потенціалу, який формується в процесі його діяльності. Важливо відзначити, що часто навіть при значному обсязі ресурсів підприємство може стикнутися з труднощами у встановленні оптимального режиму роботи, що може вплинути на зниження виробничого потенціалу. Тому для кожного підприємства важливо постійно шукати шляхи підвищення ефективності та активного розвитку на високому рівні.

Термін «потенціал» має своє походження від латинського слова «potentia», що означає приховану силу або можливість, яка може виявитися при відповідних умовах. Загалом, «потенціал» вказує на внутрішні можливості або резерви, які можуть бути використані для досягнення конкретних результатів або для розвитку, але на даний момент ще не були повністю використані. Це поняття застосовується в різних сферах, включаючи особистість, функціонування організацій, розвиток економіки, країн або окремих галузей. Потенціал може включати можливості для зростання, резерви ресурсів, а також здатність до досягнення вищого рівня ефективності та прибутковості. Розуміння та використання потенціалу можуть стати важливими складовими успіху в різних сферах діяльності.

Виробничий потенціал підприємства означає, що воно може виробляти продукцію, яка відповідає основним вимогам ринкового попиту щодо асортименту, переліку та якості. Його характеристики включають цілісність, можливість взаємозаміни, складність, можливість альтернативного використання, взаємозв'язок елементів, готовність до інтеграції новітніх науково-технічних досягнень та розвиток за допомогою впровадження сучасних технологій, гнучкість виробничої системи та її потужність [1]. Зокрема, увага дослідників Андрушківа Б.М., Кирич Н.Б., Мельник Л.М., та Погайдак О.Б. зосереджена на вивченні стратегій економічного підвищення стабільності господарства та фінансів підприємства в умовах трансформації суспільства. Це стає надзвичайно важливим завданням для підприємств у сучасних умовах [2]. Виробничий потенціал підприємства можна описати як унікальний набір можливостей та ресурсів, якими воно володіє та може користуватися для досягнення своїх стратегічних цілей та підвищення конкурентоспроможності на ринку. Цей потенціал включає не лише матеріальні ресурси, такі як обладнання і технології, але й людські ресурси, знання, навички та

потенціал для інновацій. Розуміння та ефективне використання виробничого потенціалу є ключовим фактором для успішного розвитку підприємства та досягнення високої прибутковості [3]. На нашу думку під виробничим потенціалом необхідно розуміти об'єднання усіх виробничих та фінансових потужностей підприємства для його ефективної господарської діяльності.

Розвиток та успішне функціонування підприємства, досягнення його стратегічних та економічних цілей, нероздільно пов'язані з керуванням його виробничим потенціалом, що суттєво впливає на виробничу діяльність підприємства та пов'язані з нею процеси. Керування виробничим потенціалом підприємства вимагає від керівника гнучкості у зміні внутрішнього та зовнішнього середовища, акцентування уваги на його формуванні, використанні, розвитку та оцінці. Для ефективного керування необхідно розробити власну систему, яка враховує всі важливі аспекти зростання виробничого потенціалу, стан і склад ресурсів у контексті їх використання, що передбачає перегляд підходів до управлінської компоненти конкретного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Пріб К.А., Патика Н.І. Діагностика в системі управління: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 432 с.
2. Андрушків Б.М., Кирич Н.Б., Мельник Л.М., Погайдак О.Б. Семіотика визначення економічної стратегії підвищення господарсько-фінансової стабільності підприємства в умовах трансформаційного суспільства. Вісник економічної науки України. 2013. №1(23). С. 3-7.
3. Шевченко А.А., Петренко О. П., Бірагова О.В. Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності. Modern Economics. 2023. № 41(2023). С. 156-162. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-22).

СЕКЦІЯ III.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ОБЕРНЕНИЙ МЕТОД РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ НА ОСНОВІ ДОХОДУ ВІД ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

*Д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", Україна*

Особливим видом витрат, що відносяться на фінансові результати не в момент їх виникнення, а в наступних періодах є витрати майбутніх періодів (далі – ВМП). Щоб їх розподілити на наступні періоди використовують певні методи. Таким методом може бути обернений метод розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності.

НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" визначає основну діяльність як операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу [1].

Доходом від основної діяльності є дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тобто загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного податку тощо) [2].

Для доходів від основної (операційної) діяльності призначено рахунок 70 "Доходи від реалізації". На ньому узагальнюється інформація про доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг, доходів від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості, доходів від страхової діяльності, про доходи від грального бізнесу, від проведення лотерей, а також про суму знижок, наданих покупцям, та про інші вирахування з доходу.

Рахунок 70 "Доходи від реалізації" має такі субрахунки:

- 701 "Дохід від реалізації готової продукції";
- 702 "Дохід від реалізації товарів";
- 703 "Дохід від реалізації робіт і послуг";
- 704 "Вирахування з доходу";
- 705 "Перестраховання" [3; 4].

По видах доходу від основної діяльності, а також за субрахунками до рахунку 70 можна використовувати різні методи розподілу ВМП, які утворюються на основі: 1) доходу від реалізації готової продукції; 2) доходу від реалізації товарів; 3) доходу від реалізації робіт і послуг; 4) вирахування з доходу; 5) перестраховання.

Прорахунок оберненого методу розподілу ВМП на основі доходу від основної

діяльності виконується на базі розрахунку методу розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності, і суми переставляються у зворотній послідовності: перший рік – в останній, другий – у передостанній і т.д.

Визначення річної суми розподілу ВМП за методом на основі доходу від основної діяльності здійснюється множенням суми розподілу ВМП, на коефіцієнт розподілу ВМП, який вираховується діленням обсягу доходу від основної діяльності за окремі періоди на плановий обсяг доходу від основної діяльності за увесь період розподілу.

Розподіл ВМП за методом на основі доходу від основної діяльності робиться за формулами:

$$PCPBM\text{П} = CPBM\text{П} \times KPBMP,$$

де: $PCPBM\text{П}$ – річна сума розподілу ВМП; $CPBM\text{П}$ – сума розподілу ВМП; $KPBMP$ – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$KPBMP = \text{ДОД} : \text{ПДОД},$$

де: ДОД – плановий або фактичний обсяг доходу від основної діяльності за окремі періоди; ПДОД – плановий обсяг доходу від основної діяльності за увесь період.

Можна застосовувати також інший варіант для визначення методу розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності:

$$PCPBM\text{П} = \text{ДОД} \times KPBMP,$$

$$KPBMP = CPBM\text{П} : \text{ПДОД}.$$

Обрахунок методу розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності можна здійснювати за двома способами: 1) від первісної (початкової) суми ВМП; 2) від залишкової (поточної) суми ВМП.

Дослідимо використання методу розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності на прикладі.

Приклад. ВМП мають початкову (первісну) суму – 54000 грн, їх треба розподілити на 5 років. Очікується за цей період отримати 125000 грн доходу від основної діяльності, у тому числі: за 1-й рік – 43000 грн, за 2-й рік – 28000 грн, за 3-й рік – 25000 грн, за 4-й рік – 17000 грн, за 5-й рік – 12000 грн.

Розрахуємо значення коефіцієнтів розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,3440 (43000 : 125000 = 0,3440), за 2-й рік – 0,2240 (28000 : 125000 = 0,2240), за 3-й рік – 0,2000 (25000 : 125000 = 0,2000), за 4-й рік – 0,1360 (17000 : 125000 = 0,1360), за 5-й рік – 0,0960 (12000 : 125000 = 0,0960).

Визначення 1-го способу (від первісної (початкової) суми ВМП) простого і оберненого методів розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності розглянуто в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

**Розрахунок 1-го способу (від початкової (первісної) суми ВМП)
методу розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Дохід від основної діяльності, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	54000	43000	0,3440	18576
2	54000	28000	0,2240	12096
3	54000	25000	0,2000	10800
4	54000	17000	0,1360	7344
5	54000	12000	0,0960	5184
x	Разом	125000	1	54000

[авторська розробка]

Таблиця 2

Розрахунок 1-го способу (від початкової (первісної) суми ВМП) оберненого методу розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Дохід від основної діяльності, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	54000	12000	0,0960	5184
2	54000	17000	0,1360	7344
3	54000	25000	0,2000	10800
4	54000	28000	0,2240	12096
5	54000	43000	0,3440	18576
x	Разом	125000	1	54000

[авторська розробка]

Як видно з таблиць 1 і 2, використання 1-го способу (від початкової (первісної) суми ВМП) простого і оберненого методів розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності забезпечує протягом 5-ти років повний розподіл суми ВМП.

В таблицях 3 і 4 наведено застосування 2-го способу (від залишкової (поточної) суми ВМП) простого і оберненого методів розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності.

Таблиця 3

Розрахунок 2-го способу (від залишкової (поточної) суми ВМП) методу розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Дохід від основної діяльності, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	54000	43000	0,3440	18576
2	35424	28000	0,2240	7935
3	27489	25000	0,2000	5498
4	21991	17000	0,1360	2991
5	19000	12000	0,0960	19000
x	Разом	125000	1	54000

[авторська розробка]

Таблиця 4

Розрахунок 2-го способу (від залишкової (поточної) суми ВМП) оберненого методу розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Дохід від основної діяльності, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	19000	12000	0,0960	19000
2	21991	17000	0,1360	2991
3	27489	25000	0,2000	5498
4	35424	28000	0,2240	7935
5	54000	43000	0,3440	18576
x	Разом	125000	1	54000

[авторська розробка]

Як бачимо, при застосуванні 2-го способу (від початкової (первісної) суми ВМП) простого і оберненого методів розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності, в останньому (табл. 3) і в першому (табл. 4) роках маємо значну суму нерозподіленого залишку ВМП (19000 грн), який списується у витрати. Це відбувається тому, що кожного року розподіл виконується із залишкової суми ВМП.

Висновки. Відрахування ВМП можна здійснювати за оберненим методом на основі доходу від основної діяльності.

Дохід від основної діяльності – це дохід (виручка) від реалізації продукції

(товарів, робіт, послуг) без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного податку тощо) [2].

Розрахунок оберненого методу на основі доходу від основної діяльності здійснюється на базі методу на основі доходу від основної діяльності, і суми переставляються навпаки: перший рік – в останній, другий – у передостанній і т.д.

Можна використовувати різні обернені методи розподілу ВМП, які утворюються по видах доходів від основної діяльності, а також за субрахунками до рахунку 70, а саме на основі: 1) доходу від реалізації готової продукції; 2) доходу від реалізації товарів; 3) доходу від реалізації робіт і послуг; 4) вирахування з доходу; 5) перестрахування.

Обернений метод розподілу ВМП на основі доходу від основної діяльності можна обраховувати за двома способами: 1) від первісної (початкової) суми ВМП; 2) від залишкової (поточної) суми ВМП.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” (Наказ Міністерства фінансів України). № 290. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 1591. (2011). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 291. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

ПРИБУТКОВІСТЬ ІНВЕСТУВАННЯ У КРИПТОВАЛЮТУ

Жуковський Олександр Васильович

здобувач вищої освіти економічного факультету
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Красюк Богдан Віталійович

викладач кафедри економіко-математичного
моделювання та інформаційних технологій
Національний університет «Острозька академія», Україна

Однією з визначальних характеристик сучасного інформаційного суспільства є значні зміни у світовій фінансовій системі і поява криптовалюти. За останні десятиліття ставлення до криптовалюти еволюціонувало від повного несприйняття, заперечення і критики до зацікавленості, використання і захоплення. Результативність та перспективність криптовалюти стала настільки очевидною, що перед нею відкривають свої фінансові системи країни, які ще відносно недавно були її рішучими опонентами.

Криптовалюта володіє низкою переваг, які роблять її надзвичайно гнучкою, привабливою і перспективною. Крипта ґрунтується на технології блокчейн, що дозволяє їй функціонувати без централізованого контролю з боку банків чи фінансових урядів. У цьому зв'язку користувачі мають більше свободи і можуть здійснювати над нею повніший контроль. Технологія блокчейну володіє потенціалом змінити грошовий обіг у тому вигляді, до якого ми звикли упродовж багатьох років. У криптоактивах широко використовуються сучасні методи для захисту транзакцій і гарантії безпеки мережі. Такий захист робить криптоактиви нелегкою мішенню для шахраїв і хакерів.

Використання криптовалют дає можливість проводити недорогі та оперативні перекази коштів як за кордон, так і в межах своєї власної країни. Для використання криптовалют не потрібно перебувати в місці знаходження банку, вони доступні для всіх користувачів незалежно від місця їх знаходження. Крім того, криптовалюта дає можливість оминати різні обмеження. Цифрові активи відкривають нові можливості і перспективи для різних інновацій у фінансовій сфері, для застосування новітніх технологій тощо. Децентралізовані фінансові послуги (DeFi), Non-Fungible Tokens (NFTs), а також смарт-контакти розширюють простір для інвестування.

Криптовалюта успішно протидіє інфляції через свою важливу особливість, а саме – обмежений випуск. Максимальна кількість монет суворо обмежена (наприклад 21 млн. Біткоїнів), тому що немає політичних партій, ні фірм, які можуть вплинути на установлений порядок. Чи не найбільшими перевагами криптовалюти є неможливість її підробки і оскарження чи відкликання платником. Транзакції з криптовалютою є анонімними. Традиційні банківські операції відбуваються за принципом стягнення: будь-яка транзакція проходить ідентифікацію і певна сума коштів стягується з рахунку платника. У випадку з криптовалютою все відбувається інакше: тут використовується принцип передачі, і власник цифрової валюти може передавати її отримувачу без надання будь-якої супровідної інформації. Зазначимо як перевагу криптовалюти ще й таку: криптовалюта не прив'язана до курсу валют, процентних ставок та комісії за транзакції. Слід вказати і швидкість операцій з цифрової валюти – вони є миттєвими, незалежно від розташування учасників операції – платника та отримувача.

Щоб продемонструвати ефективність криптовалюти, наведемо такий приклад. Придбавши Біткоїн на \$1000 1 березня 2014 і продавши його через 10 років, тобто 1 березня 2024, ми б отримали більше \$100,000 прибутку[4]. Такі перспективи може відкрити вкладення коштів в криптовалютний ринок.

Перш ніж вкладати фіатні кошти, важливо пам'ятати про потенційні ризики, які лежать в основі інвестицій у криптовалюту. Важливо не забувати, що крипториннок ще відносно молодий, і активи можуть бути досить нестабільними.

Кожний власник криптовалюти прагне мати контроль над своїми активами. Водночас зберігання криптовалюти на централізованій біржі не забезпечує повного контролю над власними коштами. Біржа на свій розсуд може заморозити активи клієнта на вимогу уряду. Крім того, біржа може збанкрутувати і вкладник втратить можливість повернути свою криптовалюту назад.

Певні ризики для криптовкладників пов'язані з електронним ключем. Деякі власники криптовалюти надають перевагу офлайн варіантам «холодного зберігання», таким як наприклад, апаратні гаманці. Але тут виникають проблеми. Найбільшою з них є ризик втрати електронного ключа, без якого в подальшому буде неможливо отримати доступ до власної криптовалюти. Електронний ключ можна загубити, випадково видалити з комп'ютера, зловмисники можуть викрасти смартфон і зчитати з нього інформацію. Щоб уникнути таких ризиків і небезпек слід тримати файл із доступом до свого електронного гаманця не лише на жорсткому диску, а й на флешці і зберігати у надійному місці. При чому потрібно ставити надійні паролі.

Поширеним ризиком під час використання криптовалюти є також фішинг – викрадення персональних даних користувача в інтернеті. Зловмисники, які користуються таким прийомом, зазвичай кидають посилання на електронну адресу або в соціальних мережах і якщо користувач по ній переходить, то може встановити на свій гаджет небезпечний вірус, який скопіює усі можливі паролі та доступи. Тому фахівці застерігають ніколи не встановлювати програми з неперевірених джерел і не переходити за сумнівними посиланнями.

Криптові біржі на відміну від фондових бірж набагато більш вразливі до злому, ніж фондові біржі. У зв'язку з цим вони можуть стати об'єктами злочинної діяльності тих, хто прагне швидко збагатитися нечесним шляхом. Відомі факти порушення безпеки на криптобіржах, що призвело до значних збитків для інвесторів, у яких викрали цифрові валюти. Для прикладу, найбільша досі крадіжка криптовалюти відбулася у 2016 році коли злочинці зламали біржу Bitfinex і вкрали 120 000 BTC, що склало 72 мільйони доларів США. Викладене вище вимагає встановлення в підтримання безпеки на криптобіржах через використання надійних систем захисту.

Процес користування криптоактивами передбачає інвестування. Водночас ніколи немає гарантій, що конкретний проєкт буде успішним, оскільки між блокчейн-проєктами існує достатньо жорстка конкуренція. Чимало проєктів є ні що інше, як чергове шахрайство. На жаль, лише незначний відсоток криптовалютних проєктів стає успішним. Державний вплив на криптовалюту також може носити небезпеки. Регулятори можуть знищити цілу криптоіндустрію, особливо у тому випадку, якщо уряди розглядають криптовалюту, як певну загрозу для економічного розвитку конкретної країни, а не як інноваційну технологію.

Ще іншим ризиком використання криптовалюти є значні коливання її вартості. Ціна цифрових валют непередбачувана, а межує із частими підйомами і падінням. Передбачити в який бік стрибне ціна криптовалюти на цей раз, практично неможливо. А ціна питання тут – тисячі доларів. Незважаючи на це, для

криптовалюти залишається незмінним потенціал значного зростання. Певним ризиком для криптовалютного ринку є невизначеність щодо оподаткування у різних країнах світу. У одних країнах криптовалюти вважаються активом, у інших ні.

Довгострокові криптоінвестиції передбачають утримання цифрових активів протягом тривалого періоду, зосереджуючись на проектах із сильними фундаментальними показниками, корисністю та потенціалом зростання. Але виникає питання, як визначити найцінніші криптопроекти для довгострокових інвестицій? Відповідь на це запитання лежить у проведенні комплексних досліджень, оцінці ринкової капіталізації, в обсязі торгів, і розумінні технологічної архітектури кожного проекту, наприклад платформи блокчейн, механізму консенсусу.

Довгострокове криптоінвестування дає значні переваги. До переваг відноситься диверсифікація портфеля та можливості пасивного доходу через ставки та кредитування. Цьому можуть сприяти децентралізовані біржі. Сила диверсифікації портфеля полягає у розподілі своїх інвестицій між різними класами активів, у тому числі довгостроковими криптовалютними проектами, щоб максимізувати прибутки та мінімізувати ризики.

Важливим залишається питання, де інвестувати свої капітали. Із зростанням популярності криптовалют зростає кількість доступних криптовалютних бірж, кожна з яких пропонує унікальний набір функцій і послуг. Криптові біржі — це платформа, яка дозволяє користувачам купувати, продавати та торгувати криптовалютами.

На ринку криптовалют, що швидко розвивається, вибір правильного обміну може стати різницею між прибутковою інвестицією та дорогою помилкою. Потужна платформа повинна надавати пріоритет безпеці, пропонуючи надійні заходи для захисту активів і особистої інформації користувачів. Платформа також повинна мати зручний інтерфейс, що полегшує навігацію та укладення угод навіть трейдерам-початківцям. Крім того, найкращі біржі пропонують конкурентоспроможні комісії, широкий спектр підтримуваних криптовалют і високу ліквідність для забезпечення швидких і безперебійних транзакцій (табл. 1).

Таблиця 1

Топ-5 криптобірж

№	Exchange	Score	Trading Volume (24h)	Weekly Visits
1	Binance	9.9	\$36,175,843,473	14,982,849
2	Coinbase	8.2	\$5,473,251,747	71,887
3	Bybit	7.8	\$6,822,779,506	5,266,981
4	OKX	7.6	\$5,290,551,193	6,367,315
5	Upbit	7.4	\$8,884,245,092	1,882,765

дані сформовано з [2]

У таблиці 1 висвітлено ТОП-5 криптобірж за об'ємом торгів, до того ж вони мають найвищий рейтинг Coinmarketcap (СМС), який є найпопулярнішим у світі крипто-сайтом для відстеження цін, а також великий постачальник криптографічних даних. СМС ранжує та оцінює біржі на основі таких показників: фактору веб-трафіку, середньої ліквідності, обсягу, а також впевненості у тому, що обсяг, повідомлений біржою, є законним. Вищезазначеним факторам присвоюється вага, а біржі надається оцінка від 0,0 до 10,0.

Провівши експертний аналіз ринку, було визначено декілька низькоризикових криптоактивів, які не мають високої волатильності і володіють досить потужним фундаментом. Після цього було проведено анонімне опитування, в якому взяло участь 186 респондентів, де було запропоновано вибрати з поданого списку один актив, який вони вважають найбільш актуальним для інвестування (рис 2).

Рис. 2. Результати анонімного опитування про актуальні активи для інвестування

Отже, виходячи з отриманої інформації, для подальшого моделювання і прогнозування було обрано саме BTC (Bitcoin).

З веб-сайту Coinmarketcap було отримано набір даних і відкореговано його задля отримання максимально точних результатів. Вхідний датасет складається з дати (Date), середньої вартості активу (AVG) і має такий вигляд (див. таб. 2)

Таблиця 2

Вхідні дані для моделі і прогнозу

Date	AVG
01.04.2023	28333,05
15.04.2023	30315,355
01.05.2023	28454,978
15.05.2023	26930,638
01.06.2023	25940,168
15.06.2023	26336,213
01.07.2023	30171,234
15.07.2023	30249,133
01.08.2023	29282,914
15.08.2023	26189,585
01.09.2023	25832,226
15.09.2023	26534,188
01.10.2023	27935,09
15.10.2023	27159,653
01.11.2023	37054,52
15.11.2023	37386,548
01.12.2023	41364,666
15.12.2023	43016,118
01.01.2024	42583,583
15.01.2024	43293,917
01.02.2024	42582,606
15.02.2024	51800,34
01.03.2024	60900,76

дані сформовано з [3]

Отже, було отримано набір даних за рік. Фактично травень 2023 можна вважати початком циклу биків, де відбувається фаза накопичення з очікуванням глобального росту активу. А як нам відомо, ринок слідує за BTC, який також називають батьком крипторинку у вузьких кругах інвесторів. Тобто, простими словами, росте Біткоїн –

росте весь ринок.

Була побудована модель Брауна (модель експоненціального згладжування), яка може відображати розвиток не тільки у вигляді лінійної тенденції, але також у вигляді випадкового процесу, що не має тенденції, а також у вигляді змінної параболічної тенденції[7].

За результатами моделювання було побудовано графік, в якому відображено кореляцію між вхідними даними і модельованими значеннями ціни. Коефіцієнт кореляції дорівнює 0,9915, що позначає сильний зв'язок, тобто тут присутня сильна лінійна залежність, що є позитивним фактором (рис.3).

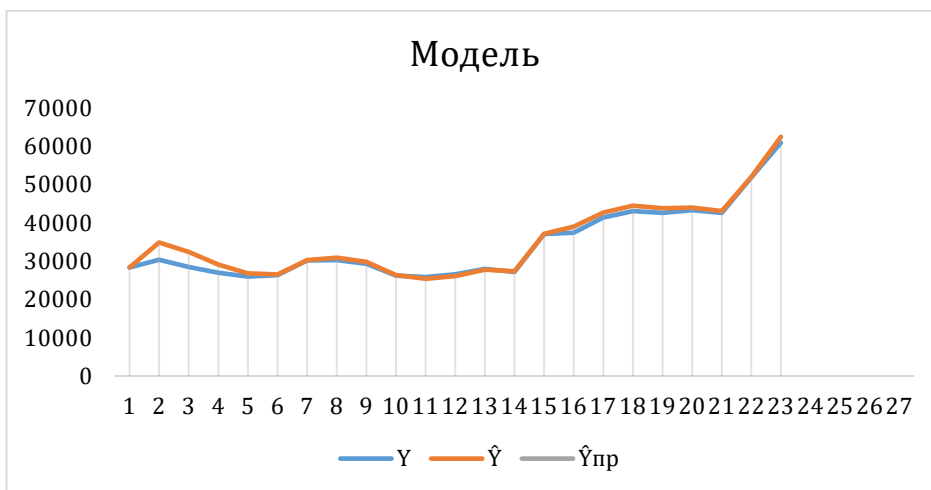

Рис. 3. Кореляція між вхідними даними і модельованими значеннями ціни

Подальшим кроком є прогнозування ціни, оскільки вона є основним завданням дослідження для того, щоб визначити потенціал росту конкретного активу (табл. 3).

Таблиця 3

Результати прогнозування

15.03.2024	62416,12425
01.04.2024	65062,0678
15.04.2024	67708,01136
01.05.2024	70353,95492
15.05.2024	72999,89848
01.06.2024	75645,84204

[авторська розробка]

Відповідно до результатів можна зробити висновок, що актив буде досить стрімко зростати наступні 3 місяці, ціна може вирости на більш ніж 20%

Висновки. Отже, криптовалюта - це не тільки інструмент для інвестицій, але і нова концепція фінансової системи, яка може вплинути на спосіб, яким ми проводимо операції та управляємо фінансами. Її принципи децентралізації, шифрування та анонімності відкривають широкий простір для розвитку нових технологій та послуг, які можуть змінити наше розуміння фінансів.

Криптовалюта має потенціал стати революційним засобом для фінансових та технологічних інновацій. Її можливість забезпечити швидкі та анонімні транзакції, обійти географічні обмеження та уникнути різних фінансових бар'єрів робить її привабливою для широкого кола користувачів.

Проте, існують серйозні ризики, пов'язані з використанням криптовалюти. Висока волатильність ринку, можливість шахрайства та недостатня регуляція

можуть призвести до серйозних фінансових втрат. Тому важливо бути обачним та інформованим інвестором, який розуміє всі аспекти цього ринку перед тим, як здійснювати будь-які операції.

Список використаних джерел:

1. Орехов М.О., Орехова Т.В. Цифрові валюти у світовій фінансовій системі: переваги, недоліки, ризики, регулювання. Економіка і організація управління.
2. Найпопулярніші спотові криптовалютні біржі // Coinmarketcap: [Веб-сайт]. Київ, 2024. URL: <https://coinmarketcap.com/uk/rankings/exchanges/> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Bitcoin // Coinmarketcap: [Веб-сайт]. Київ, 2024. URL: <https://coinmarketcap.com/uk/currencies/bitcoin/> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Crypto Profit Calculator // Changelly: [Веб-сайт]. Київ, 2024. URL: <https://changelly.com/blog/crypto-profit-calculator/> (дата звернення: 28.02.2024).
5. Nison S. Japanese Candlestick Charting Techniques. New York: New York Institute of Finance, 1991. 109 p.
6. Wilder W.J. New Concepts in Technical Trading Systems. New York: Trend Research, 1978. 65 p.
7. Адаптивні моделі прогнозування // Підручники для студентів онлайн: [Веб-сайт]. 2024. URL: https://stud.com.ua/52034/ekonomika/model_brauna_model_eksponentsialnogo_zgladzhuvannya (дата звернення: 22.02.2024).

СМАРТ-ФІНАНСИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ (АІ, ШІ) В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ДРАЙВЕРИ ПОВОЄННОГО РЕЗІЛЬЄНТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Ляшенко Вячеслав Іванович

Доктор економічних наук, професор, завідувач відділу
Україна

Іванов Сергій Володимирович

доктор економічних наук, член-кореспондент
НАН України, Україна

Підоричева Ірина Юріївна

Доктор економічних наук, завідувач сектору
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, Україна

Успішна історія ШІ (АІ) загалом та у сфері фінансів зокрема стала приймати абсолютно реальні обриси. Інфляція, війни, поляризація світу, стрімке підвищення ставок центральними банками, розчарування від труднощів переходу до зеленої енергетики, банкрутство американських банків та ще купа негативних подій і тенденцій, якими були наповнені останні роки, не подолали бажання інвесторів робити ставки на зростання. Людство продовжує розвиватися, а компанії створювати вартість, що відображається в ціні на їхні акції та, врешті-решт, доходах тих, хто має змогу і не боїться інвестувати. Головним каталізатором зростання стає штучний інтелект (АІ), передова технологія, що може змінити світ і наше життя, сподіваємося, що на краще, як чверть століття тому його змінив інтернет, водночас штовхнувши індекси фінансових ринків до захмарних висот. Власне, розмови про те, що ШІ змінить світ і поліпшить виробничі та фінансові результати компаній, жваво продовжують точитися, коли про штучний інтелект не згадує тільки ледачий, бездарний або повністю відсталий від життя. Говорили всі, незалежно від розмірів компанії та її індустріальної приналежності. Звісно, гігантів на кшталт Microsoft, Google чи Nvidia слухали уважніше, до великих і впливових цікавості завжди більше, але й маленькі теж не пасли задніх: кількість згадувань ШІ в публічних виступах стала найбільшою за останні десять років. Великі консалтингові компанії провели серйозні дослідження й оцінили, що застосування ШІ може щороку додавати від \$2.7 до \$4.4 трлн у глобальну економіку, а це — 2.6–4.3% додаткового зростання ВВП. Якщо їх додати до тих 3-4% зростання, які прогнозує загалом на рік МВФ, то сумарно глобальна економіка могла б зростати на 6–7.5% щорічно, що є справжнім економічним майже процвітанням. Але якщо торік переважали розмови, теорії та мрії, то на початку 2024 року історія ШІ почала набувати абсолютно реальних обрисів: Taiwan Semiconductor (TSMC), найбільший у світі виробник мікросхем, оголосила, що саме застосування штучного інтелекту дасть їй змогу вже цього року збільшити виручку на 20%. Прогноз зробив свою справу: за оцінками Bloomberg, вартість TSMC за два дні після його оприлюднення зросла на 13%, до \$592 млрд, глобальна індустрія напівпровідників подорожчала майже на \$200 мільярдів, вартість найбільших глобальних технологічних компаній, серед яких багато клієнтів TSMC, злетіла на

десятки мільярдів доларів, а ринковий індекс S&P 500 сягнув нового історичного максимуму. Це ілюстрація того, як технології змінюють світ на краще, принаймні, роблять інвесторів багатшими [1].

До речі, для нас, українців, цікавим і повчальним фактом є те, що ані близькість ворожого агресивного Китаю, ані його багаторічні спроби захопити острів не завадили невизнаній Китайській республіці створити TSMC, глобального лідера індустрії напівпровідників, який демонструє усьому світові, як потрібно заробляти мільярди на використанні передових технологій. Хоча, впевнений, що у тайванських політиків і чиновників знайшлося б чимало аргументів, щоб пояснити неможливість економічних проривів під загрозою потенційної агресії та звести стратегію національного розвитку до примітивного жебрацтва і продажу базових ресурсів.

2023-й рік був справді роком генеративного ШІ, але експерти сходяться у думці, що це — лише початок великих змін. Зі стрімким розвитком ШІ ми бачимо відкриття як нових можливостей для світу, так і нових викликів. Отже, які напрями будуть у фокусі в найближчі роки? Що очікувати не лише бізнесу, але й користувачам та працівникам? «Я не претендую бути Gartner (який, до речі, прогнозує, що компанії витратять на AI \$3трлн до 2027 року), а лише ділюся особистими припущеннями і трендами, які ми з командою спостерігаємо при роботі в R&D відділі SoftServe» [2]. Відео з використанням Generative AI - це — найпопулярніший формат контенту серед молодого покоління у соціальних мережах, як-от відео в TikTok або короткі ролики на YouTube. Все більше ШІ-інструментів конкурують за статус моделей, які можуть створювати відео високої якості від початку до кінця з текстової підказки (prompt). Тренд виходить за межі візуалізації та включає також синтетичне мовлення та покращення аудіо у міміці, тонах та інтонаціях. Так, уже в цьому році можна спостерігати, як найпопулярніші меми локалізуються під будь-яку мову та поширюються глобально. Вочевидь, усі просування у візуальних модальностях матимуть вплив на маркетинг, його ефетивність та швидкість. Очікувати високої якості фільму, згенерованого GenAI, у 2024 році ще не варто, оскільки поки що існує багато невирішених інженерних задач для рендерингу високої якості відео (за розумні гроші, авжеж). Але ми побачимо ще більше розширень (Copilots) в програмах для обробки фото та відео, де можливо легко додавати та прибирати об'єкти (наприклад, як в інструменті Runway або як в нашумівшому відео від Pika), збільшувати розширення відео тощо. Це пришвидшить процес створення відео та його адаптацію під різні платформи. Генерація персоналізованих та дуже реалістичних аватарів почне ставати невід'ємною частиною брендів та досвіду клієнтів. Створення 3D-моделей людини/об'єктів з відео та фото для метавсесвіту (як показали Meta) буде одним з розвиваючих напрямків, особливо із запуском в продаж гарнітури змішаної реальності Apple Vision Pro.

Вибори та медіа. 2024-й рік буде роком виборів у майже 40 країнах, включаючи США, Великобританію, Індію, Мексику, Румунію — Bloomberg Economics підрахували, що виборцями стануть 41% населення Землі. Це буде перший рік, коли команди політтехнологів почнуть використовувати інструменти генеративного ШІ для створення персоналізованих повідомлень та контенту. Журналісти також впроваджують технологічні новинки — наприклад, нещодавно американський медіастартап Channel 1 анонсував запуск програми новин, повністю згенерованої ШІ, і показав, як це виглядатиме вже 2024 р. Разом із технічним розвитком масмедіа, є ризик, що виборці стануть свідками масової генерації небезпечних фейків та маніпуляцій, тому кожному варто ще більш уважно ставитись до інформаційної гігієни, обирати якісні джерела інформації та працювати над медіаграмотністю.

Generative AI у дизайні та маркетингу. ШІ вже відіграє велику роль у симуляціях та створенні цифрових двійників, але тепер ми побачимо прискорення процесу генерації 2D та 3D зображень у дизайні. Потужні інструменти, як Nvidia Omniverse та GET3D, лише сприяють цьому. ШІ все ще не замінить дизайнерів у 2024р., але їхній робочий процес точно зміниться. Навичка написання підказок (prompt engineering) для генерації ідей буде одним з важливих критеріїв ефективності для дизайн-агенцій та маркетинг-відділів у 2024 р. Разом з тим, ще гострішим стає питання авторського права для створених візуальних матеріалів та правової бази щодо їхнього використання у маркетингу та рекламі — тому індустрія рухатиметься до створення брендами/компаніями власних моделей, або «дотренування» таких моделей, що використовують контент із авторським правом.

Розмовний Generative AI в AR застосунках. Співпраця Meta та RayBan нещодавно показала приклад використання розмовного ШІ у смарт-окулярах — Марк Цукерберг регулярно публікує відео із застосуванням продукту у реальному житті. Із виходом на ринок нових девайсів, як Apple Vision Pro, зростатиме кількість споживачів розмовного ШІ, а також і якість таких рішень, що вплине на формування нових звичок розмови із віртуальними AI-асистентами.

Регуляція ШІ. Більшість країн намагаються підготувати регуляторну базу для використання генеративного ШІ до кінця року. Одним з перших кроків регуляції у Європі став Artificial Intelligence Act, погоджений Європейським Парламентом у грудні 2023 р. Він класифікує ризикованість різних моделей, забороняє використання ШІ у певних випадках та аналізує потенційний вплив ШІ на права людини. Регуляція важлива для нас як користувачів, адже даватиме можливість бути більш захищеними від негативного впливу та мотивуватиме використовувати надійні ШІ-моделі і приділяти увагу відповідальності і репутації компаній, що їх розробляють. Це важливо, адже люди у всьому світі мають страхи щодо використання технологій — до прикладу, в США та у Франції 50% та 43% повнолітніх користувачів інтернету відповідно бояться впливу ШІ на суспільство, за результатами опитування Оксфордського університету. Це не новина, адже страх завжди був при появі нових технологій — так, люди остерігались перших автомобілів, кінопоказів чи телефонів. Проте, регуляція має на меті знайти баланс між стрімким розвитком загального ШІ (AGI) та ризиками, що з'являються перед суспільством сьогодні. Кожен технологічний зсув, як і розвиток ШІ, приносить зміни в суспільстві — і адаптація до цих змін означає здобуття кожним відповідних нових навичок. Аналітики Internaional Data Corporation передбачають, що до 2027 р. понад 40% робочих ролей у світі зазнають впливу генеративного ШІ. «Ми в SoftServe провели власне дослідження, яке показало, що ефективність команд з використанням Generative AI зростає на більше ніж 40% — отже, найголовнішим трендом прийдешнього року можна вважати швидке навчання роботі з інструментами Generative AI» [2].

В лютому 2024 р. на ринках капіталу всі обговорення обмежуються однією темою — результатами Nvidia. Фраза про те, що Nvidia є «найважливішою компанією на планеті», написана аналітиком банку Goldman Sachs прямо напередодні оголошення компанією квартальних результатів, виявилася пророчою [3]. Принаймні, в короткочасній перспективі. Результати феноменальні, а про вплив на ринок годі й говорити. Прибій технологічного прогресу підняв майже всі човни на фінансових ринках. Навіть пророчі заяви від ФРС, яка завжди була і залишається законодавцем мод на ринку, не мали останнім часом такого ефекту, як новини від виробника мікросхем. Компанія подарувала ринкам справжнє свято, адже завдяки поштовху від Nvidia, за один день S&P 500 та Nasdaq зросли так, як не зростали вже

цілий рік, відповідно, 2.21% та 3.08%, та встановили нові історичні максимуми.

Що ж трапилося з Nvidia? Квартальні результати виявилися справді приголомшливими: виручка і чистий прибуток у 4-му кварталі 2023 р. суттєво перевершили прогнози аналітиків. А прогноз керівництва довів, що компанія не збирається зупинятися і відкриває нову еру у виробництві мікросхем. До оголошення результатів серед інвесторів відчувалися певні хвилювання, що стрімке зростання вартості компанії (а вона зросла на трильйон доларів лише протягом 2023 р.) є лише нездоровим ажіотажем. Ціна на акції компанії протягом кількох днів до оголошення знизилася приблизно на 10%. Але всі хвилювання виявилися марними. Після того, як стало відомо, що фактичні квартальні результати і прогноз виручки на наступний квартал перевершили очікування Уолл-стріт на 10%, акції Nvidia стрибнули вгору на 16%, встановивши абсолютний рекорд зростання капіталізації за один день і потягнувши за собою не тільки практично всі компанії та індустріальні сектори американського ринку акцій, а й ринки інших країн, від тих, що розвиваються, до розвинутих. Ринки зростали навіть в таких країнах, як Японія, Британія чи Німеччина, економіки яких уже офіційно переживають рецесію.

В чому ж суть? «Протягом 2023 р. ми побачили, що штучний інтелект (AI) дійсно став абсолютно новим простором для створення застосунків і абсолютно новим способом виконання обчислень, — заявив Дженсен Хуанг, співзасновник і виконавчий директор Nvidia, — формується абсолютно нова індустрія, і це сприяє нашому зростанню» [3]. Виглядає так, що словам керівника Nvidia треба вірити — Meta, Amazon, Microsoft, Google та інші технологічні гіганти заявляють про збільшення капіталовкладень в розробку AI рішень та збільшення потужності обчислювальних центрів. А в цій справі їм не так легко буде обійтися без продуктів Nvidia. На думку фінансового директора Nvidia Колетт Кресс «попит суттєво випереджає пропозицію» і це стосується не тільки нинішнього асортименту продуктів компанії [3]. Пропозиція продуктів наступного покоління, які компанія планує представити десь через місяць на власній тематичній конференції, теж буде обмеженою і не здатною задовольнити попит. На думку керівника Nvidia, індустрія AI «запускає нову хвилю інвестицій на трильйони доларів» [3], які подвоять кількість центрів обробки даних у світі протягом наступних п'яти років. Самі розумієте, що це значить для Nvidia, яка за оцінкою The Wall Street Journal контролює 80% ринку мікросхем для AI.

Експертів непокоїть тільки декілька нюансів. По-перше, ті, хто сьогодні є великими клієнтами компанії, вкладають чималі гроші у виробництво власних мікросхем, орієнтованих на вирішення специфічних задач притаманних компаніям-виробникам. Отже, рано чи пізно стануть менше купувати у Nvidia. По-друге, конкуренція не спить і є чимало виробників мікросхем в Америці та Азії, що становлять загрозу для домінантного становища Nvidia. По-третє, є значні проблеми у стосунках США та Китаю і наразі Nvidia заборонено продавати в Піднебесну свої найпотужніші мікросхеми. Враховуючи поточну ситуацію на політичних фронтах, невиключено, що таких заборон може побільшати. І ще одне — ціна питання. Не вважаючи справжнім експертом в сфері технологій, важко ставити під сумнів «аванси», які видають індустрії AI ті, хто в ній працює, або справді професійно розуміється на питаннях надсучасних технологій. Швидше за все, що так воно і буде, повторюючи історію двадцятип'ятирічної давнини, коли світ був здивований, зачарований і врешті решт завойований інтернетом. Але, навіть якщо так і станеться, то це не значить, що варто за будь-які гроші купувати акції компаній, що рухаються в цьому напрямку. Історія свідчить про те, що з багатьох компаній, які купалися в

променях слави в «нульові» і без яких людство не уявляло свого життя, на поверхні залишилося не так вже й багато. А деякі, хоча й живі та процвітають, як, наприклад, Cisco Systems, яку двадцять чотири роки назад банкіри Уолл-стріт одностайно вважали «найважливішою компанією на планеті», а світ інтернету не уявляв без неї свого існування, з точки зору нинішньої ціни акцій все ще дешевше, ніж майже чверть століття назад [3]. Але все це трапиться (а може й ні) в майбутньому. А сьогодні на вулиці тих, хто інвестував в Nvidia і вже чудово на цьому заробив, справжнє свято. Залишається тільки побажати, щоб подібні свята «завжди залишалися з вами».

Що зміниться у цифрових смарт-фінансах найближчим часом? Експерти виділяють п'ять трендів [4]. Персональні фінанси — сфера, що зазнає змін швидше за будь-які інші. Як приклад — ми, українці, так звикли до суцільної діджиталізації, що все менше ходимо до банківських відділень і дивуємось європейському платіжному досвіду. 1. Пануватимуть зручність і швидкість. Цей тренд — на першому місці не тільки за порядком, а й за пріоритетом. Цифрові фінанси — це, переважно, про застосунок, то зручність і швидкість операцій, про клієнтський досвід. І тут Україна просунулась значно далі, ніж наші європейські сусіди, і багатьом, хто хоч раз користувався застосунками європейських фінустанов, це доводити не потрібно. Це історія про сервіс, і, наприклад, NovaPay як частина групи компаній Nova теж ставить його на перше місце, адже привабити клієнтів в цьому світі можна тільки тим, що перевершує сподівання і працює легше і швидше, ніж у конкурентів. 2. Відповідність євронормам — виклик для фінустанов. Часто однією із рис майбутнього платежів називають крос-борд. Але, зважаючи на плани України з членства в ЄС, скоро «борду» не буде, і ці платежі стануть внутрішньоєвропейськими. Якщо брати до уваги оптимістичний орієнтир — 2030 рік. Часу для того, щоб привести у відповідність українське фінансове законодавство, не так вже й багато. Але, окрім цієї роботи парламентарів і регуляторів, свою «домашню роботу» мають провести й всі учасники ринку. Всі наші технологічні процеси, фінансовий моніторинг, норми GDPR мають відповідати стандартам ЄС. І, незважаючи на низку членджів, які тут закладені, думаю, що кожен із нинішніх великих гравців ринку пройде цей шлях. 3. Штучний інтелект матиме місце, але human-концепт — важливіший. Цей тренд точно не новий для фінансового ринку, проте, з активізацією OpenAI та ChatGPT він точно знову на хайпі. Багато хто з учасників ринку його вже давно й успішно використовує, дехто продовжує в нього інвестувати. Це ті самі чат-боти, функції розпізнавання обличчя при вході в додаток. Ми не з тих людей, хто пророкує один суцільний ШІ, але схилиємось до думки, що масові позиції у фінтеху, де переважають повторювані дії, штучний інтелект забере на себе. Звісно, мова йде не про 100%, а десь спочатку про 25-30%, як приклад, це можуть бути функції контакт-центру. Але не варто забувати, що фінанси — це історія і про довіру. А довіряти людина може тільки людині. Тому взаємодія human to human точно залишиться. Тобто, боятись ШІ не треба, треба ним правильно користуватись. 4. Токенізація перебазується і в офлайн. Розмірковуючи про майбутнє, можна припустити, що навіть прикладати телефон, щоб заплатити за допомогою Apple Pay і Google Pay, скоро не доведеться. Особливо, якщо, наприклад, людина — постійний клієнт якогось конкретного фізичного магазину. Скоро з'являться рішення для такої токенизації в офлайн. Фінтеху точно є, чим нас ще здивувати. 5. «Фізичні» фінанси точно не дадуть про себе забути. Попри постійне зростання кешлес-платежів — наразі вони тримають рівень у 62% - і нашу суцільну захопленість цифровим світом, глобально діджитал ще не домінує. Значна частина клієнтів обслуговується офлайн — і в Україні, і в Європі - і це не тільки пенсіонери чи люди, у яких немає смартфона. Попри усі Revolut, Paysera, низку Pay, online, etc, у світі

ще точно є місця, які потребують фізичних відділень і живих людей [4].

Ринки люблять спрощені меседжі. І акроніми/аббревіатури компаній часто використовуються, щоб показати в спрощений спосіб якісь спільні тренди у швидкому та мінливому фінансовому світі. Акроніми також допомагають пасивним інвесторам (наприклад великим фондам, що відстежують індекси) приймати рішення щодо інвестування грошей в найбільш популярні акції. Всі, мабуть, знають аббревіатуру FANG, яка з'явилась ще у 2013 році. Її запропонував журналіст на каналі CNBC Джим Крамер. Вже у 2017 році п'ять самих популярних технологічних компаній (Facebook, Apple, Amazon, Netflix і Google) частіше представлялись як FAANG. А в 2019 році більш популярним був акронім GAFA (Google, Amazon, Facebook, Apple), який включав The Big Fou — чотири найбільші технологічні компанії, про які в 2018 вийшла книжка Скота Галлоуея «The Four». В 2020 їх стали називати GAFAM, додавши до переліку ще Microsoft, акції якої теж стали швидко зростати. В 2019-му В.Рашкован придумав власний акронім BIFAMANGATI (Baidu, Intel, Facebook, Amazon, Microsoft, Apple, Netflix, Google, Alibaba, Tensent, IBM) — до американських компаній він додав китайські, які тоді розвивались дуже стрімко [5]. В тому ж році вийшла книжка Емі Вебб «The Big Nine» — про 9 найбільших IT компаній (Amazon, Google, Facebook, Tencent, Baidu, Alibaba, Microsoft, IBM, Apple). Беручи до уваги зміну імені компанії Facebook на Meta та створення холдингової компанії для Google (Alphabet), в 2021 році той же Джим Крамер з CNBC запропонував ввести новий акронім: МАМАО (Microsoft, Apple, Meta, Alphabet та Amazon).

Незабаром хтось запропонував нову аббревіатуру, співзвучну з піснею 1968 «Ма-на-ма-на-ма-на», і назвати групу найбільш популярних технологічних компаній MANAMANA (Microsoft, Apple, Netflix, Alphabet, Meta, Amazon, Nvidia, Adobe) — так з'явилась в цій групі компанія Nvidia, яка зараз завдяки буму на III зростає великими темпами. До 2024-го дійшли з новою назвою «Чудова сімка»: Microsoft, Alphabet, Apple, Amazon, Tesla, Meta та Nvidia, які напевно можна було би скласти в акронім АТАМАН, але поки такого не бачимо на ринку. Але всі ці аббревіатури включали в більшості американські технологічні компанії, які люблять і споживачі, і інвестори в цінні папери саме акції цих компаній ведуть вгору американський фондовий ринок вже декілька років. На їх фоні якимось непомітною виявилась інша група 11 європейських компаній, яку в 2020 р. виділив Goldman Sachs: GRANOLAS. В цю групу входять європейські фармацевтичні компанії GSK та Roche, нідерландська компанія, яка виробляє обладнання для чипів ASML, швейцарські Nestlé та Novartis, Данська фармкомпанія Novo Nordisk, французькі L'Oréal та LVMH, британська AstraZeneca, німецька компанія, яка виробляє софт, SAP, та французька фарма Sanofi. Як можна бачити GRANOLAS більш різноманітні, ніж ексклюзивний технічний фокус Чудової сімки — вони представляють різні сектори (хоча звісно, як мінімум, шість з них — GSK, Roche, Novartis, Novo Nordisk, AstraZeneca, Sanofi — можна віднести до фарма бізнесу та сектору охорони здоров'я). Найефективнішою з цих компаній за останні 12 місяців є Novo Nordisk, акції якої отримали ентузіазм інвесторів через популярність препаратів для схуднення та діабету Ozempic (їх акції зросли на 69%). Про це писав Financial Times. У своєму звіті за квітень 2020 року стратеги Goldman Sachs написали: «У США технологічні компанії, швидше за все, залишаться довгостроковим переможцем. У Європі же, швидше за все, це буде поєднання структурно сильних і/або стабільних секторів: охорони здоров'я, споживчих товарів і технологій... Можливо, вони не всі мають успіх, але загалом матимуть впевнене зростання та/або стабільність прибутків і [дивідендів]» [5]. Так воно і сталося, насправді. Кілька компаній GRANOLAS є світовими лідерами у відповідних галузях:

Nestle для продуктів харчування, LVMH для розкоші, L’Oreal для косметики та Novo для діабету. Хоча група компаній Granolas (ринкова капіталізація якої становить близько \$3 трлн), є меншою за компанії Чудової сімки із США (сукупна вартість яких становить близько \$13 трлн), за останні 12 місяців на частку цієї групи припало 50% зростання індексу Stoxx Europe 600, який досяг нового максимуму в лютому 2024 р.. Також ця група компаній зробила близько половини всіх злиттів і поглинань на своїх ринках за останні п’ять років. Інвестори кажуть, що розмір (капіталізація компанії) не завжди є найбільш важливим параметром — важливе не стільки абсолютне зростання вартості акцій (капіталізація NVIDIA у лютому 2024 р. перевищила \$2 трлн), а дохідність інвестицій.

Аналіз показує, що протягом останніх трьох років GRANOLAS демонстрували такі ж показники дохідності, як Чудова сімка США, але з набагато меншою волатильністю, що звісно, більш цікаво для інвесторів. Крім того, ці компанії показують високу та стабільну маржинальність, сильні баланси та стабільні дивіденди. Але також ці данні свідчать про значно збільшену концентрацію на ринках цінних паперів, а звісно й більший ризик у випадку глобальної корекції ринків.

«Великі продовжують ставати більше» (The big keep getting bigger), — сказав Пітер Оппенгеймер, головний глобальний стратег Goldman. І я думаю, що це висловлювання і буде вектором розвитку для глобального ринку фінансів в наступні роки. Але як мінімум, дивитися треба не тільки на технологічний сектор, і не тільки на США.

Тези підготовлено в рамках виконання науково-дослідного проєкту НАН України «Механізми структурної трансформації підприємницького сектору України на засадах резильєнтного розвитку економіки» (№ держреєстрації 0123U100206).

Список використаних джерел:

1. ІКомпан І. Кого замінить штучний інтелект?// <https://nv.ua/ukr/opinion/vartist-naybilshogo-u-sviti-virobnika-mikroshem-zrosla-do-592-mlrd-shcho-ce-oznachaye-50386407.html>.
2. Хомич Б. В яких сферах найбільше використовуватимуть генеративний ШІ у 2024 році// <https://nv.ua/ukr/opinion/ekspert-rozpoviv-chogo-chekati-vid-shi-u-2024-roci-50386530.html>.
3. Компан І. Початок нової ери, яка вже дозволила багатьом стрімко розбагатіти// <https://biz.nv.ua/ukr/experts/shcho-trapilos-z-nvidia-i-chomu-zletili-rinki-ostanni-novini-50395562.html>.
4. Рубан О. В Україні швидко розвиваються цифрові фінанси: Коли AI замінить банківські відділення?// <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ai-ta-bankivski-viddilennya-trendi-u-cifrovih-finansah-ostanni-novini-50386467.html>.
5. Рашкован В. Чудова сімка проти GRANOLAS// <https://nv.ua/ukr/opinion/chudova-simka-ssha-proti-yevropeyskih-kompaniy-golovni-trendi-u-finansah-50396530.html>.

ФІНАНСОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Левитський Вадим Валентинович

Аспірант

*Національний університет біоресурсів і природокористування
України, м. Київ, Україна*

Шевченко Н.Ю.

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет біоресурсів і природокористування
України, м. Київ, Україна*

У нинішніх умовах господарювання в Україні, котрі детермінуються викликами воєнного часу та новою глобальною природоохоронною архітектонікою, ключовою ланкою екологізації аграрного природокористування виступає ресурсозбереження. Ресурсозбереження в сільському господарстві відноситься до практики ефективного управління та збереження природних ресурсів, таких як ґрунт, вода, енергія та біорізноманіття в сільськогосподарських системах. Метою є мінімізація відходів, оптимізація використання ресурсів і пом'якшення впливу на навколишнє середовище, зберігаючи або збільшуючи продуктивність сільського господарства.

Високим рівнем системності щодо активізації процесів ресурсозбереження у сільськогосподарському виробництві як одного із ключових чинників розвитку сільських територій відзначається підхід В.Куценко. На її думку, найголовнішим має бути принцип природозбереження, екологізації економіки, що є процесом неухильного та послідовного впровадження системи правових, управлінських, технологічних та інших заходів, які дозволяють мінімізувати негативний вплив господарської діяльності на природу й довкілля [1, с. 12]. З приведеного слідує, що активізація процесів ресурсозбереження являє собою комплекс взаємопов'язаних заходів, а це вимагає формування набору регуляторних важелів, котрі прямо та опосередковано будуть стимулювати процеси оздоровлення довкілля як в секторі сільськогосподарських підприємств, так і в секторі сільських домогосподарств.

Ресурсозберігаюче сільське господарство стає все більш важливим, оскільки світ стикається з такими проблемами, як зростання населення, зміна клімату та погіршення стану навколишнього середовища. Основні світові тренди запровадження методів та технологій ресурсозберігаючого сільського господарства є наступними: точне сільське господарство; зберігаюче сільське господарство; ощадливе сільськогосподарське водокористування та економія свіжої води у зрошуваному землеробстві; впровадження технологій інтегрованої боротьби зі шкідниками; розширення масштабів агролісомеліорації; технології покривних культур; методи та технології органічного землеробства; застосування біовугілля; відновлюване та кругове сільське господарство.

Поглиблення децентралізації, зокрема земельна дерегуляція, створило додаткові можливості для урізноманітнення набору методів та інструментів фінансового регулювання екологізації аграрного природокористування, в першу чергу щодо фінансового стимулювання залучення додаткового обсягу інвестицій у природоохоронну інфраструктуру та в ресурсозберігаючі технології.

Посилення стимулюючого впливу держави та територіальних громад на

суб'єкти аграрного підприємництва в частині активізації інвестиційного забезпечення ресурсозбереження дасть можливість забезпечити імплементацію у вітчизняну практику сільськогосподарського землекористування та інших складових аграрного природокористування базових положень міжнародних природоохоронних конвенцій і тим самим перевести розвиток сільського господарства та інших ланок сільської економіки на рейки збалансованості та ощадливості, а також зміцнити енергетичну самодостатність сільських населених пунктів за рахунок налагодження виробництва біопалива на основі утилізації відходів сільськогосподарського виробництва.

Найбільш дієвими фінансовими стимулами прискорення процесів ресурсозбереження у сільськогосподарському виробництві виступають: цільова пряма бюджетна підтримка процесів ресурсозбереження; компенсаційні виплати суб'єктам аграрного підприємництва, котрі реалізують ресурсозберігаючі проекти у сільському господарстві; майнове стимулювання процесів розбудови інфраструктури ресурсозбереження у сільськогосподарському виробництві на основі передачі земельних ділянок для розміщення виробництв по утилізації вторинної сільськогосподарської сировини, а також виробництву на її основі різноманітних видів біопалива; реалізація угод публічно-приватного партнерства щодо налагодження співпраці між суб'єктами аграрного підприємництва (приватний партнер) та спеціалізованими лісовими господарствами (державний партнер) в частині створення захисних лісових смуг задля упередження ерозійних та дефляційних процесів у сільськогосподарському землекористуванні.

Фінансові стимули стосовно активізації процесів ресурсозбереження у сільськогосподарському виробництві мають доповнюватися підйомами стимулювання процесів усунення проявів гіпертрофованого збільшення площі гумусовибагливих зернових та технічних культур і відновлення традиційних посівних площ кормових культур, в першу чергу багаторічних та однорічних трав. Таке поєднання стимулів дасть змогу прискорити процеси екологізації аграрного природокористування з врахуванням викликів воєнного часу та вигод поглиблення децентралізації, зокрема земельної дерегуляції.

Список використаних джерел:

1. Куценко В. Соціальне середовище українського села як передумова сталого розвитку: діагностика та перспективи. Економіст. 2013. №11. С. 11–14.

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІАГНОСТИКИ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Кривов'язюк Ігор Володимирович

ORCID ID: 0000-0002-8801-4700

канд. екон. наук, професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Луцький національний технічний університет, Україна

В системі управління стратегічними можливостями підприємств вагомого значення набуває здатність їх реагування на зміни зовнішнього середовища, нові умови, що забезпечує високу маневреність та гнучкість цілей [1]. Управлінське реагування на такі зміни досить часто пов'язане з оптимізаційними процесами, що реалізуються в контексті управління логістичною діяльністю та забезпечуються впровадженням цифрових трансформацій та інновацій [2] на основі результатів діагностики його доцільності. Враховуючи наявні виклики та можливості для сучасної логістики України [3], зумовлені військовим станом і необхідністю переорієнтації перевезень та використанням нових логістичних технологій, удосконалення управління логістичною діяльністю підприємств є не лише вимушений кроком, але й першочерговим запитом сьогодення.

Управління логістичною діяльністю підприємств постійно видозмінюється, що зумовлено зростанням ваги цифрової логістики, ризик-менеджменту логістичної діяльності, мережевого підходу до організації збутової діяльності підприємства [4]. Впровадження нових форм подачі даних, оцифрування бізнес-операцій вимагає впровадження або ж покращення використання інформаційних технологій в системі логістичного обслуговування бізнес-процесів [5; 6; 7], що поряд з підвищенням ефективності управління логістичними інформаційними системами [8] сприяє автоматизації, візуалізації та оптимізації логістичного ланцюга [9], забезпечуючи надійність функціонування логістичних систем [10]. Проте, досягнути високих результатів при здійсненні цифрових трансформацій досить складно, саме тому на підготовчому етапі їх реалізації важливо оцінити стан логістичної компанії [11] та найбільш вагомих складових її логістичної системи за допомогою інструментів діагностики [12; 13], а на заключному етапі – оцінити ефективність цифрових трансформацій [14].

Діагностика цифрових трансформацій у сфері логістики найкращим чином відображається за допомогою розробленого компанією DHL радару цифрових логістичних трендів [15], який демонструє наявні та перспективні цифрові технології, які формують нині та будуть формувати в недалекому майбутньому логістичний розвиток компаній (рис. 1).

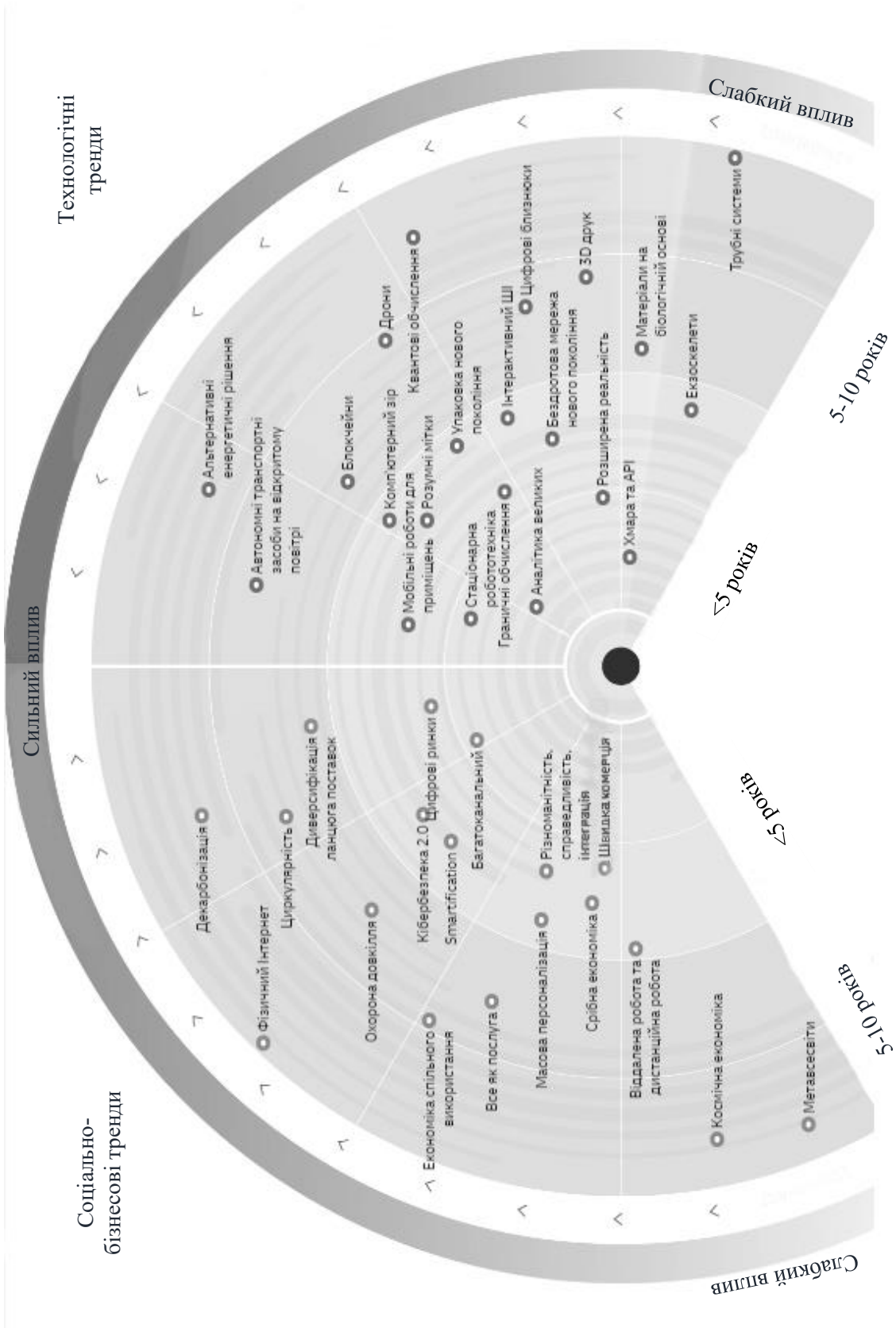

Рис. 1. Logistics Trend Radar 6.0 [15]

Радаром визначено, що в найближчі 5 років сильний вплив на логістику підприємств матимуть інтерактивний штучний інтелект, пакування нового покоління, екзоскелети, комп'ютерний зір, розумні мітки, бездротова мережа нового покоління, мобільні роботи для приміщень, граничні обчислення, розширена реальність, стаціонарна робототехніка, хмарні технології, аналітика великих даних, тоді як у найближчі 5-10 років матимемо зростання ролі 3D-друку, дронів, трубних систем, квантових обчислень, альтернативних рішень в енергетиці, автономних транспортних засобів, цифрових близнюків, а також технологій блокчейну та матеріалів на біологічній основі. Серед бізнес-трендів у найближчі 5 років переважатиме вплив е-комерції, кібербезпеки 2.0, диверсифікованих ланцюгів поставок, інтеграційних систем, багатоканального зв'язку, цифрових ринків та ін. [15]. Проте, деякі з них вже сьогодні визначають нашу реальність, зокрема штучний інтелект, дрони, альтернативні рішення в енергетиці, пакування нового покоління, кібербезпеки.

Водночас, як підкреслює Скіцько В.І., «на ефект синергії цифрових технологій в логістичній системі також впливає здатність цифрових технологій підсилювати односторонньо або взаємно можливості один одного» [16, с. 22]. Зокрема, це дозволяє забезпечити гнучкість, скорочення витрат і часу, підвищення якості та розширення номенклатури логістичних послуг [17].

Цифрові трансформації змінюють як саму логістичну систему підприємства, так і управління логістичною діяльністю, спрямовуючи його у сторону маркетингової орієнтації на принципах 7R [18]. Проте, цифрові перетворення мають значно глибший вплив, сприяючи формуванню нових конкурентних переваг, позитивним короткостроковим змінам і покращенню операційної діяльності. В сучасних умовах вони повинні забезпечувати комплексний захист виробничих систем промислових підприємств України, сприяти запровадженню покращеної технології інтегрованого планування та управління логістичними ланцюгами, формувати основу прийняття проєктних рішень у сфері цифрової трансформації логістичних процесів і систем.

Список використаних джерел:

1. Кривов'язюк І.В., Стрільчук Р.М. (2016). Управління стратегічними можливостями машинобудівних підприємств. Актуальні проблеми економіки, 9, 144–155.
2. Kryvovyznyuk I., Britchenko I., Smerichevskyi S., Kovalska L., Dorosh V., Kravchuk, P. (2023). Digital Transformation and Innovation in Business: the Impact of Strategic Alliances and Their Success Factors. Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania), 32 (1), pp. 3-17.
3. AllyLogistic (2024). Стан логістики в Україні у 2024 році: нові виклики та можливості. 31 січня 2024 р. Вилучено з: <http://surl.li/qintk>.
4. Воронько-Невіднича Т.В., Іщенко М.В., Мирошник В.С. (2020). Аспекти удосконалення управління логістичною діяльністю підприємств. Приазовський економічний вісник, 1 (18), 78-81.
5. Цимбалістова О.А., Харченко М.В., Юденко Є.Ф. (2020). Інформаційні технології в системі логістичного обслуговування бізнес-процесів. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління, 31 (70), 148-154.
6. Гоменюк М.О. (2020). Розвиток логістики на основі впровадження процесів діджиталізації. Ефективна економіка, 2. Вилучено з: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7628>.
7. Почтовюк А.Б., Хоменко М.М., Семеніхіна В.В., Заїка К.О. (2022). Функціонування логістичних інформаційних систем в умовах діджиталізації. Ефективна економіка, 11. Вилучено з: <http://surl.li/sdrzy>.
8. Кривов'язюк І.В., & Усков О.Р. (2011). Управління логістичними інформаційними системами підприємства. Львів: Манускрипт.

9. Суховерша В. (2023). Вплив цифрової трансформації на логістичні процеси. Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства (м. Тернопіль, 7-8 грудня 2023 р.). Вилучено з: <http://surl.li/sdrzm>.
10. Кривов'язюк І.В., Кулик Ю.М. (2012). Управління надійністю логістичної системи підприємства. Львів: Манускрипт.
11. Кривов'язюк І.В., Кость Я.О. (2012). Діагностика фінансово-господарської діяльності промислового підприємства. Донецьк-Луцьк: Волиньполіграф.
12. Ємельянов О.Ю., Висоцький А.Л. & Петрушка Т.О. (2016). Діагностування достатності обсягів збутової діяльності промислових підприємств. Науковий вісник НЛТУ України, (26.6), 102-108.
13. Ємельянов О.Ю., Петрушка Т.О. & Висоцький А.Л. (2013). Діагностика ресурсного забезпечення як чинника формування виробничо-збутового потенціалу підприємств. Науковий вісник НЛТУ України, (23.4), 128-135.
14. Кривов'язюк І.В. (2023). Управлінські рішення та їх ефективність щодо впровадження цифрових технологій в логістиці. Modern vision of implementing innovations in scientific studies (October 20 2023), 34-36.
15. Logistics Trend Radar 6.0 (2022). Version 2020/21. URL: <http://surl.li/sdsam>.
16. Скіцько В.І. (2018). Синергія цифрових технологій в логістичних системах. Інвестиції: практика та досвід, 16, 18-24.
17. Simon Z. (2021). How does digital transformation impact logistics – now and in the future? Camelot Management Consultants. 01 June 2021. Вилучено з: <http://surl.li/sdsav>.
18. Желіховська М. (2022). Моделювання логістичної системи підприємства в умовах цифрової економіки. Вісник Хмельницького національного університету, 4, 50-55.

СЕКЦІЯ V. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ВРЯТУВАТИ СВІТ? ТРЕНДИ В СУЧАСНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Семигіна Тетяна Валеріївна

ORCID ID: 0000-0001-5677-1785

докторка політичних наук, професорка

Україна

Вступ. Сучасна соціальна робота – це динамічна сфера, що постійно еволюціонує, адаптуючись до мінливих потреб суспільства. Розуміння актуальних трендів дає можливість соціальним працівникам ефективно відповідати на виклики сьогодення та надавати якісні послуги, що відповідають потребам людей.

Ця робота, ґрунтуючись на саморефлексії експертного досвіду та матеріалах власних публікацій [1-7], має на меті визначити глобальні тенденції, що зумовлюють розвиток соціальної роботи як професійної діяльності у XXI ст.

1. Зростання попиту на специфічні соціальні послуги

Збільшення у демографічній структурі частки людей похилого віку зумовлює збільшення потреби в геронтологічній допомозі, включаючи допомогу вдома, догляд за людьми з деменцією, геронтологічну психосоціальну підтримку та навчання нових навичок, зокрема цифровим. Важливим аспектом є також підтримка неформального догляду за літніми людьми в громаді.

Зростання нерівності та бідності веде до збільшення потреб в адресній соціальній підтримці для людей, які опинилися в складних життєвих обставинах, таких як бідність, бездомність та безробіття. Важливим є адвокатування програм забезпечення соціальної справедливості, включно з правом на працю для всіх соціально вразливих груп, виявлення та підтримка «прихованих» (невидимих) вразливих груп суспільства.

Сучасна соціальна робота прагне не лише враховувати гендерні аспекти, а й трансформувати гендерні норми, що посилюють нерівність. Це потребує: розуміння гендерних відносин та їх впливу на життя людей; забезпечення активної участі жінок та дівчат у плануванні та наданні соціальних послуг; надання підтримки чоловікам, які стикаються з гендерною дискримінацією; зміни гендерних норм та стереотипів.

Сучасні тренди вказують на прагнення до інклюзивного суспільства, де люди з інвалідністю мають доступ до всіх його сфер. Це потребує забезпечення доступності соціальних послуг для людей з інвалідністю та зростання ролі соціальної роботи у цій сфері.

Посилення глобальної міграції та зростання кількості біженців зумовлює потребу в соціальних послугах для адаптації та інтеграції людей, які опинилися в новій країні. Ці послуги включають допомогу в адаптації до нового життя, інтеграцію в нове суспільство та вивчення мови.

Зміна клімату веде до нових викликів, таких як переселення людей, які

постраждали від стихійних лих. Це зумовлює потребу в допомозі в переселенні, психологічній підтримці та адаптації до нових умов життя. Важливим аспектом є також екосоціальна робота та адвокатування екологічної справедливості ("зелена соціальна робота").

Таким чином, сучасні тренди у соціальній роботі свідчать про зростання потреби у специфічних послугах і програмах, зумовлених старінням населення, нерівністю, гендерною трансформацією, інклюзивністю, міграцією, зміною клімату. Важливо зазначити, наведені тенденції попиту взаємопов'язані та впливають одна на одну. Наприклад, старіння населення може призвести до зростання гендерної нерівності, а зміна клімату може змусити людей мігрувати. Це зростання потреби у специфічних послугах та програмах кидає виклик соціальній роботі. Соціальним працівникам потрібно постійно адаптуватися та розвивати нові компетентності, щоб відповідати потребам людей.

2. Тренди, що стосуються спрямованості соціальної роботи

Соціальні послуги все більше надаються за допомогою онлайн-платформ, мобільних додатків та штучного інтелекту. Важливим аспектом є також цифровізація процесів оцінки потреб, звітності та використання Big Data.

Сучасні практики соціальної роботи все активніше спираються на короткострокові структуровані інтервенції:

- Орієнтація на сильні сторони клієнтів. Ці технології використовують для допомоги людям визначити та використовувати свої сильні сторони, власні ресурси та ресурси середовища для подолання труднощів.

- Розширення повноважень клієнтів (емпауермент). Технології максимального сприяння самостійності клієнтів, які дають людям більше контролю над своїм життям та своїм доступом до допомоги. Едукація клієнтів, зокрема, навчання методів самопредставництва інтересів.

- Робота з травмами та надання первинної психологічної допомоги (тим, хто зазнав насилля, тим, хто має ПТСР, тощо).

Важливим напрямом сучасної соціальної роботи можна вважати здійснення програм первинної та вторинної профілактики соціальних проблем, а також зростання ролі соціальної роботи в профілактиці неінфекційних захворювань.

- З-поміж інших сутнісних трендів доцільно відзначити:

- Зростання ролі доказової практики, де соціальні працівники дедалі більше використовують дані та дослідження для прийняття рішень; впровадження інновацій, які супроводжують вивченням дієвості результатів.

- Підвищення ролі етики, адже соціальні працівники стикаються з численними етичними дилемами у своїй роботі, їм важливо знати етичні принципи та вміти приймати етичні рішення.

- Надання соціальних послуг має враховувати етичні принципи соціальної роботи, включно з відмовою від патерналізму.

Слід також відзначити зміну фокуса з індивідуальної на системну роботу. Соціальні працівники дедалі більше фокусуються на роботі з сім'ями, громадами та соціальними системами (активізація та згуртування громад задля розв'язання проблем громади, впровадження громадських ініціатив тощо).

Що стосується організації соціальних послуг, то як системоутворювальну тенденцію можна відзначити впровадження інтегрованого підходу (біопсихосоціальна модель), який враховує біологічні, психологічні та соціальні фактори при наданні допомоги, забезпечуючи холістичний підхід до соціальної роботи. Саме завдяки цьому постали міжвідомча взаємодія та мультидисциплінарні команди, орієнтовані на комплексну підтримку людей, які потребують

психосоціальної допомоги, а також програми раннього втручання, особливо для дітей з вродженими вадами здоров'я, які допомагають запобігти складним життєвим обставинам.

Обговорюючи тенденції XXI століття, слід звернути увагу на кілька суперечливих процесів. З одного боку, відбувається подальша лібералізація ринку соціальних послуг (відмова держави від монопольного надання послуг; децентралізація системи послуг; контрактування соціальних послуг та формування квазі-ринку; поширення соціального підприємництва; впровадження корпоративної соціальної роботи), а з іншого – посилення громадських ініціатив та демократизація соціальної сфери (громадські організації активніше надають соціальні послуги; розширюється практика самодопомоги та взаємодопомоги).

Таким чином, сучасні технології соціальної роботи роблять акцент на холістичному біопсихосоціальному підході, короткострокових інтервенціях, орієнтації на сильні сторони клієнтів, розширенні їхніх повноважень, роботі з травмами та профілактиці соціальних проблем. Цифровізація соціальної роботи відповідає загальним трендам суспільства. При цьому система соціальних послуг еволюціонує та шукає нові баланси між державним регулюванням, ринковими механізмами та активністю громадянського суспільства. Важливо, щоб ці зміни супроводжувалися відповідним фінансуванням, підготовкою кадрів, розвитком інфраструктури та чітким визначенням ролі та відповідальності всіх учасників.

Висновки. Сучасна соціальна робота стикається з низкою викликів, зумовлених демографічними, економічними, політичними та екологічними змінами. Це ставить під сумнів традиційні підходи до соціальної роботи та вимагає інноваційних рішень. Водночас наскрізна цифровізація всіх сфер життя, політичні тенденції лібералізації та демократизації протистоять державному патерналізму у соціальній сфері і посилюють тенденцію диверсифікації надання соціальних послуг. Це своєю чергою порушує питання кордонів соціальної роботи як професії та її принципів.

Наведені тенденції породжують питання, чи не перетворюється соціальна робота з професії на всеохопну місію, спрямовану на допомогу людям та покращення життя всього суспільства. З одного боку, розширення сфери впливу та використання нових інструментів посилюють значущість соціальної роботи. З іншого боку, це може призвести до розмивання меж професії та втрати виразної фахової ідентифікації.

Список використаних джерел:

1. Каркач, А. В., & Семигіна, Т. В. (2019). Подолання цифрової нерівності як виклик для сучасної соціальної роботи з літніми людьми. *Paradigms of the Modern Educational Process: Opportunities and Challenges for Society* (1st ed.). Dallas: Primedia eLaunch LLS, 96-105.
2. Семигіна, Т. (2023). «Буен Бівір» як глобальний пріоритет соціальної роботи на 2024-2026 роки. *Social work and education*, 10(4), 472-485.
3. Семигіна, Т. (2020). Сучасна соціальна робота. Київ: АПСВТ.
4. Семигіна, Т. & Палатна, Д. (2022). Підхід, орієнтований на сильні сторони, у роботі з територіальними громадами: огляд міжнародної практики. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 1(8)), 123-135.
5. Семигіна, Т., & Столярик, О. (2024). Розвиток сильних сторін клієнтів соціальної роботи. Tallinn: Teadmus.
6. Столярик, О. & Семигіна, Т. (2023). Повернутися з війни: психосоціальна підтримка ветеранів/-нок та членів їхніх сімей. *Social Work and Education*, 10(1), 63-77.
7. Semigina, T. & Kokoichuk, Y. (2022). Floods in Ukrainian Carpathians: Lessons for Social Work Practice and Education. In: Madhanagopal, D. & Nikku, B.R. *Climate Justice and Social Work: International Perspectives* (pp.89-108). Routledge.

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Сімакова Олександра Костянтинівна

ORCID ID: 0000-0003-3863-0211

здобувач вищої освіти економіко-гуманітарного факультету
Донбаська державна машинобудівна академія, Україна

Науковий керівник: Акімова Олена Володимирівна

ORCID ID: 0000-0001-8098-1790

Д-р. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування та економічної безпеки
Донбаська державна машинобудівна академія, Україна

Згідно із Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», державні соціальні гарантії – це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму [1].

Протягом останніх років відбувається пошук нових підходів до визначення соціальних стандартів та гарантій, як основи для забезпечення життєдіяльності усіх членів суспільства. Однак нині немає єдиних підходів серед науковців, урядовців, роботодавців щодо визначення базового стандарту, на основі якого формується механізм забезпечення реалізації соціальних гарантій держави. Сформована система соціальних гарантій в Україні поки що не є досконалою.

Реалізація соціальних гарантій держави – це засіб державної політики, що визначає обсяги та процес інвестування бюджетних коштів у безпеку та розвиток людини, економіки та суспільства і приносить довгострокові соціально-економічні ефекти.

В Україні система державних соціальних стандартів і гарантій традиційно відіграє вкрай важливу роль у формуванні основних джерел доходів населення та забезпеченні його соціальної підтримки, оскільки існує жорстка залежність багатьох законодавчих норм від рівня соціальних стандартів та встановлених відповідно до них державних гарантій.

Державні соціальні стандарти і нормативи, як правило, формуються, встановлюються і затверджуються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України за участю та погодженням з іншими сторонами соціального партнерства.

За сферою застосування розрізняються такі види державних соціальних стандартів і нормативів:

- державні соціальні стандарти у сфері доходів населення;
- державні соціальні нормативи у сфері надання соціальних послуг;
- державні соціальні нормативи у сфері житлово-комунального обслуговування;
- державні соціальні нормативи у сфері транспортного обслуговування та зв'язку;
- державні соціальні стандарти у сфері охорони здоров'я;
- державні соціальні нормативи у сфері забезпечення навчальними закладами;
- державні соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами культури;

– державні соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами фізичної культури та спорту;

– державні соціальні нормативи у сфері побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування. [2]

Нормативи фінансування встановлюються під час прийняття Закону України про Державний бюджет України на поточний рік, а також під час формування бюджетів фондів соціального призначення.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти. Прожитковий мінімум – це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [3].

Прожитковий мінімум щороку затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік. Прожитковий мінімум публікується в офіційних виданнях загальнодержавної сфери розповсюдження. Вперше його було визначено на 2000 р.

Список використаних джерел:

1. Баранова Н. П. (2010) Соціальні стандарти та соціальні гарантії в системі соціальної політики України [Електронний ресурс] / Баранова Н. П., Новікова Т В.; ЦПСД. – Вилучено з: http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=42:2010-06-13.
2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України № 2017-III від 05.10.2000 2012 // Відомості ВР України. – 2000. – № 48. – 409 с.
3. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14> Закон України „Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мірошниченко І.І.

Аспірант

Академія праці соціальних відносин і туризму, Україна

Значний поступ соціально-економічного розвитку України останніх років перекреслило повномасштабне вторгнення та ескалація російсько-української війни в лютому 2022 р. Розвиток військових дій на значній частині країни, окупація територій, масовані обстріли всієї території значно вплинули на соціальну сферу: жертви серед цивільних та військових, пошкодження соціальної інфраструктури, недієздатність частини інституцій, погіршення доступу та припинення загалом певних соціальних послуг (допомога у зв'язку з безробіттям, пенсійні виплати, виплати при народженні дітей, заробітні плати в державному секторі, тощо). Окрім руйнувань фізичних, Україна стикнулася з руйнуваннями соціальної інфраструктури та системи соціального забезпечення загалом, що значно вплинуло на добробут населення та його здатність забезпечувати базові соціальні функції. Не зважаючи на значні досягнення України на лінії фронту, обрана проблематика надзвичайно актуальна, оскільки війна продовжується, а значна частина окупованих територій все ще знаходяться під владою ворогуючої сторони.

Проблеми соціального забезпечення під час війни знайшли відображення в найновіших наукових дослідженнях. Серед представлених наукових доробків варто відзначити праці: О. І. Андрухів, В. Я. Бідак, Т. Г. Васильців, О. П. Мульська, Р. Л. Лупак, В. Г. Панок, Т. М. Удалова. Науковці зосередились на різних сторонах проблеми, зокрема на погіршення соціального стану незахищених прошарків населення, проблемі сиріт та визначення їх статусу під час війни, спроможності держави забезпечувати свої соціальні функції та покривати бюджетні витрати на соціальну сферу, втрату людського капіталу через загибель населення або ж виїзд людей за межі України. Вважаємо, що дана проблема є надзвичайно комплексною і потребує ґрунтовного дослідження.

Під час війни, як і до початку повномасштабного вторгнення, українці стали ще більш соціально вразливі. Найбільш деструктивним стали: стрімке зростання безробіття, втрата значної частини доходів, загострення нерівності за доходами, закритий доступ до соціальних пільг та виплат. У результаті, ми стикнулись із стрімким зростанням рівнем бідності, зниженням рівня життя, порушення загалом прав людини, які передбачені Конституцією України та іншими внутрішніми та міжнародними нормативно-правовими актами. Важливість та необхідність підтримки найбільш незахищених верств населення під час війни актуалізується з огляду на досвід отриманий під час Другої Світової війни (1939-1945 рр.). Потреби фронту в той час значно переважали над потребами соціального забезпечення, і воно здійснювалось в межах спроможності, на дуже мінімальному рівні. Таким чином, окрім фізичних втрат серед населення на пряму пов'язаних з війною, Україна понесла втрати саме через невиконання соціальних функцій, відсутність підтримки держави та надзвичайно низький рівень соціального забезпечення [6, с. 92].

Окрім вище перелічених проблем, українці стикнулись із низкою психологічних проблем, які деструктивно впливають на ментальне здоров'я населення та його спроможність загалом. Науковці наголошують, що «всі зусилля професійної

психологічної громади, від практичних психологів до методистів і науковців, сьогодні і найближчі роки мають бути спрямовані на забезпечення соціально-психологічної реабілітації всіх учасників освітнього процесу, всього населення України» [4, с. 7]. Цілком зрозуміло, що психологічна підтримка населення потребуватиме значних людських та фінансових ресурсів, і в цьому напрямку доцільно заручитись підтримкою міжнародних організацій, зокрема ЮНІСЕФ, країн – стратегічних партнерів, міжнародних фінансових інституцій.

В умовах війни значно поглибились проблеми визначення статусу категорій соціально вразливого населення. Для контролю та часткового вирішення даної проблеми, Уряд України поетапно вносив зміни до чинного законодавства. Для прикладу, викликом для соціальних служб стало визначення статусу дітей-сиріт та розробка механізму для спрощення процедури перетину кордону для них. Зміни до законодавства дозволили виїжджати за межі України за наявності лише паспорта або свідоцтва про народження та наказу директора закладу (або особи, яка його заміщує), де проживала дитина, про виїзд дітей за межі України. Це дало змогу узаконити на спростити процес переміщення незахищеної категорії дітей у безпечні сусідні країни [1, с. 79].

Однак, все таки найбільшим випробування соціальної сфери стало фінансове забезпечення населення. Як один із найбільших наслідків війни стала стрімка інфляція (зростання цін в межах 50-75 %), що підвищило рівень бідності серед населення. Поряд з тим, значна частина населення втратила роботу, і відповідно можливо єдине джерело доходів. Зосередженість бюджетних коштів в основному у військовій сфері, зумовило значний дефіцит коштів для покриття соціальних потреб. Не зважаючи на це, Уряд України спромігся із залученням фінансової допомоги від інших країн та фінансових інституцій частково стабілізувати ситуацію на неокупованих територіях. Зокрема, збільшити прожитковий мінімум з 2393 грн (станом на 1 січня 2022 р.) до 2508 грн (з 1 липня 2022 р.). Мінімальна заробітна плата також зазнала змін в напрямку збільшення – 6700 грн з 1 жовтня 2022 р. (на противагу 6500 грн з 1 січня 2022 р.). Зміни торкнулись і мінімальних пенсій – 2027 грн. з 1 липня 2022 р. та очікується збільшення до 2093 грн з 1 грудня 2022 р. [3; 5].

Цікавою є думка низка науковців стосовно позитивного ефекту теперішніх соціальних проблем України в контексті євроінтеграції. «Збереження та розвиток людського капіталу та людського потенціалу України – актуальне завдання й безпосередньо для Європейського Союзу, розширення якого базується на цінностях свободи, демократії, поваги до прав людини та фундаментальних свобод, а також передбачає умови функціонування ринкової економіки та її належного ринкового, зокрема кадрового, забезпечення. Саме тому подолання проблем соціальної вразливості населення України в середовищі війни дозволить покращити і пришвидшити процеси європейської інтеграції включно з мотивацією європейців до інклюзії України, для якої зазвичай традиційно характерний потужний інтелектуально-кадровий ресурс та людський потенціал, здатний стабілізувати низку системних демографічно-міграційних та праце-ресурсних проблем нинішньої Європи» [2, с. 45]. Українські фахівці вже давно цінуються на європейському та американському ринках праці, та й загалом по цілому світу. Тому погоджуємось з твердженням, що швидше відновлення людського капіталу в аспекті інтеграції України в ЄС справить неабиякий позитивний ефект на підсилення багатьох галузей Європейського Співтовариства, таких як: новітні технології та ІТ, сільське господарство, промисловість, інженерія, тощо.

У підсумку зазначимо, що подані проблеми та їх коротке представлення це лише незначна частина тих, з якими українці та Уряд стикнулись протягом 2022 р. Значну роль у частковій стабілізації ситуації відіграли міжнародні фінансові та нефінансові організації, а також уряди країн-партнерів, які надали безпрецедентну допомогу. Позаяк, соціальні проблеми будуть лише поглиблюватись, а завершення військових дій в перспективі не означитимуть їх повне вирішення. Саме тому, дана тематика залишається актуальною та потребуватиме ґрунтовніших досліджень та загалом підтримки наукової спільноти в напрямку вироблення напрямів подолання наслідків війни в соціальній сфері.

Список використаних джерел:

1. Андрухів О. І. Статус дітей сиріт в Україні в умовах війни / О. І. Андрухів // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. – 2022. – № 13 (25). – С. 76-84.
2. Васильців Т. Г. Збереження людського капіталу України в умовах війни (чинник соціальної вразливості населення): постановка проблеми / Т. Г. Васильців, О. П. Мульска, Р. Л. Лупак, В. Я. Бідак // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. – 2022. – № 67. – С. 43-48.
3. Державні соціальні стандарти та гарантії. Міністерство соціальної політики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html>.
4. Панок В. Г. Діяльність психологічної служби та українського науково-медичного центру практичної психології і соціальної роботи в умовах війни: результати, проблеми, пріоритети / В. Г. Панок // Вісник НАПН України. – 2022. – № 4 (2): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/291/354>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України « Про внесення змін до бюджету Фонду соціального страхування України на 2022 рік» від 8 жовтня 2022 р. № 1133: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1133-2022-%D0%BF#Text>.
6. Удалова Т. М. Особливості соціального захисту дітей та матерів України в роки Другої Світової війни (1939-1945 рр.) / Т. М. Удалова // Історичні і політологічні дослідження. – 2009. – № 1 (41). – С. 87-94.

СЕКЦІЯ VI. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДАННЯ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ У ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ

Коротич Олег Владиславович

ORCID ID: 0009-0002-1870-4332

здобувач вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Пустовіт Юлія Юріївна

ORCID ID: 0000-0003-1845-7044

канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Доступ до суду є одним із фундаментальних прав людини. У статті 2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права зазначається, що кожна держава, яка є учасницею цього Пакту, зобов'язується, серед іншого, розвивати можливості судового захисту [1].

Україна активно впроваджує електронне судочинство, яке дозволяє надсилати, отримувати та переглядати процесуальні документи, а також брати участь у судових засіданнях з використанням Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС), що є актуальним в умовах правового режиму воєнного стану.

Слід зауважити, що у Положенні про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи¹, яке затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 року №1845/0/15-21 [2], на сьогодні не актуалізовано назву цієї Системи. У цьому Положенні застосовується поняття „Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система“, а не „Єдина судова інформаційно-комунікаційна система“, яким оперують чинні редакції процесуальних законів. Така невідповідність має бути усунена шляхом внесення відповідних змін до згаданого Положення.

В умовах тимчасової окупації частини території України деякі приписи процесуальних законів, які стосуються подання, зокрема, позовної заяви засобами ЄСІКС мають правові прогалини. Так, у разі подання позивачем позовної заяви із застосуванням ЄСІКС він зобов'язаний додати до позовної заяви докази надсилання такої позовної заяви та інших документів, які до неї додаються, іншим учасникам справи.

За умови, що інші учасники справи мають зареєстрований електронний кабінет у ЄСІКС або були зобов'язані зареєструвати такий кабінет відповідно до закону, але не виконали такого обов'язку у визначений строк, то жодних проблем у направленні копій немає.

Проблема ж виникає на етапі надсилання цих копій іншим учасникам справи, які не мають та не зобов'язані відповідно до закону мати зареєстрований електронний

кабінет у ЄСІКС (мова про фізичних осіб) за таких додаткових умов:

1. місце проживання такого учасника зареєстровано на тимчасово окупованій території України;
2. будь-яке інше місце проживання чи перебування, місце роботи чи зайнятості позивачу не є відомим.

Тобто проблема виникає тоді, коли позивачу є невідомою будь-яка адреса, за якою учаснику справи може бути направлено копії процесуальних документів рекомендованим листом з описом вкладення, а тому позивач позбавлений можливості виконати вимоги процесуального закону. На цьому вже акцентували в науковій літературі, зауважуючи, що „лист з описом вкладення неможливо надіслати на тимчасово окуповані території, а відтак подаючи позовну заяву в електронній формі, позивачу варто очікувати залишення її без руху та згодом повернення такої заяви“ [3].

Для уникнення вказаної проблеми позивач може відмовитися від подання позовної заяви через ЄСІКС, подавши відповідні процесуальні документи безпосередньо до канцелярії суду в паперовому вигляді. У цьому разі суд застосує положення статті 121 Закону України „Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України“ [4] і всю необхідну інформацію розміщуватиме на своєму офіційному вебсайті.

Відповідний закон, звичайно, не є процесуальним і не мав би регулювати процесуальні правовідносини, проте він застосовується згідно з перехідними положеннями Цивільного та Господарського процесуальних кодексів України, а також Кодексу адміністративного судочинства України (підп. 19 п. 1, підп. 21 п. 1 та підп. 20 п. 1 відповідно).

Зазначені перехідні положення вказують, що Законом України „Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України“ визначаються „особливості судових викликів та повідомлень, направлення копій судових рішень учасникам справи, у разі якщо адреса їх місця проживання (перебування) чи місцезнаходження знаходиться на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції“ [5; 6; 7].

З цього випливає, що норми вказаного Закону жодним чином не можуть застосовуватися щодо надсилання копій процесуальних документів безпосередньо позивачем.

Разом з тим слід погодитися зі Смоковичем М. І., який, розглядаючи здійснення правосуддя в умовах воєнного стану в контексті питання законодавчих змін, зауважив, що забезпечення здійснення правосуддя судами та уможливлення реальної доступності до правосуддя, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, є складним багатоаспектним питанням, що передбачає, серед іншого, не лише реальну можливість кожного звернутися до судових органів, а й можливість дієво скористатися перевагами процедури судового розгляду та отримати належний захист своїх прав [8].

Підсумовуючи, слід зазначити, що процесуальні закони потребують змін. Позивач, звертаючись до суду засобами ЄСІКС, не маючи можливості направити копії процесуальних документів іншим учасникам справи, місце проживання яких зареєстроване на тимчасово окупованій території, має вказати про таку неможливість у позовній заяві. Натомість суд має перевірити таку інформацію та у разі відсутності відомостей про адресу місцезнаходження (перебування), роботи, зайнятості чи навчання учасника справи – застосувати положення ст. 121 Закону

України „Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України“. За умови наявності таких відомостей суд має постановити ухвалу про залишення позовної заяви без руху, зазначивши адресу, на яку відповідні копії можуть бути направлені позивачем, та надавши для цього строк, визначений законом.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966 р.: станом на 19 жовт. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 09.03.2024).
2. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищ. ради правосуддя від 17.08.2021 р. № 1845/0/15-21: станом на 12 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21> (дата звернення: 09.03.2024).
3. Росул О., Дідик Н., Петрик В. Сучасні виклики правосуддю в умовах глобалізації та війни в Україні. Grail of Science. 2022. № 17. С. 133. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.22.07.2022.020> (дата звернення: 09.03.2024).
4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII: станом на 30 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (дата звернення: 09.03.2024).
5. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: станом на 20 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 09.03.2024).
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV: станом на 20 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 09.03.2024).
7. Господарський процесуальний кодекс України: Кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII: станом на 14 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 09.03.2024).
8. Смокович М. Здійснення правосуддя в умовах воєнного стану: до питання законодавчих змін. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. №70. С. 453. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.72> (дата звернення: 09.03.2024).

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Кудін Юрій Сергійович

здобувач вищої освіти факультету слідчої та детективної діяльності
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Колісникова Ганна В'ячеславівна

доцентка, кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри цивільно-правової
політики, права інтелектуальної власності та інновацій
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Правовий аналіз акціонерних товариств є важливим компонентом розуміння їхнього функціонування та впливу на економічне середовище. Акціонерні товариства (далі- АТ), як складна форма організації, визначаються не лише економічними факторами, але і правовими нормами, які визначають їхню структуру, функції та взаємовідносини між учасниками.

АТ виступають однією з найбільш поширених форм господарського товариства, оскільки вони виконують важливу роль у централізації капіталу. Це дозволяє швидко відновлювати капітал під час економічного зростання та використовувати різноманітні можливості для поповнення фінансового капіталу компанії.

Аналізуючи процес створення акціонерних товариств в Україні, важливо відзначити, що господарські товариства виникли внаслідок масштабної державної приватизації. Цей процес включав створення акціонерних товариств на основі колишніх державних підприємств.

Акціонерні товариства в Україні вперше з'явилися у 1988 році, коли проводилися спроби формування акціонерних відносин у межах державного сектору СРСР[1]. Ці спроби включали в себе випуск акцій підприємств, що був закріплений Постановою Ради Міністрів "Про випуск підприємствами й організаціями цінних паперів" від 15 жовтня 1988 року № 1195. В свою чергу, правовою основою для розвитку акціонерних товариств в Україні став Закон України "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991 року. Цей закон визначав акціонерне товариство як самостійну форму діяльності, закріплюючи правові аспекти його створення та функціонування. У період створення перших акціонерних товариств у 90-х роках їхню діяльність регулювали Закони "Про власність" та "Про господарські товариства", а також Закон України "Про цінні папери і фондову біржу", що набрав чинності у 1991 році. Але в наш час залишається чинним тільки Закон України "Про господарські товариства".[2]

Важливим етапом для руху акціонерних товариств в Україні було прийняття Закону "Про приватизацію державного майна" від 4 березня 1992 року[3]. Цей закон чітко регулював процес продажу акцій відкритих акціонерних товариств, визначаючи його як ключовий інструмент приватизації. Це стало значущим каталізатором для створення багатьох таких товариств, оскільки акціонерний капітал формувався не традиційним об'єднанням різних індивідуальних капіталів, а шляхом розподілу статутного фонду державних підприємств на прості акції.

На сьогодні діє закон України «Про акціонерні товариства», який визначає основні положення, норми та обов'язки, пов'язані з функціонуванням акціонерних товариств.[4]

Загалом, акціонерне товариство є формою господарського товариства, де статутний капітал поділено на конкретну кількість часток із рівною номінальною вартістю, а корпоративні права підтверджуються акціями.

АТ не несе відповідальності за зобов'язання своїх акціонерів. У випадку протиправних дій акціонерів, жодні санкції, крім випадків, передбачених законом, не можуть обмежувати їхні права відносно товариства та його органів.

Особи, які володіють акціями акціонерного товариства- акціонери, не несуть відповідальності за зобов'язання товариства і ризик збитків обмежується лише номінальною вартістю їхніх акцій. У випадку протиправних дій товариства або окремих осіб - акціонерам не можуть застосовуватися санкції, які обмежують їхні права. Також, учасники акціонерного товариства, які не внесли повністю плату за акції, несуть відповідальність за зобов'язання товариства у межах неоплаченої частини номінальної вартості їхніх акцій.

Також, акціонерне товариство може мати скорочені та іноземні найменування.

Державні акціонерні товариства мають 100% акцій у державній власності і повинні мати повне найменування українською мовою, включаючи організаційно-правову форму, якщо інше не визначено статутом.

Акціонерне товариство може бути створено шляхом заснування, злиття, поділу, виділення чи перетворення підприємницького товариства, державного, комунального та інших підприємств в акціонерне товариство. Воно створюється без строкових обмежень, якщо статут не передбачає інше, і набуває статусу юридичної особи з дати державної реєстрації.

Термін "акціонерне товариство" можуть використовувати лише юридичні особи, які функціонують відповідно до закону.

Для акціонерних товариств характерні такі переваги:

- значні фінансові можливості: акціонерне товариство є ефективною формою організації підприємницької діяльності, що дозволяє залучати необхідні інвестиції та об'єднувати різні капітали.

- обмежена відповідальність: кожен акціонер несе майнову відповідальність тільки у межах вартості своїх акцій, а кредитори мають право пред'являти претензії тільки до корпорації як юридичної особи.

- можливість диверсифікації фінансового ризику: акціонер може володіти акціями декількох корпорацій одночасно.

- легка зміна власника акцій через їх продаж: акціонер може продати свої акції через фондову біржу чи іншими доступними способами, не порушуючи цілісності корпорації.

- отримання сталого зростаючого прибутку завдяки постійному збільшенню обсягів виробництва.

- дуже тривалий період функціонування, що створює необмежені можливості для розвитку акціонерного товариства.

Проте, в процесі фінансово-господарської діяльності акціонерних товариств важливо враховувати певні недоліки:[5]

- великі первинні витрати на реєстрацію, що включають витрати на юридичні послуги та підготовку документів.

- подвійне оподаткування прибутку та дивідендів акціонерів.

- розбіжності між функціями власності і контролю, що може призводити до конфліктів між акціонерами та менеджерами.

- труднощі ліквідації через принцип обмеженої відповідальності та потенційні можливості для зловживань посадових осіб.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сформулювати такі висновки: правовий аналіз акціонерних товариств виявляє їхню складну, але ефективну правову структуру. Акціонерні товариства в Україні здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства, визначеного Законом "Про акціонерні товариства". Позитивні риси акціонерних товариств створюють фундамент для стабільного функціонування та розвитку підприємств, в той час як негативні риси вказують на речі, що потребують більш ретельного розгляду і часткового вдосконалення.

Такий аналіз допомагає розуміти як переваги, так і недоліки акціонерних товариств, що є важливим кроком у вдосконаленні правового середовища для їхньої діяльності та розвитку корпоративного сектору в Україні.

Список використаних джерел:

1. Публічні акціонерні товариства: проблеми розвитку та управління / [О. Леось, Д. Дегерменджи, А. Хазах] // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2012. – № 4. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_4_5.
2. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 року № 1576-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>.
3. Про приватизацію державного майна : Закон України від 4 березня 1992 року № 2163-XII: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>.
4. Закон України «Про акціонерні товариства» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>.
5. Наукова стаття «Особливості становлення та розвитку акціонерних товариств в Україні» (Іванова А.С., Ковтун С.В., Пігуль Н.Г.) https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/45.pdf.

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ У СПРАВАХ ПРО ВИЗНАННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ ТА ЇХ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ

Ковальчук Олексій Анатолійович

аспірант кафедри правосуддя та філософії юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет, Україна

Держава і право – це дві найбільш об'ємних та найглибших за своїм філософським змістом суспільні інституції, які взаємодіють між собою шляхом доповнення одне-одного, зберігаючи при цьому певну автономність та свої індивідуалізуючі ознаки. Держава через свою судову систему здійснює захист суспільних цінностей, а судова система базується на праві, за допомогою якого впроваджуються чесні, прозорі і справедливі правила, що стосуються не лише членів соціуму, але і сфери управління в державних структурах, органах місцевого самоврядування, закріплюючи загальнообов'язкові вимоги до державних службовців і посадових осіб. В той же час, вся система управління державою стає ефективною лише за умови, що особи, уповноважені на виконання певних державних або муніципальних функцій є законослухняними особистостями, які ставлять державні інтереси на перше місце та уникають як реального, так і потенційного конфлікту інтересів, дотримуючись при цьому і встановлених правил етичної поведінки.

Разом з тим, незважаючи на впроваджену практику декларування доходів та встановлення юридичної відповідальності за незаконне збагачення, існуючий державний механізм запобігання корупції та ліквідації її наслідків потребує постійного вдосконалення, на що, зокрема, направлений і введений у цивільне процесуальне судочинство інститут визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. В той же час, незважаючи на віднесення вказаної категорії справ до цивільної юрисдикції, їх розгляд не здійснюється судами загальної юрисдикції, а повноваження щодо вирішення позову про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави належать Вищому антикорупційному суду (ВАКС). Виключення становить ситуація, коли відповідачем у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, є суддя чи працівник апарату цього ж суду. У такому разі, провадження у першій інстанції здійснює місцевий суд, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться ВАКС, а апеляційну скаргу на його рішення розглядає суд апеляційної інстанції у межах апеляційного округу якого знаходиться місцевий суд (ч. 3 ст. 26 ЦПК України) [1].

Так, ВАКС є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України, про що зазначено у ч. 1 ст. 1 Закону № 2447-VIII, а правову основу його діяльності (окрім спеціального Закону) становлять Конституція України, Закони України «Про судоустрій і статус суддів», інші закони України та чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України (ч. 1 ст. 2 Закону № 2447-VIII). Слід зауважити, що ВАКС є одним із двох вищих спеціалізованих судів, передбачених главою 4 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2] і єдиним спеціалізованим судом, який реально функціонує на сьогодні. Особливістю даного спеціалізованого суду є і те, що засади організації та діяльності Вищого

антикорупційного суду регламентовано Законом України «Про Вищий антикорупційний суд» від 07.06.2018 року № 2447-VIII, а його процесуальні повноваження в цивільному судочинстві врегульовано нормами ЦПК України. В свою чергу, діяльність решти судів, що створені на території нашої держави (окрім Конституційного Суду України, який є органом виключно конституційної юрисдикції), регламентовано єдиним спільним Законом України «Про судоустрій і статус суддів», який, за його преамбулою, і визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні. Разом з тим, ВАКС в системі судоустрою України здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій, а його рішення можуть бути перевірені на предмет їх законності Верховним Судом у порядку касаційного провадження.

Слід зауважити, що за висновком Головного науково-експертного управління «прийняття окремого закону про Вищий антикорупційний суд започаткує новий процес десистематизації законодавства про судоустрій, аналогічний тому, який мав місце на початку 90-х років минулого століття», а тому, у цьому немає потреби [3]. З приводу цього висловило своє зауваження і Головне юридичне управління, вказавши про те, що хоча універсальні паралельні суди були створені і в таких країнах, як Болгарія, Індонезія, Малайзія, Афганістан, однак до цього часу єдиного правильного підходу чи набору чітких рекомендацій на основі кращого досвіду, не існує, а зазначений підхід до інституту інстанційності є досить дискусійним серед юристів і науковців [4]. В свою чергу, дані зауваження залишились без задоволення, а необхідність прийняття окремого закону для регламентації діяльності ВАКС автори законопроекту обґрунтували наступною тезою: «Досвід інших держав у питанні створення спеціалізованих антикорупційних судів є неоднозначним. Саме тому необхідно не прагнути перейняти ідеальний варіант створення антикорупційного суду, а впровадити таку модель антикорупційного суду, яка б ґрунтувалась на конституційних принципах верховенства права, рівності всіх громадян перед законом, забезпечувала реалізацію конституційних засад судочинства, передбачала ефективну діяльність суду та досягнення цілей боротьби із корупцією при залученні оптимального обсягу бюджетних коштів» [5].

Вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у порядку цивільного судочинства визначено одним із завдань Вищого антикорупційного суду у ст. 3 Законом України «Про Вищий антикорупційний суд». При чому, примітним є та обставина, що диспозиції вказаної норми здійснення правосуддя з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень, орфографічно відмежовано від інституту визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, який найменовано у цій нормі як «вирішення питання». Однак, цю змістовну неточність виправлено у абз. 2 ч. 1 ст. 4 даного Закону, в якому серед повноважень ВАКС вказано здійснення правосуддя у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства [6].

Процесуально-правові повноваження Вищого антикорупційного суду у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави регламентовано ЦПК України і будь-яких винятків у цій частині Закон № 2447-VIII не передбачає. В цій частині, Т. С. Подорожна та А. М. Худик цілком аргументовано зауважують, що «у спеціалізованих судах мають застосовуватись загальні процесуальні норми. Впровадження особливої процедури для кожного спеціалізованого суду може призвести до поширення цих процедур, створення ризиків доступу до правосуддя та цілісності закону «без сторонніх». Особливі

процесуальні норми допустимі, тільки якщо вони задовольняють одну з потреб, яка привела до створення спеціалізованого суду» [7, с. 46].

Повноваження ВАКС у цивільному процесі доцільно розподіляти на загальні та спеціальні. Оскільки інститут визнання необґрунтованими активів є спеціальним видом позовного провадження, суд який його здійснює, наділений всіма загальними правовими можливостями, які передбачені для судів загальної юрисдикції під час розгляду і вирішення цивільних справ. Так, до повноважень ВАКС належить: залишення позовної заяви без руху, без розгляду, або її повернення, витребування доказів, допит свідків, залучення у справу третіх осіб, надання додаткового часу сторонами для підготовки заяв по суті справи, забезпечення позову тощо за наявності на те відповідних правових і фактичних підстав.

В свою чергу, до спеціальних повноважень ВАКС слід віднести наступні:

1. Розгляд заяви про забезпечення позову шляхом накладення арешту на активи, які є предметом спору у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у строк не пізніше трьох днів з дня надходження такої заяви, у судовому засіданні з повідомленням сторін (ч. 5 ст. 153 ЦПК України). За загальним правилом, викладеним у ч. 1 ст. 153 ЦПК України, строк розгляду заяви про забезпечення позову складає два днів з дня її надходження, а сам розгляд здійснюється без повідомлення учасників справи. В свою чергу, до виключних повноважень ВАКС належить право здійснювати розгляд такої заяви без повідомлення відповідача, у тому випадку, якщо позивачем у заяві про забезпечення позову будуть наведені достатні дані наявності загрози для ефективності заходу забезпечення позову у разі, якщо відповідач дізнається про такі наміри відносно нього.

2. Накладення арешту на активи, які є предметом або на інші активи відповідача, які відповідають вартості оспорюваних активів, із заборonoю користування у виняткових випадках з метою забезпечення збереження таких активів та їх економічної вартості (абз. 2 ч. 5 ст. 153 ЦПК України). Вказана норма наділяє ВАКС альтернативною можливістю визначення об'єкту забезпечення позову, визначаючи основним критерієм обрання виду активів тотожність їх вартості ціні позову. Однак, в цій частині слід зауважити, що норма ч. 3 ст. 151 ЦПК України не передбачає одночасного накладення арешту і на активи, які є предметом спору, і на інші активи відповідача, залишаючи, для сторони позивача, право вибору між одним із видів та обов'язок обґрунтування такого вибору. Крім того, абз. 2 ч. 5 ст. 153 ЦПК України наділяє ВАК повноваженням заборонити не лише відчуження, але і користування певним матеріальним благом, що, однак, може здійснюватись лише у виняткових випадках за умови обґрунтування позивачем великої вірогідності того, що в протилежному разі активи та їх економічна вартість не будуть збережені.

Разом з тим, вказана норма містить неточності у юридичній термінології, що можуть стати приводом для неоднозначно тлумачення її змісту. По перше, Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», який визначає правові засади здійснення оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності в нашій державі, не містить таких термінів як «економічна вартість активів», «економічна вартість майна» або та взагалі не використовує словосполучення «економічна вартість» у регламентації оціночної діяльності, застосовуючи, натомість, поняття ринкової вартості [8]. Тому, цілком логічно видається реальність ситуації, коли оспорюючи обраний судом захід забезпечення позову у виді накладення заборони користування активами, відповідач може послатись на недоведеність позивачем загрози зменшення саме їх економічної,

а не ринкової вартості, та обґрунтувати протиправність застосованих в цій частині повноважень ВАКС.

По друге, термін «економічна вартість» не вживається і в жодній іншій нормі ЦПК України, а в главі 12 розділу III цього Кодексу для характеристики і оцінки спірних активів вживається термін «ринкова вартість», що підтверджується змістом частини третьої статті 290.

З огляду на вищевикладене, вбачається за доцільне внести зміни в норму абзацу 2 ч. 5 ст. 153 ЦПК України, замінивши слово «економічної» на «ринкової», що певною мірою усуне можливість процесуальних зловживань учасників цивільних справ досліджуваної категорії.

3. Встановлення джерел набуття активів відповідачем, щодо яких поданий позов про визнання їх необґрунтованими та оцінка їх на предмет законності (ст. 291 ЦПК України). Дане процесуальне повноваження є визначальним для всього досліджуваного інституту, оскільки саме від правильного його застосування залежить законність рішення ВАКС, а тому його дослідження недоцільно здійснювати поверхнево.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що основним джерелом процесуально-правових повноважень Вищого антикорупційного суду у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави є норми ЦПК України, яким регламентовані як загальні засади позовного провадження, так і спеціальні можливості даного суду у досліджуваній категорії справ. Водночас, ефективність їх застосування ВАКС значною мірою залежить від якості процесуального законодавства, норми якого не повинні мати передумови до їх подвійного тлумачення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 16.01.2018 р. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=63218&pf35401=444128> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Зауваження Головного юридичного управління до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» (реєстр. №7440) від 22.05.2018 р. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=63218&pf35401=456166> (дата звернення: 01.03.2024).
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 22.12.2017 р. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=63218&pf35401=443099> (дата звернення: 01.03.2024).
6. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 року № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
7. Подорожна Т., Худик А. Вищий антикорупційний суд як вищий спеціалізований суд в Україні: проблема конституційно-правового статусу. Український часопис конституційного права. 2021. № 2. С. 42–54.
8. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 р. № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 05.03.2024).

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Сидоренко А.А.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Ярошевська Т.В.

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Наразі Україна переживає процес трансформації, і право відіграє важливу роль у функціонуванні цілісної правової системи. Реалізація державного суверенітету, утвердження засад верховенства права та дотримання прав і свобод людини можливі лише через розвинену правову систему. Стратегічний напрям розвитку сучасної української держави. вступ до Європейського Союзу, вимагає проведення реформаторських та інтеграційних заходів у сфері права, які мають забезпечити ефективний механізм суспільного розвитку. У світлі вищезазначеного доречно розглянути сучасний стан та розвиток приватного права в Україні.

В юридичній літературі приватне право визначають як сукупність правил і норм, що стосуються визначення статусу і захисту інтересів окремих осіб, котрі не є фігурантами держави, не знаходяться у взаєминах влади та підпорядкування одне щодо одного, рівноправно і вільно встановлюють собі права та обов'язки у відносинах, що виникають з їх ініціативи [1, с. 3-4]. Виходячи з вищенаведеного, приватні правовідносини є відносинами, у яких не беруть участі публічно-владні суб'єкти, а як що й беруть, то в ролі суб'єктів цивільного права, які не використовують свої публічно-владні повноваження [2, с. 149]. Тобто характерними рисами приватного права є рівність учасників відповідних відносин, їхня ініціативність при встановлених правовідносин, вільний розсуд при обраних правил поведінки тощо.

Для України, з часу набуття нею державної незалежності, як і для будь-якої сучасної держави, нині стало актуальним питання про орієнтаційні напрями політичного, соціального, економічного і правового розвитку. Друга половина минулого століття та початок нового в суспільному житті характеризуються посиленням інтеграційних процесів, активізація яких була також обумовлена розпадом СРСР і співдружності країн соціалістичного табору. Нині ці процеси набули більш драматичних форм і вилились у справжнє протистояння у виборі цивілізаційних шляхів розвитку суспільства в пострадянських державах.

Підписання у 1992 р. Маастрихтського договору і створення на його основі Європейського Союзу засвідчило новий етап у формуванні потужної інтегрованої структури в Європі, яка передбачала не лише зближення Європейської спільноти на базі спільного та єдиного ринку, а й вирішення питань політичного співробітництва в Європі [3, с. 51]. Таке рішення, безумовно, сприяло також процесу правової інтеграції, формуванню спільного правового простору, спрямованого на створення умов для вільного руху людей, товарів, робіт, капіталів. Як резюмується установчими договорами Євросоюзу, гармонізація його права з національними правовими системами досягається не примусовим узгодженням відповідних правових норм, а шляхом добровільної відмови держав-членів від частини своїх повноважень, пов'язаних з економічною і політичною доцільністю. Унаслідок такого переходу

відбувається оптимальний з погляду балансу інтересів розподіл законодавчих повноважень і відповідальності між національними та європейськими (наддержавними) структурами.

Створення Європейського Союзу, яке було обумовлене необхідністю подолання розбіжностей, встановлених національними правовими системами у сфері формування єдиного європейського ринку (перш за все у митному, податковому, конкурентному, міграційному праві), спонукало до гармонізації та уніфікації правових приписів, перш за все публічно-правового характеру, з метою забезпечення вільного обміну товарами та послугами, вільного руху капіталів і вільного пересування громадян різних держав на території об'єднаної Європи.

Можна сказати, що основне завдання у гармонізації національного права та створенні права ЄС лежить у сфері публічного права (митне, податкове, конкурентне, імміграційне). Що стосується уніфікації та гармонізації приватного права, то цей процес є еволюційним розвитком, історичні виміри якого значною мірою передують концепції ЄС, оскільки він обумовлений об'єктивними факторами, пов'язаними з розвитком міжнародної торгівлі та міжнародного співробітництва у сфері приватноправових відносин загалом.

Правова система України зберігає деякі залишки колишньої соціалістичної системи й позиціонується як перехідна правова система. З погляду характеристик формальної правової системи, вітчизняна правова система близька до романо-германського права і перебуває в традиції західноєвропейського права.

На сучасному етапі національна правова система зазнає впливу глобалізаційних процесів і потребує оптимізації. Визнання верховенства права та прав людини, забезпечення провідної ролі нормативно-правових актів у системі джерел права, кодифікація законодавства, поява нових галузей права, зближення публічного та приватного права, впровадження європейських правових стандартів у практику правотворчості та правозастосування є основними тенденціями розвитку правової системи. Позитивні реформи, що здійснюються в правовій системі України, сприяють її якісному розвитку, просуванню на шляху європейської інтеграції та гармонізації із загальноприйнятими міжнародними нормами та принципами [4, с. 30].

Процеси, які відбуваються у сучасному світі під впливом глобалізації, висувують на порядок денний нові вимоги до розвитку права. Інформаційно-комунікаційні та технологічні складові змінюють моделі організації соціальних відносин. Глобальні світові проблеми, такі як пандемія, екологія, зелена енергетика та ін., потребують новітніх підходів до належного впорядкування та забезпечення. Поряд із зазначеним, не менш важливими залишаються питання щодо організації відносин між суб'єктами права на міжнародному, регіональному та національному рівнях, особливостях забезпечення міжнародного правопорядку. Зрозуміло, що всі зазначені процеси відцентровані відносно людини, її основних прав і свобод, а відтак, суттєвому науковому аналізу мають підлягати ключові компоненти правової реальності [5, с. 598].

Сучасне право покликане регулювати складні політичні, економічні, культурні процеси, адаптуватися до наслідків глобалізації. Домінуючою тенденцією розвитку сучасного права має бути вироблення різних інституцій та механізмів забезпечення прав людини, адже право має відображати духовні цінності суспільства, які надають значення і сенсу цьому суспільству. Головною цінністю суспільства постає людина з її невідчужуваними правами та обов'язками. Характеризуючи універсалізм сучасного права, слід зазначити, що зовнішня варіантність правових систем є наслідком розгалуження однієї основи глобального правопорядку [6, с. 301].

Таким чином, приватне право в Україні – це галузь об'єктивного права, що складається з юридичних (заснованих на державній волі) норм, які регулюють суспільні відносини між дієздатними особами на засадах формальної рівності. Приватне право характеризується рівністю учасників відповідних відносин, ініціативністю учасників у встановленні правовідносин, вільним розсудом у виборі правил поведінки, прямо не заборонених законом, та претензійно-позовним порядком захисту інтересів своїх суб'єктів у суді.

Предмет приватного права займає важливе місце у сучасній юриспруденції, суть якого полягає в тому, що це система правових норм, спрямованих на регулювання недержавних (приватно-правових) відносин, а отже, предметом приватного права є приватноправові відносини. Значення приватного права зросло внаслідок переходу України до ринкової економіки та свободи підприємницької діяльності.

Сьогодні вивчення приватного права не обмежується сукупністю норм, а визначається як сукупність досягнень суспільства, соціальних груп і громадян у сфері регулювання суспільних відносин, що забезпечується верховенством права в суспільному житті, правовими принципами справедливості та гуманізму, захистом прав і свобод людини, визнанням честі та гідності людини й громадянина найвищою соціальною цінністю, статусом людини як найвищої соціальної цінності. Міжнародне співробітництво України з іншими країнами, обмін результатами досліджень та участь у спільних проєктах, безсумнівно, збагатить українську правову думку та принесе певну користь європейській правовій спільноті.

Список використаних джерел:

1. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: Школа, 2006. 1008 с.
2. Банчук О. А. Публічне і приватне право: історія українських вчень та сучасність / О. А. Банчук. Київ: Конус-Ю, 2008. 184 с.
3. Кузнєцова Н. С. Сучасне приватне право України: вектори європейського розвитку. Вісник Національної академії правових наук України. 2016. № 3. С. 49-55.
4. Богачова Л.Л., Магда Є.В. Правова система України: сучасний стан та тенденції розвитку. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 4. С. 28-30.
5. Дудченко В.В., Пасечник О.В. Тенденції розвитку сучасного права. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 598-601.
6. Бадида А.Ю., Лемак В. В. Глобалізація у правовому вимірі: формування контурів «глобального права». Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Серія: Юридичні науки. 2017. № 876. С. 296-303.

СЕКЦІЯ VII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИК КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У ПОШУКУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Сорокіна Діана Олегівна

Здобувач вищої освіти другого курсу, Спеціальність 262 Правоохоронна діяльність"
Факультет підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Кисельов Андрій Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції, майор поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Унаслідок введення військового стану в Україні 24 лютого 2022 року, що спровоковано збройним нападом Російської Федерації, кримінальна ситуація в країні погіршилась, що свідчить про певне збільшення кількості скоєних злочинів та підвищення їхньої суспільної небезпеки. Для ефективного контролю над злочинністю необхідно детально вивчити та проаналізувати стан злочинності на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Крім того, напружена динаміка соціальних процесів породжує значні, непередбачені та суперечливі потоки інформації, які потребують відповідного дослідження, аналізу та контролю, що без сучасних аналітичних технологій неможливо здійснити.

Для успішного вирішення завдань, пов'язаних з підвищенням ефективності боротьби зі злочинністю, необхідно, щоб правоохоронні органи мали повну, перевірену та своєчасну інформацію про стан, структуру, динаміку злочинності та інші антигромадські прояви, про обставини, що сприяють їх скоєнню, та про боротьбу зі злочинами різних категорій. Національна поліція України вживає необхідні заходи для отримання необхідної інформації про осіб, що скоюють кримінальні правопорушення, у тому числі членів організованих злочинних груп та організацій [1, с.135].

Для правоохоронних органів великі обсяги інформації завжди означають якісну ефективність. Зазвичай у них є надлишок інформації, і вони повинні ефективно її обробляти, щоб вона сприяла прийняттю процесуальних рішень, підвищувала ефективність та дозволяла розробляти стратегічні напрями діяльності [2, с.235]. У зв'язку з вищезазначеним, важливим завданням для співробітників кримінальної поліції є розумне використання потрібних засобів, що можуть працювати з великими масивами даних. Один із таких засобів, який використовується оперативними підрозділами Національної поліції України, - це кримінальний аналіз, під час

здійснення якого, як вважає Кисельов А.О., поліцейські мають враховувати тактичні та інші особливості [3-6].

В пошуках військовополонених, використовуються різноманітні методи кримінального аналізу, спрямовані на ефективне знаходження та рятування військових, які потрапили у полон [7, с.50]. Ці методи включають:

- Конфіденційні інформатори: особи, які мають доступ до інформації про можливе місцеперебування полонених і надають цю інформацію правоохоронним органам.

- Операції під прикриттям: сплановане введення співробітників в потенційно небезпечні ситуації з метою отримання інформації про військових.

- Попередні розслідування: аналіз інформації щодо можливих місць перебування полонених та організацій, що можуть мати інформацію про них.

- Правові інструменти: застосування арештів та повісток в суд для отримання інформації від захищених джерел або осіб, що відмовляються співпрацювати.

- Системи зберігання інформації: використання вже зібраних даних, зокрема баз даних та картотек, для пошуку військовополонених.

- Речові докази: збір інформації з місця події, що може вказувати на місцеперебування військових у полоні.

- Взаємний обмін інформацією з іншими правоохоронними органами: співпраця та обмін інформацією з іншими органами, що може допомогти в пошуках військовополонених.

- Використання відкритих джерел: залучення інформації, що вже зібрана державними відомствами та іншими установами, для пошуку військових у полоні.

- Використання відкритих посилань: аналіз наукових досліджень та інших джерел інформації, що може дати вказівки на місцезнаходження військових.

- Інтерв'ю: отримання інформації шляхом неформального діалогу з особами, що можуть мати інформацію про військових у полоні.

Всі ці методи є важливими для успішного знаходження та рятування військовополонених. Вони дозволяють збирати різноманітну інформацію та аналізувати її для прийняття ефективних дій у пошуках військових, що потрапили у полон.

Отож, для пошуку військовополонених, використання методів кримінального аналізу виявляється критично важливим і ефективним. По-перше, конфіденційні інформатори можуть надати цінну інформацію про можливі місця перебування військовополонених або події, що можуть бути пов'язані з їх зникненням. Операції під прикриттям можуть допомогти проникнути в злочинні мережі, які можуть мати відношення до викрадення військових. Попередні розслідування можуть допомогти виявити модус operandi злочинців та можливі місця та часи їх діяльності. Правові інструменти, такі як арешти та повістки в суд, можуть бути застосовані для отримання інформації від осіб, що можуть знати про місцезнаходження військовополонених.

Системи по отриманню та зберіганню інформації, такі як бази даних, можуть бути використані для зберігання інформації про військовополонених та події, пов'язані з їх зникненням. Речові докази, аудіо- та відеоконтроль, а також технічне спостереження можуть забезпечити додаткові свідчення про те, що сталося з військовими. Взаємний обмін інформацією з іншими правоохоронними органами і регіональними мережами "кримінальної розвідки" може допомогти отримати додаткові дані про можливі місцезнаходження військовополонених. Відкриті джерела і посилання, інтерв'ю, допит і дебрифінг можуть бути використані для збору

інформації від свідків, учасників або осіб, які можуть знати про обставини зникнення військових. В цілому, комбінація цих методів кримінального аналізу може допомогти розкрити обставини зникнення військовополонених і сприяти їх звільненню або поверненню додому.

Список використаних джерел:

1. Білоус Р.В., Василичук В.І., Таран О.В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. Науковий вісник академії внутрішніх справ. 2021. № 1 (118). С. 131–137.
2. Цигикал П. Кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2017. № 2. С. 234–240.
3. Кисельов А.О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов'язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали. Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.
4. Кисельов А.О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science: Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.
5. Горелік Д.С., Кисельов А.О. Міжнародне співробітництво Національної поліції у сфері оперативно розшукової діяльності. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 19 жовтня 2018 р.): У 2-х ч. - Ч. 1. Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 139-141.
6. Kyselov A., Kovalevska O. An investigation of effective police communication. law enforcement roles requiring language skills. Methodological bases of studying the processes of general mental laws in human interaction with the environment. International Science Group. – Boston: Primedia eLounch, 2022. 194 p. Available at: DOI - 10.46299/ISG.2022.MONO.PSYCHOL.1/ Pp. 39-47.
7. Основи кримінального аналізу: посіб. з елементами тренінгу. Користін О. Є., С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін. Одеса. ОДУВС. 2016. 112 с.

ОСНОВНІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ, ВІД ІНШИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Коротюк Михайло Геннадійович

ORCID ID: 0009-0008-2098-1076

адвокат, аспірант

Класичний приватний університет, Україна

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ознак, за допомогою яких здійснюється розмежування кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність, від інших кримінальних правопорушень. Встановлено, що при посяганні на адвокатську діяльність негативного впливу зазнають, фактично, усі елементи об'єкта кримінально-правової охорони (потерпілі, їхні права, свободи та інтереси, соціальні зв'язки, матеріалізовані і нематеріалізовані блага), що обумовлюється виникненням у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності специфічних правовідносин, яким властиві особливі риси. Дослідження розмежувальних ознак у цих кримінальних правопорушення має враховувати їх поділ на правопорушення, де адвокат є потерпілим, а також правопорушення, де адвокат виступає спеціальним суб'єктом. Основоположне значення для розмежування має потерпілий. Однак, важливе значення для розмежування має також предмет посягань (у статтях 397, 398, 399 Кримінального кодексу України), ознаки суб'єкта посягань, суб'єктивної сторони, а також ознаки об'єктивної сторони діянь.

Ключові слова: адвокат, адвокатська діяльність, кримінальне правопорушення, посягання, розмежування, розмежувальні ознаки.

В юридичній літературі неодноразово відмічалось про передбачення у Кримінальному законі суміжних діянь, складі яких мають схожі ознаки; функцію критеріїв розмежування виконують відмінні ознаки [1, 346]. Важливі висновки щодо порядку розмежування кримінальних правопорушень зробили такі науковці як П. П. Андрушко, В. Г. Гончаренко, Є. В. Фесенко [9], В. О. Навроцький [7] та інші. Однак, розмежування кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність, від інших кримінальних правопорушень комплексно не досліджувалися. Таким чином, вважаємо доцільним і обґрунтованим розглянути саме ці різновиди кримінальних правопорушень і визначити основні ознаки, що можуть використовувати при розмежуванні їх з іншими кримінальними правопорушеннями.

В. О. Навроцький вказує про те, що розмежування будь-яких явищ, процесів, предметів, у тому числі й злочинів, включає проведення наступних дій: 1) знаходження спільного – того, що об'єднує порівнювані об'єкти; 2) виведення ознак, за якими порівнювані об'єкти відрізняються між собою; 3) встановлення, в чому ж полягає відмінність у виявлених розмежувальних ознаках [7, 312 – 313]. З урахуванням цього, видається можливим розглянути особливості розмежування суспільно небезпечних посягань на адвокатську діяльність між собою, а також з іншими кримінальними правопорушеннями.

Вище нами було встановлено, що основною криміноутворюючою ознакою складів кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність, є адвокат і ознаки його правового статусу. Утім, варто враховувати також і те, що адвокат може виступати у якості потерпілого від таких посягань (зокрема, статті 374,

380, 397, 398, 399, 400 Кримінального кодексу України [5]), а також спеціальним суб'єктом (статті 358, 400-1). При посяганні на адвокатську діяльність негативного впливу зазнають, фактично, усі елементи об'єкта кримінально-правової охорони (потерпілі, їхні права, свободи та інтереси, соціальні зв'язки, матеріалізовані і нематеріалізовані блага), що обумовлюється виникненням у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності специфічних правовідносин, яким властиві особливі риси. Таким чином, важливе значення для розмежування має також предмет посягань (у статтях 397, 398, 399), ознаки суб'єкта посягань, суб'єктивної сторони, а також ознаки об'єктивної сторони діянь.

Розглянемо ці питання більш детально. Вважаємо за доцільне для зручності узагальнити розмежувальні ознаки посягань за прикладом таблиці, що була розроблена В. О. Навроцьким [7, 315].

Таблиця

**Узагальнення ознак для розмежування кримінальних
правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність**

Обов'язкові ознаки складу діяння	Характерно для порушення права на захист (ст. 374 Кримінального кодексу України)	Характерно для порушення невжиття заходів щодо безпеки (ст. 380 Кримінального кодексу України)	Характерно для втручання в діяльність адвоката (ст. 397 Кримінального кодексу України)	Характерно для насилюваних посягань на адвокатську діяльність (статті 398 – 400 Кримінального кодексу України)
Діяння	Недопущення чи ненадання своечасно захисника, а також інше грубе порушення права на захист	Неприйняття рішення, несвоечасне прийняття або прийняття недостатньо обґрунтованих рішень, а також невжиття, несвоечасне вжиття достатніх заходів для безпеки	Вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці	Погроза вбивством, насилюством або знищенням чи пошкодженням майна у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; умисне заподіяння легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.
Суб'єкт	Спеціальний	Спеціальний	Загальний (ч. 1), спеціальний (ч. 2)	Загальний
Потерпілий	Особа, яка має процесуальний статус підозрюваного, обвинуваченого; адвокат	Особа, які беруть участь у кримінальному судочинстві (у тому числі адвокат)	Адвокат, інша особа, яка надає правничу допомогу	Адвокат, інша особа, яка надає правничу допомогу, їхні близькі родичі
Предмет	-	-	Відомості, що становлять адвокатську таємницю	Майно, що належить адвокату, іншій особі, яка надає правничу допомогу, їхнім близьким родичам
Ознаки суб'єктивної сторони	Усвідомлення суб'єктом посягання правового статусу захисника (адвоката)	Усвідомлення суб'єктом посягання правового статусу особи, яка бере участь у кримінальному судочинстві, у тому числі адвоката	Усвідомлення суб'єктом посягання правового статусу адвоката	Усвідомлення суб'єктом посягання правового статусу адвоката і вчинення посягання «у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності»

Враховуючи той факт, що деякі різновиди посягань на адвокатську діяльність, де потерпілим є адвокат, вчиняються спеціальними суб'єктами, які так чи інакше володіють ознаками службової особи (статті 374, 380, ч. 2 ст. 397), доцільним видається розглянути особливості їх розмежування із службовими кримінальними правопорушеннями.

Відповідно до ч. 1 ст. 364 Кримінального кодексу України, встановлено

кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Порівнявши конструкції розглянутих кримінально-правових норм із ст. 364 Кримінального кодексу України, виявляється, що: по-перше, діяння, передбачені у статтях 374, 380, ч. 2 ст. 397, по суті вчиняються всупереч інтересам служби осіб, визначених у даних кримінально-правових нормах. Це означає, що визначені суб'єкти мають обов'язок діяти відповідним чином і, порушуючи його, одночасно порушують і відповідну кримінально-правову заборону; однак, обов'язковою ознакою зловживання владою або службовим становищем, визначеною у диспозиції ст. 364, є «з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи», у той час як у статтях 374, 380, ч. 2 ст. 397 таку мету не визначено; по-друге, положення статей 374, 380, ч. 2 ст. 397, визначають конкретизовані кримінально карані діяння, вичерпні ознаки яких названі безпосередньо у кримінально-правовій нормі; таким чином, ст. 364 Кримінального кодексу України є більш широкою за змістом, у тому числі охоплює більш широке коло службових осіб. Тобто, наприклад, суспільно небезпечне діяння, що полягає у недопущенні (тобто діянні, що вчиняється всупереч інтересам служби) прокурором (тобто службовою особою) захисника, має кваліфікуватися виключно за ч. 1 ст. 374. Однак, у разі, якщо таке діяння вчинено з метою одержання неправомірної вигоди, воно може бути кваліфіковано за сукупністю діянь, передбачених ч. 1 ст. 374 і відповідною частиною ст. 368 Кримінального кодексу України.

Особливості розмежування цих діянь з посяганнями, передбаченими у ст. 365 Кримінального кодексу України «Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу», полягають у тому, що істотною ознакою перевищення влади або службових повноважень є «умисне вчинення працівником правоохоронного органу дій, які явно виходять за межі наданих йому прав чи повноважень». В юридичній літературі підкреслюється той факт, що зловживання і перевищення повноважень істотно розрізняються між собою за суттю вчинюваних дій. Зокрема, при зловживанні особа використовує саме ті повноваження, якими вона наділена в силу займаної посади [8, 730]. Як зазначає В. Г. Хашев, така особа використовує свою компетенцію [11, 33]. У той же час, діяння, що полягає у «перевищенні повноважень» завжди передбачає «вихід» особи за межі визначених законом повноважень [9, 416; 4, 264; 3, 104]. Отже, при розгляді діянь, визначених у ст. 374, а також з урахуванням покладеного законом обов'язку на слідчого, дізнавача, прокурора, суд щодо забезпечення права на захист, вважаємо, що порушення права на захист не може бути вчинено шляхом перевищення влади і службових повноважень. Це обумовлено тим, що порушення права на захист само по собі є суспільно небезпечним посяганням, і законодавець не визначає вичерпний перелік способів його вчинення (вказуючи про «інше грубе порушення права на захист»). При цьому, перевищення влади і службових повноважень становить собою окремий склад кримінального правопорушення. Тобто, у разі вчинення службовою особою, визначеною у ст. 374, діяння, яке явно виходить за межі її повноважень і порушує право на захист підозрюваного, обвинуваченого, такі дії мають кваліфікуватися за сукупністю кримінальних правопорушень (стаття 374 і 365). Подібним чином слід розцінювати і співвідношення статей 374 і 367 Кримінального кодексу України

«Службова недбалість», а також співвідношення статей 380, ч. 2 ст. 397 з статтею 365 Кримінального кодексу України.

Важливим видається також виокремити розмежувальні ознаки між посяганнями на адвокатську діяльність, пов'язану із вчиненням знищення чи пошкодження майна адвоката або його близьких родичів (статті 398, 399) з іншими суміжними посяганнями (зокрема, передбаченими у статтях 194, 195, 196, 345, 345-1, 346, 347, 347-1, 350, 377, 378 Кримінального кодексу України). Слід зазначити, що, передусім, такі діяння розмежовуються між собою за особливим потерпілим, що в усіх випадках є власниками майна, зокрема: у статтях 194, 195, 196 це – будь-яка особа-власник майна; у ст. 345 - працівник правоохоронного органу, його близькі родичі; у ст. 345-1, ст. 347-1 – журналіст, його близькі родичі чи члени сім'ї; у ст. 346 – державний або громадський діяч, який належить до тих, що вказані у цій статті, їхні близькі родичі; у ст. 347 - працівник правоохоронного органу, працівник органу державної виконавчої служби, приватний виконавець (у тому числі після звільнення з посади) чи їхні близькі родичі; у ст. 350 - службова особа чи громадянин, який виконує громадський обов'язок; у ст. 377, ст. 378 - суддя, народний засідатель чи присяжний, а також їх близькі родичі. Крім того, вищенаведені посягання (крім тих, що визначені у статтях 194, 195, 196) розмежовуються між собою за ознакою суб'єктивної сторони, а саме – обов'язковим є усвідомлення винним відповідного правового статусу потерпілого і виконання діяння у зв'язку з діяльністю такого потерпілого.

Подібним чином посягання, передбачені у статтях 398, 399, 400 Кримінального кодексу України, розмежовуються між собою у частині, що стосується вчинення насильства, завдання тілесних ушкоджень і вбивства адвоката та інших осіб (статті 345, 345-1, 346, 350, 377, 379 Кримінального кодексу України).

Важливе значення також має предмет як розмежувальна ознака у діяннях, що містять кваліфікуючу ознаку «шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом» (ч. 2 ст. 399), а також що стосуються порушення адвокатської таємниці (ст. 397). Зокрема, саме предмет кримінального правопорушення (майно, що належить адвокату, його близьким родичам) виступає важливою розмежувальною ознакою для розмежування діянь, визначених у ч. 2 ст. 399 і кваліфікованих складів таких діянь таких як умисне знищення або пошкодження військового майна (ч. 2 ст. 411), умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця (ч. 2 ст. 347), умисне знищення або пошкодження майна журналіста (ч. 2 ст. 347-1), умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ч. 2 ст. 352), умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (ч. 2 ст. 378). Утім, предмет кримінального правопорушення як розмежувальна ознака для визначення посягань на адвокатську діяльність володіє **специфічною рисою, яка пов'язана із належністю відповідного майна конкретному суб'єкту – адвокату або його близьким родичам**. Ці особливості обумовлені правовим статусом адвоката.

Інформація, яка становить предмет адвокатської таємниці, як предмет кримінального правопорушення також виступає основною розмежувальною ознакою, яка дозволяє відокремити посягання на адвокатську діяльність, від інших суміжних посягань (зокрема, статті 145 «незаконне розголошення лікарської таємниці», 159 «порушення таємниці голосування», 163 «порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що

передаються засобами зв'язку або через комп'ютер», 168 «розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)», ч. 2 ст. 209-1 «розголошення таємниці фінансового моніторингу», ст. 231 «незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю», ст. 232 «розголошення комерційної, банківської таємниці або професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках», ст. 328 «розголошення державної таємниці»). У цьому випадку також саме правовий статус адвоката обумовлює виникнення адвокатської таємниці, тому **адвокат і особливості його правового статусу є криміноутворюючими ознаками, які формують значення розмежувальної ознаки суспільно небезпечного діяння.**

Розмежування посягань, в яких адвокат виступає спеціальним суб'єктом (статті 358, 400-1 Кримінального кодексу України), також, передусім, пов'язане із специфікою правового статусу адвоката. Це обумовлено тим, що адвокат як спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення вчиняє діяння «зсередини», розриваючи відповідні соціальні зв'язки, оскільки він сам є учасником правовідносин адвокатської діяльності. У таких випадках, розмежування суспільно небезпечних діянь, які посягають на адвокатську діяльність, від інших кримінальних правопорушень, здійснюється **за ознаками спеціального суб'єкта.** Власне, законодавець, включаючи ознаку спеціального суб'єкта до кримінально-правової норми, на нашу думку, безпосередньо вказує на те, що специфіку діяння обумовлюють саме ознаки такого суб'єкта, що виконує об'єктивну сторону кримінального правопорушення, використовуючи власні особливі повноваження, знання і досвід. Наприклад, розмежування діянь, що передбачають підроблення офіційного документа нотаріусом і адвокатом (ч. 2 ст. 358 Кримінального кодексу України), здійснюється саме за спеціальним суб'єктом. У разі вчинення цього діяння адвокатом за попередньою змовою з іншими особами (як загальним, так і спеціальним суб'єктом), такі діяння можуть бути кваліфіковані за ч. 3 ст. 358 Кримінального кодексу України.

Що стосується статті 400-1 Кримінального кодексу України, розмежування цих посягань на адвокатську діяльність здійснюється з урахуванням не тільки рис спеціального суб'єкта, але й об'єктивної сторони, ознаки якої, у свою чергу, обумовлюються рисами спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Так, за змістом діяння, що полягає у «завідомо неправдивому повідомленні суду про повноваження представляти іншу особу» ми можемо визначити, що суб'єктом посягання є представник особи у суді, або особа, яка не має права представляти інтереси в суді, що повідомляє неправдиві відомості. При цьому, адвокат безпосередньо названий спеціальним суб'єктом діяння, що полягає в «умисному невнесенні до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги». Н. Ю. Карпова вказує про те, що завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді на практиці може бути лише поданням представником до суду завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, адже неможливо уявити допуск представника до справи без подання ним документів про його повноваження [2, 56]. У порівнянні цих діянь з діяннями, що складають кримінальне правопорушення щодо підроблення документів, можна дійти висновку, що ст. 400-1 визначає спеціальні склади кримінальних правопорушень по відношенню до складів, визначених у ст. 358 Кримінального кодексу України, незважаючи на те, що у частині визначення спеціального суб'єкта – адвоката, ці діяння можуть співпадати. У даному

випадку, **розмежувальною ознакою є саме об'єктивна сторона**, яка, утім, визначена рисами суб'єкта даного діяння – саме адвокат або представник особи у суді може виконати дії, що складають кримінально каране діяння.

Слід зазначити, що в окремих випадках науковці при розмежуванні діянь, які посягають на адвокатську діяльність, від інших посягань доволі неточно визначають ознаки, що дозволяють виокремити кримінальні правопорушення, які посягають на адвокатську діяльність. Наприклад, О. В. Синеокий зазначає про існування «нерозпізаного адвокатського злочину», визначаючи його як «діяння, що потрапляє під всі ознаки того чи іншого злочину, реально поширеного в практиці, однак, як правило, яке не розцінюється правозастосовувачами як злочинне внаслідок недостатності практики притягнення осіб до кримінальної відповідальності за такі посягання» [10, 413]. Однак, з таким підходом погодитися не можна. На нашу думку, вбачається очевидним той факт, що виключно ознаки, закріплені у Кримінальному законі є основою для притягнення до кримінальної відповідальності адвоката, а також будь-якої іншої особи. Абсолютно незрозумілим залишається питання, яким чином, на думку згаданого автора, діяння може не розцінюватися як злочинне, якщо, з його ж слів, воно «потрапляє під ознаки того чи іншого злочину». Таким чином, недоцільним видається говорити про існування «нерозпізаного злочину» через відсутність відповідної практики правозастосування. Зауваження також викликає і позиція Р. Г. Мельниченка, який зазначив про необхідність «притягнення адвокатів до кримінальної відповідальності за шахрайство, що виразилося в тому, що вони отримали гонорар, свідомо знаючи, що зобов'язання виконувати не будуть» [6, 29]. Адвокат може вчинити шахрайство, як і будь-яка інша особа, якщо він здійснює заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) (ст. 190 Кримінального кодексу України). Однак, у таких випадках адвокат виступає як загальний суб'єкт кримінального правопорушення. Крім того, виходячи із змісту виконаних адвокатом дій, який запропонував вказаний автор, доволі сумнівним видається кваліфікація дій адвоката, який отримав гонорар, знаючи, що зобов'язання не будуть виконані. По-перше, враховуючи термін «гонорар», можна допустити, що адвокат отримав кошти на підставі договору про надання правничої допомоги), а, отже, такі кошти були надані адвокату добровільно клієнтом за виконання певної роботи. По-друге, у більшості випадків навряд чи адвокат може гарантувати клієнту конкретний результат розгляду його справи, оскільки, як правило, від адвоката такий результат не залежить. І навіть навпаки, якщо адвокат точно вказує про майбутній розвиток і розгляд справи, це може вказувати про зловживання впливом (ст. 369-2 Кримінального кодексу України) або вчинення інших корупційних правопорушень. На нашу думку, вищенаведені позиції науковців не є коректними, передусім, тому, що вони були розроблені без урахування компонентів адвокатської діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони, які дозволяють виділити точні розмежувальні ознаки і вирізняють посягання на адвокатську діяльність від інших посягань. З цих же підстав не можна погодитися із думкою О. В. Щербанюк і Л. А. Остафійчук, які зазначають, що «щодо деяких злочинних діянь адвокат може розглядатися як спеціальний суб'єкт злочину (наприклад, фальсифікація доказів по справі) або ж його професійна діяльність може сприйматися як кваліфікуюча ознака (наприклад, ст. 190 та 376 КК України)» [12], хоча ані у ст. 190, ані у ст. 376 Кримінального кодексу України адвокат як спеціальний суб'єкт не згадується.

Отже, дослідження розмежувальних ознак у цих кримінальних правопорушення має враховувати їх поділ на правопорушення, де адвокат є потерпілим, а також

правопорушення, де адвокат виступає спеціальним суб'єктом. У першій групі правопорушень основоположне значення для розмежування має потерпілий. Однак, важливе значення для розмежування має також предмет посягань (у статтях 397, 398, 399 Кримінального кодексу України), ознаки суб'єкта посягань, суб'єктивної сторони, а також ознаки об'єктивної сторони діянь. У другій групі розмежувальними ознаками виступають ознаки спеціального суб'єкта і об'єктивної сторони посягань.

Список використаних джерел:

1. Волинець Р. А. Кримінально-правова охорона фондового ринку: сучасний стан та перспективи вдосконалення : монографія / Р. А. Волинець. – Київ: ВД Дакор, 2018. – 452 с.
2. Карпова Н. Ю. Злочини проти правосуддя, які пов'язані з обмеженням права особи на захист: дис. канд. юрид. наук.: спец. 12.00.08. К.: Академія адвокатури України, 2018. – 370 с.
3. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію / В. М. Киричко. – Х.: Право, 2013. – 424 с.
4. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 608 с.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Офіційний вісник України, 2001, N 21 (08.06.2001), ст. 920.
6. Мельниченко Р.Г. Уголовная ответственность адвоката за мошенничество. Уголовный процесс, 2014. - № 11. – С. 27-33.
7. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В. О. Навроцький. – 2-ге вид. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.
8. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Під загальною редакцією Потебенька М. О., Гончаренка В. Г. – К., – «ФОРУМ», 2001., у 2-х ч. – Особлива частина. – 942 с.
9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. – Т. 2 / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 624 с.
10. Синеокий О.В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты: учебное пособие. Х.: Право, 2008. - 496 с.
11. Хашев В. Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2007. – 259 с.
12. DELIKTOLOGY: Monograph under the general editorship of I. Kopotun, S. Petkov, P. Polián. - VOLUME III. - Kunovice, 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eipe.ucoz.net/pdf/delictology-3.pdf#page=116>.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сорокіна Діана Олегівна

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Рибальченко Людмила Володимирівна

доцент кафедри економічної та інформаційної безпеки, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В умовах воєнного стану питання захисту персональних даних набуває особливої актуальності. З одного боку, зростає потреба в збиранні та обробці персональних даних для забезпечення обороноздатності країни, підтримки правопорядку та надання гуманітарної допомоги. З іншого боку, зростають ризики витоку та несанкціонованого використання персональних даних, що може призвести до порушення прав та свобод людей. Тому захист персональних даних під час воєнного стану є важливим завданням, яке потребує комплексного підходу.

Введення правового режиму воєнного стану призвело до внесення змін у законодавство, спрямовані на забезпечення захисту персональних даних. Зокрема, внесені поправки до Закону України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» [4] стосуються можливості зберігання публічних реєстрів та інших інформаційних ресурсів у хмарних сервісах, що розташовані за межами країни, протягом періоду воєнного стану та протягом шести місяців після його скасування. Такі самі заходи також були впроваджені Національним банком України для захисту персональних даних користувачів банківських послуг. Додатково, обмежено чи закрито доступ до більшості державних реєстрів з метою забезпечення безпеки особистої інформації.

Захист персональних даних в умовах війни набуває особливого значення, оскільки конфлікт може призвести до збільшення кількості кібератак та загроз для цифрової інфраструктури. Важливо звернути увагу на кібербезпеку, щоб забезпечити безпеку особистих даних під час воєнного стану.

Захист критичної інфраструктури від кібератак є надзвичайно важливим в умовах війни. Це включає мережі зв'язку, енергетичні системи, банківські установи та інші ключові об'єкти. Забезпечення їх безпеки є критичним для захисту персональних даних під час воєнного стану [3, с. 153-161].

Враховуючи онлайн-активність українців, зокрема 82 % користувачів, що користувалися інтернетом у 2022 році хоча б на раз на тиждень, за даними Укрінформ, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України необхідно акцентувати увагу на вдосконаленні законодавства у сфері захисту персональних даних [1].

У контексті військового протистояння на сході країни та повномасштабної війни з росією інформаційна безпека набуває пріоритету. Дані Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України свідчать про зростання кібератак майже в 4 рази.

За даними Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, у 2022 році кількість скарг на порушення законодавства про захист персональних даних зросла

на 30% [2]. Отже, стратегії захисту інформації виходять на перший план для національної безпеки. Аналіз дій України щодо захисту персональних даних у цих умовах визначає напрям нашого дослідження.

Згідно з численними повідомленнями в ЗМІ, громадяни України стають постійними жертвами кібератак, які здійснюють ворожі кіберзловмисники. Ці атаки включають надсилання електронних листів та повідомлень у месенджерах, які надаються в такий спосіб, ніби вони походять від державних органів, банків, служб безпеки тощо, і містять рекомендації перейти за посиланнями, наданими в листах/повідомленнях. Після завантаження прикріпленого файлу шахраї отримують доступ до особистих даних, збережених на електронних пристроях користувачів [3, с. 153-161].

Розробка систем моніторингу та виявлення кіберінцидентів стає критичною для ефективного реагування на можливі атаки та виявлення порушень безпеки персональних даних.

Таким чином, ключовим аспектом є важливість захисту особистих даних, особливо в умовах воєнного стану. Ефективність використаних методів реагування на інциденти, їх адаптивність до швидкозмінюючихся обставин і систематичне тестування можуть бути вирішальними для збереження конфіденційної інформації. Освіта користувачів щодо можливих загроз та підготовка до них виявляються ключовими факторами для зменшення ризику злочинних втручань.

Список використаних джерел:

1. Близько 78 % українців сьогодні користуються інтернетом // Укрінформ: сайт. 01.06.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3497671-blizko-78-ukraincivsodna-koristuutsa-internetom.html> (дата звернення: 27.02.2024).
2. Доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році. Омбудсман України. <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/images/documents/annual-report-2022.pdf> (дата звернення: 27.02.2024).
3. Зінич Л.В. Сучасний стан та перспективи захисту персональних даних в умовах воєнного стану. Збірник наукових статей. С. 153-161.
4. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах. Закон України від 05.07.1994 р. №80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.02.2024 р.).

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Коваленко Родіон Сергійович

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У сучасних умовах, роль поліції в забезпеченні цивільної безпеки стає критичною. Однак, в умовах воєнного стану, виклики, які ставляться перед поліцією, значно змінюються, що потребує адаптації тактики вогневої підготовки поліцейських. У цьому контексті необхідно розглянути не лише технічні аспекти використання зброї, а й стратегічні підходи до забезпечення безпеки громадян та збереження стабільності.

Основним завданням поліції в умовах воєнного стану є захист громадян, забезпечення порядку та здійснення контролю за ситуацією. Застосування навичок з вогневої підготовки є важливим елементом цієї діяльності. Проте, відомо, що тактика застосування зброї в умовах воєнних дій відрізняється від тактики, яка використовується в мирний час. У цьому контексті, поліція має розвивати нові стратегії та методи, які враховують специфіку воєнних умов. [1, с. 47].

Однією з ключових проблем є необхідність адаптації тактики поліцейських до нових умов, де існує велика ймовірність зустрічі з ворожими військами або терористичними групами. Це передбачає розвиток стратегій протистояння та мінімізації ризиків для поліцейських та цивільного населення.

Іншим викликом є визначення найбільш ефективних тактик використання вогнепальної зброї поліції в умовах військового конфлікту, враховуючи їх місії. Це означає не лише ефективне використання зброї для захисту але й здійснення тактичних операцій з мінімальними цивільними жертвами та збереженням інфраструктури.

Третя проблема полягає в розвитку методів тренування та підготовки поліцейських до дій у воєнних умовах. Ефективна підготовка поліцейських включає в себе не лише технічні навички стрільби але й розвиток стратегічного мислення, комунікаційних навичок та спроможності працювати в умовах стресу та небезпеки.

У зв'язку зі зростанням глобальних загроз тероризму та військових конфліктів, роль поліції в управлінні цивільною безпекою під час воєнного стану набуває надзвичайної важливості. Однак ефективне застосування вогневої підготовки поліцейських у таких умовах стає предметом серйозних досліджень та обговорень [2, с. 215].

Дослідження та розвиток оптимальних стратегій вогневої підготовки поліцейських у воєнних умовах сприятиме забезпеченню громадської безпеки, зменшенню жертв серед цивільного населення та збереженню стабільності під час воєнного стану.

Умови воєнного стану вимагають від поліцейських спеціальних навичок та підходів до використання вогнепальної зброї. Основні проблеми полягають у

необхідності забезпечення безпеки, як для самих поліцейських, так і для цивільного населення, а також у мінімізації збитків під час ведення операцій в умовах війни.

Шляхи вирішення проблем даної теми:

1. Систематична підготовка. Регулярні тренування та навчання поліцейських з питань застосування вогнепальної зброї в умовах конфлікту.

2. Удосконалення тактичних прийомів. Аналіз сучасних стратегій та тактик, їх адаптація до умов воєнного стану для оптимального ведення операцій [3, с. 79].

3. Етичні норми та правові аспекти. Дотримання етичних стандартів та законодавства в процесі застосування вогнепальної зброї.

Розвиток оптимальних стратегій використання вогневої підготовки поліцейських у воєнних умовах є надзвичайно важливим для забезпечення безпеки громадян та збереження стабільності під час воєнного стану. Це вимагає комплексного підходу, який враховує як технічні, так і стратегічні аспекти використання зброї, а також ефективну підготовку поліцейських до дій у військових умовах.

Список використаних джерел:

1. Сміт Дж. (2021). «Адаптація поліцейської тактики до умов війни». Журнал стратегій правоохоронних органів, 15(2), 45-62.
2. Джонсон А. (2022). «Ефективна підготовка поліцейських із вогнепальної зброї під час військового конфлікту». Міжнародний журнал поліцейської науки та менеджменту, 30(4), 213-230.
3. Гарсія М. (2023). «Стратегічне розгортання поліцейських сил під час війни: уроки недавніх конфліктів». Щоквартальний журнал безпеки, 40 (3), 78-95.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У СУДАХ

Федорчук Микола Васильович

начальник командно-штабного курсу тактичного
рівня (L-2) факультету підготовки керівних кадрів
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, Україна*

Стаття 55 Конституції України [1] надає кожному громадянину право оскаржувати в суді рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб. Це конституційне право можна реалізувати шляхом подання скарги до суду у випадку, коли вважається, що права і свободи особи порушені.

Конституційний Суд України в своєму офіційному тлумаченні частини 2 цієї статті [2] визначив, що суд не може відмовити у правосудді у разі, якщо особа вважає, що її права порушені. У судовому порядку можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії та бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових або службових осіб. Подання скарги до вищого органу чи посадової особи не перешкоджає оскарженню таких рішень, дій чи бездіяльності до суду.

На сучасному етапі розвитку економіки, суспільства та держави загалом, проведення системних правових реформ стає одним із головних завдань. Ефективним засобом здійснення таких реформ є впровадження правового інституту представництва, що призводитиме до удосконалення правових норм з метою поліпшення механізму правосуддя.

На сьогоднішній день особливої ваги набуває розробка механізмів реалізації інституту представництва органів державної влади України в судових органах, зокрема у зв'язку зі введенням в дію Закону України "Про внесення змін до Конституції України щодо правосуддя" з 30 вересня 2016 року [3].

Значимість проблеми представництва Державної прикордонної служби (ДПС) України в судових органах на сьогоднішній день не може бути недооціненою. ДПС відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки державного кордону та боротьбі з порушеннями прикордонного законодавства. Отже, необхідність вивчення та розробки механізмів захисту законних інтересів ДПС України в судових органах стає актуальною і потребує подальшого дослідження.

На жаль, дослідження щодо правового регулювання захисту інтересів ДПС в українській науці майже не проводились. Враховуючи значимість ролі ДПС в національній безпеці, це питання потребує уваги та дослідження для забезпечення ефективного захисту її законних інтересів у судових процедурах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil> (дата звернення: 27.03.2024).
2. Рішення Конституційного Суду України [Електронний ресурс] URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/439-pravo-na-sudovy-zahyst#:~:text> (дата звернення: 28.03.2024).
3. Закон України "Про внесення змін до Конституції України щодо правосуддя" [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення: 27.03.2024).

СПЕЦИФІКА ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ В СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВАХ

Дікевич Кристина Геннадіївна

головний судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень
Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, Україна

Єфімов Дмитро Сергійович

судовий експерт сектору балістичного обліку
відділу криміналістичних видів досліджень
Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, Україна

З метою підвищення ефективності профілактичної роботи державою проводяться організаційно-методичні заходи, наукові розробки та узагальнення експертної практики. Виявлення експертом обставин, що сприяють правопорушенням, та розробка рекомендацій щодо їх усунення багато в чому залежать від вихідної інформації, яку він має. Під вихідною інформацією для здійснення профілактичної роботи слід розуміти ті відомості, за допомогою яких співробітник експертної установи визначає можливості виявлення та обґрунтування у конкретному кримінальному провадженні або цивільній чи господарській справі обставин, що сприяють злочинам та іншим правопорушенням, та рекомендації щодо їх усунення. Вихідна інформація може бути у процесуальних і непроцесуальних джерелах. Процесуальними джерелами вихідної інформації для профілактичної роботи є речові докази та зразки - об'єкти експертного дослідження, протоколи слідчих та судових дій, постанова слідчого або ухвала суду про призначення експертизи, інші матеріали провадження чи справи, а також інформація, отримана експертом завдяки його присутності під час проведення слідчих та судових дій. Непроцесуальними джерелами вихідної інформації можуть бути різні нормативні акти, довідкові видання, спеціальна література, консультації представників інших галузей експертних та інших знань. Згадана інформація може бути отримана експертом або подана слідчим (судом) під час призначенні експертизи або в процесі її проведення (з власної ініціативи або на запит експерта).

Специфіка профілактичної роботи полягає в тому, що вихідна інформація, отримана з процесуального джерела, наприклад при вивченні речових доказів, зразків або матеріалів провадження або справи, але не використана з певних причин при здійсненні профілактичної діяльності експерта, надалі може бути основою для профілактичної роботи, що проводиться в непроцесуальній формі в експертній установі. Вихідна інформація може бути отримана під час проведення однієї експертизи чи кількох, її можна доповнити вихідною інформацією, отриманою з матеріалів узагальнення експертної практики [1, с. 146].

Для виявлення за допомогою спеціальних знань максимально можливої кількості обставин, що сприяють правопорушенням, та розробки рекомендацій щодо їх усунення, особливо при дослідженні документів, потрібне застосування комплексу певних знань. З цією метою слідчим (судом) або керівником експертної установи мають бути залучені різні фахівці, або експерту, який здійснює профілактичну

діяльність, необхідно отримати належну консультацію. Профілактична діяльність здійснюється у процесуальній формі у тих експертних установах, де є можливості для доповнення вихідної інформації при проведенні експертизи, за відсутності таких можливостей вона надалі здійснюється у непроцесуальній формі [2, с. 87].

Виявлення та оцінка криміногенних факторів, обґрунтування розроблених профілактичних рекомендацій, виключення дублювання та інших недоліків профілактичної роботи можливі за наявності у кожного з експертів належної вихідної інформації. Для всебічного виявлення за матеріалами, що надійшли на судову експертизу, криміногенних факторів та належного обґрунтування профілактичних рекомендацій у ряді випадків необхідно використати певні нормативні акти та інші документи (інструкції, правила, накази тощо), навести відповідні посилання на них.

Відомості про окремі об'єкти експертного дослідження (підроблені документи, кулі, сліди злому і т. д.) та їх особливості, що містяться в спеціальних колекціях, полегшили б отримання співробітником експертної установи тієї вихідної інформації, яка необхідна для профілактичної роботи. Наприклад, для припинення випадків використання підроблених посвідчень водія та свідоцтв про реєстрацію транспортного засобу співробітникам правоохоронних органів може бути корисна інформація про особливості друкарських форм, види захисту (УФ, ІЧ тощо) [3, с. 51].

Наявність в експертних установах даних із профілактики правопорушень дозволила б правильно орієнтувати співробітників правоохоронних органів про можливі напрями найбільш успішного використання у профілактичних цілях спеціальних знань. Для активізації методичної та лекційної роботи з питань профілактики правопорушень корисними були б зразкові тексти лекцій та плани практичних занять для слідчих, певних категорій співробітників установ та організацій (відділів кадрів, органів соціального забезпечення, пунктів прокату, ощадних кас, поштових відділень, організацій, у яких здійснюються нотаріальні функції та ін.). На місцях ці матеріали могли б доповнюватись конкретними прикладами.

Таким чином, можна прийти до наступних висновків. Вихідна інформація важлива для роботи з прогнозування способів скоєння злочинів та розробки заходів щодо їх припинення. У більшості випадків прогнозування можливе за результатами узагальнення ряду справ, вихідна інформація щодо яких зафіксована в судово-експертних установах. Отримання повноцінної вихідної інформації, необхідної для успішної профілактичної роботи, залежить від аналізованих експертом матеріалів, представлених слідчим і судом, кваліфікації експерта, що дозволяє правильно виявити та оцінити криміногенні фактори, його вміння здійснити пошук з метою виявлення серед безлічі джерел тих, які містять необхідні йому відомості. Необхідно підвищення кваліфікації судових експертів з питань використання різних видів спеціальних знань для виявлення обставин, що сприяють злочинам та іншим правопорушенням, покращення методичної роботи, що проводиться в цій галузі зі слідчими та суддями, наявність в експертних установах інформаційних фондів, які забезпечують отримання належної вихідної інформації.

Список використаних джерел:

1. Гуріна Д.П. Експертна профілактика: форми реалізації та способи фіксації. Вісник Академії адвокатури України. 2009. №1(14). С. 146–151.
2. Азаров Ю.І., Рафальський Є.О. Особливості взаємодії слідчого з експертом (спеціалістом) на початковому етапі досудового розслідування. Юридична наука. 2014. №10. С. 87–96.
3. Фрідман І. Я. Попередження злочинів у криміналістиці та судовій експертизі. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Харків: Право, 2001. С. 51-59.

СЕКЦІЯ VIII. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЖИВУЧОСТІ ТА ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКУ ВИБУХО - ПОЖЕЖНОЇ НЕБЕЗПЕКИ НА ОБ'ЄКТАХ

Оніщенко В'ячеслав Валерійович

ORCID ID: 0009-0004-9347-6821

військовослужбовець, керівник підрозділу
Державна спеціальна служба транспорту, Україна

Сухай Сергій Михайлович

ORCID ID: 0009-0000-2539-6839

викладач кафедри військової підготовки спеціалістів
Державна спеціальна служба транспорту, Україна;
Український державний університет науки і технологій, Україна

Анотація. Метою статті є дослідження особливостей організаційних та технічних заходів підвищення рівня вибухопожежобезпеки потенційно небезпечних об'єктів. Авторами вперше проведено аналітичне обґрунтування необхідності застосування на об'єктах зберігання засобів ураження, інших потенційно небезпечних об'єктах систем моніторингу небезпеки та своєчасного оповіщення про можливі надзвичайні ситуації. Розглянуто особливості конструктивно - технологічних рішень щодо підвищення рівня вибухопожежобезпеки об'єктів зберігання засобів ураження шляхом проведення організаційних та технічних заходів.

Виклад основного матеріалу. Живучість системи (об'єкта) в умовах війни - це здатність даної системи виживати і продовжувати виконувати свої функції, не дивлячись на негативний вплив військових дій, природних катастроф, технічних ушкоджень та інших викликів, які можуть виникнути в умовах воєнного конфлікту. Характеристика живучості системи (об'єкта) включає в себе здатність системи відновлюватися, адаптуватися до змінних умов та продовжувати функціонувати з ефективністю відповідно до свого призначення. Саме забезпечення вказаних характеристик живучості об'єктів підвищеної небезпеки засобами постійного і оперативного технічного контролю є одними із ключових у здатності системи умовами продовжувати функціонувати з ефективністю відповідно до призначення.

Стан живучості об'єктів зберігання засобів ураження Збройних Сил України значно впливає не тільки на боєздатність військ а також у разі виведення цих об'єктів зі сталого стану функціонування становить реальну загрозу населенню та національній економіці [1,4]. В теперішній військово - політичній обстановці в умовах ведення бойових дій, виникає велика вірогідність використання агресором різноманітних актів, дій на об'єкти критичної інфраструктури, об'єкти зберігання

засобів ураження, зберігання стратегічних запасів інші потенційно небезпечні об'єкти, з метою їх повного знищення із застосуванням ударних авіаційних безпілотних комплексів, засобів, можуть виникнути надзвичайні ситуації, такі як вибухи, пожежі, витоки шкідливих речовин, руйнування будівель та споруд, що може призвести до людських втрат, знищення та втрати відповідних запасів, включаючи засоби ураження. Більше того, практика свідчить про те, що недостатня реалізація заходів з живучості, охорони та захисту потенційно небезпечних об'єктів, разом із низьким рівнем підготовки відповідних фахівців, є факторами, які безумовно можуть викликати надзвичайні ситуації (НС) [2,3,4,6]. Ці ситуації загрожують життю людей, призводять до втрат та знищення військового потенціалу і можуть спричинити значні матеріальні збитки. З іншого боку, відсутність повної інтеграції до загальнодержавної системи автоматизованого оповіщення і центрального виклику, а також недоліки в цьому процесі, включаючи недостатність сучасних (цифрових, багатофункційних) систем раннього виявлення загрози на військових об'єктах з підвищеним рівнем безпеки, суттєво ускладнюють ефективну реакцію на потенційні кризові ситуації. Такі недоліки збільшують ризик серйозних наслідків у випадку виникнення небезпечних обставин на вказаних об'єктах з різних причин.

З урахуванням зазначених факторів проблематики, важливо враховувати особливості функціонування зазначених об'єктів в умовах війни. Це, в свою чергу, вимагає проведення планування та реалізації невідкладних заходів із всебічного захисту об'єктів з метою підвищення рівня їх живучості та вибухопожежобезпеки.

Отже, на сьогоднішній день належить акцентувати увагу на важливості ведення постійної попереджувальної роботи та впровадженні комплексної системи раннього виявлення загроз, пов'язаних із можливими військовими діями, а також виникненням надзвичайних ситуацій. Забезпечення ефективної передачі інформації на регіональний рівень є ключовим елементом для своєчасного реагування на надзвичайні ситуації та інші виклики і загрози.

Відповідно до поглядів авторів, реалізація заходів з підтримання заходів живучості, вибухопожежобезпеки на арсеналах, базах, складах Збройних Сил України інших потенційно небезпечних об'єктах держави, повинна безумовно забезпечуватися у тому числі впровадженням наступних системних організаційно - профілактичних і попереджувальних заходів:

- розосередженням відповідних запасів у найбільш захищені сховища (місця зберігання);
- системою технічних, технологічних, організаційно - профілактичних і попереджувальних заходів, спрямованих на попередження виникнення можливих екстремальних ситуацій і недопущення людських та матеріальних втрат;
- вдосконаленні системи детекції та реагування на загрози;
- застосуванням інноваційних матеріалів, що зменшують ризик поширення вогню та об'єму вибуху;
- спеціальною підготовкою особового складу об'єктів до роботи в екстремальних умовах, його забезпеченістю засобами охорони і захисту, спеціальною технікою та спорядженням, системами захисту від безпілотних засобів (БПЛА);
- введення до штатної структури арсеналів, баз та складів (далі АБС) - підрозділів протиповітряної оборони і радіо електронної боротьби (РЕБ) [5].

Ураховуючи відповідні профілактичні попереджувальні заходи та усвідомлюючи актуальність проблеми живучості та вибухопожежобезпеки об'єктів зберігання засобів ураження у Збройних Силах України та інших потенційно

небезпечних об'єктів, які можуть становити загрозу для населення і територій, виникає необхідність у глибокій модернізації діючих систем контролю за технічними об'єктами, а також у створенні комплексної автоматизованої системи моніторингу джерел небезпеки і раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з військовими діями, людськими факторами або природними явищами та катаклізмами на зазначених об'єктах. У цьому контексті актуальним є не лише питання створення та застосування системи раннього виявлення та протидії техногенним загрозам на потенційно небезпечних військових об'єктах, але також надважливим заходом є інтеграція цієї системи в загальнодержавну та регіональну системи в межах Єдиної державної системи цивільного захисту.

Створення і інтеграція сучасних систем моніторингу джерел небезпеки на АБС та інших потенційно небезпечних військових об'єктах в Єдину державну систему цивільного захисту є ключовим кроком що передбачає перехід від заходів локалізації збитків до прогнозу та попередження катастроф.

У зв'язку з порушеною проблематикою розглянемо основні аспекти систем раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та моніторингу джерел небезпеки, а також їх потенційні переваги для ефективного прогнозу та попередження катастроф, включаючи ті, що можуть трапитися на АБС.

Відтак, система прогнозу та попередження надзвичайних ситуацій, катастроф включають в себе різноманітні технічні та наукові методи, спрямовані на передбачення небезпек та мінімізацію їх наслідків. Розглянемо декілька ключових аспектів цих засобів:

1. Системи раннього виявлення та протидії техногенним загрозам, терористичним актам та іншим формам воєнних дій :

- використання сучасних технологій для виявлення можливих надзвичайних ситуацій, катастроф на потенційно небезпечних об'єктах, пов'язаних у тому числі з воєнними діями;

- розвиток систем автоматизованого контролю за технічними об'єктами збереження засобів ураження, небезпечних речовин (ракетного палива), радіоактивних матеріалів та іншими аспектами безпеки.

2. Технології штучного інтелекту та аналізу даних:

- використання алгоритмів машинного навчання для аналізу великих обсягів даних та виявлення паттернів, що можуть передбачати кризові ситуації на об'єктах та навколо них.

3. Евакуаційні та рятувальні заходи:

- розвиток планів евакуації та ефективних систем для надання допомоги та рятувальних заходів у разі надзвичайних ситуацій, катастроф.

4. Захист, оборона об'єктів АБС. [5,6]

Ці засоби працюють у взаємодії для максимально ефективного прогнозування, попередження та управління небезпеками на потенційно небезпечних об'єктах національної економіки і з такою ж ефективністю можуть працювати на арсеналах, базах і складах Збройних Сил України.

У зв'язку з викладеним вище необхідно зазначити, що ідея впровадження систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій, катастроф та моніторингу джерел небезпеки базується на необхідності постійного, оперативного визначення потенційних загроз і ефективного контролю небезпечних ситуацій на потенційно небезпечних об'єктах. Головне їх призначення – раннє виявлення, моніторинг небезпеки та своєчасне оповіщення про можливі надзвичайні ситуації на об'єктах.

У разі запровадження і інтеграції вказаних систем на військових об'єктах збереження засобів ураження у Єдину державну систему цивільного захисту будуть створені технічні умови які дозволять вийти з будь-якої надзвичайної ситуації з найменшими втратами або ж взагалі їх уникнути.

Маємо підкреслити що застосування системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій, моніторингу джерел небезпеки на потенційно небезпечних військових об'єктах є важливим елементом національної безпеки для багатьох країн, включаючи ті, що є членами НАТО (Північноатлантичний альянс). Результати досліджень свідчать про те що загальні принципи та тенденції, які використовуються в організаційних та технічних заходах для підвищення рівня живучості та вибухопожежобезпеки на потенційно небезпечних об'єктах, у тому числі на військових об'єктах держав – членів НАТО складають єдину систему раннього виявлення надзвичайних ситуацій і відповідають пріоритетам і державним наративам в галузі безпеки на державних рівнях основними з яких є:

1. Стандарти та нормативи:

– країни-члени НАТО постійно дотримуються міжнародних стандартів та нормативів у галузі безпеки, включаючи ті, що стосуються вибухопожежобезпеки та живучості об'єктів у тому числі військових.

2. Системи раннього виявлення:

– використання сучасних систем раннього виявлення загроз та інтегрованих систем моніторингу для швидкого виявлення потенційних небезпек.

3. Технологічні інновації:

– застосування передових технологій для забезпечення ефективної реакції та попередження аварій, таких як системи штучного інтелекту, датчики та аналітичні засоби.

4. Тренування та симуляції:

– проведення регулярних тренувань та симуляцій, щоб перевірити готовність персоналу до дій у надзвичайних ситуаціях.

5. Інтеграція і координація:

– впровадження систем інтеграції та координації для забезпечення спільної реакції в разі надзвичайних ситуацій.

6. Захист критичної інфраструктури:

– особлива увага приділяється заходам забезпечення безпеки критичної інфраструктури, такої як енергетичні об'єкти, важливі комунікації, транспортні системи, військові об'єкти.

7. Співпраця та обмін досвідом.

Отже, на думку авторів, забезпечення безпеки та захисту АБС, а також інших небезпечних об'єктів, повинно базуватися на вивченні та застосуванні, зокрема, досвіду країн-членів НАТО, комплексному використанні сучасних систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій, моніторингу джерел небезпеки (далі – СРВНСО; АСРВО) які успішно працюють на потенційно небезпечних об'єктах національної економіки держави навіть під час воєнного стану.

У цьому розумінні в контексті вирішення завдання дослідження, розглянемо призначення, основні складові автоматизованої системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення а також її переваги над іншими системами виявлення надзвичайних ситуацій. Маємо підкреслити що автоматизована система раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення персоналу (особового складу об'єкта) впроваджується для

Відтак, склад та наповнення ЄРВНСО може бути різним і залежить від його технологічного призначення але обов'язково повинно відповідати вимогам відповідних Державних будівельних норм (далі ДБН) іншим нормативним і законодавчим актам і документам у цій сфері.

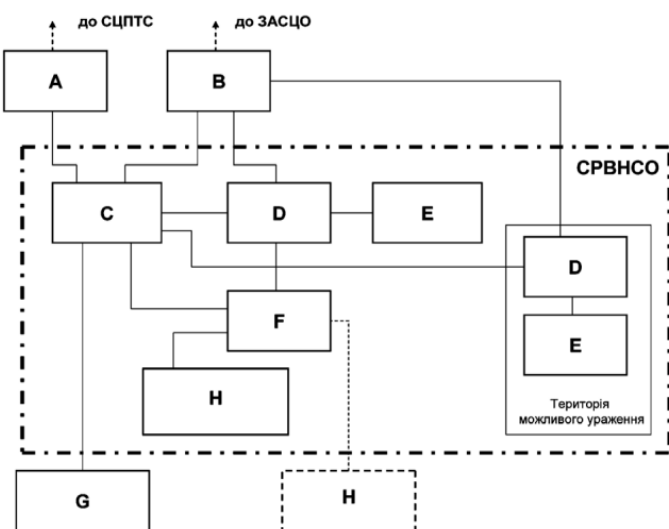

Рис. 1. Структурна схема (СРВНСО)

ЗАСЦО – загальнодержавна автоматизована система централізованого оповіщення;

A – ПЦС – пульт централізованого спостереження;

C – ПК – пульт керування СРВНСО;
D – ПО – пристрій оповіщення;

С – ПК – пульт керування СРВНСО;

D – ПО – пристрій оповіщення;

Е – КТЗІО – кінцеві технічні засоби інформування та оповіщення;

F – КП – комунікаційний пристрій;

N – джерела первинної інформації;

G – суміжні системи забезпечення безпеки.

параметрів джерел і факторів небезпеки з реєстрацією фактів перевищення граничних (до критичних та критичних) значень, що свідчать про загрозу виникнення надзвичайної ситуації (далі - НС).

Первинною (вихідною) інформацією для виявлення системою РВНСО ознак загрози виникнення надзвичайних ситуацій та визначення можливих сценаріїв її розвитку є дані джерел первинної інформації (далі ДПІ).

Центральною підсистемою СВРНСО є її моноблоки до яких входять наступні пристрої: комунікаційний пристрій, пульт керування зональним оповіщенням, пристрій оповіщення і інші. На передбачені у моноблоці пульти керування СВРНСО передаються певним чином всі виявлені збої, граничні значення і параметри що контролюються оператором (диспетчером) СВРНСО. У свою чергу відповідно пульт СВРНСО інформує паралельно з оператором/відповідальних осіб стосовно досягнення граничних значень параметрами, що контролюються а також:

- відображає на екрані пульта план (схему) з місцем розташування відповідного ДПІ та одночасно має можливість відтворювати тривожний звуковий сигнал (відтворюється через трансляційну мережу);

- в зручному вигляді на моніторі показує основні показники СВРНСО, що контролюються, у вигляді індикаторів та у вигляді структурної схема та інтерактивної карти;

- відображає список посадових осіб, що сповіщуються про НС, процес та результати їх оповіщення;

- здійснює інформаційну підтримку дій оператора (диспетчера) у разі наявності на пульті загрози виникнення НС, відображаючи при цьому відповідні картки аварії, які визначають на підставі отриманих від ДПІ даних та необхідної додаткової інформації;

- автоматично формує (у разі відсутності реагування оператора (диспетчера) на сигнали про досягнення параметрами критичних значень або спрацювання ручних сповіщувачів) та передає до пульта централізованого спостереження (далі ПЦС (ПТО)) відповідне сповіщення разом з ідентифікаторами картки ПНО та картки аварії за найгіршим сценарієм розвитку НС;

- реєструє в архівному журналі інформацію, що надходить від складових СВРНСО та щодо дій оператора (диспетчера) СВРНСО із зазначенням дати та часу реєстрації;

- контролює працездатність складових СВРНСО каналів зв'язку, КП та їх складових та інформує диспетчера у разі відсутності зв'язку з будь-яким компонентом СВРНСО протягом певного часу;

- проводить запуск по команді оператора системи оповіщення, установок локалізації/ліквідації НС або інших зовнішніх приладів. У той же час разі перевищення граничних значень сигналами первинних джерел інформації автоматично активується відкладений старт системи оповіщення таким чином у оператора (диспетчера) пульта керування СВРНСО є час прийти рішення (негайно запустити систему оповіщення або відмінити запуск тривоги). У разі відсутності своєчасного реагування оператора пульта СВРНСО на режим відкладеного старту оповіщення система оповіщення запускається максимально через 240с, автоматично [2,3,4,].

Для своєчасного оповіщення, інформування персоналу про надзвичайні ситуації на об'єкті, або їх загрозу створюється трансляційна мережа з кінцевими технічними засобами оповіщення, що дозволяє передавати заздалегідь записані мовні

повідомлення, та безпосередньо мікрофонні повідомлення відповідальної особи.

Оповіщення керівного складу об'єкту про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій здійснюється автоматизовано по каналам зв'язку (смс-повідомленнями, голосовими дзвінками, електронною поштою). При НС модуль повідомлень транслює (дзвонить) відповідальним особам в залежності від типу аварії відповідним повідомленням та проводить реєстрацію результатів оповіщення (підтвердження респондентами факту прийому мовних повідомлень).

Передача службових та тривожних сповіщень від СРВНСО до пульта проводиться каналами Інтернет з різною системою захисту такими наприклад як (криптографічний протокол SSL/TLS, асиметричне шифрування RSA з відкритим ключем) [1].

Висновки. Питання забезпечення живучості, безпеки і захисту об'єктів зберігання засобів ураження Збройних Сил України, інших потенційно небезпечних об'єктів держави, повинні ґрунтуватися на комплексному використанні сучасних технічних засобів охорони, засобів пожежної сигналізації, автоматичного пожежогасіння, нових типів зв'язку і своєчасного реагування на загрозу можливих надзвичайних ситуацій на вказаних об'єктах.

Впровадження систем раннього виявлення загроз та надзвичайних ситуацій на АБС Збройних Сил України, інтеграція її до Єдиної державної системи цивільного захисту дасть змогу значно покращити стан вибухопожежобезпеки та не допустити виникнення надзвичайних ситуацій на потенційно небезпечних об'єктах Збройних Сил України, інших об'єктах критичної інфраструктури держави, а також створити необхідні умови для безпеки військовослужбовців, працівників Збройних Сил України та цивільного населення.

Крім того, для ефективної реалізації заходів з живучості, охорони та захисту потенційно небезпечних військових об'єктів (АБС) слід вжити додаткові заходи:

- аналіз та ідентифікація потенційних загроз;
- оцінка можливих ризиків для військових об'єктів;
- визначення потенційних сценаріїв атак та надзвичайних ситуацій;
- розробка та впровадження системи живучості;
- розробка планів дій в разі різних загроз;
- забезпечення незалежності та автономності військових об'єктів;
- впровадження технологій, що забезпечують збереження функціональності під час атак та аварій. [5,7]

Розглянута комбінація конструктивно - технологічних рішень потребує подальшого наукового дослідження з метою впровадження в практичну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2017 №733 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту. Чинна 2017– 09 – 733.К:– 45 с.
2. ДБН В.2.5-76:2014 «Автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення» – Чинний 2014-06-01, зі змінами від 16.01.2020р. – Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 27.01.2014 р. № 29, 2014.- 7; – 34 с.
3. ДСТУ 7136–2009. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Моніторинг потенційно небезпечних об'єктів. Порядок проведення. – Чинний від 2010-07– 01. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 11 с.

4. Військовий стандарт ВСТ 01.201.001-2008 (01). “Живучість та вибухопожежобезпека арсеналів, баз та складів озброєння, ракет і боєприпасів”. Терміни та визначення. - 15 с.
5. Комісаров О. Г., Хитра О. Л. Концептуальні підходи до використання категорії «кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України». Науковий вісник Дніпр. держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 3.с. 104–111.
6. Мошковський М. С., Заєць В. В., Колоша С. П. Проблемні питання забезпечення живучості військових потенційно небезпечних об'єктів у особливий період. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції —Хімічна технологія: наука, економіка та виробництво, м. Шостка, 23-25 листопада 2016 року. - Суми: СумДУ, 2016.-.50-52 с.
7. Getting Started with Flutter Bloc Pattern [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mitrais.com/news-updates/getting-started-with-flutterbloc-pattern/>.

СЕКЦІЯ ІХ. АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ СОЇ ВІД АНТРАКНОЗУ В УМОВАХ УМАНСЬКОГО НУС

Притула Ольга Володимирівна

викладач кафедри захисту і карантину рослин

Уманський національний університет садівництва, Україна

Вступ. Соя, на сьогодні [1], вважається культурою, найбільш прибутковою та перспективною, що має значний попит в різних галузях промисловості (комбікормовій, харчовій, технічній, медицині). По-перше, вона є цінною зернобобовою культурою. По-друге, є високоврожайною культурою, що має високе продовольче і кормове значення. Ця культура має також важливе агротехнічне значення і широко використовується в якості попередника під озимі та ярі культури [2,3]. Завдяки постійно зростаючому попиту на зерно цієї культури та продукції переробки відбувається збільшення площ посівів під сою.

Встановленні вченими дослідження [4] показують, що за ураження сої хворобами знижується врожайність (до 40 %, а інколи і до 50 – 60 % і навіть більше). Сою можуть уражувати хвороби, що призводять до низької її врожайності. Посіви сої уражуються понад 120 збудниками хвороб (грибними, бактеріальними та вірусними інфекціями) [5,6].

Як стверджують ряд дослідників, в останні роки антракноз, збудником якого є гриб *Colletotrichum orbiculare*, має розповсюдження у всіх регіонах вирощування даної культури [7]. Симптоми хвороби мають прояви на всіх органах рослини сої. Вони проявляються впродовж всього вегетаційного періоду культури [8]. Для масового розвитку антракнозу сприятливими умовами є наявність дощової погоди навесні і влітку. Температурою, що буде оптимальною для процесу росту міцелію гриба та утворення конідій буде температура 28-30°C. Шкодочинність антракнозу полягає в тому, що відзначається суттєве зниження потенціалу рослин сої. Також за ураження цією хворобою відбувається зниження посівних якостей насіння сої [9].

Отже, підбір ефективних протруювачів для захисту рослин сої від ураження антракнозом під час вегетації культури в умовах господарства є важливим і актуальним.

Мета роботи. Мета досліджень полягала у з'ясуванні ефективності протруювачів насіння для захисту рослин сої від ураження антракнозом. Основними завданнями при виконанні досліджень було: встановити вплив препаратів, що застосовували для протруювання насіння сої проти антракнозу; з'ясувати залежність ураження рослин хворобою від впливу протруювачів; надання практичних рекомендацій, які дозволять обмежити розвиток та поширеність даної хвороби в агрофітоценозах сої в умовах Уманського НУС; встановити вплив досліджуваних протруювачів на врожайність сої.

Матеріали та методи. Об'єкт досліджень: ультра-ранній сорт сої Княжна,

хвороба антракноз, протруювачі. Предмет досліджень: розвиток хвороби на сої; технічна ефективність дії протруювачів проти антракнозу сої, господарська, економічна та енергетична ефективність вирощування сої за умови протруювання насіння сої препаратами.

Методи дослідження: польові дослідження, обліки й спостереження, статистичний і розрахунково-порівняльний методи.

Для проведення дослідів застосовували загальновизнані методики [10]. Агротехніка вирощування сої була традиційною для зернобобових культур в умовах Лісостепу України. Збирання сої здійснювали методом суцільного збирання. Оцінювали ступінь ушкодження патогеном рослин сої у відповідності з фітопатологічними методиками [11].

Також у досліді проводили: фенологічні спостереження, облік та визначення густоти стояння рослин, вимірювання висоти рослин, визначали ступінь ураження хворобою з дотриманням вимог методичних рекомендацій [11,12]. Застосовували методи аналізів (дисперсійного та кореляційного) при проведенні статистичної обробки одержаних результатів [15]. Проводилась оцінка вірогідності відмінностей між варіантами досліді за HP_{05} (обчислення найменшої істотної різниці) [15].

Варіантами обробки сої фунгіцидними препаратами (протруювачами) були наступні: варіант без внесення препарату – контроль (без обробки), проведення передпосівної обробки вибраними препаратами.

За проведення протруювання була вивчена ефективність дії наступних препаратів: Бенорад, ЗП, Сферіко, ТН, Галеон, ТН.

Результати та обговорення.

Дослід із вивчення ефективності протруювачів насіння сої проти антракнозу в Уманському НУС закладали у посівах сої сорту Княжна у 2022-2023 рр.. Сорт сої Княжна володіє наступними біологічними особливостями: відноситься до ультра-ранньої групи. Його рекомендовано до вирощування в різних зонах. Він забезпечує одержання врожаю на рівні від 2,29 до 2,42 т/га. Вміст олії в зерні складає від 19,4 до 21,4 %. Вміст білка становить від 39,4 до 40,4 %. Нижній біб має висоту прикріплення від 12 до 16 см. Сорт має стійкість до посушливих умов. Також він є стійким і до осипання зерна, має середню стійкість до вилягання. Сорт був виведений в Інституті кормів.

До схеми досліді включили 4 варіанти:

I – Контроль (без протруювання);

II – Бенорад, ЗП, 2,0 кг/т (еталон);

III – Сферіко, ТН, 1,0 л/т;

IV – Галеон ТН, 0,7 л/т.

Рослини сої сорту Княжна висівали на дослідних ділянках розміром 10 м². Кожен варіант в досліді повторювали 4 рази з випадковим (рендомізованим) розміщенням варіантів у повторенні. Усі варіанти досліді відрізнялися лише протруювачем, який був передбачений схемою досліді. Інші елементи агротехніки були однаковими.

Посів сої відбувався за наступних строків сівби (I декада травня – 5 травня в 2022 році та II декада травня – 12 травня в 2023 році). Норму висіву складала 700 тисяч шт./га. На 7 день після посіву було здійснено підрахунки польової схожості сої в досліді. Під час обліків на кожній дослідній ділянці оглядали по 20 рослин у трьох місцях, на яких визначали ступінь ураженості хворобою за шкалою Расиньша (табл. 1).

Таблиця 1.

**Вплив протруювачів на показники польової схожості сої
(в середньому за 2022-2023 рр.), %**

Варіанти досліджу	Роки		Середнє
	2022	2023	
Контроль (без протруювання)	74,67	75,67	75,17
Бенорад, ЗП, 2,0 кг/т (еталон)	95,57	96,67	96,12
Сферіко, ТН, 1,0 л/т	97,47	97,27	97,37
Галеон ТН, 0,7 л/т	98,87	99,07	98,97
НІР ₀₅	0,06	0,08	0,07

Встановлено, що показник польової схожості становив від 75,17 до 98,97 %. Обробки протруювачем Бенорад, ЗП призвели до підвищення польової схожості сої сорту Княжна з 75,17 до 96,12 % (на 20,95 % порівняно з контролем). Застосування для протруювання препарату Сферіко, ТН, для обробки насіння сої теж збільшило показник польової схожості до 97,37 % (на 22,2%). Відмічається збільшення польової схожості сої при проведенні передпосівної обробки препаратом Галеон, ТН. Її показники піднялись з 75,17 до 98,97 %.

Найбільш високої польової схожості було досягнуто за застосування препарату Галеон, ТН і в середньому за роки досліджень цей показник був 98,97 %.

При проведенні досліджень проводився аналіз стану посівів сої на наявність збудника хвороби. При цьому спостерігалась тенденція зниження ураженості антракнозом за застосування протруювачів на усіх варіантах досліджу. За їх застосування відмічається суттєве зниження ураження сої антракнозом в порівнянні з контролем, що підтверджує вплив застосованих препаратів на збудника хвороби (табл. 2).

Таблиця 2

**Ефективність застосування протруювачів насіння сої від
антракнозу (в середньому за 2022-2023 роки), %**

Варіанти досліджу	Роки		Середнє
	2022	2023	
Контроль (без протруювання)	24,23	19,20	21,72
Бенорад, ЗП, 2,0 кг/т (еталон)	2,01	1,47	1,74
Сферіко, ТН, 1,0 л/т	1,97	1,17	1,57
Галеон ТН, 0,7 л/т	1,20	0,65	0,94
НІР ₀₅	0,24		

Відхилення в бік скорочення прояву антракнозу було отримано за протруєння препаратом Бенорад, ЗП, при цьому ураженість сої відмічалась на рівні 1,74 % для досліджуваного сорту. Результати досліджень показують дієвість проти антракнозу протруювання сої препаратом Сферіко, ТН, в дозі, яка була вдвічі меншою за дозу препарату Бенорад, ЗП, за якої ураженість сої складала 1,57 %. Відмінний ефект проти антракнозу досягнутий при виконанні протруєння насіння сої протруювачем Галеон, ТН. За його проведення ознаки ураження антракнозом були зовсім невисокими і становили 0,94 %.

Висновки. Отже, застосування протруювачів насіння сої обмежує розвиток патогенів, ступінь ураження рослин антракнозом та знижує інтенсивність розвитку хвороби. За проведення фунгіцидних обробок перед сівбою протруювачами, відмічається підвищення рівня польової схожості на варіантах із застосуванням препаратів в порівнянні з контролем (без обробки). Найбільш високої польової схожості було досягнуто за застосування протруєника Галеон, ТН (0,7 л/т). Відмінний

ефект проти антракнозу досягнутий при виконанні протруєння насіння сої протруювачем Галеон, ТН. За його проведення ознаки ураження антракнозом були зовсім невисокими і становили 0,94 %.

Список використаних джерел:

1. Бабич А. О. Стратегічна роль сої у розв'язанні глобальної продовольчої проблеми. Корми і кормовиробництво. 2011. Вип. 69. С. 11–19.
2. Штадлер А. Соя – культура з перспективою. Агроном. 2014. № 4. С. 98–101.
3. Білко В. Вітчизняні інноваційні технології на сої. Пропозиція. 2013. № 2. С. 86–87.
4. Кирик М. М. Хвороби сої: діагностика, особливості розвитку та заходи захисту. Пропозиція. 2013. № 12. С. 88–90.
5. Пересипкін В. Ф. Сільськогосподарська фітопатологія : підручник. Київ : Аграрна освіта, 2000. 415 с.
6. Баннікова К. Розвиток та поширення шкідливих організмів у посівах сої в поточному році. Пропозиція. 2015. № 5. С. 76–78.
7. Кирик М. М. Хвороби сої: діагностика, особливості розвитку та заходи захисту. Пропозиція. 2014. № 1. С. 96–98.
8. Сергієнко В. Г. Моніторинг хвороб сої в Лісостепу України. Карантин і захист рослин. 2014. № 10/11. С. 9–11.
9. Корнійчук О. Ефективний захист сої від хвороб. Зерно. 2015. № 5. С. 146–149.
10. Облік шкідників і хвороб сільськогосподарських культур / За ред. В.П. Омелюти. – К.: Урожай, 1986. – 80 с.
11. Лісовий М.П. Методики в захисті рослин – К.: Аграрна наука, 2000. – 254 с.
12. Методики випробування і застосування пестицидів / С.О. Трибель, Д.Д. Сігарева, М.П. Секун, О.О.Іващенко та ін. За ред. Проф. С.О.Трибеля. К.: Світ. 2001. 448 с.
13. Методи біологічних і агрохімічних досліджень рослин і ґрунтів / Грицаєнко З.М, Грицаєнко А.О, Карпенко В.П. – К.: ЗАТ «НІЧНЛАВА», 2003. – С. 23–25, 61–63, 134–142, 155–156.
14. Перелік пестицидів і агрохімікатів дозволених до використання в Україні. К.: Юнівест Медіа, 2022. 1040 с.
15. Основи наукових досліджень в агрономії : підручник / В.О. Єщенко, П.Г. Копитко, П.В. Костогриз; В.П. Опришко. За ред. В.О. Єщенка. Вінниця : ПП «ТД «Едельвейс і К», 2014. 332 с.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СТРУКТУРИ ВРОЖАЙНОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ

Радченко Микола Володимирович

канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри агротехнологій та ґрунтознавства
Сумський національний аграрний університет, Україна

Дремов Сергій Іванович

Студентка
Сумський національний аграрний університет, Україна

Велике значення у збільшенні виробництва зерна має пшениця озима. Вона є однією з найбільш цінних зернових культур, а за врожайністю та збором продовольчого зерна посідає перше місце серед інших [3; 5].

Важливим також є організаційно -господарське значення пшениці озимої. Це, по-перше, перенесення на осінній період значної частини посівних робіт, що зменшує завантаженість у період весняної сівби. По-друге, більш раннє дозрівання озимої пшениці порівняно з ярими культурами зменшує напруженість збиральних робіт, дає можливість уникнути літньої засухи. Більш раннє збирання озимих дає можливість якісно підготувати ґрунт для наступної культури сівозміни [6; 7].

Зважаючи на вищезазначене, однією з найважливіших задач у подальшому розвитку сільського господарства в усіх без винятку природно-кліматичних зонах нашої країни є збільшення виробництва зерна [9; 10]. Найкраще розвиваються рослини зернових культур при оптимальному забезпеченні необхідними факторами життя і високоякісному виконанні всіх агротехнологічних заходів. В Україні виробляють лише 10–12 % продовольчої пшениці, решта – кормова [1; 4].

Реалізація генетичних можливостей сучасних сортів польових культур можлива в результаті запровадження технологій, які якнайповніше відповідали б екологічним особливостям їх рослин. Вирішення цієї проблеми можливе як селекційним так і агротехнічними шляхами. Створення нових сортів із високими адаптивними властивостями рослин до несприятливих умов навколишнього середовища, на думку багатьох вчених, є одним із пріоритетних напрямів [8].

За результатами досліджень, які проводились в Україні та за кордоном, спеціалісти зробили висновки, що поява нових сортів та впровадження їх у виробництво є найменш затратним та екологічно безпечним фактором ітенсифікації, адже це є суттєвим впливом на одержання додаткового рівня врожаю, який може досягти двадцяти відсотків і більше.

Отже, отримання зерна, що відповідає вимогам світових стандартів, є важливим завданням працівників агропромислового комплексу [2].

Метою досліджень було вивчення сортових особливостей та їх вплив на структуру та урожайні показники зерна пшениці озимої.

Вивчення сортових особливостей на продуктивність пшениці озимої проводили за схемою:

Шпалівка;
Пилипівка;
Юлія.

Дослідження проводилися в умовах Сумського району Сумської області на

протязі 2022-2023 років. Ґрунт дослідного поля чорнозем звичайний слабозмитий, вміст гумусу – 3,6-4,4 %, максимально допустимий запас продуктивної вологи – 137 мм, вміст азоту – 69-95 мг/кг, фосфору – 60-78 мг/кг, калію – 79-118 мг/кг ґрунту, реакція ґрунтового розчину рН – 6,8-7,3. Розміщення варіантів в досліді було систематичне в трьох кратному повторенні. Площа кожної ділянки становила 35 м². Пшеницю озиму сіяли в оптимальні для даної зони строки. Норма висіву становила 5,5 млн. шт./га, на глибину від 3 до 4 см. Попередник – соя.

Один з головних показників продуктивності сільськогосподарських культур є польова схожість. При вирощуванні озимої пшениці за інтенсивною технологією польова схожість повинна становити 80–90 %, тоді як у господарствах, згідно з статистичними даними, вона не перевищує 50–70 %. За результатами досліджень польова схожість в досліді була найбільшою за сівби сорту пшениці озимої Юлія – 95,2 %, що більше в порівнянні з сортом Пилипівка на 1,8 %, а з сортом Шпалівка на 3,1 %.

Використанні в досліді сорти мали особливості формування елементів структури врожаю. Урожай зернових хлібів визначається кількістю колосоносних стебел на одиницю площі та продуктивністю їх колосся. Так, за результатами досліджень максимальна кількість продуктивних стебел отримана за сівби сорту Юлія – 564,5 шт./м², в той же час найменша кількість продуктивних стебел була зафіксована за сівби сорту Шпалівка і становила 553,0 шт./м².

Довжина колоса найбільше залежить від сортових ознак. Тому про залежність урожайності зерна від довжини колоса правомірно говорити, коли йдеться про один генотип рослин. Досліджуючи сорти на довжину колосу було виявлено, що довжина коливалася від 7,5 до 8,8 см, а найбільша довжина колосу отримана у сорту Юлія – 8,8 см.

Закономірність формування зерна в колосі спостерігається з фази цвітіння і, аж до його досягання. За результатами досліджень в середньому у сорту Юлія було сформовано 27,3 шт. зерен в колосі і це був найкращий показник в досліді, а найгірший у сорту Шпалівка з кількістю зерен в колосі 25,0 шт.

При вирощуванні пшениці озимої за інтенсивною технологією маса зерна може зрости до 1,50 г і вище. Так, в наших дослідженнях максимальна вага зерна у колосі становила у сорту Юлія – 1,15 г, що більше в порівнянні з сортом Пилипівка на 6,1 %, а з сортом Шпалівка на 11,3 %.

Сорти мають забезпечувати стабільні показники врожайності та якості зерна, які були б найменш залежними від несприятливих метеорологічних факторів, фону живлення, перестоювання пшениці на корені.

За результатами експериментальних досліджень було виявлено, що найбільша врожайність була зафіксована у сорту пшениці озимої Юлія – 6,84 т/га, що більше в порівнянні з сортом Пилипівка на 0,62 т/га та з сортом Шпалівка на 1,20 т/га.

Таким чином найбільша урожайність в досліді була зафіксована у сорту Юлія – 6,84 т/га, а найменша на варіанті з сортом Шпалівка – 5,64 т/га.

Список використаних джерел:

1. Бараболя О. В., Барат Ю. В., Кулик М. І., Онопрієнко О. В. Урожайність пшениці озимої залежно від системи удобрення та погодних умов вегетаційного періоду. Вісник Уманського національного університету садівництва. 2018. № 2. С. 3–9.
2. Василенко Н. В., Правдзіва І. В., Волохдіна Г. Б., Замліла Н. П., Колючий В. Т. Фактори впливу на якість зерна та борошна нових сортів пшениці м'якої озимої. Миронівський вісник. 2016. № 3. С. 191–202.

3. Дорофєєв О. В. Напрями нарощення експортного потенціалу підприємств зернової галузі України. Український журнал прикладної економіки. 2020. Том 5. № 2. С. 197–205.
4. Жемела Г. П., Бараболя О. В., Татарко Ю. В., Антоновський, О. В. Вплив сортових особливостей на якість зерна пшениці озимої. Scientific Progress & Innovations. 2020 № 3. С. 32–39. <https://doi.org/10.31210/visnyk2020.03.03>.
5. Захаріна О. В. Розвиток ринку зерна України та його вплив на формування конкурентоспроможності національної економіки. Вісник ЖНАЕУ. 2016. № 1 (54). Т. 2. С. 95–109.
6. Кіріан В. М. Оцінка вихідного матеріалу пшениці озимої за ознаками якості зерна. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2010. № 2. С. 35–40.
7. Миронова Л. М., Желтова А. Х. Стан та перспективи використання зрошуваних земель Херсонщини. Вісник Аграрної науки Причорномор'я. 2003. № 3 (23). С. 113–117.
8. Мостіпан М. І., Мостіпан Т. В., Бровіцька Л. І., Бельська Л. Н. Вихідний матеріал для селекції озимої пшениці на стабільність урожайності в умовах Північного Степу України. Селекція і насінництво. 1999. Вип. 82. С. 36–39.
9. Пальчук Н. С. (2014). Формування врожайності сортів пшениці озимої при вирощуванні після сої в умовах Північної частини Степу України. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2014. № 4. С. 156–162.
10. Ярчук І. І., Сахаров В. Д. (2002). Вплив строків сівби, попередників і режимів живлення на якість зерна озимої пшениці. Агрохімія і ґрунтознавство. 2002. № 63. С. 75–77.

СЕКЦІЯ Х. ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ

ВІЙНА У ДИТЯЧИХ КНИЖКАХ-КАРТИНКАХ ІЗ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Федечко Іван Ярославович

докторант філософського факультету

Університет імені Масарика, м. Брно, Чеська Республіка

Науковий керівник: Поспішіл Іво

доктор філологічних наук, професор Інституту славістики

Університет імені Масарика, м. Брно, Чеська Республіка

Тема війни не є частою на Заході, однак присутня у дитячих книжках. Зазвичай ці книжки створюються з метою розуміння складних історичних подій та спроби пояснення їхнього впливу на суспільство та людей. Такі книжки можуть використовувати історичні події як фон для розкриття персонажів і розвитку сюжету, або ж автори можуть вдаватися до створення вигаданих персонажів та світів. Існують різні підходи до представлення теми війни у дитячій літературі. Деякі книги ставлять за мету показати жахи війни та її вплив на людей, інші — акцентують увагу на силах миру та солідарності, які можуть протистояти військовим конфліктам. Автори намагаються передати історичні факти та події так, щоб діти могли краще зрозуміти складні аспекти війни, її причини та наслідки. Хоча тема війни може бути складною та чутливою для дітей, на нашу думку, ця тема є безумовно важливою для представлення дітям сучасного світу і виховання у них розуміння справедливості, гуманності та миру. Авторам важливо підходити до цієї теми з урахуванням віку та рівня розвитку читачів, а також забезпечувати підтримку та додатковий контекст для розуміння важливих питань, які порушуються у таких книгах.

Після століть боротьби за українську державність, протягом яких росіяни вдавалися до жакхливих засобів терору, як-от голодомор, вивезення на Сибір, катування та розстріли свідомого українського населення, українцям вдалося відстояти державність та європейський вектор її розвитку. У 2014 році росіяни розпочали війну в Україні, окупувавши Кримський півострів та східні території Української держави. У 2015 році українські автори Романа Романишин та Андрій Лесів створили дитячу книжку-картинку «Війна, що змінила Рондо», яка мала на меті допомогти батькам пояснити дітям те, що власне являє собою війна, оскільки тема війни звучала всюди в медіа та в розмовах дорослих. У центрі сюжету твору місто з особливою назвою Рондо, яке є фактичним втіленням ідилії мирного життя: «*Повітря там було чисте і прозоре, ніби зіткане з найтоншого світла. А всі мешканці, незвичайні й дуже тендітні, вирощували квіти, плекали сади і парки, будували химерні будинки, розмовляли з птахами та рослинами, любили співати, малювати, писати вірші*» [1]. Найбільше місто любили троє головних героїв — Данко, Зірка і Фабіян, у кожного з

яких були власні захоплення чи хобі. Автори ніби навмисно створили абсолютно відмінних персонажів. Данко — з прозорим тілом, яке світилось, мов ліхтарик, Фабіян — у формі песика з надувної кульки, і Зірка — пташка, складена з аркуша паперу, щоб наголосити на унікальності кожного з мешканців Рондо. Навіть серед другорядних персонажів також не вдасться знайти двох однакових. Таке ставлення до кожного з персонажів простежується і далі в тексті твору, щоб наголосити на індивідуальності кожного з мешканців міста Рондо. Відчутна увага авторів і до деталей у ілюстраціях, як-от ретро путівники чи листівки з подорожей Зірки, улюбленим хобі якої були подорожі, чи срібний медальйон Фабіяна, завдяки якому песик із надувних кульок тримався землі. У такий спосіб до елементів вигаданого світу Рондо додані елементи світу справжнього.

Рис. 1. Ілюстрація з книги «Війна, що змінила Рондо»

Рондо також мовби постає окремим персонажем книги. Родзинкою міста є дивовижні квіти. На центральній площі міста розташована велика оранжерея, де «зібрані рідкісні квіти й рослини з найвіддаленіших куточків планети» [1]. Головною їхньою особливістю було те, що квіти в оранжереї вміли співати. «Співоча оранжерея» виконує роль театру з глядацькими місцями та головним вокальним номером рондо Моцарта, куди приходять і мешканці, і гості міста. Автори наголошують на важливості культурного життя (адже галерея, головна гордість міста, була розташована на центральній площі), а також патріотизму: «Щоранку, як тільки сходило сонце, квіти хором виконували гімн міста, урочисто підводячи голівки вгору. До світла» [1]. За основу ілюстрації оранжереї в книзі автори взяли оранжерею Львівського ботанічного саду. Подібно до книг Петера Сіса, Романа Романишин та Андрій Лесів у своїх ранніх книгах часто зображають карти. Так і у «Війна, що змінила Рондо» карта

міста Рондо зображена 4 рази в книзі, що допомагає читачам уявити саме місто, створене з вуличок і будівель, із садів, площ, галерей, фабрики світла та собору, який дуже схожий на купол кафедрального собору у Флоренції.

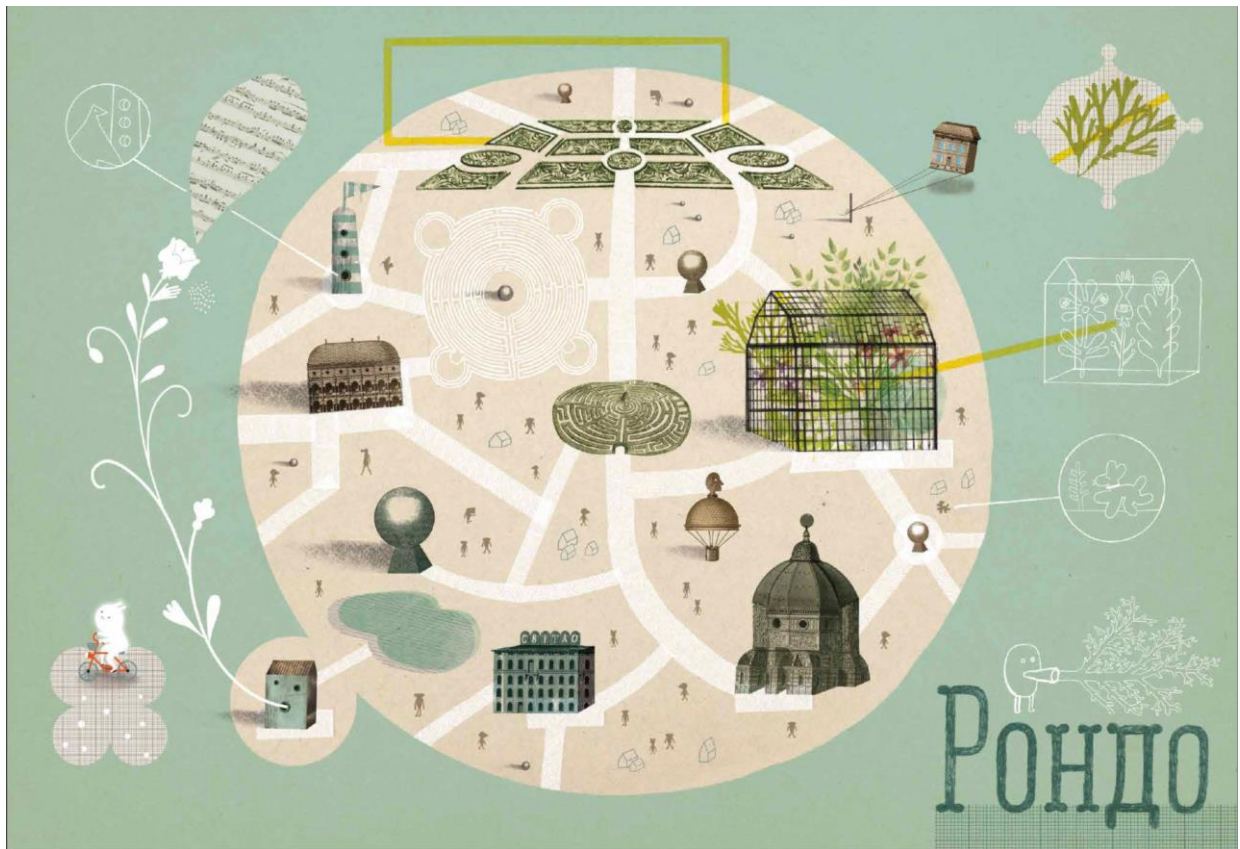

Рис. 2. Ілюстрація з книги «Війна, що змінила Рондо»

У заняттях головними героями буденними справами авторам вдалось зобразити атмосферу спокою, якій відповідають світлі кольори та статичні ілюстрації перших сторінок книги. Словами *«світило сонце, співали птахи. Все було, як завжди...»* завершується зав'язка. Наступне речення обривається: *«І раптом все стихло. А тоді настороженим шепотом прокотилось:»*, речення обірване, а далі слова, намальовані в наступному розвороті: *«у наше місто йде ВІЙНА»* [1]. Цією фразою розпочинається кульмінація твору, змінюються кольори в книжці на темні, а розміщення тексту стає навмисно незручним для читання. Війна подана в тексті як персонаж, про це свідчить написання слова з великої літери. Однак немає пояснення, що саме таке Війна: *«...мешканці Рондо не знали, хто така Війна. Вона з'явилась ніби нізвідки»* [1]. У португальській книзі «A Guerra» Хосе Хорхе Летріа, ілюстрації до якої створив Андре Летріа, війна зображена як генерал, який спалює книги, створює зброю та солдатів і посилає їх воювати [2]. На противагу цьому, у «Війна, що змінила Рондо» Війна не є персоніфікованою, вона зображена як колаж із вибухів, зброї, чорних квітів, злих очей та руки, яка мов із лялькового театру повисла на нитках, якими керує хтось прихований. Мешканці Рондо зробили спробу поговорити з Війною, щоб та пішла геть, тоді спробували оборонятись від неї її ж методами, але вони не могли поцілити в серце Війні, *«бо Війна не мала серця»*, від неї неможливо було сховатися в місті, *«Війна торкнулася кожного»* [1].

Рис. 3. Ілюстрація з книги «Війна, що змінила Рондо»

Час у творі розділений на три етапи: до приходу війни, час війни, і період після того, як війна зникла. Помітними елементами в тексті твору та його ілюстраціях є *квіти, світло та спів*. Квіти: мешканці «*виросли квіти*» і «*розмовляли з рослинами*», «*Рондо славалося своїми дивовижними квітами*» [1], один із головних героїв — Данко «*вмів доглядати за рослинами. Пильнував, аби квіти добре себе почували, аби мали достатньо води і світла. А ще ретельно вивчав за атласом їхні довгі назви латиною, бо хотів знати й розуміти, котра квітка чого потребує найбільше*»[1]. Коли прийшла Війна, несучи безлад, руїни і пітьму, для мешканців «*найбільшим жахом було те, що Війна на своєму шляху сіяла чорні квіти — сухі колючі бур'яни. Німі і без запаху, вони миттєво проростали із землі, спліталися в густі нетрі й затуляли сонце*»[1]. Саме піклуючись про квіти, Данко знайшов спосіб, як зупинити Війну. Вона зникла лише тоді, коли «*всі чорні квіти зникли*», а після того «*замість чорних квітів із землі вирости червоні маки*»[1]. Світло: повітря в Рондо до війни було «*ніби зіткане з найтоншого світла*», із світлом пов'язаний сам персонаж Данко, який мав «*тіло тонке і прозоре, наче ліхтарик, а найяскравіше світилося його серце*» [1]. Саме в те серце поцілів один із камінців, що принесла Війна, і воно вкрилось павутинкою тріщин. Без світла почали «*слабнути і в'янути витончені квіти Рондо*» і що найгірше, вони «*перестали співати*». Зі світлом і машиною, яка виробляла світло, пов'язана перемога мешканців Рондо над Війною. Спів: спів гімну мешканцями, як і світло, допоміг розсіяти темряву війни. Для жителів Рондо спів гімну був важливим, оскільки він пов'язував їх із часом миру. Співаючи гімн, мешканці подолали війну, тож не дивно, що після перемоги гімн в оранжереї продовжили співати щоранку. Можемо припустити, що квіти, світло та спів символізують важливість краси та пам'яті,

добрих вчинків, які додають надії іншим, та згуртованості суспільства, без якої неможливо подолати війну. Як ми вже згадували на початку, Романа Романишин та Андрій Лесів наголошують у творі на унікальності та важливості кожного. На початку книжки читачі мали змогу ознайомитись із захопленнями головних героїв, коли Війна прийшла, кожен став використовувати свої навички по-новому: *«Зірка літала в розвідку і малювала на своїх крильцях схеми ворожих таборів, записувала важливі дані. Фабіян, як найкращий пошуковець, збирав окремі деталі до майбутньої світлової машини. А Данко, роздобувши давню книгу про механіку, керував процесом її побудови»*, коли машина була готова, *«усі мешканці зайняли свої місця»* [1], адже Війну мешканці Рондо могли подолати лише разом.

Символом останніх сторінок книжки є червоні квіти маку, які зображені також на обкладинці книги. У примітці автори пояснюють, що мак є міжнародним символом пам'яті про полеглих на війні, починаючи з 1914 року. Війна покинула Рондо, настала перемога, однак *«на жаль, відновити можна далеко не все: на прозорому тілі Данка біля самого серця досі є павутинка тріщин, краєчки крилець Зірки так і залишилися обпаленими, а Фабіян накульгує на проколену ніжку»* [1]. Війна не могла піти без сліду. Мешканці Рондо стали іншими, вони мають важкі спогади, пов'язані з війною. Місто також стало іншим, сліди війни помітні на його карті, певна територія залишилась від'єднаною (тут можна провести паралель із окупованими територіями Криму та на Сході України).

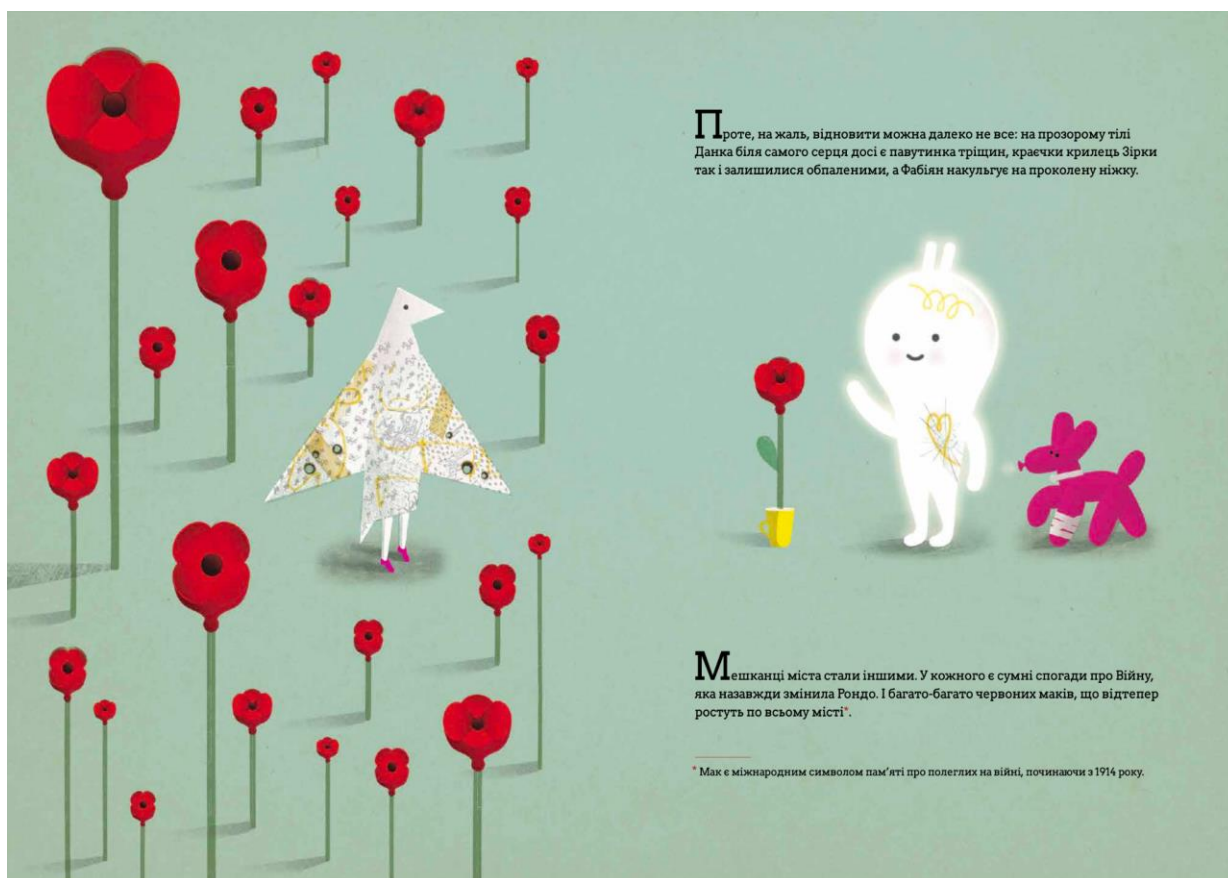

Рис. 4. Ілюстрація з книги «Війна, що змінила Рондо»

У 2015 році книга була нагороджена спеціальною відзнакою Bologna Ragazzi

Award у категорії «Нові горизонти», в якій нагороджують книги з ринків, що активно розвиваються. Книгу було перекладено і видано у Франції, Словаччині, Південній Кореї, США, Японії та багатьох інших країнах. Загалом права на книгу продані для перекладу на 26 територій. У Чехії книгу видало у 2022 році видавництво Větrné mlýny у двомовній версії українською і чеською мовами [3]. Враховуючи нинішній попит на дитячі назви українською мовою та потребу порозуміння між чеськими та українськими дітьми, Маріє Восларжова називає такий крок логічним та звертає увагу на те, що оперативність, з якою чеське видавництво реалізувало публікацію, заслуговує на захоплення [4]. За мотивами твору було поставлено кілька п'єс, зокрема у Львові та в Берліні [5]. Війну на Сході України вдалось лише частково зупинити на певний час. На жаль, у 2022 році вона повернулася із ще більш руйнівною силою на всю територію України, мешканці якої, як і мешканці Рондо, намагаються і надалі творити світло, щоб захистити свою державу, а також вберегти Європу від тотальної війни. Відтоді в українській дитячій літературі з'явилися наступні книги про війну різних жанрів та вікових категорій, зокрема «Котик, півник, шафка» Олександра Михеда, «Абрикоси зацвітають уночі» Олі Русіної, «Жовтий метелик» Олександра Шатохіна та «Абетка війни» Олександра та Соломії Степаненків, — і це книги лише з каталогу одного з українських видавництв.

Книги, написані дітьми, становлять окрему категорію в літературному світі. Хоча написання дитячих книг дітьми не є поширеною практикою, такі випадки і не є абсолютно рідкісними. Деякі діти виявляють талант у письменництві вже з раннього віку і можуть створювати цікаві тексти для своїх ровесників. Написання творів для дітей дитиною може бути стимульоване різними факторами, як-от власний інтерес до читання та письма, підтримка зі сторони батьків чи вчителів, або ж елементарне бажанням поділитися своєю уявою та історіями з іншими дітьми. Книги, написані дітьми, можуть бути цікавими та вражаючими для інших дітей, оскільки вони часто відображають унікальний погляд та уяву, які характерні виключно для дитячого світу. Одним із таких випадків є проект, реалізований польським видавництвом Dwie Siostry, яке видало ілюстрований автентичний дитячий щоденник із канікул, перерваних війною «Widziałem pięknego dzięcioła» [6]. Книга написана восьмирічним хлопчиком Міхалом, який на літні канікули отримав домашнє завдання: щодня записувати в зошит по одному реченню, аби практикуватись у письмі. Так він почав створювати свій дитячий щоденник. Щодня хлопчик записував речення до зошита, де розповідав одну звичайну подію свого дня. Переважно він писав про прогулянки, сімейні зустрічі, ігри та спостереження за природою. Це прості речення, в яких можна прочитати типові зацікавлення восьмирічного хлопця, який проводить канікули поряд із природою, на кшталт: «Widziałem pięknego dzięcioła», власне сама назва книги є реченням, яке хлопець записав 28.07.1939, або «Była straszna burza», «Znalazłem dużą liszkę i zaniósłem do swego ogródka», «Nad Aninem krążył samolot» [6], також щодо його активностей, як походи до костелу, прогулянки з братом, зустрічі з батьком, очікування маминого приїзду, відвідин бабусі і тому подібне. З речень ми лише уривчасто можемо дізнатись щось про хлопчика та його родину. Текст створює відчуття спокою і повертає читача подумки до часу власних канікул за містом. Ілюстрації допомагають уявити безтурботне літо, де спека і біло-блакитне небо чергуються із темними барвами літніх злив.

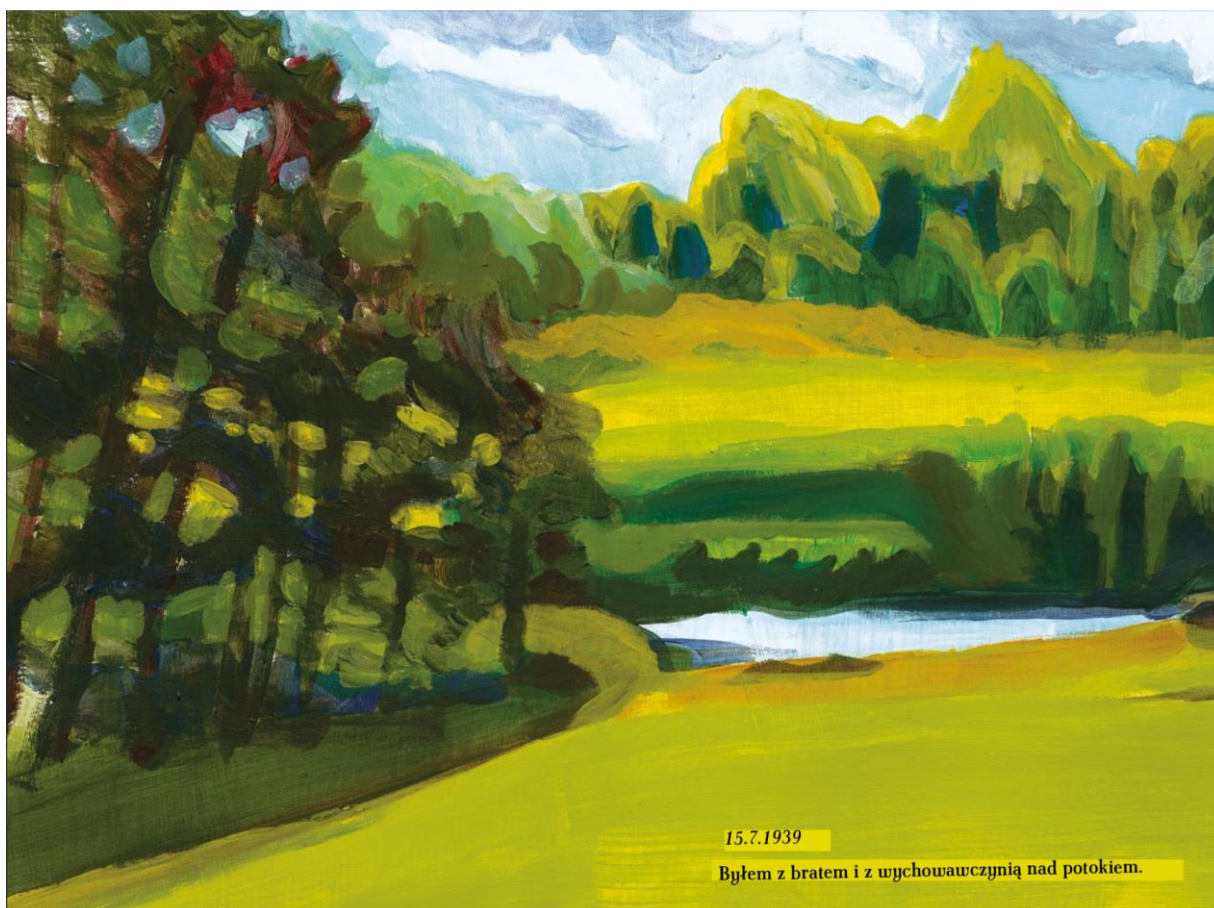

Рис. 5. Ілюстрація з книги «Widziałem pięknego dzięcioła»

Ці канікули, однак, виявились особливими для Міхала, оскільки йшов 1939 рік і 1 вересня почалася Друга світова війна. Відтоді речення, записані в зошиті, вже не були такими звичайними: «*Rozpoczęła się wojna*», «*Chowałem się przed samolotami*», «*Rzucili blisko nas bombę*», «*Słychać strzały armatnie*» та «*Warszawa się dzielnie broni*» [6]. Ці короткі речення передають війну очима дитини. З моменту початку війни ілюстрації стають похмурими, ніби настала безперервна буря, багрянні відтінки вдалині передають відчуття неспокою і близької небезпеки. Останній запис датовано 17.09.1939, із реченням про те, що англійський літак скидає бомби на німецьке військо. Як роз'яснено у післямові, це речення не є історичною правдою, а лише відображає тогочасні надії суспільства на допомогу союзників. Ми також дізнаємось щемкий момент із біографії автора, що запис, датований 29.08.1939 «*Odwiedził mnie tatuś*» [6], свідчить про останню зустріч хлопця з його батьком, який був військовим пілотом і загинув у авіакатастрофі на початку війни. Ця трагічна новина прийде до хлопця лише згодом. Усі записи увійшли до книги у вигляді репродукцій оригінального зошита, деякі із записів подані поряд з ілюстраціями.

Текст твору не передає безперервну історію, а лише дає нам зрозуміти фрагменти реальності, які допоможуть зрозуміти читачам про буденну дійсність дитини того часу, яка загалом мало чим може відрізнитись від проведення часу сучасної дитини. Прочитавши книгу, діти також можуть зрозуміти завдяки простим реченням, що війна повністю руйнує існуючий порядок і приносить відчуття небезпеки та невідомості.

Рис. 6. Ілюстрація з книги «Widziałem pięknego dzięcioła»

Цей твір є прикладом того, як хід історії перетворив шкільну вправу з письма на зворушливий історичний документ. Через вісімдесят років зошит із записами, які зберіг автор, був доповнений ілюстраціями і перетворився на унікальне видання. Міхал Скібінські — автор зошита, на основі якого написана ця книга, живий і сьогодні. У 1939 році він проживав із батьками та молодшим братом у Варшаві. Того року він також проводив канікули з братом. Спочатку в пансіоні в Аніні під опікою вчительки, яку через деякий час замінила бабуся. Пізніше — після кількох днів перебування в родинному домі — з дідусем і бабусею, які мали віллу з садом у Жолібожі. Після початку війни дідусь забрав обох хлопчиків на віллу їхнього прадіда у Мілановек, там діти залишилися під опікою бабусі.

Художнє оформлення, яке становить надзвичайно важливу частину книги, створила Ала Банкрофр (справжнє ім'я Гелена Штястни) — ілюстраторка, авторка анімаційних фільмів, яка закінчила факультет графічного дизайну в Академії образотворчого мистецтва у Варшаві. Книга «Widziałem pięknego dzięcioła» отримала багато нагород у Польщі і за кордоном, серед яких спеціальна відзнака у конкурсі Bologna Ragazzi Award у номінації Opera Prima у 2020 році. Станом на сьогодні права на переклад продані на 8 мов, серед яких англійська, німецька, французька, італійська, іспанська, корейська, китайська та бразильська.

Частково тематику війни зачіпає словацький автор Марек Вадас у книзі «Útek» про долю хлопця-втікача від війни, ілюстрації до якої створила Даніела Олейнікова. Головний герой твору — хлопець із африканського містечка, якого батько навчив мудрості, що найважливіше в житті — це вміти швидко бігати: «*Mám sa naučit' behať. Keby som utekal rýchlejšie, nič by sa mi nestalo. Diet'a musí vedieť utekať. Vtedy som ani netušil, akú má pravdu*» [7]. Як зауважує Маркета Андрічікова, лише ілюстрації натякають на те, що це африканське містечко, адже ніде в тексті немає згадки про географічне розташування подій у творі [8]. Тож хлопець тренувався бігати. А втікати йому разом

із батьком та їхнім собакою Аланом довелось, оскільки в їхньому місті з'явилась хвороба, яка перетворила їхніх сусідів на злих і ненажерливих істот, які руйнували все на своєму шляху і відбирали їжу через ненаситний голод. Тут прочитується пряма алюзія на людську ненаситність як джерело багатьох бід, особливо в Африці. Сюжет оповіді складений навколо подібних алюзій щодо способів поведінки людей у нових містах на шляху головних героїв. У першому місті, куди потрапили втікачі, було місце, де «*všetci mlčali ako ryby*» [7], усі були похмурі і не хотіли говорити з новоприбулими, а також взяли з них подвійну плату за переправу через річку. Герої минають також місто танцю, де всі веселяться і не помічають, що поряд є загроза, або також міста, де всі навколо озброєні до зубів, хоч ніде поряд не видно небезпеки. Іншими дивними місцями є місто повне злодіїв, які мають по три або й більше рук, або місто, де всім байдуже на інших, чи місто відмов, де люди сидять спинами одне до одного, або королівство печатки, де нікому немає діла до людей і їх цікавлять тільки документи.

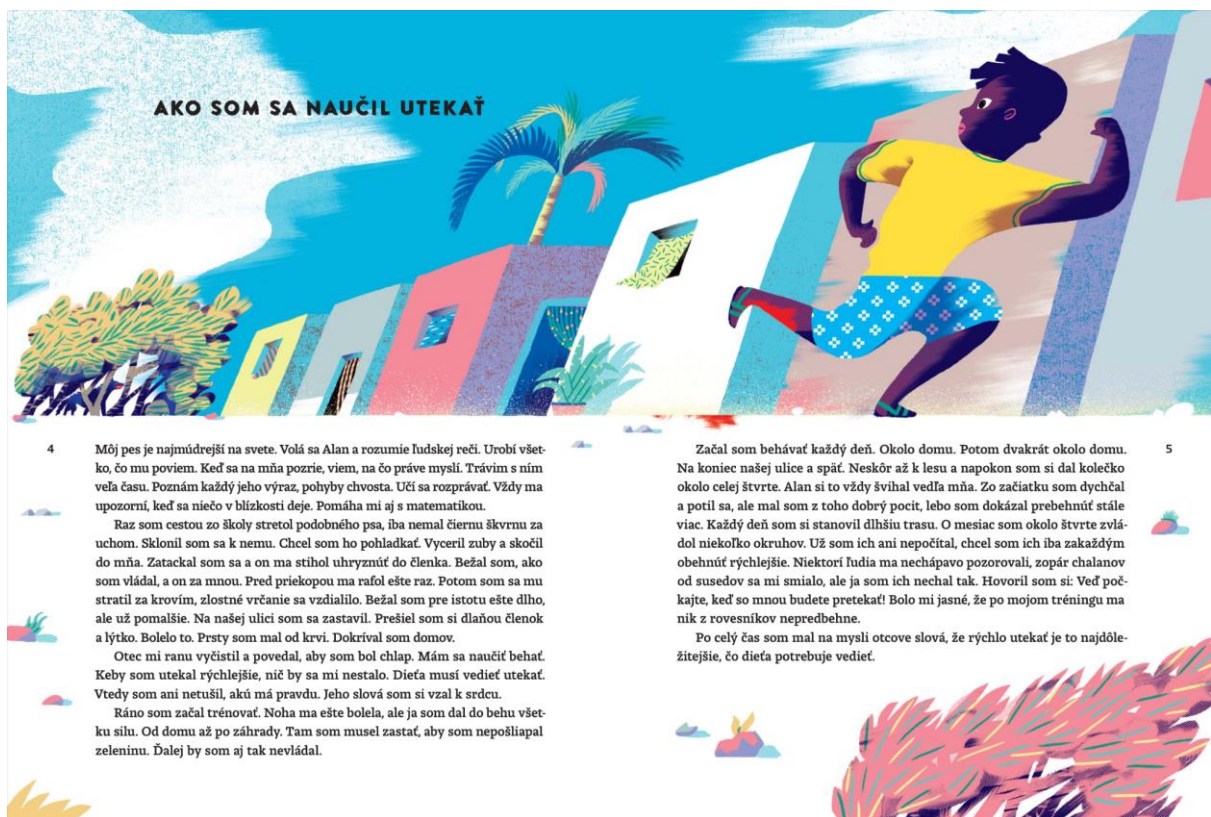

Рис. 7. Люстрація з книги «Útek»

Текст передає поневіряння, з якими зустрічаються біженці через війну, які страждають від голоду і нестачі матеріальних благ, також почуваються в постійній небезпеці. Хлопець порівнює себе з тваринами: «*Putovali sme ako zvieratá na savane. Ako slony, zebry, antilopy alebo rakone, ktoré hľadajú vodu a trávnu*» [7]. Пробігши кілометри випробувань, хлопець бачить птахів, про яких, як він дізнається, говорять, що вони мають інший дім на півночі, куди перелітають жити на якийсь час. Він прагне теж знайти таке місце, де буде в безпеці поряд із батьком, де в нього буде дім. У кінці книги головний герой потрапляє в табір для біженців, де знаходить тисячі інших людей із подібною долею. Він не знаходить батька, але зустрічає у таборі медсестру, яка опікується хлопчиком, а він починає називати її своєю сестрою. Тема книги є досить актуальною, оскільки на час виходу книги почалася одна з найбільших міграційних

криз у Європі. Станом на сьогодні книга перекладена на 12 мов, зокрема на іспанську, чеську, словацьку, корейську та китайську мови.

У кожній із наведених трьох дитячих книг застосовані різні прийоми для того, аби звернутись до такої нелегкої теми, як війна. Романа Романишин та Андрій Лесів у книзі «Війна, що змінила Рондо» створили ідилічну картину міста, в яке одного дня прийшла війна і зачепила життя кожного із мешканців, руйнуючи все, чим вони дорожили. У польській книзі «Widziałem pięknego dzięcioła» йдеться також про зміни, але тут, однак, немає чіткої сюжетної лінії. Акцент роблять на медитативні прості речення із щоденника восьмирічного хлопця, які, у поєднанні з імпресіоністичними пейзажами, допоможуть отримати досвід співпережиття побуту з приходом війни. Марек Вадас у книзі «Útek» зобразив війну через досвід хлопця-втікача від війни, який на шляху зустрічає дивні місця і людей, які символізують такі пороки суспільства, як ненажерливість, гнів, брехня, байдужість, бездіяльність та ворожість, — тобто ті негативні аспекти суспільства, які часто стають причинами війн.

Список використаних джерел:

1. РОМАНИШИН, Романа, ЛЕСІВ, Андрій: Війна, що змінила Рондо. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015.
2. LETRIA, José Jorge: A Guerra, Lisabon: Pato Logico, 2018.
3. ROMANYŠYN, Romana, LESIV, Andrij: Válka, která změnila Rondo / Війна, що змінила Рондо. Překlad z ukrajinštiny: Lucie a Meda Řehořkovy, Větrné mlýny, Brno, 2022.
4. VOŠLÁŘOVÁ, Marie: Jak dětem vysvětlit válku [Online доступно: <https://www.iliteratura.cz/clanek/45627-lesiv-andrij-valka-ktera-zmenila-rondo>, дата: 17.03.2024].
5. КАРНАУХ, Наталія, ДУСЬКО, Іванка: У Львові відбудеться прем'єра вистави «Війна, що змінила Рондо» [Online доступно: <https://suspilne.media/173435-u-lvovi-vidbudetsa-premera-vistavi-vijna-so-zminila-rondo/>, дата: 28.02.2024].
6. SKIBIŃSKI, Michał: Widziałem pięknego dzięcioła. Warszawa: Wydawnictwo Dwie Siostry, 2019.
7. VADAS, Marek: Útek. Bratislava: Brak, 2016.
8. ANDRIČÍKOVÁ, Markéta: Marek Vadas: Útek. Autorská rozprávka, dobrodružný příběh, obrázková kniha. Keď je pre dieťa najdôležitejšie naučiť sa dobre utekať... [Online доступно: <https://www.uletsknihou.sk/recenzie/utek-1037>, дата: 28.02.2024].

СЕКЦІЯ XI. АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

ANALYSIS OF PRESSURE REGULATOR PARAMETERS IN PNEUMATIC SYSTEMS

Nestor-Taras Velykyi

Lviv Polytechnic National University, Ukraine

In today's rapidly developing world, the number and complexity of mechanisms and devices performing automatic control are increasing.

Automatic control has found application in many technical systems for performing operations that cannot be resolved by humans because of the need to process a large amount of information in a limited time, increase labor productivity, ensuring the necessary quality and accuracy of regulation.

In case of their intensification, increased requirements for the quality and accuracy of technological processes increase the efficiency of the use of existing regulating devices, as the main element (that in most cases determines the performance of equipment) requires significant improvement in terms of parameters.

One of the main and most important stages in the design of an automatic control system is the selection of pressure regulator parameters and their calculation. Regulators are used in various industries: aviation and space technology, gas distribution stations, water and heat supply systems, and medicine.

Therefore, the analysis and study of dynamic characteristics that would ensure a guaranteed margin of safety for the pressure regulator is an extremely relevant task.

A PID pressure regulator was chosen for the study [1-2]. The tuning parameters of the PID regulator are the controller's transfer coefficient k_p , the isodrome time T_{i3} and the lead time $T_{\text{БП}}$. This regulator is the most versatile since it can be used to implement various control laws: $T_{\text{БП}}=0$ and infinitely large T_{i3} , we obtain a P- regulator, and at $T_{i3}=0$ a PI- regulator.

Proportional-integral-differential regulators (PID- regulators) act on the regulatory body in proportion to the deviation of the regulated value, the integral of this deviation and the rate of change of the regulated value:

$$\mu = k_p \varepsilon \frac{1}{T_i} \int \varepsilon dt + T_d \frac{d\varepsilon}{dt} \quad (1)$$

where T_d is the time constant of differentiation

The regulatory law may also take the form of

$$\mu = k_p \left(\varepsilon + \frac{1}{T_{i3}} \int \varepsilon dt + T_{\text{БП}} \frac{d\varepsilon}{dt} \right) \quad (2)$$

where $T_{\text{БП}}$ – is the lead time

The transient response of the PID-regulator is shown in Fig. 1.

When the regulated value changes abruptly, the PID-regulator has an instantaneous large effect on the control body at the initial moment; then the magnitude of this effect drops to the value determined by the proportional part of the regulator after which the astatic part of the regulator begins to act.

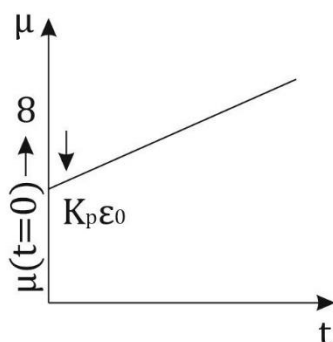

Fig. 1. **Transient response of the PID controller**

Calculating the optimal tuning parameters of the PID-regulator, which depend on the dynamic characteristics of the automation object, will ensure high transient quality and regulator stability.

References:

1. Самотокін Б. Б. Лекції з теорії автоматичного керування: Навч. посіб. Житомир: ЖІТІ, 2001. 508 с.
2. Chen Y., Ma Y.-j., Yun W.-x. Application of Improved Genetic Algorithm in PID Controller Parameters Optimization. TELKOMNIKA Indonesian Journal of Electrical Engineering. 2013. Vol. 11, no. 3. URL: <https://doi.org/10.11591/telkomnika.v11i3.2301>.

СЕКЦІЯ XII. ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ЗАСТОСУВАННЯ КОНТАКТНОГО МІКРОЗВАРЮВАННЯ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ВИРОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Часник Дмитро Васильович

провідний науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна*

Виготовлення будь-якого мікроелектронного приладу завершують операції складання і монтажу, під час яких формуються електричні з'єднання між контактними майданчиками елементів приладу. У технології виробництва мікроелектронних приладів 40-65% вартості виробництва припадає на складальні операції, а кількість відмов, викликаних порушенням внутрішніх з'єднань, становить 30-60% від їхньої загальної кількості.

Основним методом монтажу мікроелектронних приладів від моменту їхньої появи і до теперішнього часу є дротовий монтаж [1], який, незважаючи на високу трудомісткість, має низку переваг: низька вартість виготовлення елементів електронних приладів, можливість візуального контролю якості з'єднань, здатність приладу витримувати великий рівень потужності та можливість удосконалення зварювальних систем.

Розвиток сучасної електроніки, що вимагає безперервного вдосконалення обладнання, технології та пошуку нових технологічних процесів зварювання, поставив низку завдань у сфері з'єднання однорідних і різнорідних матеріалів. Найбільш кон'юнктурним способом зварювання у виробі електронної техніки є спосіб зварювання тиском, що забезпечує необхідну точність сполучення елементів, які зварюють, форму звареної точки і зусилля стиснення.

Кожен з відомих способів зварювання тиском характеризується величиною різних фізичних (механічних, теплових і електричних) впливів на елементи зварювання. Допустима величина впливів на елементи визначається конструкцією і застосованими в них матеріалами. Тому необхідно оптимізувати параметри контактного зварювання тиском і оцінити їхній вплив на міцність з'єднань. Підвищення надійності та довговічності зварювальних систем обладнання вирішується за рахунок поліпшення технологічних параметрів приєднання, підбору матеріалів для мікроінструменту з гарантованими механічними властивостями і опором їх корозії, зносу, термічним навантаженням.

Як правило, мікрозварюванням з'єднують елементи конструкції приладів, виконані з однойменних або різних металів і сплавів. Крім основної вимоги - міцності з'єднання - необхідно забезпечити високі електрофізичні властивості контакту. Вибір оптимального режиму мікрозварювання зазвичай обмежений допустимим термічним і механічним впливом. У вирішенні цього завдання роль мікрозварювання дуже велика, оскільки сучасні способи дають змогу варіювати термічні та механічні

параметри в широких межах.

Фізична природа зв'язку, що зумовлює схоплювання й утворення міцного з'єднання металів, є спільною для всіх різновидів мікрозварювання тиском. Формування мікроз'єднань відбувається у твердій фазі внаслідок процесів, що протікають на поверхні та в об'ємі матеріалів, що з'єднуються. До них належать:

- руйнування оксидних плівок і адсорбуючих шарів;
- розвиток фізичного контакту в результаті деформації мікронерівностей;
- активізація поверхні матеріалів, що з'єднуються;
- утворення локальних мікрозхоплень металів;
- виникнення поверхневої та об'ємної дифузії та релаксації.

Процес утворення нероз'ємного з'єднання протікає у дві стадії: утворення фізичного контакту і дифузійне зрощування мікронерівностей і пор. На першій стадії з'єднання відбувається: зняття мікронерівностей (пластична деформація та формування фактичної площі нероз'ємного фізичного контакту); руйнування та винесення на поверхню оксидних і адсорбованих плівок; зближення розкритих ювенільних поверхонь до прояву міжатомного контакту (взаємодії); утворення атомних зв'язків.

Під час другої стадії відбувається дифузійне зарощування пор, при цьому енергія активізації зарощування пор близька до енергії активізації процесу самодифузії.

З'єднання різнорідних матеріалів - процес складніший, оскільки поряд із самодифузією відбувається дифузійне вирівнювання концентрацій різнойменних атомів, а також виникнення і зростання нової фази. У найпростішому випадку під час взаємодії металу А з металом В на межі розділу виникає лише одна інтерметалічна фаза $AmBn$. Під час з'єднання може відбутися (незалежно від явища взаємної розчинності) хімічна реакція з утворенням інтерметалічної сполуки безпосередньо на межі металів.

Утворенню на поверхні дотику металів інтерметалічної фази передують хемосорбція, тобто адсорбція, під час якої проявляються хімічні сили взаємодії. Пори залежно від умов нагрівання зварного з'єднання можуть утворювати суцільну зону. Слід зазначити, що пороутворення не відбувається в площині контакту, що перебуває під прикладеним ззовні тиском. Вивчення механізму зварювання різнорідних матеріалів без розплавлення спрямоване на з'ясування закономірностей ранніх етапів дифузійної взаємодії, коли інтерметалічні фази лише починають виникати та їхня наявність не призводить до істотного погіршення фізико-механічних властивостей зварних з'єднань.

Вибір способу з'єднання мікрозварюванням металів малого перерізу має здійснюватися з урахуванням таких вимог:

- процес повинен виконуватися за мінімальних значень температури, зусилля стиснення і часу зварювання;
- нагрівання і тиск за можливості мають бути локальними;
- міцність з'єднання має бути не меншою, ніж у найменш міцного з елементів, що з'єднуються (за мінімального обсягу з'єднання).

Нині для з'єднання матеріалів малого перерізу широкого поширення набуло контактне зварювання (вплив тиску і нагрівання струмом, що проходить, на матеріали, що з'єднуються). Його різновид - одностороннє контактне зварювання "розщепленим" електродом або здвоєним електродом з регульованим зазором.

Одностороннє контактне мікрозварювання є процесом з'єднання матеріалів у твердому стані внаслідок взаємної дифузії матеріалів, що з'єднуються, під час нагрівання їх електричним струмом з одночасним прикладанням зусилля стиснення. З'єднання елементів, що зварюються, відбувається під час місцевого нагрівання

завдяки короткочасному імпульсу електричного струму, що пропускається між електродами через матеріали, що з'єднуються, в зоні контакту. Діаметр або товщина провідників, що приєднуються цим способом контактного зварювання, становить 0,02-0,2 мм.

При створенні з'єднань із плівковими контактними майданчиками, для створення з'єднань, що мають достатню міцність, потрібна деформація приєднуваного виводу, що дорівнює 40-55%. При цьому відбувається досить велика поверхнева та об'ємна дифузія. Тому для отримання відтворюваності характеристик міцності зварних з'єднань товщина плівкових елементів має бути не менше ніж 0,5 мкм.

Основними параметрами одностороннього контактного зварювання є: напруга на електродах; тривалість зварювального імпульсу; зусилля стиснення зварюваних елементів. Одностороннє контактне зварювання здійснюють одним або кількома прямокутними імпульсами постійного струму, отриманого напівперіодом (або його частиною) змінного струму підвищеної частоти (800-1200 Гц). Висока якість і надійність зварних з'єднань гарантується правильним підбором амплітуди і тривалості зварювального імпульсу. Найбільша середня міцність з'єднань досягається за менших відношень тривалості зварювального імпульсу до його амплітуди в поєднанні з оптимальним тиском.

Під час зварювання провідників із тонкими плівками, нанесеними на діелектрик, для зниження термічних напруг і запобігання виникненню тріщин і відколів у підкладці слід застосовувати комбінований цикл нагріву - попереднє підігрівання, основний і завершальний імпульси струму, що забезпечує плавне наростання і спад температури в зоні зварювання.

Одностороннє контактне мікрозварювання має низку переваг перед іншими способами отримання мікроз'єднань, такими як:

можливість отримання зварних з'єднань у виробках, що не допускають загального нагрівання;

приєднання провідників великих розмірів до тонких плівок;
широкий діапазон зварюваних матеріалів.

До недоліків можна віднести:

складність вимірювання температури в зоні зварювання;

можливість виходу з ладу напівпровідникового приладу через вплив напруги зварювального імпульсу;

неприпустимість оксидних плівок на поверхні елементів, що зварюються.

Якість зварних з'єднань, одержуваних методом контактного одностороннього мікрозварювання, багато в чому визначається станом поверхонь, на яких можливі такі види забруднень:

механічні, хімічно не пов'язані з поверхнею (пил, частинки тощо);

хімічно пов'язані з поверхнею (оксидні, нітридні та інші плівки);

органічні (жирові плями, залишки фоторезисту тощо);

іонні від попередньої хімічної обробки в лугах, кислотах, солях і залишки флюсу.

Для забезпечення високих і стабільних механічних властивостей з'єднання необхідно ретельно видаляти ці забруднення не тільки перед зварюванням, а й після (для унеможливлення замикань і корозій).

Список використаних джерел:

1. Технологічні основи електроніки. Конспект лекцій для студентів ЗДІА спеціальності 6.090803 «Електронні системи»/ Укл.: Н.А. Омельчук – Запоріжжя, 2006. – 76с.

ЗМЕНШЕННЯ ЗАВАД У СИСТЕМІ ЖИВЛЕННЯ ДРУКОВАНИХ ПЛАТ

Білевський Петро Станіславович

старший науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна*

Концепція цілісності системи живлення друкованих плат застосовується як до змінного, так і до постійного струму. Коли струм постійний, необхідно правильно підібрати типорозмір мідних шин, щоб забезпечити низьке падіння напруги. Шум і перешкоди обмежують якісні характеристики друкованих плат. Перешкоди можуть як випромінюватися джерелами, так і наводитися на елементи схеми.

На фазі комутації входів / виходів імпульси струму, одержувані з ланцюга живлення друкованої плати, збуджують перехідні процеси на шині живлення. Найчастіше це відбувається на високошвидкісних компонентах з дуже швидкою комутацією. Більша кількість одночасних комутацій входів / виходів підвищує вимоги до потужності, у зв'язку з чим на шинах живлення може виникати більше шуму. Якщо збільшити масштаб однієї з цих перехідних реакцій, видно, що перехідний процес згасає з кількома константами часу [1].

В цілому, коли час наростання сигналу для даної структури ланцюга живлення коротший, то генеровані брижі можуть давати більший викид або множинні константи часу, пов'язані зі повільнозатухаючими коливаннями більш високої частоти. Ці коливання небажані з двох причин, адже вони відображаються як шум (часовий і на рівні сигналу) на вихідних сигналах, що може призводити до неправильної інтерпретації логічних рівнів. Крім того, вони створюють випромінювані електромагнітні перешкоди, які можна виміряти з боку плати [2].

Чим гірші показники ESR і ESL конденсатора вхідного фільтра, тим більше перешкод буде надходити в систему живлення друкованих плат з вхідної мережі, сприяючи виникненню кондуктивних синфазних електромагнітних перешкод.

Найбільш найпростіший і в той же час ефективний метод придушення шуму – поділ заземлення на цифрову і аналогову частину. Для придушення перешкод систем живлення використовуються коректні види конденсаторів. Якщо є необхідність придушення низькочастотних шумів і перешкод – розміщують конденсатори з танталу біля вхідних роз'ємів. Для придушення високочастотних – використовують конденсатори з кераміки. І потрібно пам'ятати, що розв'язуючі конденсатори (аналогове живлення) в обов'язковому порядку повинні бути підключені до аналогового заземлення, а не до цифрового. Доріжки друкованої плати повинні бути максимально короткими і товстими. Товсті доріжки мають нижчу індуктивність, ніж тонкі. Довші доріжки утворюють так звані «антени», що випромінюють перешкоди в навколишній простір. Короткі траси при підвищених частотах випромінюють менше перешкод. Іншим джерелом перешкод є вихідна схема, що складається з випрямлячів, конденсатора вихідного фільтра і вторинних обмоток трансформатора.

В якості одного із заходів захисту аналогових сигналів на друкованій платі часто використовують захисне кільце, яке «перехоплює» електричне поле перешкоди і відводить шумові струми в систему заземлення (можливо навіть через резистор).

Для зменшення завад у системі живлення друкованих плат живильні провідники друкованої плати повинні бути підключені якомога ближче до виводів

фільтруючого конденсатора доріжками максимальної ширини (зазвичай з розрахунку 1 мм доріжки на 1 А струму). Крутизна струму зворотного відновлення випрямляча безпосередньо впливає на шум, що генерується всередині джерела живлення. Для зниження цих перешкод, можна включити паралельно діоду демпфер, але це призведе до зниження ККД. З цієї причини краще використовувати випрямляч з плавним відновленням. Ще одним із способів запобігти проникненню цього шуму на «землю» полягає у використанні ізоляційної підкладки з внутрішнім шаром фольги.

Список використаних джерел:

1. Шерстюк А. М. Структура автоматизованої системи контролю якості виробів для технологічного процесу монтажу друкованих плат // 27-й Міжнародний молодіжний форум 3«Радіoeлектроніка та молодь у ХХІ столітті». Зб. матеріалів форуму. Т. 2., Ч. I. Харків: ХНУРЕ. 2023. С. 160–161.
2. Лінючева О. В. Гальванічні покриття у виробництві друкованих плат. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017.

СЕКЦІЯ XIII. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

МЕТОДИ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБЛИЧ ДЛЯ ЗОБРАЖЕНЬ З НИЗЬКОЮ ЯКІСТЮ

Рибак Лев-Володимир
ORCID ID: 0000-0002-5915-5520
аспірант
НЛТУ України, Україна

Науковий керівник: Дендюк Михайло Володимирович
ORCID ID: 0000-0002-7631-022X
канд. техн. наук, доцент кафедри КН
НЛТУ України, Україна

Вступ. З урбанізацією та поширенням технологій збільшується кількість відеоспостереження, однак багато з отриманих зображень мають низьку якість через різноманітні чинники: погане освітлення, рух об'єктів, різкі кути зйомки тощо. Відповідно і розпізнавання облич на подібних зображеннях є актуальною проблемою, оскільки цей підхід є одним з важливих безпекових компонентів.

Головною метою є розробка та вдосконалення методів розпізнавання облич для зображень з низькою якістю. Це включає розробку алгоритмів обробки зображень, навчання моделей штучного інтелекту, які забезпечать точність розпізнавання навіть при обмежених умовах якості зображення.

Об'єктом дослідження є методи розпізнавання облич, спеціально адаптовані до зображень з низькою якістю, що включають в себе різноманітні алгоритми комп'ютерного зору та машинного навчання

Предметом дослідження є аналіз та вдосконалення методів обробки зображень для підвищення точності розпізнавання облич у відеоспостереженні, діагностичних системах, системах безпеки тощо.

Очікуваним результатом є вдосконалення існуючих методів та підходів до розпізнавання облич для зображень з низькою якістю, з подальшим підтвердженням на прикладі.

Практичною й науковою цінністю є можливість запропонувати більш ефективну математичну модель для зображень з низькою якістю. Використання такої моделі на практиці може бути використано в сферах безпеки, відеоспостереження, системах ідентифікації та судовій медицині.

Основна частина. Незважаючи на значний прогрес у царині розпізнавання облич, вона все ще працює далеко від ідеалу. Зокрема у випадку роботи із зображенням, які були «розмиті», були стиснуті, зроблені на камеру низької якості і т.д. На відміну від зображень високої якості, розпізнавання облич для таких зображень створює проблеми на всіх етапах.

Першою проблемою є те, що існуючі сучасні методи до розпізнавання облич

справляють з проблемою лише на зображеннях розміром більше, ніж 20x20 пікселів. Іншим є вирівнювання обличчя, оскільки більшість існуючих підходів використовують саме підхід базовий на хорошій якості зображення з чіткими орієнтирами. Відповідно гарантій того, що модель спрацює на зображеннях з гіршою якістю нема[1].

Враховуючи описану проблематику проведемо аналіз розпізнавання облич на основі методу на власних гранях і зменшенні розмірності[2,3].

Ця техніка передбачає представлення облич у великому просторі з подальшим зменшенням розмірності цього простору для визначення рис обличчя. Використаємо вже відому формулу для методу власних граней[2], представивши її у спрощеному вигляді:

$$\hat{x} = \bar{f} + E \cdot w, \quad (1)$$

де $\bar{f}$ – середнє значення матриць зображень,

E – матриця зображень власних граней,

w – коефіцієнт зображень власних граней.

Тепер здійснимо практичну реалізацію математичної моделі з використанням мови програмування Python та зображень низької якості. Щоб отримати зображення нижньої якості необхідно провести його стискання та зменшення кольорової гами до сірої. Таким чином розмір зменшився з 371 кб до 24 кб. Компресія вхідного зображення для зменшення якості рис.1:

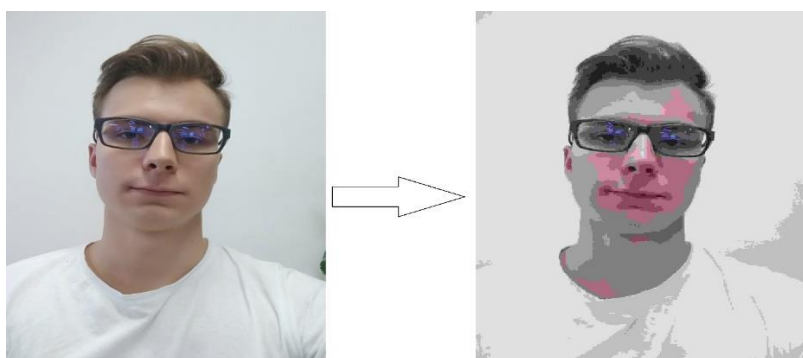

Рис. 1. Компресія вхідного зображення

Зчитуємо його програмно та нормалізуємо матрицю зображення. Здійснимо реконструкцію методом власної грані для цілісного зображення та скомпресованого, порівняємо результати. Реконструкція буде покроковою і включати 10 ітерацій. Продемонструємо різницю між зображенням для кроків 2, 40, 400 і 1000 на рис.2:

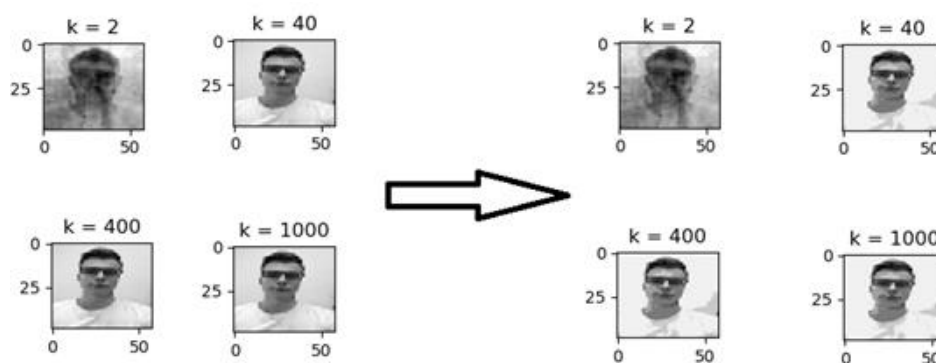

Рис. 2. Результат реконструкції методом власних граней

Альтернативним методом для вирішення проблематики зображень з низькою якістю є відновлення зображення до вищої якості й проведення розпізнавання обличчя.

Висновки. Це обґрунтування дозволяє чітко визначити актуальність, мету, об'єкт та предмет дослідження, очікувані результати, пропозиції щодо удосконалення та практичне застосування дослідження над методами розпізнавання обличчя для зображень з низькою якістю.

Проведено аналіз зображення з низькою якістю з використанням методу власних граней. В результаті можна сказати, що запропонована модель справляється з поставленим завданням.

Список використаних джерел:

1. Pei Li, Patrick J. Flynn, Loreto Prieto, and Domingo Mery. 2019. Face Recognition in Low Quality Images: A Survey. ACM Comput. Surv. 1, 1 (April 2019), 27 pages. <https://arxiv.org/pdf/1805.11519.pdf>.
2. Рибак Л., Дендюк М. Математична модель для удосконалення методів розпізнавання обличчя в системі безпеки аутентифікації користувачів. Комп'ютерне моделювання та інформаційні технології: матеріали п'ятої науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (Львів, 19-21 жовтня 2023 р.). – Львів: ННІ КНІТ НЛТУ України, 2023. – С. 29-33.
3. Turk, M., Pentland, A. Eigenfaces for recognition. J.Cogn. Neurosci. 1991, 3, 71-86 <https://direct.mit.edu/jocn/article/3/1/71/3025/Eigenfaces-for-Recognition>.

СЕКЦІЯ XIV. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

АРХІТЕКТУРА ПЛАТФОРМИ НА ОСНОВІ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ ДЛЯ РОЗУМНИХ МІСТ

Цюпа Іван Іванович

Аспірант спеціальності 122 "Комп'ютерні науки"
Західноукраїнський національний університет, Україна

Науковий керівник: Осолінський Олександр Романович

ORCID ID: 0000-0002-0136-395X

канд. техн. наук, доцент кафедри
інформаційно-обчислювальних систем і управління
Західноукраїнський національний університет, Україна

Вступ

Сьогодні мільярди інтелектуальних пристроїв, оснащених сенсорами, працюють і передають дані через Інтернеті, і все це називається IoT (Internet of Things). IoT - це платформа концепції мережі пристроїв, яка має на меті забезпечити взаємодію між різними об'єктами.

RFID-мітки, мобільні телефони, смарт - лічильники електроенергії, смарт-пилососи, смарт-холодильники та датчики відносяться до інтернет - речей [1]. Вони можуть взаємодіяти і спілкуватися один з одним в будь-який момент часу і в будь-якому місці. IoT - це система взаємопов'язаних обчислювальних пристроїв, механічних і цифрових машин, об'єктів, людей з унікальними ідентифікаторами (UID), здатних передавати дані через мережу без необхідності взаємодії "людина-людина" або "людина-комп'ютер" [2].

Узагальнена архітектура "розумних міст" з використанням IoT

Оптимально буде використати тришарову структуру, що складається з шарів речей, проміжного і інтегрованих додатків. Рівень речей складається з гетерогенних об'єктів IoT, які взаємодіють через різні комунікаційні протоколи та мережі. Проміжний рівень представлений проміжним програмним забезпеченням або шлюзом, який працює з пристроями Інтернету речей, обробляє дані на локальному рівні і реалізується за допомогою мультиагентних, сервіс-орієнтованих, REST-технологій або технологій "Публікація-підписки". Рівень інтегрованих додатків зберігає великі обсяги даних.

Пропозиції попередніх досліджень [3], [4], [5] включали архітектури, які відповідають вищезгаданому трирівневому підходу. На найнижчому рівні всі дослідження розглядали пристрої Інтернету речей, які розгортають датчики та/або пристрої, що керують мережею датчиків. Такі пристрої підключаються до платформи через різні мережі доступу (наприклад, WiFi, Bluetooth, LTE), зчитуючи дані і пересилаючи їх на платформу, яка робить їх доступними для додатків з різними цілями, включаючи обробку великих даних.

На рисунку 1 показана трирівнева архітектура, яка враховує, як туманний так і шлюзовий підходи.

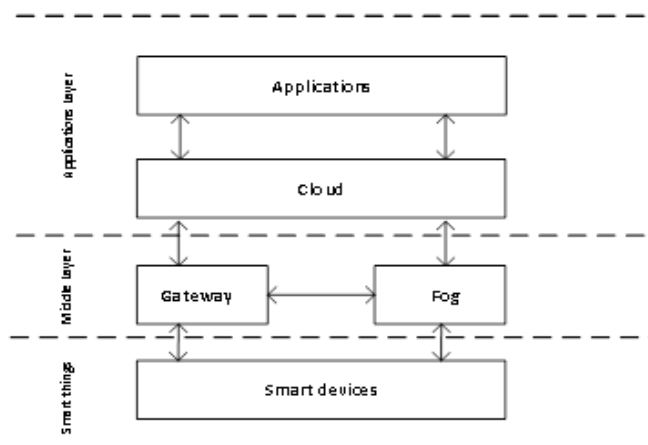

Рис. 1. Загальна архітектура системи

–Загальна архітектура системи

Згідно [6] система також розділена на туманні та хмарні обчислення для розвантаження системи і розподілу потоків даних.

В архітектурі пропонується використання стандартів IEEE 802.11, IEEE 802.15.1, IEEE 802.15.6 і 3G/4G для забезпечення зв'язку між рівнями.

Подібно до запропонованого в роботі [7], кожен елемент, наприклад IoT Gateway чи Fog Server або Cloud Server має набір адаптерів, які реалізують MQTT і REST через HTTP.

–Організація протоколів передачі даних

Кожен датчик IoT ідентифікується унікальним ідентифікатором. Повідомлення передаються через адаптери, як корисне навантаження обраного прикладного протоколу. Після чого додатки можуть отримувати дані.

2 Опис платформи

На рисунку 2 показані основні компоненти платформи: додатки, хмарний сервер, IoT-шлюз/туманний сервер та IoT-пристрої.

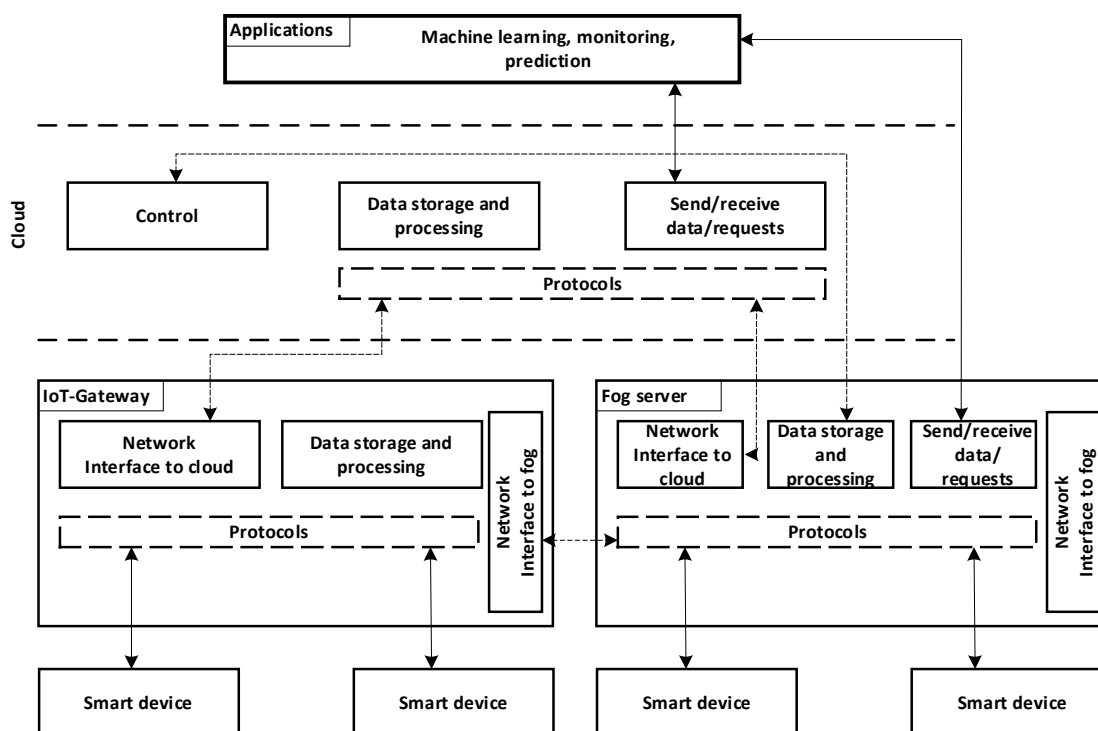

Рис. 2. Архітектура та компоненти платформи

На верхньому рівні є додатки, які обробляють зібрані дані про навколишнє середовище, застосовують інтелектуальний аналіз даних та інші методи роботи з великими даними, також використовують моделі машинного навчання або здійснюють моніторинг даних для підтримки прийняття рішень щодо функціонування розумного міста. Хмарний сервер надає функції платформи, необхідні для зберігання та обробки даних, щоб підтримувати дані, які використовуються додатками. Дані, що зберігаються в хмарі, надаються шлюзом IoT і сервером Fog Server, які потрібні для попередньої обробки даних та в якості ретранслятора даних між пристроями IoT і хмарою. Розумні пристрої вимірюють параметри навколишнього середовища і передають дані на шлюз або туманний сервер.

Всі компоненти системи призначені для збору та аналізу даних про безпеку, енергоспоживання, несправності та ін.

–Додатки

Додатки це по суті програмні або апаратні клієнти, які використовують платформу і можуть реалізовувати методи інтелектуального аналізу даних або моніторингу в режимі реального часу, запитуючи дані з хмарних і туманних серверів. Використання алгоритмів машинного навчання може бути використано для надання оцінки або прогнозу показника, що цікавить.

–Хмарний сервер

Хмарний сервер інтегрує різні компоненти системи. Його основні функції пов'язані з аналізом даних, і зі зберіганням та пересиланням даних між шлюзами, туманними серверами і додатками.

–Шлюз Інтернету речей

Шлюз надає інтерфейс для управління параметрами шлюзу, забезпечує пересилання даних між пристроями Інтернету речей.

–Туманний сервер

В туманному сервері також зберігаються та обробляються дані. Служби та протоколи мають ті ж самі функції як і компоненти хмарного сервера, але з відмінністю, що дані, які обробляються на туманному сервері, стосуються певного локального об'єкта, наприклад будинок, а не всього міста.

Висновок

У цій роботі була представлена архітектура платформи на основі Інтернету речей для Розумних міст, що використовує трирівневу архітектурі Інтернету речей і дозволяє збирати, зберігати і обробляти дані які надходять з міста або його певної території чи об'єктів, за допомогою Fog (для локальної обробки), а також на рівні міста за допомогою сервісів і ресурсів, які динамічно розгорнуті в хмарі.

Список використаних джерел:

1. Ray, P.P.: A survey on Internet of Things architectures. Journal of King Saud University Computer and Information Sciences 30(3), 291-319 (2018).
2. Sheng, Z., et al.: Recent advances in industrial wireless sensor networks toward efficient management in IoT. IEEE access 3(1), 622-637 (2015).
3. Datta SK, Bonnet C, Nikaein N. An IoT gateway centric architecture to provide novel M2M services. In: Internet of Things (WF-IoT), 2014 IEEE World Forum On IEEE; 2014:514-519. <https://doi.org/10.1109/WF-IoT.2014.6803221>.

4. Dutta J, Roy S. Iot-fog-cloud based architecture for smart city: prototype of a smart building. In: 7th International Conference on Cloud Computing, Data Science & Engineering-confluence; 2017:237-242. <https://doi.org/10.1109/CONFLUENCE.2017.7943156>.
5. Santos PM, Rodrigues JoaoGP, Cruz SB, et al. PortoLivingLab: An IoT-based sensing platform for smart cities. IEEE Int Things J. 2018;5 (2):523-532. <https://doi.org/10.1109/JIOT.2018.2791522>.
6. Howell S, Rezgui Y, Beach T. Integrating building and urban semantics to empower smart water solutions. Autom Construct. 2017;81: 434-448. <https://doi.org/10.1016/j.autcon.2017.02.004>.
7. Desai P, Sheth A, Anantharam P. Semantic gateway as a service architecture for IoT interoperability. In: 2015 IEEE International Conference on Mobile Services IEEE; 2015:313-319. <https://doi.org/10.1109/MobServ.2015.51>.

РОЗВИТОК ІГРОВОГО МЕТОДУ ВИВЧЕННЯ ІНТЕРФЕРОМЕТРІЇ З ДОПОМОГОЮ МОБІЛЬНОГО ЗАСТОСУНКУ

Назаркевич І.Б.

Аспірант

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Яцишин С.П.

Д-р. техн. наук, професор

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Анотація. Розвиток ігрового методу вивчення інтерферометричного обладнання завдяки мобільного застосунку сприяє освоєнню матеріалу. Розглядаються проблеми, пов'язані з вивченням цієї дисципліни: складність розуміння термінології, унікальність прикладної бази, та обмежена кількість студентів. Для вирішення цих проблем пропонується залучення ігрових методів навчання, що дозволяє зробити процес більш занурюючим та ефективним. Застосунок розроблено на базі платформи Unity.

Ключові слова: Інтерферометрія, Мобільний застосунок, Ігрові методи, Платформа Unity

Інтерференція відбувається, коли дві хвилі зівпадають таким чином, що взаємно посилюють або гасять одна іншу. Це явище є ключовим в інтерферометрії та формує визначальні підстави вимірювань високою точністю у технологіях Промисловості 4.0 [1-2]. Основна відмінність інтерферометрії від інших методів полягає в її високій чутливості та точності. Не дивлячись на величезний потенціал інтерферометрії, вивчення цього напрямку може бути викликом. Основний бар'єр полягає в складності термінології, математичних моделях та фізичних принципах, які лежать в основі явища інтерференції [3-4]. Студентам важко збагнути концепції, що стосуються хвильової природи світла, фазових зсувів та інших аспектів.

Існує потреба у сучасних методах навчання, які б могли доступним вивчення інтерферометрії для студентів різних рівнів підготовки. Це особливо актуально в умовах, коли традиційні методи навчання можуть не завжди бути ефективними в контексті глибокого розуміння та практичного застосування знань. В усіх цих контекстах розробка сучасних інструментів для навчання, таких як мобільні застосунки, може зіграти важливу роль у підготовці наступного покоління фахівців у галузі інтерферометрії. Вивчення та практичне застосування цього методу часто зустрічаються з рядом труднощів і обмежень.

Складність розуміння термінології: Інтерферометрія має свою специфічну термінологію, яка може бути незрозумілою для новачків. Такі поняття, як фазовий зсув, когерентність, інтерференційний патерн, можуть викликати замішання без належної підготовки.

Унікальність прикладної бази: Інтерферометричне обладнання, особливо те, що використовує лазерні технології, може бути дорогим та вимагає спеціальних умов для роботи. Це може обмежувати доступ до практичної підготовки, особливо для учбових закладів з обмеженими ресурсами.

Обмежена кількість студентів: Оскільки інтерферометрія є досить вузько спеціалізованою галуззю, не всі студенти можуть бачити в ній перспективу для своєї

кар'єри або наукових досліджень. Це може призвести до обмеженої кількості людей, які вивчають цей предмет.

Відсутність дидактичних матеріалів і недостатні практичні навички: Теоретична підготовка – лише одна частина вивчення інтерферометрії. Практичні навички, які здобуваються під час роботи з реальним обладнанням, є невід'ємною частиною навчального процесу. Однак доступ до такого обладнання може бути обмеженим.

Як функціонує інтерферометричне обладнання. Від чого залежить його точність? Які фактори можуть впливати на результати вимірювань? Відповіді на ці питання допоможуть студентам краще зрозуміти принципи роботи та взяти під контроль можливі джерела похибок.

•Залучення ігрових візуалізованих методів навчання

Сучасні педагогічні підходи вказують на ефективність ігрових методів навчання [5-6], які сприяють збільшенню мотивації студентів, підвищенню їхнього зацікавлення предметом та поглибленню розуміння матеріалу. Використання візуалізованих симуляцій інтерференційних явищ може значно полегшити процес засвоєння складних понять і закономірностей.

•Прикладний аспект інтерферометрії

Крім теоретичних аспектів, навчальний процес повинен зосереджуватися на практичних навичках, які студенти зможуть застосувати в реальних умовах. Зокрема, це стосується роботи з реальним обладнанням, проведення вимірювань, аналізу результатів та виявлення можливих причин відхилень.

Ігрові методи використовуються давно, набули популярності у сфері освіти через їх високу ефективність та здатність спонукати до активної участі. Основні позитивні сторони:

•Динаміка та мотивація

Основна перевага ігрових методів полягає у тому, що вони використовують динаміку і конкурентоспроможність для стимулювання інтересу до навчання. Ігри можуть включати елементи змагань, досягнень та нагород, які заохочують студентів активно брати участь та прагнути досягнення найкращих результатів.

•Візуалізація та досвід

Ігрові методи дозволяють візуалізувати складні концепції та процеси. Замість читання текстових пояснень студенти можуть спостерігати за діями в реальному часі, проводити експерименти та отримувати безпосередній досвід, що сприяє глибшому розумінню матеріалу.

•Адаптивність

Сучасні ігрові методи часто включають адаптивний підхід до навчання [6]. Це означає, що вони автоматично налаштовують рівень складності в залежності від поточних знань та навичок студента, допомагаючи йому зосередитися на тих аспектах, де він потребує найбільшої підтримки.

•Співпраця та взаємодія

Багато ігор навчального характеру зосереджені на груповій взаємодії та співпраці. Це дозволяє студентам навчитися працювати разом, обговорювати ідеї та приймати колективні рішення.

•Занурення

Завдяки ігровому дизайну та інтерактивності, студенти часто занурюються у навчальний процес, забуваючи про відхилення та дозволяючи собі зосередитися повністю на матеріалі.

На основі Duolingo, як програми для вивчення англійської мови [7], розроблено

власну програму для інтерферометрії так і вивчення метрології. Послідовність програми є наступною: а) у ній заходять, вибирають рівень, читають інформацію в книжках, і проводять сам тест, в якому наведено варіанти відповідей. За неправильну відповідь віднімаються бали.

Таким чином, застосування ігрових методів навчання у вивченні інтерферометрії є вельми ефективним, надаючи студентам змогу глибше розуміти і відчувати матеріал. Ігрова візуалізація, динамічні тести та інтерактивні завдання стають містком між теорією і практикою, дозволяючи зануритися в світ вимірювань і досліджень глибше. Інтеграція сучасних освітніх технологій у процес вивчення важливих наукових напрямків може слугувати ключем до підвищення ефективності навчання, стимулювання інтересу та розвитку наукової думки, а мобільні застосунки можуть стати незамінними у вивченні інших складних дисциплін, відкриваючи двері до нових методологій навчання та дослідницьких підходів.

Список використаних джерел:

1. A.Gilchrist, Industry 4.0. The Industrial Internet of Things, 2016 <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4842-2047-4>.
2. Cyber-Physical Systems and Metrology 4.0, Co-editors S.Yatsyshyn, B.Stadnyk, IFSA Publishing, 2021. https://books.google.com.ua/books/about/Cyber_Physical_Systems_and_Metrology_4_0.html?
3. M.Csele. Fundamentals of Light Sources and Lasers. Wiley. 2004, ISBN 0-471-47660-9. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/0471675210.fmatter>.
4. F.Millour, Interferometry Concepts, 2015, HAL Id: hal-01183452, <https://hal.science/hal-01183452>, Submit. 11 Aug 2015.
5. S.Ucus, Elementary School Teachers' Views on Game-based Learning as a Teaching Method, Procedia - Social and Behavioral Sciences 186, 2015, pp.401-409. <https://pdf.sciencedirectassets.com/277811/1->
6. S.Ennouamani, Z. Mahani, An overview of adaptive e-learning systems, Proc. 8th IEEE Internat. Conf. on Intel. Comp. & Inf. Systems (ICICIS 2017), 2017, pp.342-347. https://www.researchgate.net/profile/Soukaina-Ennouamani/publication/322586183_An_overview_of_adaptive_e-learning_systems/links/5a79962645851541_ce5ce990/An-overview-of-adaptive-e-learning-systems.pdf.
7. I.F.Harahap, Duolingo Application in English Teaching Practice: Teacher's Perception, Knowledge E, DOI: 10.18502/kss.v8i8.13289, <https://knepublishing.com/index.php/KnE-Social/article/view/13289/21470>.

СЕКЦІЯ XV. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

DOI 10.62731/mcnd-05.04.2024.001

ЦИФРОВІ ЗАМОВЛЯННЯ: ВІДЛУННЯ АНІМІСТИЧНОЇ МАГІЇ У ДІДЖИТАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Пономаренко Олександр Іванович

аспірант кафедри релігієзнавства

Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Панчук Ірина Іванівна

доктор філософських наук, доцент, завідувачка кафедри філософії

Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Замовляння є інтуїтивно зрозумілими будь-якому українцю. Ми всі приблизно уявляємо про які саме прояви магічного впливу та мислення йде мова за самою лише назвою явища. Їхня форма є близькою та самоочевидною переважній більшості українців, як носіїв культури глибоко вкорінених в анімістичній онтології, де живе й неживе, людське й нелюдське, конкретне й абстрактне запросто може виступати співрозмовником, на рівних із людиною засадах. І прояви цього світогляду ми можемо спостерігати не лише в сивій давнині, піснях чи приказках старшого покоління, а й у геті молодих людей, які росли та виховувалися, здавалося б, поза межами традиційного суспільства.

Не будемо тягнути й одразу наведемо кілька прикладів сучасних цифрових замовлянь, обґрунтувавши надану їм роль і приналежність до цього древнього жанру словесного фольклору трохи згодом:

1. *"Бан-бан, уйди в туман!!!"*
2. *"Бан, бан, перейди на росіян".*
3. *"Оххх, тіньовий бан, перейди на єнота".*
4. *"Комент комент коментниця, в чорнім бані бути не годиться".*

З цими простими й малопримітними, на перший погляд, коментарями автор тексту зіштовхнувся на сторінці "ukrainianmodernism" в Інстаграм (повторювані вислови від різних коментаторів упущено на користь різноманіття). 11 грудня 2023 року на сторінці з'явився допис, що стверджував – сторінку "накрило хвилею тіньових банів українських акаунтів"¹. На питання однієї з коментаторок, як довідатись, що сторінка знаходиться у такому бані, власник сторінки надав відповідь:

"...офіційно – ніяк. На то він і тіньовий. Зазвичай основний маркер – різке зниження охоплення сторінки".

Запам'ятавши ці дані, почнемо копати вглиб. Аби підтвердити основну тезу цього тексту, нам знадобиться чітке визначення. Видатний український фольклорист

¹ "Dmytro Soloviov", Instagram, 11 грудня 2023, <https://www.instagram.com/ukrainianmodernism/p/C0uFNnaNd2/?ref=ckx9fm7mtuq&hl=af>

і мовознавець Потебня О. О., ще у 1877 р. надав дивовижно місткий опис цього явища, що є куди зрозумілішим і самоочевиднішим за більшість подальших визначень. Згідно з його формулюванням, замовляння – це “словесний образ порівняння даного або умисно витвореного явища з побажанням, з метою викликати се друге”². Ми дійсно можемо спробувати звести замовляння до “архаїчного фольклорного жанру”, але подібне сприйняття може обмежити нас у дослідженні сучасних його проявів, наведених на початку. Тож, сфокусуємося на порівнянні з бажанням задля спричинення останнього.

Дехто може ствердити, що дати єдине визначення було би надмірним спрощенням, адже замовляння можна віднести більш як до однієї категорії. А проте, навіть згідно з відомим бібліографічним дороговказом пана Сумцова Н. Ф., сама можливість розподілу цього жанру на кілька підтипів не означає повну неможливість узагальнення їх до “замовлянь” у цілому:

“...разновидности заговоровъ тѣсно между собой переплетаются, потому мы не дѣлимъ матеріала по этимъ неустойчивымъ рубрикамъ”³.

Тож просто зауважимо, що під “замовляннями” маємо на увазі жанр у всіх його проявах, схилиючись до розгляду саме української специфіки.

У чому ж проявляється українська специфіка замовлянь? Коротко – у суб’єктності явищ, до яких іде звернення. Український традиційний світогляд переповнений анімістичним сприйняттям світу довкола людини. І, уникаючи вже затертого й надто широкого визначення анімізму, як “наділення неживих речей душею”, ми підемо стопами Едуарду Вівейруша де Кастро, заявивши, що анімізм проявляється у світогляді, соціальне поле якого не завершується на людях⁴. Тобто, соціальна взаємодія ідентична до міжлюдської можлива з нелюдьми: тваринами, предметами, явищами.

Порівняємо ж наведені на початку цитати з коментарів із вищесказаним. Персоналізоване, соціалізоване явище присутнє – це “тіньовий бан”. Його персоніфікація наступає, найімовірніше за все, внаслідок неможливості пізнати чіткі принципи функціонування, для звичайного користувача соцмережі. Це не категорія, позначка чи стан, який наклало керівництво мережі на цифрову особу (акаунт, сторінку тощо), а саме *явище*. Як і з хворобами у давні часи, посухою, з ним неможливо взаємодіяти прямими методами. А взаємодії це явище вимагає, адже загрожує не самому лише автору. Незрозуміле й загрозливе, воно “накриває хвилею” спільноту автора та його підписників, виражене у “українських акаунтах”.

Загалом, вся боротьба із “тіньовим баном” нагадує обрядодійство на кшталт спільного цифрового співу, або ж кличу – сотні людей в унісон пишуть коментарі, аби лишень “спричинити вплив” на алгоритми, про конкретний механізм дії яких можуть лише здогадуватися (інколи, навіть самі їхні автори). А конкретно згадані на початку вислови надають цьому дійству особливої вкоріненості в українській культурі.

Окрім відповідності цих коментарів до замовлянь за змістом і формою, можна звісно ж помітити, що це не випадковість, а наслідок перефразування популярних замовлянь, що запам’яталися людям від старших родичів. Однак, величезна кількість замовлянь, що їх знаходять і записують дослідники, є нічим іншим, як парафразом

² О. Потебня, *Малорусская народная песня, по списку XVI века* (Воронеж: типографія В. І. Ісаєва, 1877), 21, <https://archive.org/details/potebnia6/page/n23/mode/2up>

³ Н. Сумцов. *Заговоры: Библиографический указатель* (Харків, типографія К. Счасни., 1892), 2, <http://surl.li/sdsha>

⁴ Eduardo Viveiros de Castro, “Cosmological Deixis and Amerindian Perspectivism”, *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, Vol. 4, No. 3 (Sep., 1998): 469-488, <https://www.jstor.org/stable/3034157>

переданим їм родичами словесних формул-звернень, що впливають на конкретні сутності у конкретних обставинах. Ці тексти не зобов'язані бути осмисленими, адже половина смислів втрачається з часом, й існує суто в якості складника формули. Отже, ми справедливо можемо віднести дані коментарі до неозамовлянь, або ж принаймні проявів неофольклору.

Підсумовуючи, побачене дає причини стверджувати, що подальше ускладнення процесів соціальної взаємодії внаслідок технологічного прогресу, в тому числі через загальну потребу в складних системах (як от соціальні мережі) для конкретних типів соціалізації, може спричинити повернення до нормалізації проявів онтології анімістичного характеру в суспільстві: *звернень* до систем (як ото бан), *закликів* до груп що спричиняють непрямий вплив (як от адміністрація), *замовлянь* у цифровому просторі тощо. Чим більшої складності набуватимуть процеси, тим частіше вони будуть наділені статусом "явищ". А допоки вони є невіднятною частиною *соціальної* взаємодії – вони самі будуть ставати її суб'єктами. Принаймні у межах суспільств, у корінні культурі яких закладено анімістичну онтологію.

Список використаних джерел:

1. Потебня, Олександр. Малорусская народная песня, по списку XVI века. Воронеж: типографія В. І. Ісаєва, 1877. 21. Доступ отримано 13 березня 2023, <https://archive.org/details/potebnia6/page/n23/mode/2up>.
2. Сумцов, Микола. Заговори: Бібліографічний указатель. Харків: типографія К. Счасни, 1892. 2. Доступ отримано 14 березня 2023, <https://books.google.com.ua/books?id=WVh48YqgO78C&ots=QwNqkj8SwC&dq=%D0%A1%D1%83%D0%BC%D1%86%D0%BE%D0%B2%20%D0%9D.%20%D0%A4.%20%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8B&lr&hl=uk&pg=PP3#v=onepage&q=%D0%A1%D1%83%D0%BC%D1%86%D0%BE%D0%B2%20%D0%9D.%20%D0%A4.%20%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8B&f=false>.
3. "Dmytro Soloviov", Instagram, 11 грудня 2023. https://www.instagram.com/ukrainianmodernism/p/C0uFNnaNd2_/?ref=ckx9fm7mtuq&hl=af.
4. Viveiros de Castro, Eduardo. "Cosmological Deixis and Amerindian Perspectivism". The Journal of the Royal Anthropological Institute, Vol. 4, No. 3 (Sep., 1998): 469-488, <https://www.jstor.org/stable/3034157>.

СЕКЦІЯ XVI. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ОСНОВІ НАРОДНИХ ЦІННОСТЕЙ

Петренко Тетяна Євгенівна

здобувачка вищої освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії
*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна*

Спахі Крістіна Олексіївна

здобувачка вищої освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії
*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна*

Науковий керівник: Бакуменко Тетяна Костянтинівна

доктор філософії, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна*

В умовах сучасності в Україні посилюються вимоги до виховання й освіти молодого покоління. Однією із ключових завдань, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є культивування у дітей почуття любові до Вітчизни, поваги до сім'ї, традицій і звичаїв, мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших етносів, свідомого ставлення до себе, навколишнього середовища. Український народ завжди виступав як вихователь молодого покоління, а його виховання має сильний народний характер. Основним методом цього народного впливу виступають національні традиції. Народна мудрість, що пройняла віками, різноманітність форм і методів народного виховання, утворюють цінний фонд народної педагогіки, який є одним із складових колективного народного доробку.

Дитяча любов до батьківщини виникає з осмислення оточуючого середовища, яке складається з природних та соціальних складових. Малюк отримує враження та знання про світ навколо, включаючи близьких людей та свою малу Батьківщину, які залишають по собі незабутні спогади назавжди. Отже, наше переконання полягає в тому, що розвиток зацікавленості у власну країну, традиції, обряди, звичаї та народи сприяє формуванню свідомого громадянина, що поважно ставиться до духовних і матеріальних цінностей свого народу. Виховання слід розпочинати з ознайомлення дітей дошкільного віку з їх оточенням, з тих речей, які вони можуть побачити вдома (наприклад, вишите серветка, тканий килимок, предмети народного одягу, іграшки тощо), що викликають позитивні емоції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволяє зазначити, що над проблемою виховання дітей на основі народних традицій, звичаїв та обрядів

працювало багато дослідників, це зокрема праці, в яких розкрито особливості виховання дітей у традиційній українській сім'ї (О. Вишневецький, А. Даник, В. Пустовий); визначення педагогічного потенціалу українських народних традицій і обрядів у виховному процесі (К. Журба, О. Кузик, Г. Майборода, Т. Мацейків, М. Стельмахович); спільна діяльність батьків, дітей і педагогів у сюжетних діях календарно-обрядових свят (О. Воропай, Б. Грінченко, І. Огієнко, С. Русова).

Основу національних традицій нашого народу складають узагальнені якості ідеалу українця: людини лагідної і щирої, дотепної і жартівливої, талановитої і працьовитої, правдолюбивої і доброзичливої, витривалої і терпеливої, з її високою емоційністю, чутливістю та ліризмом, що виявляється, зокрема, в естетизмі українського народного життя, у звичаєвості та обрядовості, у прославленій пісенності, у своєрідному гуморі, в яскравості ужитково-прикладного мистецтва. Ці якості визначають особливості характеру, певне світобачення і життєдіяльність народу – «дух нації» або українську ментальність [2].

Основне завдання національно-культурних традицій у педагогіці полягає у передачі наступним поколінням найцінніших досягнень українського народу протягом усієї його історії. Виховання дітей дошкільного віку з використанням національно-культурних цінностей українського народу сприяє їхньому залученню до високих моральних, естетичних та культурних стандартів, а також сприяє усвідомленню та розвитку найкращих якостей духовності та психіки українського народу. Аналіз наукових джерел вказує на те, що національні почуття у дітей дошкільного віку не виникають самі по собі, вони формуються як результат усвідомленого впливу різноманітних факторів, таких як політика, мистецтво, суспільство, освітня діяльність закладів дошкільної освіти та родина. Цей віковий період характеризується особливо високою чутливістю до соціальних впливів. Діти дошкільного віку постійно візуалізують та усвідомлюють норми та цінності людського суспільства через свої спостереження, дослідження та наслідування дорослих, що робить цей віковий період найбільш придатним для їх загального розвитку та включення у культурні та національні прояви [1].

Нині, як ніколи, гостро набуло актуальності виховання громадянина-патріота, відповідального, відданого своїй країні. Цей аспект виховної роботи у практиці сучасних закладів дошкільної освіти представлено нормативними документами.

Так, у новій редакції Базового компонента дошкільної освіти, як у державному стандарті, зазначено, що старший дошкільник має орієнтуватися в тому, що рідна країна має свою територію, на якій проживають українці, що мають свою культуру, звичаї, мову, визначає ознайомлення дітей з поняттями «держава»; «народ»; «людство», з правами та обов'язками громадян України.

Керуючись новою редакцією Базового компонента дошкільної освіти, ми повинні знайти в кожній освітній лінії і сформулювати завдання з національно-патріотичного виховання дошкільників відповідно до змісту нової редакції Базового компонента дошкільної освіти

Отже, вироблені й успадковані українським народом на протязі віків, національні традиції виконують важливу роль у вихованні справжнього українця, починаючи з дошкільного віку. Використання їх в освітньому процесі закладу дошкільної освіти сприяє формуванню у дітей національної свідомості і почуття власної гідності, вихованню любові до рідного краю, родини, поваги до традицій, звичаїв, культурного спадку свого народу.

Список використаних джерел:

1. Грицик Л. Виховання дітей на традиціях рідного. Молодь і ринок. 2011. С. 137–140.
2. Туженкова Ю. Духовно-моральне виховання дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу: спеціаліз. журн. 2016. № 9. С. 31–36.
3. Газіна І. О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості. Педагогіка. 2015. №1. С. 8–10.
4. Леус І. М. Актуальність патріотичного виховання дітей дошкільного віку. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:693aEAg914sJ:static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/5290/423389/sitepage_18/files/aktualnist_patriotichnogo_v_nya.docx+&cd=8&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЗВО

Рідель Тетяна Миколаївна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов
Сумський національний аграрний університет, Україна

Говорячи про актуальність використання цифрових ресурсів у сучасному освітньому процесі в закладах вищої освіти, маємо зацентувати на важливості та необхідності впровадження технологій у вищу освіту, особливо в контексті вивчення іноземних мов. Необхідно відзначити, що вища освіта визнається основою професійного та особистісного розвитку студентів, а технології стають невід'ємною частиною цього розвитку. Крім того, використання цифрових ресурсів у вищій освіті має стратегічне значення, зокрема при навчанні іноземних мов, оскільки це покращує якість навчання та підготовку студентів до глобальної спільноти. Цифрові ресурси у вищій освіті не тільки сприяють покращенню засвоєння мови, але й створюють нові можливості для студентів взаємодіяти з мовним матеріалом, розвивати критичне мислення, комунікативні та інші навички, які є нагальними в сучасному світі. Крім того, важливо підкреслити, що цифрові ресурси можуть стати інструментом для глобального спілкування, співпраці та обміну ідеями в міжнародному вимірі, що відображає сучасні вимоги до вищої освіти у контексті глобалізації та міжкультурної взаємодії.

Цифрові ресурси як засіб стимулювання інтересу. Використання інтерактивних відео, віртуальних турів та інших онлайн-інструментів у закладах вищої освіти для вивчення іноземних мов має важливе значення для залучення студентів та створення мотивації. Сутність цього підходу полягає в використанні сучасних технологій з метою зробити процес вивчення більш захоплюючим, ефективним та цікавим. Інтерактивні відео та віртуальні тури можуть створювати реалістичні та захоплюючі сценарії, які привертають увагу студентів. Ці засоби можуть розповідати цікаві історії, демонструвати мовні ситуації та забезпечувати візуальність, що сприяє легшому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу. Інтерактивні відео дозволяють студентам взаємодіяти з контентом, вирішувати завдання, брати участь у віртуальних діалогах. Це стимулює активну діяльність, підвищує рівень залученості та розвиває навички мовлення. Віртуальні тури та інші онлайн-інструменти можуть занурити студентів у імерсійне мовне середовище, де вони можуть ефективно вивчати мову, оточені аутентичними ситуаціями, які сприяють кращому розумінню та адаптації. Застосування цих інтерактивних засобів дозволяє студентам розвивати різні мовні навички, такі як читання, аудіювання, письмо та усне мовлення, в контексті реальних ситуацій. За допомогою онлайн-інструментів можна створювати індивідуалізовані шляхи навчання, де студенти можуть вибирати завдання та рівень складності відповідно до своїх потреб та інтересів. Використання цих інтерактивних технологій у вищій освіті створює ефективне середовище для активного та цікавого вивчення іноземних мов, що сприяє підвищенню якості освіти та розвитку мовних компетенцій студентів.

Індивідуалізація навчання через цифрові платформи. Можливості персоналізації процесу вивчення іноземної мови за допомогою мобільних додатків та онлайн-курсів в закладах вищої освіти передбачають створення унікального та індивідуалізованого навчального середовища для кожного студента. Мобільні

додатки та онлайн-курси дозволяють студентам обирати та конфігурувати свій навчальний контент відповідно до індивідуальних потреб. Це дозволяє кожному студентові визначити свій власний шлях навчання, фокусуючись на тих аспектах мови, які вважає важливими або цікавими для себе. Студенти можуть обирати конкретні теми або тематичні напрямки, які відповідають їхнім інтересам чи майбутнім професійним потребам. Також, вони можуть регулювати рівень складності завдань, щоб відповідати своєму рівню знань та здібностей. Мобільні додатки і онлайн-курси дозволяють студентам встановлювати власний графік навчання. Це особливо важливо для тих, хто має зайнятий графік або велике навантаження в інших аспектах студентського життя. Студенти можуть вивчати мову в будь-який час і в будь-якому місці, що сприяє гнучкості та комфорту. Системи персоналізації можуть надавати студентам зворотний зв'язок щодо їхнього прогресу та рекомендації для подальших кроків. Це дозволяє ефективно вирішувати індивідуальні проблеми та недоліки. Можливість вибору тем та гнучкості у навчанні сприяє підвищенню мотивації студентів. Кожен студент відчуває власний контроль над процесом, що може позитивно впливати на його інтерес та завзятість. Використання мобільних додатків та онлайн-курсів з підтримкою персоналізації створює сприятливі умови для ефективного та індивідуалізованого вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти.

Використання соціальних мереж для практики мовлення. Участь у мовних спільнотах у соціальних мережах дозволяє створити віртуальне мовне середовище, де студенти можуть спілкуватися обраною іноземною мовою. Це робить процес вивчення більш реальним і практичним, допомагаючи студентам адаптувати свої навички до реальних комунікативних потреб. Соціальні мережі створюють можливості для взаємодії та спільної діяльності. Участь у мовних спільнотах може слугувати додатковим джерелом мотивації, оскільки студенти бачать справжні результати свого навчання в спілкуванні з іншими учасниками. Участь у мовних спільнотах дозволяє студентам зустрічати нові слова та вирази в контексті реальних обговорень. Це сприяє розширенню лексичного запасу та покращенню навичок вживання слів в реальних ситуаціях спілкування. Загальна ідея полягає в тому, що соціальні мережі та мовні спільноти можуть слугувати не тільки засобом практики, але й стимулювати активну участь студентів у вивченні іноземної мови, роблячи цей процес більш інтерактивним та особистим.

Ефективне використання мультимедійних засобів. Цей метод включає широкий спектр інтерактивних та візуальних ресурсів, які покращують якість занять і стимулюють активне засвоєння мови. Мультимедійні засоби, такі як відео, аудіо та ілюстрації, сприяють різноманітному поданню інформації, що полегшує сприйняття іноземної мови. Вони надають візуальну та слухову підтримку, що особливо корисно для візуальних та аудіальних типів навчання. Мультимедійні матеріали дозволяють створювати віртуальні мовні ситуації, які імітують реальні обставини спілкування. Це допомагає студентам адаптувати свої навички до різних контекстів та підвищує їхню готовність до реального спілкування іншою мовою. Мультимедійні ресурси можуть бути використані для створення інтерактивних завдань та вправ, що забезпечують залучення студентів у навчальний процес. Це може включати в себе вправи на вибір правильного відповіді, обговорення мовних тем у віртуальних групах тощо. Мультимедійні засоби можуть бути адаптовані до різних стилів навчання, задовольняючи візуальних, аудіальних та кінестетичних студентів. Вони дозволяють створювати різноманітні завдання, які задовольняють індивідуальні потреби. Використання мультимедійних засобів використовує потужні можливості сучасних

технологій, що стає додатковим стимулом для студентів та відображає сучасні підходи до навчання.

Оцінювання та звітність на цифрових платформах. Електронні тести дозволяють проводити оцінювання в електронній формі, що полегшує процес та сприяє швидкому зворотньому зв'язку. Студенти можуть проходити тести в онлайн-форматі, а результати автоматично вносяться в систему оцінювання. Платформи для електронного навчання дозволяють викладачам створювати електронні курси, завдання та тести. Студенти можуть виконувати завдання в електронній формі, а викладачі отримувати доступ до результатів та статистики прогресу. Електронні засоби дозволяють проводити оцінювання у реальному часі під час вивчення конкретного матеріалу. Це надає можливість викладачам швидко реагувати на розуміння або нерозуміння матеріалу студентами. Використання електронних засобів дозволяє забезпечити конфіденційність та об'єктивність оцінювання. Автоматизовані системи перевірки та визначення балів зменшують можливість суб'єктивної оцінки. Електронні засоби дозволяють збирати, аналізувати та представляти дані щодо успішності студентів. Це може бути використано для оцінки ефективності програм, визначення слабких місць та вдосконалення навчального процесу. Електронні оцінки та моніторинг прогресу дозволяють студентам та викладачам працювати в режимі онлайн, що надає гнучкість у часі та місці проведення оцінювань.

Висновки. Використання цифрових ресурсів значно поліпшує процес вивчення іноземної мови серед студентів. Використання цифрових ресурсів дозволяє персоналізувати процес вивчення. Студенти можуть самостійно обирати теми, темп та формат навчання, що сприяє ефективності та індивідуальному підходу до кожного студента. Цифрові ресурси роблять навчальний матеріал більш доступним для студентів. Вони можуть вивчати мову в будь-який час та будь-якому місці, що сприяє гнучкості та розширює можливості для тих, хто має зайнятий графік. Використання інтерактивних елементів, таких як віртуальні тури, відеоматеріали та онлайн-інструменти, сприяє активізації вивчення та підвищує інтерес студентів. Використання цифрових ресурсів дозволяє проводити ефективний моніторинг прогресу студентів та надання зворотного зв'язку. Викладачі можуть швидко виявляти проблемні моменти та надавати індивідуальну підтримку. Використання цифрових ресурсів сприяє глобальному зв'язку студентів та розширює можливості спілкування та обміну досвідом з представниками різних культур та регіонів. Крім того, цей метод ефективно спрощує та покращує процес вивчення іноземної мови, роблячи його доступнішим, інтерактивним та відповідним потребам сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Blake, R. J. (Ed.). (2016). Brave new digital classroom: Technology and foreign language learning.
2. Dudeney, G., Hockly, N., & Pegrum, M. (2013). Digital Literacies.
3. Hubbard, P. (2009). Teaching English as a Second Language with Digital Technology.
4. Stockwell, G. (Ed.). (2013). Computer-assisted language learning: Diversity in research and practice.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Перчик Мар'яна Володимирівна
магістрантка педагогічного факультету

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Паланиця Мирослава Ярославівна
спеціаліст вищої категорії, вчитель початкових класів,

Ямницький ліцей Ямницької сільської ради Івано-Франківської області, Україна

Анотація. У статті розкрито сучасні інтерактивні методи, які сприяють мотивації молодших школярів вивчати творчість Тараса Шевченка. Інтерактивні методи зручно використовувати для активізації колективної діяльності учнів; для вивчення школярами тих питань, що мають важливе значення; для знаходження розв'язання поставлених проблем; для створення можливостей виявлення нових оригінальних ідей.

Ключові слова: «інтерактивні методи», «Тарас Шевченко», «QR-коди», «Хмара слів», «Кубування», «Шість капелюхів», «Світове кафе», «Classtime».

ВСТУП

Постановка проблеми. Постать Тараса Шевченка вважають найбільш дослідженою в українському літературознавстві. Однак у трактуванні життя і творчості Кобзаря бачимо подекуди ще старі схеми, за якими не видно його душі. Давно доведено, що твори геніальних митців найчастіше ніколи не бувають вивчені до кінця. Так і з великим українським поетом: чим більше пізнаєш його життя, тим більше знаходиш незвіданого, тим більше його феномен становиться нерозкритим, а таємниці його поетичного слова - нерозгаданими. Не менш загадковим залишиться для нас і життя великого українського поета, його сила духу і стійкість характеру. Отже, найважливішим для вчителя початкових класів постає питання створення у свідомості молодших школярів цілісного і правдивого образу митця за допомогою інтерактивних методів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерактивні методи навчання почали впроваджувати в практику роботи закладів освіти ще в другій половині ХХ століття.

Дослідженню проблеми інтерактивних методів навчання значну увагу приділяли Л.Артемова, С.Гончаренко, А.Зязюн, О.Пометун та інші. Дослідження науковців доводять, що інтерактивне навчання дає змогу істотно збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття. Інтерактивні технології допоможуть учителеві зробити процес навчання цікавим, різноманітним, ефективним та демократичним [4].

Питання інтерактивних методів на уроках літературного читання порушують у своїх роботах Тетяна Качак, Лариса Круль, наголошуючи на тому, що така форма організації пізнавальної діяльності передбачає створення комфортних умов навчання, за яких учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Мета і завдання статті – розкрити зміст інтерактивних методів навчання під час вивчення творчості Тараса Шевченка.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи творчість Тараса Шевченка в початковій школі, вчителі намагаються застосувати найсучасніші методики, розробити оригінальні концепції, спонукати учнів до дискусії, до нового прочитання Шевченкових творів. Творчі вчителі докладають багато зусиль, щоб в уяві школярів постав живий, багатогранний образ митця, адже нещирість, нудні повчання знижують інтерес молодших школярів. Як подати цю стрижневу тему так, щоб сучасні українці з подивом і захопленням відкривали для себе геніальність унікального поета України? Безперечно, найефективнішим буде паралельне вивчення етапів життя і творчості Тараса Шевченка [3].

Незалежно від теми, урок читання слід розпочинати з вправ для розвитку навичок правильного, свідомого, виразного, в міру швидкого читання:

1) Гра «Яке слово зайве».

Яр, яма, ягода, яйце, груша.

Знак, їдальня, їзда, їжачиха, Йосип.

Люда, Оля, Галя, Тарас, Леся.

2) Чистомовка.

Ша-ша-ша — на луку стоїть лоша,
су-су-су — я водичку йому принесу,
ши-ши-ши — ти тварину не сміши,
ша-ша-ша — буде сміятися лоша.

3) Скоромовка.

Заіскрились в лузі роси,

заспівали в росах коси.

І синовкові не спиться,

коли в тата косовиця.

Однією з ефективних методик на уроці читання є створення QR-кодів та хмар слів. Наприклад, пояснення теми уроку, яка присвячена творчості Тараса Шевченка, можна починати з хмари слів. Побачивши цю хмаринку, діти одразу зрозуміють, про кого будемо говорити на уроці (рис. 1):

Рис. 1. Хмара слів, створена у програмі WordArt

Після опрацювання нового матеріалу та перегляду відео «Дитинство Тараса», дітям можна запропонувати закріпити знання на основі інтерактивного методу «Кубування». У класі вчитель об'єднує учнів у 6 груп. Після цього заходить у «гості» до кожної групи з кубиком і підкидає його. Таким чином, кожному випадає грань кубика із завданням.

1 грань – Куди йшла родина Шевченків?

2 грань – Як поведився лановий?

3 грань – Чому батько Тараса косив усю ніч?

4 грань – Знайдіть в тексті і підкресліть, які почуття охопили хлопчика після дій ланового?

5 грань – Зробіть висновок, яким було життя селян-кріпаків?

6 грань – Що робив Тарасик, коли лановий від'їхав?

Закріплення нового матеріалу передбачає і такий інтерактивний метод як «Six Thinking Hats» (Шість капелюхів мислення). За допомогою цього методу учні вчаться знаходити вихід з проблемної ситуації через виконання лише однієї розумової дії у певний час. При цьому кожній розумовій дії умовно відповідає якийсь колір капелюха мислення. Цей метод найбільш складний, оскільки потребує від вчителя проведення значної роботи щодо ознайомлення учнів із сутністю роботи в межах застосування кожного з цих капелюхів.

Так, білий капелюх передбачає включення мислення, яке спонукає до з'ясування інформаційних відомостей про об'єкт через його кількісні характеристики.

Мислення у жовтому капелюсі проводиться з позиції позитивних очікувань від наслідків рішення проблеми.

Чорний капелюх учень використовує тоді, коли проводить критичний аналіз об'єкта з позиції його недоліків (що може не спрацювати; яка небезпека може мати місце тощо).

Червоний капелюх використовується тоді, коли є потреба у вияві емоцій, почуттів та інтуїції. Це дозволяє регулювати емоційні прояви та зводити нанівець конфліктні ситуації, що мають місце у процесі колективного вирішення проблемних ситуацій (завдання) учнями.

Зелений капелюх спрямовує розумову діяльність тих, хто навчається, на зміни, які породжуватимуть щось принципово нове. Як слушно підкреслює сам Е. Боно: «Цей капелюх активізує творчий потенціал особистості».

Мислення у синьому капелюсі, на думку автора концепції латерального мислення, виступає у якості кучера, який править кінями і визначає, що і в якій послідовності повинно відбуватись у кожен одиницю часу [2].

Завдання для учнів «Six Thinking Hats»:

Білий капелюх – розкажіть кілька фактів про дитинство Тараса Григоровича Шевченка.

Жовтий капелюх – дослідження успіхів маленького Тарасика.

Чорний капелюх – негативні моменти з дитинства Тараса Шевченка.

Червоний капелюх – емоції, які викликає твір Дмитра Красицького «Дитинство Тараса».

Зелений капелюх – намалюйте себе в дитинстві.

Синій капелюх – зробіть підсумок.

Світове кафе (The World Cafe) – це інтерактивний метод, який використовують для роботи в малих групах. Він спрямований на обмін думками, ідеями й досвідом. Учасників потрібно розподілити на групи. Кожна група займає свій столик, обговорює проблему і після закінчення певного часу переходять до інших учасників, де проводять обговорення проблеми.

Такі раунди обговорень дають можливість обміну думками й розширюють та поглиблюють колективні знання. Метафоричне ототожнення всього світу з кафе підкреслює важливість мережі словесного обміну й особистих взаємин, які створюють умови для пізнання [2].

Щоб мотивувати учнів до навчання на уроках читання, варто використовувати такі ресурси як *WordWall*, *WordArt*, *LearningApps*, *Classtime*, *ThingLink*.

Wordwall - багатофункціональний інструмент для створення як інтерактивних, так і друкованих матеріалів. Сервіс пропонує багато шаблонів, за допомогою яких можна створити дидактичні ігри. Створивши ігрову вправу, надаємо посилання учням і ділимося з колегами в соцмережах. Такі вправи можна використовувати як тренажер при повторенні і як навчальні завдання на інтерактивній дошці (рис. 2) [1].

Рис. 2. Колесо фортуни, створене у програмі Wordwall

LearningApps – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи, ігри, завдання. Це можуть бути як індивідуальні, так і колективні, групові, парні завдання. Виконувати їх можна на комп'ютері, планшеті, інтерактивній дошці чи смартфоні (рис. 3) [6].

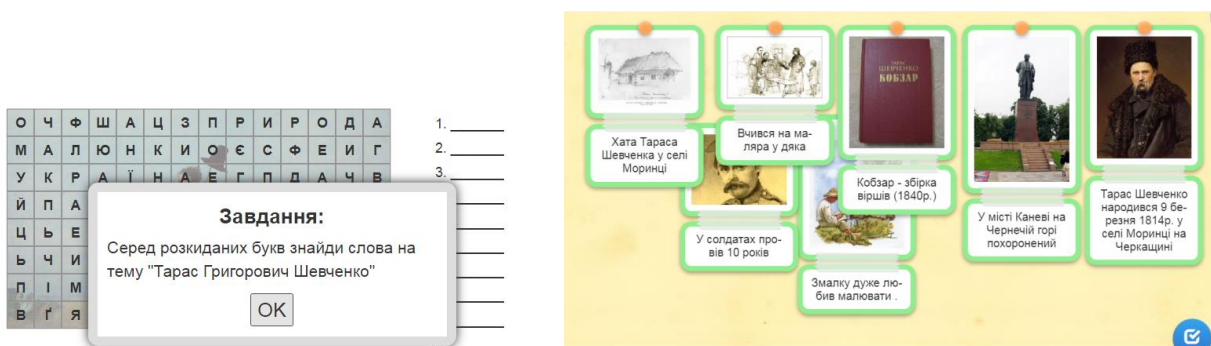

Рис. 3. Завдання, створені у програмі LearningApps

Classtime – це онлайн-ресурс, у якому вчителі можуть використовувати готові та створювати власні інтерактивні завдання, проводити контрольні, самостійні та домашні роботи, об'єднувати учнів у класи. Основні підходи, на яких базується онлайн-ресурс Classtime:

- **Компетентнісний.** Результатом навчання має бути не оцінка, а навички, які

отримає дитина.

• **Інтегрований.** Комплексне навчання та зв'язки між дисциплінами, які не пов'язані у звичному сенсі, дають змогу розширити картину світу та мислити глобально.

• **Особистісно орієнтований.** Забезпечує фокус на особистих потребах та особливостях дітей у навчанні. Кожна дитина — особистість, тому саме персоналізований підхід допоможе успішно засвоїти знання та опанувати навички.

• **Інноваційний та креативний.** Обидва ґрунтуються на розвитку мислення та вирішенні проблем з урахуванням змін у навколишньому світі та творчих здібностей.

Classtime дає змогу реалізувати будь-які з цих підходів, адже має в арсеналі функції, з якими легше здійснювати процес навчання, оцінювання, рефлексію та підтримку зв'язку між учнем і вчителем (рис. 4) [5].

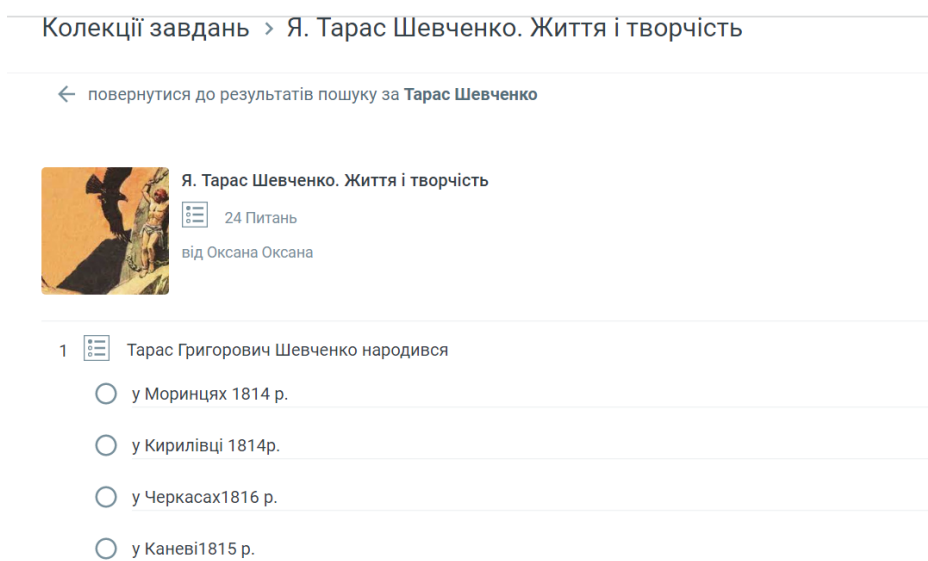

Рис. 4. Завдання, створені у програмі Classtime

Спосіб вивчення життєтворчості Тараса Шевченка за допомогою інтерактивних методів дає змогу створити учням конкретний результат. Завдяки таким видам та формам роботи, інтерактивним стратегіям школярі мають можливість проявити власні здібності та продемонструвати вміння незалежно від особистих якостей чи особливостей характеру. Таким чином формується особистість з критичним мисленням [3].

Висновки. Отже, використання сучасних інтерактивних методів – це один з основних аспектів на уроках читання в початковій школі. Саме інноваційні підходи сприяють популяризації високохудожнього таланту Кобзаря; залученню до читання; розвитку дослідницької діяльності молодших школярів; активізують пошукову та організаційно-творчу роботу.

Список використаних джерел:

1. Wordwall. URL: <https://koliganka.jimdofree.com/%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8/wordwall/>.
2. Башкір О., Каданер О. Інтерактивні методи формування soft skills майбутніх фахівців.

Наукові інновації та передові технології. 2022. №1 (3). С. 216-225.

3. Бойко Т., Жалко Т. Інноваційні підходи до вивчення життєтворчості Тараса Шевченка в системі літературної освіти. Педагогічний часопис Волині. 2018. №2 (9). С. 38-44.
4. Власій О., Дутка О., Стефанишин М. Інтерактивні технології як засіб підвищення ефективності навчання. Гірська школа Українських Карпат. 2020. №23. С. 128-133.
5. Гришук О. Комп'ютерні дидактичні ігри як один із елементів інформатизації освіти. Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару. 2021. С. 38-43.
6. Качак Т. Б. Цифрові інструменти літературної освіти майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. Том 86. № 6. С. 129 – 142.

ОБГОВОРЕННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛАРИНГЕАЛЬНОЇ МАСКИ AMBU AURAGAIN З ЛІКАРЯМИ ПРАКТИЧНОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Курсов Сергій Володимирович

д-р. мед. наук, професор кафедри медицини невідкладних
станів та медицини катастроф
Харківський національний медичний університет, Україна

Скоропліт Сергій Миколайович

асистент кафедри медицини невідкладних станів та медицини катастроф
Харківський національний медичний університет, Україна

Загуровський Володимир Михайлович

д-р. мед. наук, професор кафедри медицини невідкладних
станів та медицини катастроф
Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ. Ларингеальна маска Ambu AuraGain представляє надгортанний провідник повітря другої генерації. Для всіх цих девайсів характерним є наявність покращеного захисту від аспірації та можливість дренування стравоходу та шлунка. До аналогічних девайсів також відносять ларингеальні маски типів Proseal та Supreme, провідник повітря i-gel та сучасні комбіт'юби з подвійними роздувними манжетами. [1]. Технологія застосування ларингеальної маски Ambu AuraGain суттєво не відрізняється від застосування класичної ларингеальної маски, проте має певні особливості, через що представники фірми Ambu запатентували її в якості оригінального девайса для забезпечення прохідності дихальних шляхів. Тому особливості застосування провідника повітря Ambu AuraGain мають бути доведені до молодих фахівців з екстреної медичної допомоги (ЕМД), а ті, в свою чергу, мають отримати чітку уяву про те, для чого був розроблений зазначений девайс, і в яких умовах його найчастіше застосовують.

Мета роботи. Метою нашої роботи було докладне представлення для вітчизняних лікарів будови ларингеальної маски Ambu AuraGain з наступною розробкою представлення девайса та особливостей його використання на практичних заняттях у центрі симуляційного навчання.

Матеріали і методи. Для навчання використані фантоми Ambu різних розмірів (імітація голови і шиї дорослого пацієнта та дитини), набір надгортанних провідників повітря Ambu AuraGain, презентація слайдів на екрані за допомогою комп'ютера та мультимедійного проектора, мішок для імітування роздування легень, ручний дихальний апарат, шприц для роздування манжеток, назогастральні зонди діаметру 10FR, ендотрахеальні інтубаційні трубки типу Мерфі розмірів 4,5, 5,0, 6,0 з провідником.

Результати та обговорення. Загальний вид девайса Ambu AuraGain у двох проекціях представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Загальний вид ларингеальної маски Ambu AuraGain у двох проекціях

Особливості та переваги Ambu AuraGain полягають у наявності початкового анатомічного вигину девайса, який відповідає анатомії дихальних шляхів, а також можливість забезпечити високе ущільнення до анатомічних структур, що дозволяє створювати в порожнині провідника повітря, та, відповідно у дихальних шляхах тиск близько 40 см H₂O, і таким чином проводити ефективну примусову вентиляцію без значних втрат об'єму повітря через навколишній витік. Девайс забезпечений тонкою та м'якою роздувною манжетою для щільного прилягання до дихальних шляхів, інтегрованим дренажним каналом для простого розміщення гастрального зонда. Девайс має велику пласку задню пластину для стійкості утримання в дихальних шляхах після його встановлення. Дихальна трубка підходить для використання в якості каналу для сліпої інтубації трахеї або для введення фіброоптичного діагностичного обладнання. Також дихальна трубка укріплена на рівні різців для попередження здавлювання при укусі. Конструкція роздувальної манжети запобігає загинанню кінцевого відділу девайса. Девайс на дихальній трубці має навігаційні позначки для керування глибиною просування трубки з манжетою та маркування, що вказує на передбачувану глибину встановлення (рисунок 2).

Рис. 2. М'яка зона поглинання сили прикусу з корисними позначками та інформацією про розмір аксесуара. #4 – розмір девайса Ambu AuraGain. Max ETT 7.5 – максимальний розмір ендотрахеальної інтубаційної трубки, яку можна провести крізь ларингеальну маску. Max Gastric Tube 16FR – максимальний діаметр назогастрального зонда, який проходить через дренажний канал

Ларингеальні маски Ambu AuraGain виготовляють 8 розмірів. З них 4 розміри розраховані на застосування у дітей, та 4 – для використання у дорослих пацієнтів.

Розміри ларингеальних масок Ambu AuraGain маркуються наступним чином: №1, №1,5, №2 та №2,5 застосовуються для педіатричних пацієнтів, а №3, №4, №5 та №6 орієнтовані на дорослих. Характеристики ларингеальних масок Ambu AuraGain всіх розмірів докладно представлено в таблиці 1. Манжетки ларингеальних масок Ambu AuraGain всіх розмірів витримують створення тиску в 60 см водного стовпчика. Основна частина девайсів виготовлена з поліхлорвінілу. Конектор стандартного розміру 15 мм Ambu AuraGain виготовлений з поліциклогексилметилентерафталатгліколю (PCTG), який має підвищену міцність, ударну в'язкість і прозорість. Тільки клапан, який утримує повітря і тиск у манжеті виготовлений з зеленої силіконової гуми. Латекс і фталати не використані. Девайс Ambu AuraGain рекомендовано зберігати при температурі в межах 10-25°C.

Таблиця 1.

Основні характеристики ларингеальних масок Ambu AuraGain різних розмірів

Розмір маски	Діти				Дорослі			
	№1	№1,5	№2	№2,5	№3	№4	№5	№6
Маса хворого, кг	2-5	5-10	10-20	20-30	30-50	50-70	70-100	>100
Мах об'єм повітря манжетки, мл	4	7	10	14	20	30	40	50
Мах діаметр девайса, що проходить крізь трубку маски, мм	5	7	8,5	10	10,5	12	12,5	12,5
Маса девайса, г	15	18	26	41	45	64	87	89
Об'єм мертвого простору дих. трубки, мл	3,4 ±0,2	4,7 ±0,3	9,6 ±0,7	15,6 ±0,9	15,9 ±0,8	23,8 ±1,2	32,2 ±1,3	30,6 ±2,7
Мінімальна відстань між різцями для встановлення, мм	12	14	17	19	22	25	27	28
Довжина шляху повітря, см	9,4 ±0,6	11,0 ±0,7	12,7 ±0,8	15,0 ±0,9	15,6 ±0,9	17,5 ±1,1	19,0 ±1,1	19,0 ±1,1
Довжина дренажного (гастр. зонд) каналу, см	11,4 ±0,7	13,4 ±0,8	16,0 ±1,0	19,8 ±1,2	19,8 ±1,2	23,4 ±1,4	25,6 ±1,5	25,8 ±1,5
Мах інтубаційна трубка, Мерфі	3,5	4,0	5,0	5,5	6,5	7,5	8,0	8,0
Мах діаметр назогастрального зонда, мм	6FR 2,0	8FR 2,7	10FR 3,3	10FR 3,3	16FR 5,3	16FR 5,3	16FR 5,3	16FR 5,3

Технологія встановлення ларингеальної маски Ambu AuraGain не відрізняється від встановлення звичайних ларингеальних масок [3]. Для встановлення ларингеальної маски пацієнт має лежати на спині. Голову пацієнта слід розмістити рівно по повздовжній осі тіла. Під потилицю доцільно помістити м'який валик, товщиною не більше за 5 см. Голову пацієнта трохи закидають назад. Із порожнини рота видаляють знімні зубні протези. Порожнину рота оглядають та за потреби висушують марлевими серветками, використовують вакуумний відсмоктувач. Висушуванню порожнини рота сприяє дихання та допоміжна вентиляція 100% киснем. Застосовують аналгоседацію. Контролюють сатурацію периферичної артеріальної крові киснем та гемодинамічні показники на моніторі. При введенні ларингеальної маски руками відкривають рот пацієнта (манекена). Це, зазвичай, роблять одною рукою, а іншою – утримують ларингелальну маску. Ларингелальну маску тримають у місці з'єднання маски з дихальною трубкою. Ларингелальну маску вводять підтримуючи її контакт з твердим піднебінням, а потім спрямовують донизу – до глотки. В цей час рух маски спрямовується вказівним пальцем. Маску проводять вглиб глотки, доки не відчується опір. Належним чином введена ларингелальна маска має повністю знаходитись за язиком. Після цього за допомогою шприца роздувають манжету маски. Кількість повітря, яке має бути введено для роздування манжети, позначене на упаковці маски, або безпосередньо на ній.

Рис. 3. Схематичне зображення встановлення ларингеальної маски Ambu AuraGain [3]

Лікарям-інтернам та лікарям практичної охорони здоров'я на практичному занятті надавали змогу виконати на манекені маніпуляцію встановлення ларингеальних масок першої генерації, і одразу спробувати застосувати ларингеальну маску Ambu AuraGain. Всі лікарі впоралися з виконанням завдання з першого разу при використанні кожної з масок. При цьому 84% відмітили більшу відповідність та краще притискання манжети маски Ambu AuraGain до гортаноглотки манекена. 16% учасників не побачили істотної різниці. Проте всі 100% учасників констатували більшу легкість встановлення назогастрального зонда через дренажний канал ларингеальної маски Ambu AuraGain. Ручна вентиляція манекена за допомогою мішка Амбу з імітуванням роздування легень однозначно показала кращу ефективність штучної вентиляції через маску Ambu AuraGain.

У дослідженні Zaballo M. et al (2021) головною метою було оцінити продуктивність пристрою Ambu™ AuraGain™ шляхом визначення основних параметрів використання та ускладнень. До цього дослідження було включено 250 дорослих пацієнтів із фізичним статусом I-III за ASA в п'яти лікарнях Іспанії. Пацієнти отримували загальну анестезію з забезпеченням прохідності дихальних шляхів за допомогою надгортанних провідників повітря. Було проаналізовано первинний результат для 244 пацієнтів і отримано медіану значення орофарингеального тиску витoku в 32 см H₂O (IQR 28-36 см H₂O). Введення девайсів було досягнуто з першої спроби у 85% випадків і в цілому в 98% випадків за середній час 15 секунд (12-22,5). Вентиляція була ефективною у 97,2% втручань (95% ДІ 0,99-0,94) протягом всієї процедури. Введення шлункового зонда було легко виконано у 99,6% хворих, а голосові зв'язки були оглянуті за допомогою фібробронхоскопа у 96,3% випадків. Логістичний регресійний аналіз виявив використання розмірів, менших за рекомендовані, як фактор ризику для низького орофарингеального тиску витoku (< 25 см H₂O). Основним зафіксованим ускладненням була наявність крові під час вилучення девайсів (15%). Отже в сумнівних випадках доцільно вибирати девайс більшого розміру. Результати підтверджують, що використання маски Ambu AuraGain дозволяє надійно та ефективно керувати дихальними шляхами, досягаючи високого орофарингеального тиску витoku і низької частоти супутніх ускладнень,

встановлюючи його як корисну альтернативу в рутинних клінічних умовах анестезіологів. Ефективність масок Ambu AuraGain була однаковою в усіх п'яти центрах [4].

Індійські фахівці запропонували новий спосіб введення ларингеальної маски. Основна різниця полягає у захваті девайса, який роблять більш глибоким, і девайс спрямовують до входу до гортані за допомогою вказівного пальця, який при такому русі впирається у роздувну манжету (рис. 4). Ми не рекомендуємо таких маніпуляцій з девайсом нашим лікарям. Адже ми вважаємо таку маніпуляцію травматичною, і небезпечною для самого лікаря через високу вірогідність розриву рукавички з подальшою контамінацією.

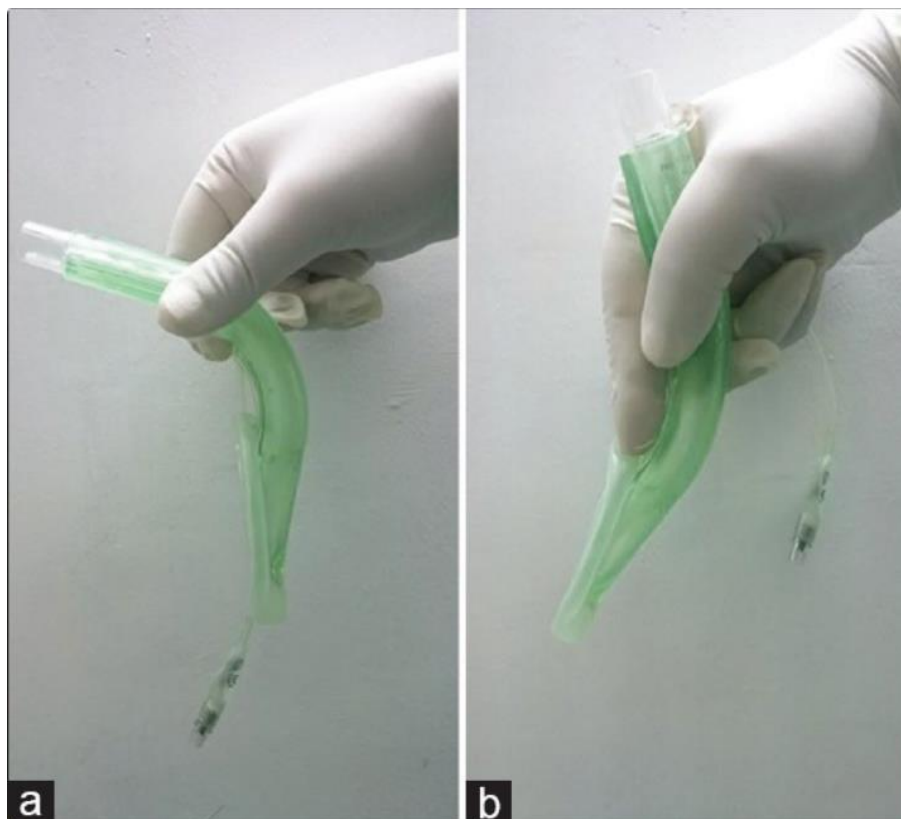

Рис. 4. Традиційний та модифікований захват ларингеальної маски [5]

Що стосується інтубації трахеї через ларингеальну маску Ambu AuraGain, то інтубації всліпу за допомогою цього девайса є достатньо успішними. Проте всі повідомлення належать анестезіологічним бригадам, які проводили маніпуляцію в плановому порядку. Ми вважаємо, що на дошпитальному етапі відсутні абсолютні показання для застосування саме такого порядку дій для забезпечення прохідності дихальних шляхів. В умовах стаціонару безперечно перевагу має ендотрахеальна інтубація без попередніх спроб використання надгортанних провідників повітря. Вона більш надійна та більш економічна. Проте можна зустріти цікаві результати порівняльних досліджень, у яких оцінювали комфортність інтубації трахеї через різні надгортанні провідники повітря. Результати показали, що ефективність інтубації всліпу через ларингеальну маску Ambu AuraGain виявилася меншою, ніж коли застосовувалися інші спеціальні девайси (ларингеальна маска Fastrach та провідник повітря air-Q™ [6, 7]. Ми надаємо можливість тим, хто навчається, зробити спроби інтубації трахеї всліпу через ларингеальну маску, проте не радимо застосовувати тикай метод забезпечення прохідності дихальних шляхів в умовах дошпитального

етапу. Ще одним з недоліків девайса Ambu AuraGain ми вважаємо його високу вартість, через що, в першу чергу, його використання ще не отримало широкого розповсюдження.

Заключення. Забезпечення прохідності дихальних шляхів за допомогою сучасних девайсів є обов'язковим компонентом якісного навчання лікарів ЕМД та анестезіологів. Викладачі мають представляти повноцінну інформацію про застосування таких нетипових сучасних девайсів для тих, хто навчається, і широко застосовувати у навчанні симуляційні технології.

Список використаних джерел:

1. OpenAirway (2023) Supraglottics. Supraglottic Airways: Classification, Generations & Concepts. OpenAirway. <https://openairway.org/airway-devices/supraglottics/>.
2. Ambu (2022) Ambu® AuraGain™ Disposable Laryngeal Mask. ambu.com Updated: 16:59 - CET 22.03.2024 <https://www.ambu.com/airway-management-and-anaesthesia/laryngeal-masks/product/ambu-auragain-disposable-laryngeal-mask>.
3. Ambu (2021) Ambu AuraGain -Disposable Laryngeal Mask. Airway Management and Anaesthesia. 23 Feb, 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=6NChgTeFGTE>.
4. Zaballos M., Escribá F., López S., Zaballos J., Montero J., Fernández I. & López A.M. (2021) A multicenter and observational study of the Ambu™ AuraGain™ laryngeal mask in adult patients. Rev Esp Anesthesiol Reanim. 68(2), 73 – 81. DOI: 10.1016/j.redar.2020.08.014.
5. Mishra S.K., Bidkar P.U., Elakkumanan L.B. & Parida S. (2017) A Modified Insertion Technique of Ambu AuraGain™ Laryngeal Airway, a Third-generation Supraglottic Airway to Reduce the Oral Mucosal Injury. Anesth Essays Res.11(2), 532 – 533. DOI: 10.4103/0259-1162.206277.
6. Correa T.L., Sastre J.A. & Garzon J.C. (2016) Blind tracheal intubation through 2 supraglottic devices: the Ambu AuraGain vs the LMA Fastrach. Emergencias. 28(2), 83 – 88. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29105428/>.
7. Sethi S., Maitra S., Saini S. & Samara T. (2017) Comparison of Ambu® AuraGain™ laryngeal mask and air-Q™ intubating laryngeal airway for blind tracheal intubation in adults: A randomized controlled trial. Egyptian Journal of Anaesthesia. 33, 137 – 140. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1016/j.egja.2017.03.002>.

СЕКЦІЯ XVII. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Купчик Яна Андріївна

здобувач ОС «магістр» психолого-природничого факультету,
спеціальність 053 «Психологія», V курс
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Безлюдна Валентина Іванівна

канд. пед. наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Постановка проблеми. Сучасні реалії воєнних дій на території України наклали значний відбиток на свідомість українського суспільства: змінили ментальність, ставлення до звичайних речей, завдали певного травматичного досвіду. Без сумніву, кожна людина, яка відчула на собі «що таке війна» потребує психологічної допомоги, однак найбільш вразливою категорією населення, яка не здатна себе захистити та попросити про допомогу є діти дошкільного віку. Оскільки саме такі події залишають глибокий слід на їх розвитку та можуть спричинити серйозні труднощі у процесі соціалізації.

Метою дослідження є вивчення психологічних особливостей соціалізації дітей дошкільного віку у воєнний період, а також виявлення можливих стратегій психологічної підтримки для їх адаптивного розвитку в умовах воєнного конфлікту.

Якщо говорити про дошкільний вік, то варто зауважити, що цей період характеризується новими соціальними умовами розвитку, в яких сфера взаємодії та спілкування дітей стає значно ширшою [1]. Зокрема, саме у дошкільному віці відбувається інтенсивний фізичний, емоційний, когнітивний та соціальний розвиток. Для кожної дитини він проходить індивідуально, залежно від генетичних особливостей, оточення і виховання. Чимале значення для цього розвитку відіграє соціалізація. Сутність цього процесу полягає в тому, що дитина вступає в певне соціальне середовище, адаптується до нього та навчається виконувати різні ролі чи функції, які повторюють за своїми попередниками окремі індивіди протягом всього свого розвитку [2].

Психологічні особливості соціалізації дошкільників включають в себе: формування відповідних соціальних навичок, становлення самоідентифікації, розвиток самостійності, появу особливого зв'язку з батьками та дорослими, усвідомлення моральних норм і цінностей [3]. Якщо оточення та атмосфера, де зростає дитина будуть сприятливими, то відповідно всі ці фактори успішно функціонуватимуть і в свою чергу сприятимуть ефективній соціалізації.

Однак, воєнні дії, що відбуваються нині на території України, створюють унікальні виклики та стресові ситуації для розвитку дітей, чим негативно впливають на їх безпосередню соціалізацію. Зрозуміло, що вплив воєнного конфлікту на рівень

соціалізації кожної дитини залежить від ряду індивідуальних факторів, таких як: тривалість конфлікту, ступінь насильства, підтримка спільнот, доступ до ресурсів, тощо.

У таких умовах важливо надавати різного роду підтримку дітям через психологічну допомогу, створення безпечного середовища й можливості для навчання. Важливо також зосередити увагу на відновленні стабільності, забезпеченні необхідних ресурсів для нормального фізичного та психологічного розвитку дітей в умовах воєнного конфлікту. Зокрема, варто забезпечити особливу підтримку від родини, педагогічних працівників та психологів, що є критично необхідними для подальшого психологічного розвитку цієї вразливої категорії суспільства.

Висновок. Дослідження даної теми підтверджує необхідність ретельного аналізу психологічних особливостей соціалізації дітей дошкільного віку. Оскільки такий аналіз сприятиме пошуку та формуванню методів, стратегій і шляхів психологічної підтримки, необхідної для соціального розвитку дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2008. 432 с.
2. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: монографія. Київ: Міленіум, 2008. 400 с.
3. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А. М. Богуш та ін.; ред. Н. В. Гавриш. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.

СЕКЦІЯ XVIII. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ПІДЛЕГЛИХ І КЕРІВНИКІВ В РІЗНИХ СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ

Літвак Аким Ізраїлович

Канд. мед. наук, доцент

Одеський міський Центр здоров'я, Україна

Процес взаємовідносин керівника і підлеглого, підлеглого і керівника – це спілкування двох людей і взаємний вплив один на одного у спільній роботі для досягнення єдиної мети організації. Американський дослідник Брюс Тулган вважає, що дослідження за дослідженням показують, що відносини співробітників із начальником представляють самий важливий фактор, що визначає здатність цих співробітників стабільно виконувати високоякісну роботу, переживати до неї позитивні емоції і заслужувати повагу до себе [6, с. 27]. А. А. Бодалев звертає нашу увагу, що дослідження "в управлінській сфері має бути орієнтоване на психологічне обґрунтування і розробку інструментування впливу керівника на підлеглих, що дають найбільший виробничий і виховний ефект в життя працюючого колективу" [1]. Професор А. В. Пригожин стверджує, що не буває керівників, якими не маніпулюють підлеглі. Відносини між керівництвом і підлеглими можуть бути самими різними, але характер відносин повинен встановлювати керівник, тільки він визначає межі дозволеного [3]. А. І. Літвак, підсумовуючи огляд різних джерел про підлеглих і начальників, зазначає, що взаємовідносини підлеглого і керівника – це важливі для кожного співробітника взаємини. Взаємовідносини керівника та підлеглого можуть підвищувати ефективність праці і досягнення результату, викликати задоволення від роботи, якщо ці відносини нормальні, дружні і спрямовані назустріч один одному, якщо вони засновані на підтримці і взаємній повазі. Важливим і дієвим засобом доброзичливих відносин підлеглого і керівника є горизонтальне лідерство підлеглого. Керівник і співробітники повинні бути орієнтовані на досягнення взаєморозуміння і доброзичливих відносин у трудовому колективі [2]. Актуальність проблеми взаємовідносин начальника і підлеглого легко підтверджує той факт, що в 2014 році наша держава посіла 130 місце із 144 країн у рейтингу глобальної конкурентоспроможності за показником якості державних інституцій. А без кваліфікованих, вмотивованих та об'єднаних навколо єдиної мети, чесних чиновників провести реформи в країні буде просто неможливо [4]. Підвищення ролі персоналу в управлінській діяльності обумовлює актуальність вивчення питань взаємодії підлеглих і керівника. Метою нашого дослідження стало визначення стану взаємовідносин між підлеглими і начальником в різних за спрямуванням організаціях із різними фахівцями.

До участі у дослідженні було залучено 80 осіб, які за фаховими характеристиками і системами управління були розподілені на три групи: державних службовців – 20 осіб (чоловіків – 11 і жінок – 9), які за посадою відповідали певній

категорії за класифікацією посад державних службовців і в більшості мали певний ранг, працювали в різних органах державної влади. Іншу групу утворили з керівників різного рівня управління в організаціях – 11 осіб (чоловіків – 8 і жінок – 3), що не відносяться до державної служби, а також групу медичних працівників – 49 осіб (чоловіків – 8 і жінок – 33), які склалися з лікарів (25) та медичних сестер (24) (таб. 1).

Таблиця 1.

Характеристика респондентів

Критерії	Число	Стать		Середній Вік	Середній трудовий стаж
		Ч.	Ж.		
Лікарі	25	8	17	39,5	18,1
Медичні сестри	24	-	24	52,5	31,4
Всі медпрацівники	49	8	41	46,5	24,8
Державні службовці	20	11	9	34,5	13,4
Керівники адміністратори	11	8	3	32,7	12,5

Щоб оцінити стан взаємовідносин між керівниками і підлеглими ми використали анкету «Перевірка ваших відносин із начальником», запропонованою Іриною Толмачовою [5]. Обрана анкета дозволила нам визначити проблеми у стосунках між підлеглим і його керівником, або продемонструвати досягнення і можливості у цій сфері. Анкета має тридцять стверджень, що стосуються взаємовідносин підлеглого і керівника. Респонденти мали визначитись чи є в їхньому реальному житті визначені в ствердженні стосунки в їхніх відносинах із своїм начальником. Якщо це має місце, то вони робили помітку перед відповідним ствердженням. Якщо не відповідає дійсності, респонденти таке ствердження пропускали і воно лишалося без позначки. Кожному відміченому ствердженню присвоювався один бал і визначається загальна сума балів, які оцінювались за п'яти рівнявою шкалою, запропонованою авторкою. Сума балів: □ 0-6. На жаль, ніхто не досконалий. □ 7-12. Вам є над чим працювати. □ 13-18. У вас добрі стосунки з керівником. □ 19-24. Це дуже добрі результат. □ 25-30. Вітаю! Ваші стосунки з начальником прекрасні!

При обробці отриманих даних нами було використано наступні методи: соціологічного опитування шляхом анкетування, аналітичний, структурно-логічний підхід, методи статистичної обробки отриманих даних шляхом розрахунку середніх величин, структурних показників, угруповання даних і графічний метод, а також метод порівняння.

Здійснений системний аналіз сучасної вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з питань взаємовідносин між начальником і підлеглим в різних системах управління. є мало дослідженим питанням.

Сучасний правовий інститут державної служби – це система правових норм, що регулюють відносини, які склалися в процесі організації самої державної служби, статусу державних службовців, гарантій і процедур його реалізації, а також механізму проходження державної служби. Державна служба — це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апарату щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Державна служба багато в чому реалізує волю держави, виражену у вирішеннях відповідних гілок влади, надає визначальну дію і впливає на діяльність і поведінку людей і соціальних груп за допомогою правових, організаційних і ідеологічних механізмів (авторитету, має рацію, переконання, сили). Основою такого управління виявляються методи соціального управління.

Керівник – це людина, яка направляє роботу інших і несе персональну відповідальність за її результати. Хороший керівник вносить порядок і послідовність у виконувану роботу. Свою взаємодію з підлеглими він будує більше на фактах і в рамках встановлених цілей. Керівник повинен знати, що думають і як сприймають це його підлеглі. Він повинен знати, чого хочуть і чого прагнуть його співробітники, як вони сприймають реалії їх трудового середовища. Ґрунтуючись на цих знаннях, керівник повинен прагнути задовольнити бажання та інтереси співробітників, дати кожному працівнику саме те, що для нього важливо, зблизити, якщо не об'єднати, цілі кожного працівника з цілями організації. Керівник повинен подбати про те, щоб у кожного працівника було все необхідне для виконання його роботи та досягнення ним результату в праці. Керівник повинен бути вдячний своїм працівникам за досягнуті результати праці і успіхи всієї організації. Він повинен щедро заохочувати і хвалити кожного і всіх разом, хто цього заслужив. Формами психологічного захисту керівника від маніпулювання іншими людьми і, в першу чергу, підлеглими, слід відзначити вироблені психологами наступні прийоми і засоби: відхід, вигнання, блокування, управління, замирення, ігнорування. Найважливіше завдання на рівні психічних процесів адресата є – не дозволити маніпулятору «натискати на кнопки». Зробити це можна як узагальненими універсальними прийомами, так і діями, спрямованими на блокування автоматичних реакцій, що становлять передавальні важелі маніпулятивної атаки. Існують дві форми впливу керівника найбільш визнані в експертному середовищі, які можуть спонукати підлеглого до активної співпраці, — переконання і участь. Сучасні керівники можуть стати більш успішними керівниками, якщо вони будуть удосконалювати свої навички в цих двох формах впливу.

Ефективне управління людськими ресурсами не можливо без застосування методів впливу керівника на персонал. Вплив – це поведінка людини, яка вносить зміни у поведінку, відношення, відчуття іншої людини. Проблема впливу керівника на персонал дуже важлива, так як управління – це взаємодія того, хто управляє з тим, ким керують. Страх, винагорода, традиція, авторитет, переконання та участь є інструментами управління, які керівник використовує для впливу на підлеглих, звертаючись до їхніх потреб.

Усі працівники організації, крім керівника, – його заступники, керівники нижчого рівня, рядові виконавці – є підлеглими, тобто особами, які перебувають у підпорядкуванні старшого за посадою. Фігура підлеглого характеризується службовою залежністю від керівника, функціональної вузькістю і однобічністю роботи, тісним зв'язком з первинним колективом, переважанням міжособистісних форм відносин при виконанні службових обов'язків, схильністю впливу з боку авторитетних колег.

Підлеглий будь-якого рангу і керівник утворюють в рамках організації найпростішу суспільну групу, в межах якої виникає взаємодія і взаємний вплив людей один на одного. Посада підлеглого характеризується службовою залежністю від керівника, функціональної вузькістю і однобічністю роботи, переважанням міжособистісних форм відносин при виконанні службових обов'язків. Погані взаємовідносини підлеглого і начальника, як стверджують наукові дослідження і спостереження, викликано, в першу чергу, поганим розумінням один одного і пов'язано із комунікативними проблемами обох осіб. Підлеглі можуть здійснювати приховане управління начальником за такими напрямками: нейтралізація його недоліків як керівника (недостатній професіоналізм, негативні риси характеру, прогалини в освіті, брак культури); досягнення особистої користі, ініціатора впливу не на шкоду роботі і керівнику; отримання особистої вигоди на шкоду роботі,

колегам, керівнику. Останній випадок називають маніпуляцією. Підлеглий, який діє подібним чином з власної волі, є маніпулятором.

Неправильно вважати, що вибудовав взаємовідносин це лише робота начальника, а підлеглий має займати в цьому питанні відсторонену позицію. Підлеглий має приймати у розбудові взаємовідносин із своїм начальником активну і дієву позицію. Він мусить намагатися поліпшити свої стосунки із керівником за рахунок більшої відкритості і довіри між підлеглим і начальником, проявляти ініціативу у роботі, що буде сприяти більш теплову і дружньому клімату у трудовому колективі і легшому досягненні результатів. Такі стосунки можуть бути досягнуті, коли учасники взаємовідносин у своїй поведінці і діях навчатися рухатись назустріч один одному, намагаючись надавати взаємну підтримку.

Дослідження взаємовідносин між підлеглими і начальниками в різних фахових групах – державних службовців, керівників і медичних працівників (лікарі і медичні сестри), як моделі середовища дії працівника, показало різний стан цих взаємовідносин в залежності від характеру професії групи. Але в усіх групах, незалежно від професії, цей стан був непоганим, не гірше добрих взаємовідносин за самооцінкою підлеглих. За отриманими нами даними державні службовці мають дуже добрі і прекрасні взаємовідносини із своїми безпосередніми начальниками. У групі керівників, не державних службовців, майже всі респонденти скупчилися на рівні дуже добрих відносин між підлеглим і начальником. Мається на увазі, що у кожного керівника є свій вищий начальник – керівник і відносини з ним складаються у наших респондентів дуже добрі. Лікарі і медичні сестри демонструють однакові характеристики взаємовідносин підлеглого і начальника, що розподілилися за трьома рівнями: добрі – дуже добрі – найкращі (таб. 2).

Таблиця 2.

Розподіл медичного персоналу за рівнем взаємовідносин між підлеглим і керівником

	13-18 балів		19-24 балів		25-30 балів	
	число	%	число	%	число	%
Лікарі	3	12,0	16	64,0	6	24,0
Медичні сестри	4	16,7	15	62,5	5	20,8
Разом	7	14,3	31	63,3	11	22,4

Серед лікарів взаємовідносини між начальником і підлеглим, за їхньою самооцінкою у соціологічному дослідженні, свідчать що майже кожен десятий, чи дев'ятий лікар (12%) має добрі взаємовідносини із своїм начальником. Але ці відносини можуть бути покращені, адже вони, ще не досягли максимально можливого стану. Дві третини лікарів (64%) мають дуже добрі стосунки і взаємовідносини із своїми начальниками. Але й вони, також можуть бути поліпшені за допомогою більшої відкритості, щирості і можливості відкритого взаємного обговорення існуючих проблем за для їх вирішення. Вироблення спільного розуміння і бачення цих проблем, як таких, що є передумовою і спільного вироблення шляхів і засобів їх подолання. Разом з тим кожен четвертий лікар (24%) має прекрасні взаємовідносини із своїм начальником і повне взаєморозуміння. Єдине, що за рекомендаціями фахівців можна ще зробити, щоб закріпити ці відносини, це разом із начальником розробити план майбутнього професіонального зростання лікаря.

Серед медичних сестер взаємовідносини підлеглий і начальник виглядають за даними соціологічного опитування майже однаково із лікарями. У всіх медичних сестер налагоджені добрі стосунки із їхніми начальниками, але за рівнем

досконалості цих взаємовідносин медсестер розподілилися за трьома рівнями: добрі – дуже добрі – найкращі. Кожен сьомий респондент (16,7%) серед медичних сестер має добрі стосунки із своїм начальником і в нього залишилися певні можливості для покращення цих взаємовідносин. Дві третини медичних сестер (62,5%), точно так само як у лікарів, мають дуже добрі стосунки із своїм безпосереднім начальником.

Дві третини як лікарів, так і медичних сестер відзначали дуже добрі взаємовідносини із своїми начальниками, що безумовно створює благотворні умови праці і викликає задоволення персоналу під час роботи.

Коли підлеглий бере на себе додаткову відповідальність і ініціативу, то він може принести вигоду як собі особисто у визнанні своїх заслуг, так і своєму шефу, якому він може допомогти у досягненні мети, а також і всій групі, всьому колективу співробітників шляхом створення доброзичливого клімату, прикладу взаємодопомоги і високої результативності колективної співпраці.

За результатами дослідження найкращі відносини між підлеглим і його начальником за самооцінкою підлеглих спостерігаються серед державних службовців, слідом за ними займають позиції група керівників і замикають цей ряд група медичних працівників (рис. 1).

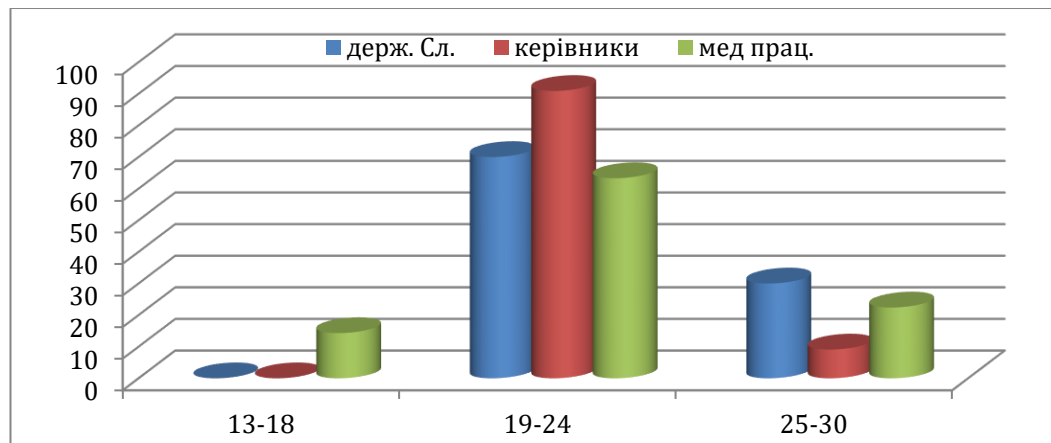

Рис. 1. Розподіл персоналу за рівнем взаємин «підлеглий-начальник» в різних групах, %

За даними опитування у багатьох респондентів із різних груп взаємовідносини із своїми начальниками можуть бути поліпшені за рахунок більшої відкритості, взяття на себе більшої відповідальності, допомоги підлеглих своїм керівникам, виявлення лідерських якостей і поведінки на своєму робочому місці, вертикальному лідерству по відношенню підлеглого до свого начальника. «Керівництво на верх» ґрунтується на двох базових навиках: керівництво очікуваннями начальника від діяльності підлеглого, а також розбудови певних дружніх взаємовідносин із вашим начальником і керівником.

Для налагоджування здорових відносин між підлеглим і начальником треба додержуватись керівникові наступного:

- Керівник повинен відноситися до всіх співробітників рівно і неупереджено, незалежно від симпатій чи антипатій.
- У разі виникнення питань та ініціатив, необхідно забезпечити вільний доступ до для обговорення будь-яких проблем і критики від керівництва.
- Керівник організації вправі самостійно приймати відповідальні рішення, вимагати їх виконання і делегувати свої обов'язки підлеглим.
- Якщо керівник бажає налагодити роботу співробітників, йому потрібно

постійно вимагати виконання актуальних поставлених завдань.

- Інше правило – це використання ненормативної лексики в присутності підлеглих.

- Наступне правило етикету для керівника – це непримиренність до лестоців і комплементів.

Таким чином, серед державних службовців, так і серед групи керівників не державних службовців, стосунки між підлеглим і начальником фокусуються, головним чином, на рівні дуже добрих відносин за обраною шкалою. Порівняння взаємовідносин між підлеглими і начальниками в різних фахових групах – державні службовці, керівники і медичні працівники, як моделі середовища, дії підлеглого працівника показало різний стан цих взаємовідносин в залежності від характеру професії групи. Але в усіх групах, незалежно від професії, цей стан був непоганим, не гірше добрих взаємовідносин і розподілявся за шкалою: добрі – дуже добрі – прекрасні взаємовідносини за самооцінкою самих підлеглих. Разом з тим у багатьох респондентів взаємовідносини із своїми начальниками можуть бути поліпшені за рахунок більшої відкритості, взяття на себе більшої відповідальності, допомоги підлеглих своїм керівникам, виявлення лідерських якостей і поведінки на своєму робочому місці, вертикальному лідерству по відношенню підлеглого до свого начальника.

Висновки

1. За отриманими нами даними державні службовці мають дуже добрі і прекрасні взаємовідносини із своїми безпосередніми керівниками.

2. У групі керівників майже всі респонденти скупчилися на рівні дуже добрих відносин між підлеглим і начальником.

3. Лікарі і медичні сестри демонструють однакові характеристики взаємовідносин підлеглого і начальника, що розподілилися за трьома рівнями: добрі – дуже добрі – прекрасні.

4. Дві третини як лікарів, так і медичних сестер відзначають дуже добрі взаємовідносини із своїми начальниками, що безумовно створює благотворні умови праці і викликає задоволення персоналу під час роботи, є подальшим стимулом для роботи.

5. У сукупності всіх відповідей респондентів в різних групах найкращі відносини між підлеглим і його начальником за самооцінкою підлеглих спостерігаються серед державних службовців, слідом за ними займає позиції група керівників і замикають цей рейтинг група медичних працівників.

Список використаних джерел:

1. Бодалев А.А., Руткевич Л.А. Как становятся великими или выдающимися. - М.: Квант, 1997.
2. Літвак А.І. Взаємовідносини підлеглого і керівника. // Новости медицины и фармации в Украине. 2016. № 6. (575). С. 20-21.
3. Пригожин А. И. Манипулирование руководителем. [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://www.econfin.ru/archives/6151>.
4. Пилипенко В. Новий закон про державну службу: диверсія, направлена на підлив української державності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://blogs.lb.ua/volodymyr_pylypenko/303561_noviy_zakon_pro_derzhavnu_sluzhbu.html.
5. Толмачева И. 14 правил руководства своим руководителем. Из-во: БХВ-Петербург. 2011. – 160 с.
6. Тулган Б. Управлять своим начальником – это нормально. Пошаговый план налаживания самых важных рабочих отношений. – М.: Манн, Иванов и Фарбер. 2015. – 224 с.

ВПЛИВ СПОСОБУ ЗНЕБОЛЕННЯ ПРИ ПЕРЕВ'ЯЗКАХ ВОГНЕПАЛЬНИХ РАН НА ТРИВАЛІСТЬ ПЕРЕБУВАННЯ В ГОСПІТАЛІ

Павлов Олексій Олександрович

здобувач вищої освіти 1-медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Мокрякова Марина Іванівна

Асистент кафедри гігієни та екології, відповідальна
за наукову роботу та діяльність гуртка
Харківський національний медичний університет, Україна

Актуальність. Тривалість перебування військовослужбовців на стаціонарному лікуванні є одним з факторів, що впливає на боєздатність Збройних Сил України чинити опір зухвалій агресії з боку росії. Визначення потенційних проблем, які необхідно врахувати при забезпеченні хірургічного лікування вогнепальних ран є частою проблемою з якою стикається медичний персонал, що надає цілодобову медичну допомогу [1]. Широке застосування процедурної седатії та аналгезії має на меті використання седативно – снодійного препарату короткої дії з анальгетиком або без нього для військовослужбовців, які проходять перев'язки, що провокують тривожність, та/або болючі процедури. Водночас, при таких маніпуляціях і процедурах, набуло поширення застосування місцевих анестетиків, яке має певні переваги порівняно з седативно – снодійними препаратами, що полягає в простоті застосування, доступності, адекватності аналгезії та подовженого часу післяопераційного знеболення [2, 5]. Приймаючи до уваги той факт, що клінічна ефективність, фінансова доцільність і безпека військовослужбовців мають поєднуватися, особливо при тривалих і травматичних хірургічних маніпуляціях, які є для організму чинником сильного стресу [3]. Питання підвищення якості організації знеболення є актуальним та зумовлює певні вимоги (безпечність і керованість анестезії, здатність військовослужбовців до швидкого відновлення дихання та свідомості, ранньої активізації та початку ентерального харчування, забезпечення комфорту, що передбачає відсутність болю, нудоти і блювання) [4]. Зрозуміло, що для практичної реалізації цих вимог велике значення має вибір способу знеболення. Дискусія щодо переваг чи недоліків давно триває, при цьому кожен із способів знеболення має як прихильників, так і опонентів. Тому порівняльна характеристика седативно – снодійних препаратів порівняно з дією місцевих анестетиків є актуальною задачею при лікуванні вогнепальних ран військовослужбовців.

Матеріали і методи дослідження. Проаналізовано 318 історій хвороби військовослужбовців військового госпіталю, які мали вогнепальні поранення з локалізацією в області грудної клітини по передній поверхні та по задній протягом 2023 року. Першу групу становили військовослужбовці яким було проведено перев'язки виключно з використанням седативно – снодійних препаратів (n=154) пропофол 4 – 12 мг/кг, фентаніл 2 - 8 мкг/кг. Другу групу (n=164) становили військовослужбовці яким було проведено перев'язки виключно з використанням місцевої анестезії лідокаїн 100 – 200 мг. Військовослужбовці були обох статей, віком 20–60 років, із фізичним станом I або II за ASA, зростом від 150 до 190 см, із вагою від 50 до 110 кг та індексом маси тіла від 18,5 до 40 кг/м². Серед показників, що підлягали

дослідженню під час перев'язок було використано візуальна аналогова шкала (ВАШ) болю, параметри знеболення (початок, тривалість блоку), після перев'язки дослідженню підлягало: рівень болю, початок активних рухів, кількість ліжко-днів, а також наявність ускладнень та побічних ефектів анестезії.

Таблиця 1.

Характеристика груп військовослужбовців, залучених у дослідження

Показник	Група 1 (n=154)	Група 2 (n=164)
Чоловіки/жінки	96/58	102/62
Вік, роки	48,7 ± 0,7	51,1 ± 1,1
Індекс маси тіла, кг/м ²	24,9 ± 2,2	24,5 ± 0,9
Тривалість перев'язок, хв	25,9 ± 1,2	22,8 ± 0,4
Доза фентанілу, мл	4,3 ± 0,4	0
Доза пропофолу, мл	86,6 ± 1,1	0
Доза лідокаїну, мл	0	18,4 ± 2,5
Тривалість пробудження, хв	11 ± 1,1	0
Початок активних рухів, хв	9,2 ± 0,4	0
Кількість ліжко-днів	5,2 ± 0,9	4,4 ± 0,5
ВАШ, балів	3,7 ± 0,6	6,4 ± 1,1
Параметри знеболення (початок), хв	2,3 ± 0,4	11,4 ± 1,3
Параметри знеболення (тривалість блоку), хв	1,5 ± 0,3	20,4 ± 0,7

Групи були порівнянними ($p > 0,05$) за віком, індексом маси тіла (таблиця 1) та тривалістю перев'язок.

Оцінка результатів дослідження визначалась шляхом порівняння тривалості пробудження, затратної кількості медичних препаратів, тривалості перебування в госпіталі. Ціни на препарати було визначено на сайті МОЗ: фентаніл упаковка 492.40 за упаковку в 10 ампул по 2 мл, відповідно 1 мл фентанілу має ціну 24.62 грн; упаковка пропофолу – 2131.6 грн 10 флаконів по 50 мл, відповідно 1 мл пропофолу мав ціну 4.226 та лідокаїну 20% упаковка в 10 ампул 48.7 грн по 2 мл мав ціну 2.43 грн за 1 мл.

Результати. Розрахунок вартості пропофолу: середня доза фентанілу становила 4,3 мл за тривалості перев'язок 25,9 хв, відповідно доза фентанілу за годину перв'зок становила $(4,3 / 25,9) \cdot 60 \text{ хв} = 9,96 \text{ мл}$. Та пропофолу, у відповідності до наведених розрахунків, становила $(86,6 / 25,9) \cdot 60 \text{ хв} = 200,6 \text{ мл}$. Таким чином, 1 година в групі 1 на перв'зках становила $9,96 \text{ мл} \cdot 24,62 \text{ грн} = 245,21 \text{ грн}$ при використанні фентанілу та $200,6 \text{ мл} \cdot 4,26 \text{ грн} = 854,5 \text{ грн}$ при використанні пропофолу, що загалом становило вартість однієї години при використанні седативно – снодійних препаратів $245,21 \text{ грн} + 854,5 \text{ грн} = 1099,71 \text{ грн}$. В 2 групі дослідження 1 година при перв'зках становила $42,6 \text{ мл} \cdot 2,43 \text{ грн} = 103,5 \text{ грн}$.

При розрахунку вартості години перев'язок не було враховано амортизацію медичного обладнання, моніторингу стану військовослужбовців та ціну кисневої підтримки.

Ускладнень та побічних ефектів знеболення в обох групах не зафіксовано.

Обговорення. Очевидною перевагою в групах порівняння було швидкість пробудження та початок активних рухів на користь групи 2. Водночас, на перевагу групи 1 свідчили показники вираженості больового синдрому – 3,7 балів за ВАШ та швидкість знеболення 2,3 хв. Однак, тривалість такого швидкого та якісного знеболення була короткою і становила лише 1,5 хв, що майже в 13 разів менше в порівнянні із групою 2. Виходячи з наведених даних не впливає взаємозв'язок між прискореною активністю військовослужбовців після проведених перев'язок і тривалістю лікування. Скоріш за все на показник тривалості лікування значний вплив має безпосередній перебіг ранового процесу, а не лише якість знеболення.

Висновки. Порівняльна характеристика седативно – снодійних препаратів порівняно з дією місцевих анестетиків не визначає очевидних переваг в групах порівняння. Значна дешевизна та прискорення рухової активності, що є характерною рисою при використанні місцевих анестетиків нівелює помітно виражений больовий синдром і повільний термін початку знеболення. Не співставно висока ціна седативно – снодійних препаратів та уповільнений термін відновлення після перев'язок сполучається із значно ліпшим рівнем знеболення та короткий термін від початку знеболення. Таким чином, загальним висновком можна вважати, що для кожного виду перев'язок при вогнепальних ранах на різних етапах перебігу ранового процесу доцільно підбирати індивідуальний спосіб знеболення. Там де потрібно коротке, швидке та глибоке знеболення доцільно використовувати седативно – снодійні препарати, а у випадках, де потрібне подовжене знеболення із швидкою активацією військовослужбовців доцільно використовувати місцеві анестетики.

Список використаних джерел:

1. Bach A., Böhrer H., Schmidt H. et al. Economic aspects of modern inhalation anesthetics with sevoflurane as an example // *Anaesthesia*. — 1997. — Vol. 46. — P. 21—28.
2. Eger E. I. Inhaled Anesthetics: Uptake and Distribution // *Miller's Anesthesia* / Ed. by R. D. Miller. — 7th ed. — Churchill Livingstone, 2009. — Vol. 1. — P. 539—560.
3. Heinke W., Koelsch S. The effects of anesthetics on brain activity and cognitive function // *Curr. Opin. Anaesthesiol.* — 2005. — Vol. 18 (6). — P. 625—631.
4. Kumar G., Stendall C., Mistry R. et al. A comparison of total intra- venous anaesthesia using propofol with sevoflurane or desflurane in ambulatory surgery: systematic review and meta-analysis // *Anaesthesia*. — 2014. — Vol. 69 (10). — P. 1138—1150.
5. Nho J. S., Lee S. Y., Kang J. M. et al. Effects of maintaining a remifentanyl infusion on therecovery profiles during emergence from anaesthesia and tracheal extubation // *Br. J. Anaesth.* — 2009. — Vol. 103 (6). — P. 817—821.

КОМБІНОВАНИЙ ЕФЕКТ РАННЬОЇ ДІЄТОЛОГІЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ ІЗ ЗАГОСТРЕННЯМ ХРОНІЧНОЇ ОБСТРУКТИВНОЇ ХВОРОБИ ЛЕГЕНЬ

Темнохуд Маргарита Миколаївна

студентка 6 курсу, І мед. ф-ту

Харківський національний медичний університет, Україна

Голозубова Олена Валеріївна

асистент кафедри загальної практики- сімейної медицини та внутрішніх хвороб

Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ: Хронічне обструктивне захворювання легень (ХОЗЛ) є поширеним станом, що характеризується стійкими респіраторними симптомами та обмеженням повітряного потоку. Він розвивається після тривалого впливу шкідливих речовин, таких як сигаретний дим, який викликає запалення дихальних шляхів і альвеол. Крім того, це пов'язано з такими системними симптомами, як недоїдання та дисфункція скелетних м'язів. Рівень поширеності та смертності від ХОЗЛ високий у всьому світі. У дослідженні Всесвітньої організації охорони здоров'я ХОЗЛ було визнано третьою причиною смерті.

При стабільному ХОЗЛ рекомендуються програми реабілітації (РП) на додаток до медикаментозної терапії інгаляційними бронходилататорами тривалої дії. Кілька високоякісних досліджень досліджували вплив реабілітації на ХОЗЛ, виявляючи такі результати, як зменшення кількості загострень і тривалості перебування в стаціонарі, збільшення сили скелетних м'язів, а також покращення толерантності до фізичних навантажень і якості життя. Пацієнти зі стабільним ХОЗЛ часто недоїдають. Порушення харчування пов'язане з емфізематозними змінами та обмеженням повітряного потоку. Останнім часом вплив дієтичних втручань на недоїдання у пацієнтів із ХОЗЛ був предметом занепокоєння, і повідомлялося про збільшення ваги, збільшення нежирної маси тіла, покращення якості життя, толерантності до фізичних навантажень, дихальної та м'язової сили. [1]

Матеріали та методи: Ми провели пошук на базах клінічних досліджень, та знайшли необхідні матеріали які були описані іншими авторами. Були включені пацієнти із загостренням ХОЗЛ. Протягом періоду дослідження пацієнти, які відмовилися брати участь у дослідженні, мали серйозні побічні ефекти, мали труднощі з пероральним прийомом протягом частини або всього періоду дослідження, мали короткий термін перебування в лікарні або були виписані протягом семи днів після початку реабілітації також були виключені. Учасники були розподілені у співвідношенні 1:1 до контрольної групи, яка отримувала ранню реабілітацію та лише звичайну дієту, та групу втручання, яка отримувала ранню терапію харчування одночасно з початком ранньої реабілітації. Пацієнти були ознайомлені з програмами ЛФК та дієтичного харчування. Проводилася оцінка стану після зміни харчування та м'язова сила протягом усього дослідження.[2]

Результати: Кілька досліджень повідомляли про короткочасний вплив ранніх програм реабілітації на загострення ХОЗЛ і фізичну функцію. Однак пацієнти на ранній стадії загострення ХОЗЛ чутливі до недоїдання через дисбаланс доставки

енергії. Ми припустили, що рання нутритивна терапія в поєднанні з програмою реабілітації призведе до більшого функціонального покращення у пацієнтів із загостренням ХОЗЛ. Отримане покращення м'язової сили було значно більшим у групі дієтологічної терапії.[3] Дослідження показало, що втручання було безпечним, без серйозних побічних ефектів; однак виключення пацієнтів із тяжкою нирковою дисфункцією або погано контрольованим діабетом могло сприяти цьому результату. У цьому дослідженні лише один пацієнт мав ІМТ 25 або вище. Ретельний відбір пацієнтів важливий для клінічної реалізації результатів нашого дослідження. Порівняння споживання харчових продуктів між групами показало значно вищі споживання енергії та білка в групі втручання. Зміна сили квадрицепса, продемонстрував значно більше покращення в групі втручання, підтверджуючи нашу гіпотезу. Однак, щодо зв'язку між станом харчування та покращеною фізичною функцією, попередні дослідження показали, що споживання білка може бути більш ефективним у пацієнтів з ХОЗЛ та дефіцитом білка. У даному дослідженні ми виявили, що поєднання харчової терапії та програми реабілітації позитивно вплинуло на численні фізичні функції, покращивши м'язову силу. Ми також вважаємо, що покращення показників м'язової сили і швидкості ходи є важливими результатами, оскільки погіршення цих параметрів пов'язане з несприятливими наслідками, такими як ризик функціональної непрацездатності, повторної госпіталізації та смерті. [4]

Висновки: проаналізувавши обране дослідження ми можемо з впевненістю сказати що комбінація ранньої дієтологічної терапії під контролем програми реабілітації та м'язової сили у пацієнтів із загостренням ХОЗЛ призвела до більшого покращення сили чотириголового м'яза та підтримки складу тіла, включаючи м'язову масу. Це свідчить про те, що харчова терапія, яка містить багато білків, особливо білків, є безпечним та ефективним втручанням для пацієнтів із загостреннями ХОЗЛ.

Список використаних джерел:

1. Челлі Б., Фаббрі Л., Крінер Г., Мартінес Ф. Дж., Манніно Д., Фогельмейєр К., де Ока М. М., Папі А., Сін Д. Д., Хан М. К. Та ін. Визначення та номенклатура хронічного обструктивного захворювання легень: час для його перегляду. *Am. Ж. Респір. Крит. Care Med.* 2022.
2. Всесвітня організація охорони здоров'я 10 найпопулярніших причин смерті. [(переглянуто 6 квітня 2021 р.)]; 2020.
3. Олівейра А., Ребелу П., Пайшао К., Хакоме К., Круз Дж., Мартінс В., Сімао П., Брукс Д., Маркес А. Мінімальна клінічно важлива різниця для сили чотириголового м'яза у людей з ХОЗЛ наступне Легенева реабілітація. *ХОЗЛ.* 2021 рік.
4. Zhang D., Zhang H., Li X., Lei S., Wang L., Guo W., Li J. Програми легеневої реабілітації протягом трьох днів після госпіталізації з приводу гострого загострення хронічного обструктивного захворювання легень: систематичний огляд і мета-аналіз. *Міжн. J. Хронічна обстр. Pulm. Дис.* 2021 рік.

ПРОФІЛАКТИКА ОНІХОМІКОЗУ ТА ДЕРМАТОФІТІЇ СЕРЕД МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Мухачова Вероніка Денисівна

здобувач вищої освіти 3-го медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Попович Ірина Вікторівна

здобувач вищої освіти 3-го медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Поваляєв Вадим Вячеславович

здобувач вищої освіти 3-го медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник Мокрякова Марина Іванівна

асистент кафедри гігієни та екології №1
Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ. Оніхомікоз є найпоширенішим захворюванням нігтів, яке спостерігається в клінічній практиці, і воно може мати значний вплив на якість життя пацієнтів. Дерматофітія розповсюджена серед населення, через недотримання гігієнічних норм, які попереджують зараження грибком, та через необізнаність жителів, які часто перебувають в зонах ризику. Розуміння факторів ризику оніхомікозу може допомогти розробити рекомендації щодо скринінгу та лікування для популяцій, які більш сприйнятливі до цієї інфекції.

Актуальність. Мікози, зокрема грибкові інфекції шкіри та нігтів, є досить поширеними в умовах сучасного життя, особливо серед молоді, яка активно взаємодіє в громадських місцях. Сучасні тренди, такі як активний спосіб життя, відвідування фітнес-центрів, басейнів і громадських місць, збільшують ризик зараження мікозами. Збільшення мобільності та глобалізація сприяють швидкому поширенню інфекційних агентів, включаючи грибки, серед різних націй та регіонів. Молодь наразі слідує за модними тенденціями, і це може впливати на вибір взуття та одягу, що може збільшити вразливість до грибкових інфекцій.

Мета роботи. Нашою метою є заклик до регулярного вивчення стану шкіри і вчасного виявлення будь-яких змін, що можуть свідчити про розвиток мікозів. Також підкреслення важливості вчасного звертання до фахівця при будь-яких підозрах на мікози для точної діагностики та лікування було однією з задач, але найголовніше – створення свідомого підходу молоді до профілактики мікозів, щоб уникнути зараження, підтримати здоров'я шкіри та нігтів, і підвищити загальний рівень гігієнічної свідомості в умовах сучасного життя.

Методи дослідження. Щоб розібратися в цьому питанні, ми вирішили використати метод анкетування, створивши Google-форму, яка є найбільш зручним інструментом для нашої мети. Для дослідження даної мети було опитано та проанкетовано 81 людина різного віку, найбільшу кількість відповідей ми отримали з наступних вікових категорій: 19-21 рік – 49,4%, 16-18 років – 43,2%.

Результати опитування. Серед опитаних людей найбільша кількість, а саме 93,8% використовують капці при поході у спільний душ чи подібні місця, а 6,2% - ні.

Респонденти на питання «Чи вдягали Ви чуже взуття?» відповіли «так» 65,4%, та останні 34,6% обрали «ні». 55,6% проанкетованих «доношували» взуття після своїх родичів/купляли взуття в секонд-хенді (з них 14 осіб – не обробляли взуття після попереднього власника, 16 – обробляли поверхнево та 7 людей – обробляли повністю, належним чином), 44,4% - не мали такого досвіду. Серед опитаних 49,4% представників молоді здебільшого носять взуття з гарним провітрюванням/тканини, що забезпечує гарне провітрювання, 50,6% - не надають цьому великого значення. Відповідаючи на питання «Наскільки довго Ви носите взуття не знімаючи його протягом доби?» учасники обрали наступні варіанти: 21% - 1-3 години, 50,6% - 4-6 годин, 25,9% - 7-10 годин та 2,5% перебувають у взутті більше ніж 11 годин на день. 72,8% проанкетованих нами людей не роблять педикюр у салонах, а 27,2% - роблять це кожні 1-2 місяці. З останніх: 63% вважають обов'язковим прослідкувати за тим, чи обробляють майстри свої інструменти належним чином, 18,5% звертають увагу тільки коли приходять до нового майстра та 18,5% - зовсім не пильнують за цим. На питання «Чи відповідає Ваше взуття розміру вашої ноги?» респонденти відповіли наступним чином: варіант «Так, мені комфортно носити все моє взуття» обрали 69,1%, а опцію «Здебільшого так, проте деяке моє взуття не відповідає повністю» - наступні 30,9%. 64,2% людей відмітили позитивну відповідь на питання «Колись Ви купляли чи носили взуття не свого розміру (наприклад, «на виріст» в дитинстві)?», інші 35,8% не стикалися з цим раніше. На основі своїх відповідей на вище задані запитання 2,5% респондентів стикалися з дерматофітією та оніхомікозами разом, 9,9% - тільки з оніхомікозом, 2,5% - тільки з дерматофітією та 85,2% - не мали проблем з цими захворюваннями. З відповідей про те, що вони мали нездужання стоп та нігтів, у 43,8% лікування повністю допомогло, 25% лікування допомогло, проте час від часу проблема повертається, та 31,3% ніякий вид допомоги не зміг сприятивилікуванню.

Висновки. Результати дослідження показали, що доволі велика частина опитуваних не дотримується гігієнічних норм щодо правильного використання, носіння взуття та не обізнана щодо належного поводження із чужим та придбаним в секондхенді взуттям. Також більша частина респондентів, які хворіли на досліджувані захворювання, досі не змогли повністювилікуватися. Отже, можна зробити висновок, що необхідно проводити просвітницьку діяльність щодо профілактики оніхомікозу, дерматофітії, гігієнічних норм, що забезпечують правильне використання та догляд за взуттям.

СЕКЦІЯ ХІХ. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ ЯК ЧИННИК ПОСИЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ПРИСУТНОСТІ УКРАЇНИ У СВІТІ

Комарніцька Олеся Василівна

здобувач PhD

Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Питаннями підтримки проєктів у сфері культури, що реалізуються за кордоном, займається ряд українських державних і недержавних інституцій. Безпосередньо цій меті – представленню української культури в світі та формуванню позитивного іміджу України за кордоном – підпорядкована діяльність Українського інституту Міністерства закордонних справ України. Як зазначається на сайті Українського інституту (<https://ui.org.ua/mission/>), «програми Інституту зміцнюють роль України у міжнародному культурному діалозі та обміні, забезпечують сталу присутність України на ключових культурних, наукових, освітніх і політичних майданчиках світу; <...> розширення поля використання української мови у світі».

Зокрема, довгострокову програму створення україномовних аудіогідів у провідних музеях світу Український інститут започаткував уже через рік після свого створення, у 2018 році. Станом на 2019 рік було створено та запропоновано україномовні аудіогіди у чотирьох музеях Європи: у Віденській галереї «Бельведер» в Австрії, а також у трьох музеях Польщі – музеї польських євреїв POLIN, «Королівському замку у Варшаві» та «Королівському замку на Вавелі» [4, с. 62]. Того ж року Український інститут реалізував 84 проєкти у 12 країнах світу [4, с. 8]. Наймасштабніша репрезентація України відбулася з нагоди Двостороннього року культури Україна-Австрія 2019, в рамках якої Інститут реалізував 39 заходів і проєктів у 5-ти містах Австрії [4, с. 6]. Зокрема, на початку жовтня 2019 року у найбільшому музейному комплексі Відня – Музейному кварталі – відбувся фестиваль електронної музики і візуального мистецтва просто неба «Українська ніч», який відвідали понад 2 тис. осіб. Це мультидисциплінарний проєкт, який також включав денну інтерактивну програму з VR-турами, показами відео від Ukraïner про міста та ландшафти України, музичними концертами [4, с. 42]. Також у межах підготовки «Української ночі» з метою ознайомлення з ландшафтами і карєвидами міст України було реалізовано проєкт «Ukrainian Bike Ride 360o: перша віртуальна велопрогулянка» [4, с. 42–43]. Для нього креативна компанія MOON Studio створила імерсивну віртуальну велопрогулянку вулицями Києва, Львова та Харкова. Цей проєкт – показовий приклад того, як сучасні технології дають можливість інноваційно працювати з об'єктами культурної спадщини.

У зв'язку з пандемією COVID-19 більшість заходів і проєктів у 2020 році було перенесено онлайн. У цей період Український інститут ініціював комплексний проєкт з вивчення сприйняття України та української культури за кордоном у ряді країн, визначених у Стратегії Українського інституту на 2020–2024 рр. як пріоритетні та

важливі, зокрема – «Сприйняття України у США» (вересень – грудень 2020 року) [6], а також в Туреччині, Японії та ряді європейських країн: Великій Британії, Франції, Німеччині, Угорщині, Польщі.

Інша довгострокова програма Українського інституту з підтримки виставкових проєктів за кордоном «Visualise» (<https://ui.org.ua/sectors/visualise-programme-2/>). У 2022 році відбувся вже третій мистецького конкурс проєкту «Visualise», а в грудні в Берліні відкрився виставковий проєкт переможця: «Ти знаєш, що ти – людина / You Know that You are a Human». Виставка стала спільним проєктом українських та німецьких митців і кураторів, який розповідає про 50 років української фотографії через різні жанри, школи та творчі підходи [5, с. 69].

Особливого значення набули проєкти Українського інституту за кордоном під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну з 2022 року. Попри надважкі умови війни, Інституту вдалося реалізувати ряд успішних проєктів, зокрема у перший рік повномасштабної війни Інститутом, згідно із звітом за 2022 рік, було реалізовано: Серія онлайн-заходів «Діалоги про війну» (протягом 2022 року відбулося 32 епізоди цієї серії); «Місяць культурної дипломатії» – #UkraineEverywhere, під таким гаслом стартувала інформаційна кампанія, спрямована на оновлення та створення нових статей про Україну та українську культуру українською та іншими мовами у Вікіпедії [5, с. 97].

2022 рік – рік найбільших викликів – став водночас роком єднання та співпраці. Український інститут спільно з Британською Радою започаткували і втілили «Сезон культури Велика Британія/Україна» (ukuaseason.org) – «розмаїту програму мистецьких резиденцій, дискусій, форумів, кінопоказів, музичних і літературних подій, перформансів та виставок» [5, с. 24], присвячену відзначенню 30-річчя дипломатичних відносин між двома країнами. У рамках «Сезону культури Велика Британія/Україна» у серпні 2022 року було організовано українську програму під назвою «Культура та свобода», в ході якої відбулася низка подій, присвячених Україні, повоєнному відновленню сфери культури та переосмисленню сучасного світового порядку. Сезон культури тривав з червня 2022 по червень 2023 років, протягом цього часу у 20-ти містах Великої Британії було проведено понад 40 проєктів, більшість з яких відбулися наживо, а деякі – в онлайн-форматі. Найгучнішими подіями стали опера «Чорнобильдорф» на Huddersfield Contemporary Music Festival, інсталяція мозаїк «Discover Ukraine: Bits Destroyed» на «Greenwich + Docklands International Festival», а також «День України» на «Cheltenham Literature Festival» та Львівський BookForum [5, с. 25].

У Лондоні 4 грудня 2023 року Український інститут провів 4-й Міжнародний форум культурної дипломатії 2023, який «зібрав експертів з України та інших країн для обговорення ідей, практик, викликів і майбутнього міжнародної культурної дипломатії та культурних відносин» [1]. Варто відзначити, що Міжнародний форум культурної дипломатії – це щорічна фахова конференція. У межах нової програми UK/UA Creative Partnerships, започаткованої Британською Радою у співпраці з Українським інститутом, у 2024 році буде підтримано 14 партнерств між мистецькими організаціями з України та Великої Британії.

Український інститут започаткував й низку програм і проєктів з метою ознайомлення іноземців з українською культурою. Особливо гостро тема історії та культури України постала під час повномасштабної війни, тому було започатковано кілька проєктів. Зокрема, Інститутом та студією онлайн-освіти EdEra за підтримки ЄС та Міжнародного фонду «Відродження» у межах грантового компоненту проєкту EU4USociety розроблено «Ukrainian Culture: Understanding the Country and its People» / «Ознайомчий англомовний онлайн-курс про українську культуру», в якому

українськими науковцями представлено 10 тем з важливих аспектів української культури [3]. Крім відеолекцій, курс надає слухачам список літератури, тексти, відеопосилання та онлайн-ресурси для більш ґрунтовного ознайомлення з темами лекцій.

Цій тематиці присвячений також проєкт «Kaleidoscope of (Hi)Stories. Art from Ukraine» / «Калейдоскоп історій. Мистецтво з України» – щотижневі англomовні відео-лекції про основні події новітньої та сучасної української культури, які розміщено на YouTube-каналі Українського інституту (<https://www.youtube.com/watch?v=F1dAqF-bxbM>). Інший проєкт – «Ukraine in 2 Minutes», у рамках якого представлено 10 анімованих відео англійською мовою, що «спростовують поширені стереотипи про Україну та пояснюють особливості її історії, становлення та культури для іноземців» [7].

Український інститут спільно з Ukraïner реалізували діджитал-кампанію «Національні спільноти України у війні проти Росії»: це 11 відео-серій, в яких «представники національних спільнот та іноземці, що живуть в Україні, своїми рідними мовами розповідають, як вони воюють, волонтерять і працюють у різних сферах задля перемоги України та закликають світ підтримувати Україну» [2].

Отже, діяльність Українського інституту є показовим свідченням високої затребуваності підтримки програм та проєктів у сфері культури та мистецтва. Артикулюючи питання, актуальні для України і водночас для міжнародного порядку денного, Український інститут у якості спікера та учасника представляє Україну на численних форумах, конференціях, конгресах, семінарах і вебінарах, самітах, онлайн-дискусіях; ініціює проведення мистецьких фестивалів і виставок, кінопоказів, музичних і літературних подій, перфомансів тощо, пропонує іноземній аудиторії до перегляду інсталяції, анімовані проєкції, віртуальні подорожі та ін.; популяризує і заохочує до вивчення української мови; проводить різні інформаційні кампанії, взаємодіючи у такий спосіб із закордонною громадськістю та соціальними медіа; здійснює дослідження щодо підвищення ефективності своєї діяльності і, відповідно, залучення ширшого кола зацікавлених осіб до проєктів як своєрідної форми культурної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний форум культурної дипломатії 2023. Український інститут URL: <https://ui.org.ua/sectors/projects/international-cultural-diplomacy-forum-2023-2/> (дата звернення: 20.02.2024).
2. Національні спільноти України у війні проти Росії. Про проєкт. Український інститут URL: <https://ui.org.ua/sectors/projects/national-communities-of-ukraine-in-the-war-against-russia/> (дата звернення: 25.01.2024).
3. Ознайомчий англomовний онлайн-курс про українську культуру. Український інститут URL: <https://ui.org.ua/sectors/projects/ukrainian-culture-understanding-the-country-and-its-people/> (дата звернення: 10.02.2024).
4. Річний звіт Українського інституту за 2019 рік. 120 с. URL: https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/annual-report_2019_ukr.pdf (дата звернення: 20.01.2024).
5. Річний звіт Українського інституту за 2022 р. 121 с. URL: https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/report-ui_2022.pdf (дата звернення: 05.02.2024).
6. Сприйняття України в США. Про проєкт. Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/sectors/projects/research-sectors/research-ukraine-in-usa/> (дата звернення: 10.03.2024).
7. Ukraine in 2 Minutes. Про проєкт. Український інститут URL: <https://ui.org.ua/sectors/projects/ukraine-in-2-minutes-project/> (дата звернення: 15.02.2024).

СЕКЦІЯ XX. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

DOI 10.62731/mcnd-05.04.2024.002

ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН ТА ЙОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ ІНДУСТРІЄЮ МОДИ

Якименко Дар'я Павлівна

здобувач вищої освіти факультету дизайну

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна

Гула Євген Петрович

Художник, графік, професор кафедри графічного дизайну

Україна

Метою публікації є аналіз концептуалізації візуальної ідентифікації брендів та переваги інноваційного розвитку графічного дизайну в умовах сучасної української fashion-індустрії. Проведено порівняльну характеристику українських брендів TATTOOSWEATERS, By me, GEPUR та розкрито креативну роль застосування засобів графічного дизайну у стилізації сучасного одягу.

Актуальність дослідження полягає в тому, що велику популярність сьогодні набуває візуальний аспект бренду, так як він є ваговим складовим фактором успіху в світі індустрії моди. Справедливо також підкреслити трансформаційний вплив графічного дизайну на брендинг моди, який є вирішальним в конкурентному середовищі fashion ринку.

Мода – це відома індустрія візуального мистецтва, яка походить від естетично сформульованого візуального повідомлення, що вимагає постійної передової творчості. Графічний дизайн стає візуальною мовою бренду, яка сприяє згуртованому та впізнаваному наративу бренду. У динамічному світі моди графічні малюнки на одязі служать яскравими полотнами, які багато говорять про особистість, культурні впливи, та дух бренду. Коли люди носять одяг, прикрашений малюнками, які торкаються акордів в інших, емоційний резонанс, який виникає між ними та їхнім одягом, посилюється. Цей попит на персоналізацію є рушійною силою потреби в графічному дизайні в моді. У споживачів часто виникає особистий зв'язок з предметами одягу, коли вони бачать зображення, які представляють їхні власні ідеї, досвід або культурну приналежність. [1, 62-76].

Індустрія моди на теренах України ще дуже молода і знаходиться на початкових стадіях свого розвитку. Водночас керуючись свідченнями Української торгової гільдії, ринок одягу вітчизняного виробника вийшов зі стану рецесії і активно росте на 15-20%. Найновіша колекція або демонстрація бренду – це не єдине, що стосується моди сьогодні. В епоху інформаційного вибуху модні бренди повинні прагнути передавати його етос, історію та розвивати чітку ідентичність, яка резонує з їхньою цільовою аудиторією на глибокому рівні. Продумана графіка – це не просто поверхневе оздоблення; вона є стратегічним інструментом, які підвищують

сприйману цінність бренду.

Теоретичною та методолічною основою дослідження слугували праці Волтер Ландорі, Пол Ранда, Воллі Олінса, Мілтон Глейзера а також укр. дизайнерів такі як О. Волинець, А. Батюк, К. І. Тишкевич та інших, які присвятили свої роботи вивченню проблемам чинника удосконалення графічного дизайну дизайн бренду.

У ХХІ ст. графічний дизайн розширив сфери свого впливу, став включати комунікацію, ринок, культуру, друковану продукцію, Інтернет, моду – які вимагали інноваційного розвитку як реалізації конкурентних переваг. Мета роботи сучасного графічного дизайнера полягає у представленні унікального художнього бачення, кидаючи виклик існуючого смаку сприяючи динамічному та постійному розвитку візуального наративу. Симбіотичний зв'язок між модою та графічним дизайном досліджується на перетині галузей, демонструючи, як до співпраці залучаються графічні дизайнери, які мають досвід у мистецтві, індустрії моди чи технологіях, що призводить до візуально приголомшливих та культурно резонансних дизайнів, які виходять за рамки традиційних кордонів. Є конкретні приклади того, як провідні модні бренди безперешкодно переносять елементи графічного дизайну з друкованих матеріалів на одяг.

Ми можемо переглянути бренди та їхні знаковий взаємозв'язок у системі пріоритетів графічного дизайну, які були частиною успіху їхніх компаній, підкріплені останніми дослідженнями на українському fashion ринку.

Для аналізу вітчизняних брендів до уваги взято:

TATTOOSWEATERS – творчий проект, такий собі нескінченний експеримент. Бренд має намір об'єднати художників, татуювальників, фотографів, стилістів і перенести їхнє мистецтво на базовий зручний одяг для кожного. Основа TTSWTRS – це ілюзія тіла, вкритого татуюваннями, немовби у продовження одягу та тіла. Адже саме шкіра є тією гранню між нашим внутрішнім та зовнішнім світом, а також одним з найважливіших засобів комунікації. Татуювання, по своїй суті, є втіленням свідомого вибору жити тут і зараз і відчувати себе вільно. **TTSWTRS** насамперед пропагандує ідею самовираження та прийняття свого тіла [2]. Кожен компонент, лінія та колірне рішення функціонують як штрих пензля в ширшій розповіді, що призводить до того, що одяг має додаткові шари глибини та важливості у його сенсах. (Рис.1)

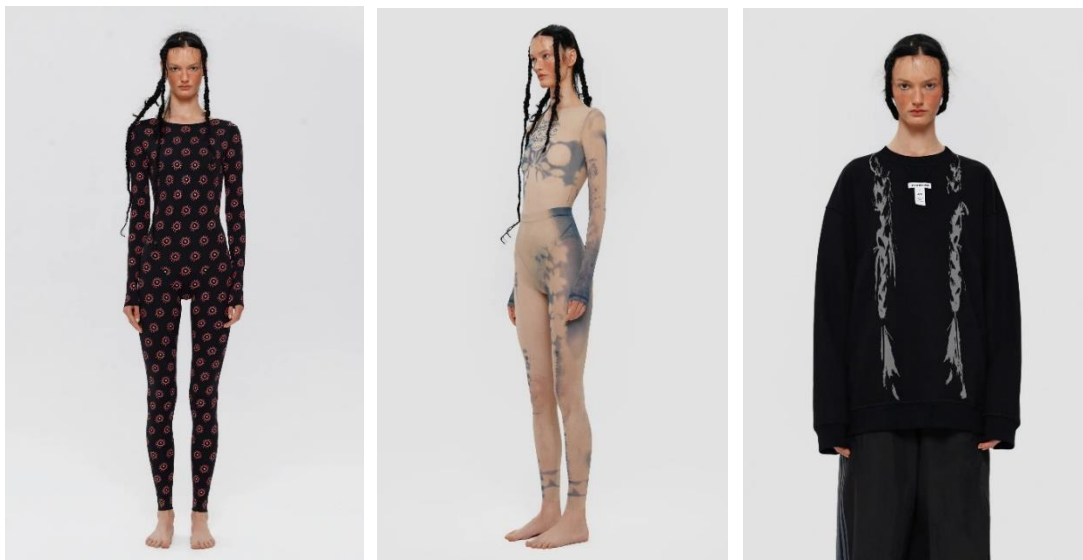

Рис. 1. Авторський одяг TATTOOSWEATERS

Український виробник одягу **Vy me** випустив дуже зворушливу колекцію з фрагментами косівської мальованої кераміки 19 століття. Дизайнери надихалися роботами косівських майстрів, які виготовляли вази, посуд, сувеніри, дитячі забавки та інші речі. (Рис.2) Ці характерні теми дають можливість ділитись українською культурною спадщиною зі світом і нагадувати українкам та українцям, що цінного ми маємо. [3]

Рис. 2. Графічні патерни колекції бренду «Vy me»

Взагалі речі цього бренду цікаво розглядати навіть просто для естетичного задоволення. Графічні компоненти стають маяком у ландшафті, який переповнений модними можливостями, спрямовуючи споживачів на ідентифікацію і розвиваючи зв'язки з потенційними клієнтами.

Український бренд **GERUR** нещодавно випустив лімітований дроп жіночого одягу "Душа". "Він втілює неповторну українську душу: чуттєву, містичну, ніжну, відважну. Різну", – йдеться в описі дропу [4]. На одяг в стилі бренду нанесені різні малюнки та фрази, наприклад, слова Лесі Українки відгукнуться кожній: Я в серці маю те, що не вмирає". Таким чином бренд втілює ціннісні сенси своєї філософії в авторських патріотичних дропах.

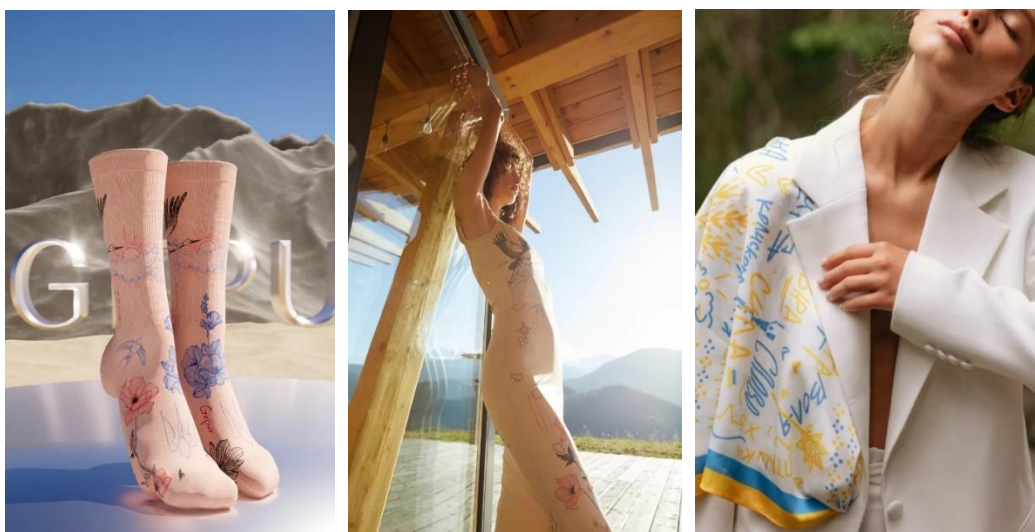

Рис. 3. Лімітована колекція «Душа»

Лімітовані випуски позиціонуються як трансформатори, що перетворюють модні речі на бажані та культурно значущі витвори мистецтва, які можна носити. Проведене дослідження виходить за рамки естетичних міркувань і вивчає те, як нові тенденції графічного дизайну впливають на залучення споживачів.

ВИСНОВКИ. Підсумовуючи, неможливо переоцінити довготривалий вплив графічного дизайну на модний ландшафт. Оскільки мода розвивається, графічний дизайн залишається рушійною силою, формуючи те, як бренди спілкуються зі споживачами та виражають свою ідентичність. Перетин креативності, інновацій та залучення потенційних клієнтів підкреслює постійно зростаючу важливість графічного дизайну у визначенні візуальної мови індустрії моди.

Коли ми рухаємося динамічним ландшафтом, де мода та дизайн сходяться, стає очевидним, що графічний дизайн – це не просто естетичний аспект; це мова, яка говорить про суть бренду. Завдяки стратегічному вибору, співпраці та створенню шедеврів обмеженого тиражу графічний дизайн стає мазком, який малює яскраву та стійку картину модних брендів у колективній уяві людей. Незалежно від того, чи то сміливий логотип чи складна вишивка, вплив графічного дизайну на моду беззаперечний.

Список використаних джерел:

1. Концептуалізація дизайну бренду як соціального і культурного феномена у контексті графічного дизайну: освітнянські аспекти / І. Ригова, К. Северин, Т. Пасічна, Н. Пантус, І. Бобровський // Humanities Studies – № 16(93) (2023) – 2023-10-13, – С. 62-76. URL: <http://humstudies.com.ua/>.
2. Офіційний сайт бренду TATTOSWEATERS URL: <https://ua.ttswtrs.com/pages/about>.
3. Офіційний сайт бренду by Me URL: <https://byme.ua/p/kolektsiia-odiagu-natkhnenna-kosivskoiu-kermamikoIU/>.
4. Офіційний сайт бренду GEPUR : <https://gepur.com/uk>.

ОСОБЛИВОСТІ ФІРМОВОГО СТИЛЮ ЮВЕЛІРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Штронда Аліна Ігорівна

здобувач вищої освіти факультету дизайн

Київський національний університет технологій та дизайну (КНУТД), Україна

Ефективний фірмовий стиль, як і все в маркетинговій діяльності, тісно пов'язаний з особливостями підприємства, для якого він розробляється, галузі промисловості, сфери функціонування, з особливими рисами й класами товарів і послуг даного підприємства. Фірмовий стиль допомагає підкреслити позиціонування бренду на ринку. Наприклад, використання елегантного та розкішного дизайну в ювелірній продукції може підкреслити преміальний характер бренду.

Отже, фірмовий стиль представляє собою колекцію візуальних елементів та принципів їхнього застосування, що відображають сутність та акцентують цінності бренду. Його основне призначення полягає в тому, щоб зробити бренд легко впізнаваним та зрозумілим для споживачів. Чим частіше та відоміше споживачі зустрічають елементи фірмового стилю, тим сильніше вони асоціюють їх з брендом. [6]

Ринок ювелірних виробів в Україні має досить великий рівень насичення та жорстку конкуренцію, водночас є одним з найбільш перспективних серед інших ринків непродовольчих товарів. Тому фірмовий стиль ювелірної продукції є вагомою конкурентною перевагою.

Фірмовий стиль ювелірної продукції грає важливу роль у створенні впізнаваності бренду та відображенні його ідентичності. Ось деякі його особливості:

1. Логотип і брендові елементи.

Фірмовий стиль часто включає в себе логотип бренду та його стильні елементи, які можуть бути використані на упаковці, етикетках, а також на самій продукції.

2. Естетика та дизайн.

Бренд може мати власну естетику та стиль дизайну, яка відображається у формах, лініях, використанні кольорів та деталей. Наприклад, деякі бренди спеціалізуються на мінімалістичному дизайні, тоді як інші віддають перевагу бароковому розкоші.

3. Використання матеріалів.

Фірмовий стиль може відображатися у виборі матеріалів. Деякі бренди можуть спеціалізуватися на використанні конкретних дорогоцінних каменів чи металів, що стають їхнім візитним знаком.

4. Якість та розробка продукції. Бренд може мати власні стандарти якості та методи виготовлення продукції, які відрізняють їх від інших. Це може включати високу якість виконання, використання інноваційних технологій або навіть ручну роботу.

5. Маркетинг та позиціонування.

Фірмовий стиль також відображається у маркетингових матеріалах та стратегії позиціонування бренду. Це може бути вибір специфічних меседжів, тону комунікації та цільової аудиторії.

6. Історія та спадщина.

Деякі бренди використовують свою історію та спадщину як основу для фірмового стилю. Це може включати в себе використання класичних елементів, які

асоціюються з багатством та престижем. [2]

Основними гравцями вітчизняного ринку ювелірних виробів є такі:

Торговельна компанія «Укрзолото» – це ювелірні магазини, де представлені золоті та срібні вироби зі вставками з напівкоштовних і дорогоцінних каменів. У мережі ювелірних супермаркетів «Укрзолото» продаються ювелірні вироби українських та зарубіжних виробників. Цей бренд відомий своїм використанням напису зі стилізованими літерами жовтого кольору на зеленому фоні. На рис.1 представлений логотип бренду.

Рис. 1. Логотип бренду «Укрзолото» [3]

ПАТ «Київський ювелірний завод» - спеціалізується на випуску та продажу ювелірних виробів із золота, срібла і платини, інкрустованих дорогоцінним та напівдорогоцінним камінням. Асортимент продукції заводу складають понад 6 тис. найменувань. Цей бренд відомий своїм використанням напису зі стилізованими літерами синього кольору та картинки у вигляді листка. На рис.2 представлений логотип бренду.

Рис. 2. Логотип бренду ПАТ «Київський ювелірний завод» [4]

Ювелірний завод «Золотий Вік» – це один із провідних виробників ювелірних виробів в Україні, який спеціалізується на створенні ювелірних прикрас із дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів за допомогою обладнання від найавторитетніших виробників з Італії та Німеччини. Асортиментна колекція виробів постійно поповнюється і налічує понад 5 тисяч найменувань. Цей бренд відомий своїм використанням напису зі стилізованими літерами білого кольору на коричневому фоні. На рис.3 представлений логотип бренду.

Рис. 3. Логотип бренду Ювелірний завод «Золотий Вік» [5]

Ці приклади демонструють, як фірмовий стиль може відображати унікальність

та ідентичність кожного бренду в ювелірній індустрії.

В табл.1 представлені приклади ефективного фірмового стилю ювелірної продукції відомих світових брендів.

Таблиця 1

Приклади ефективного фірмового стилю ювелірної продукції відомих світових брендів [1]

№	Назва бренду	Характеристика
1	Tiffany & Co.	Цей бренд відомий своїм використанням кольору "Tiffany Blue" (відтінок голубого) у своїй фірмовій ідентичності. Їхній логотип і упаковка часто мають цей колір, що робить їх продукцію легко впізнаваною.
2	Cartier	Відомий своєю елегантною та класичною стилістикою. Їхня фірмова ідентичність включає в себе використання логотипу у вигляді напису зі стилізованими літерами, а також використання червоного кольору у деяких маркетингових матеріалах.
3	Bulgari	Часто використовує геометричні форми та яскраві кольори у своїх дизайнах. Їхній фірмовий стиль підкреслює розкіш та італійський естетичний смак.
4	Harry Winston	Бренд Harry Winston славиться своїми величезними та розкішними дорогоцінними каменями. Їхній фірмовий стиль часто асоціюється з ексклюзивністю та розкішшю.
5	Chopard	Відомий своїми вишуканими та детально виготовленими ювелірними виробами. Їхній фірмовий стиль часто включає в себе використання логотипу з символом зі стилізованим написом Chopard.

Висновок. Загалом, фірмовий стиль в ювелірній продукції допомагає бренду створити впізнаваність на ринку, виокремитися серед конкурентів і залучити цільову аудиторію.

Список використаних джерел:

1. Григорова З.В. Сучасні тенденції розвитку світового ринку ювелірних виробів / Економіка та суспільство. №11. 2023. С.78-84.
2. Карпенко О.Л. Особливості фірмового стилю підприємств різних галузей економіки / Вісник Хмельницького національного університету. №10. 2022. С.44-52.
3. Офіційний сайт «Укрзолото» // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://ukrzoloto.ua/catalog/>.
4. Офіційний сайт ПАТ «Київський ювелірний завод» // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://kuz.ua/ua/>.
5. Офіційний сайт Ювелірного заводу «Золотий Вік» // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zolotoyvek.ua/ua/>.
6. Фірмовий стиль: що це, з чого він складається та навіщо потрібен компанії // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://deltadesign.com.ua/what-is-corporate-identity/>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ЦИФРОВЕ НАУКОВЕ СУСПІЛЬСТВО:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ПРАВОВІ ТА
МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ»**

5 квітня 2024 року Рівне, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 05.04.2024. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 13,81. Замовлення № 24/004. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@mcnd.org.ua

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.